

PRÁVNÍ MINIMUM VEDOUCÍHO DĚTSKÉHO KOLEKTIVU

Vážení uživatelé !

Dostáváte do rukou už třetí – novelizované a rozšířené -vydání publikace, která si ve svých předchozích verzích našla cestu k tisícům vedoucích oddílů, smeček, kmenů či klanů. Už to, že u jejího zrodu stáli pionýři – a přitom se záhy stala doporučenou pro vůdcovské zkoušky skautů – svědčí o tom, že dalece překračuje hranice jednotlivých sdružení. Doufáme, že tomu tak bude i tentokrát.

Toto třetí vydání pochopitelně reaguje na některé podstatné změny – zejména v otázkách hygieny na akcích sdružení dětí a mládeže, zákoníku práce i některých dalších předpisech. Také jsme sem zařadili jako přílohy dvě rozsáhlejší práce, které se zabývají stále naléhavějším problémem, který se týká nejen činnosti výchovných sdružení, ale celé naší společnosti: – extremismu (zejména nacionálního) a jeho náboženské podoby – sektářství. Jsme rádi, že Vám tu můžeme nabídnout práce skutečných odborníků.

Naším tajným přáním je, abyste v těchto stránkách našli mnohem víc, než kolik budete potřebovat při práci se “svými” děvčaty a kluky. Zpočátku odpudivá kožená řeč paragrafů totiž skrývá celou řadu informací, které mohou být pro vás nesmírně důležité i ve vašem osobním životě: když si budete sjednávat zaměstnání, když se vás někdo pokusí “napálit” v obchodě, když jiný ve jménu “svobody” bude výrazně omezovat svobodu vaši. Pokud totiž chceme skutečně využívat dary demokracie, musíme znát svá práva a povinnosti.

Pokud Vás napadne něco, čím by se dala doplnit, neváhejte. Svoje náměty pište na níže uvedenou adresu – těšíme se na ně (aby příští novelizace byla zase ještě o kousek lepší).

At' knížka slouží !

Kancelář České rady dětí a mládeže
Senovážné náměstí 977/24
116 47 Praha 1
Jiri.Zajic@adam.cz

uved'te heslo: PRÁVNÍ MINIMUM

Právní minimum vedoucího dětského kolektivu, pomůcka pro vedoucí

Autoři: Mgr. René Fischer, Mgr. Michal Pokorný, (text)

JUDr. Jan Chmelík, Doc. ThDr. Ivan O. Štampach, Mgr. Jiří Zajíc (přílohy)

Garant projektu: Mgr. Jiří Zajíc

Náklad 5 500 výtisků,

Vydáno za pomoci grantu MŠMT,

Vytiskl: TG TISK s.r.o. Lanškroun

Obsah

Úvodem	str. 5
Upozornění	str. 5
I. O právu obecně	str. 6
Kde platné právo najdeme ?	str. 6
<i>Listina základních práv a svobod</i>	str. 7
II. Co je to právní subjektivita	str. 15
III. O právu občanském	str. 17
Pojmy	str. 17
Smlouva	str. 17
<i>Vybrané pasáže Občanského zákoníku</i>	str. 19
Smlouva kupní	str. 20
Smlouva směnná	str. 22
<i>Vzor kupní smlouvy na věc movitou</i>	str. 24
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 25
IV. V opravně	str. 30
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 32
V. Odpovědnost	str. 34
O odpovědnosti obecně	str. 34
O odpovědnosti za škodu na věcech vnesených či odložených	str. 34
Odpovědnost za svěřený majetek	str. 35
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 36
Dohled nad nezletilými	str. 40
VI. Pojištění	str. 42
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 43
VII. Nájem a výpůjčka	str. 44
Výpůjčka	str. 44
Nájem	str. 45
Nájem nebytových prostor	str. 45
<i>Vzor smlouvy o nájmu nebytových prostor</i>	str. 47
<i>Vzor smlouvy o nájmu věci movité</i>	str. 48
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 49
<i>Zákon o nájmu a podnájmu nebytových prostor</i>	str. 51
VIII. Co by měl každý vědět o katastru nemovitostí	str. 56
<i>Vzor smlouvy o prodeji louky</i>	str. 57
IX. Když to nejde po dobrém	str. 58
<i>Vzor žaloby na zaplacení peněžité částky</i>	str. 60

X. Vstup na cizí pozemky	str. 62
<i>Vybrané pasáže ze zákona na ochranu přírody</i>	str. 63
<i>Vybrané pasáže lesního zákona</i>	str. 64
XI. Uvolňování vedoucího či dalších představitelů pracujících s dětmi ze zaměstnání	str. 66
XII. Ochrana přírody	str. 66
<i>Vybraná ustanovení trestního zákona</i>	str. 67
XIII. Co bychom měli vědět o právu trestním	
Obecně	str. 68
Krádež, zpronevěra, podvod	str. 69
Trestné činy proti rodině a mládeži	str. 70
Ublížení na zdraví	str. 69
Poskytnutí pomoci	str. 69
<i>Vzor trestního oznámení</i>	str. 72
<i>Vybraná ustanovení trestního zákona</i>	str. 73
XIV. O právu přestupkovém	str. 74
XV. Zdravotní minimum	str. 76
<i>Citace zákona</i>	str. 78
<i>Citace vyhlášky 106</i>	str. 85
XVI. Práva dítěte	str. 90
Kousek z historie	str. 90
Právní stav u nás	str. 91
Zaměstnávání dětí	str. 91
<i>Úmluva o právech dítěte</i>	str. 92
XVII. Zaměstnávání na táborech	str. 105
Hmotná odpovědnost na táboře	str. 106
<i>Vzor dohody o provedení práce</i>	str. 107
<i>Vzor dohody o pracovní činnosti</i>	str. 108
<i>Vybraná ustanovení Zákoníku práce</i>	str. 109
XVIII. O darování	str. 112
<i>Vzor darovací smlouvy</i>	str. 114
<i>Vzor potvrzení o darování</i>	str. 115
<i>Vybraná ustanovení Občanského zákoníku</i>	str. 116
XIX. O nadacích	str. 117
XX. Slovo na závěr	str. 121
Příloha 1 – Extremismus	
Příloha 2 – Problém náboženského sektářství ve výchově	
Příloha 3 - Seznam některých předpisů, které jsou v příručce citovány či použity, včetně běžně užívaných zkratk	

Úvodem

Právo bývá definováno nejrůznějšími způsoby. Jedno však mají tyto definice společné - zpravidla pojem práva pro laika svou nesrozumitelností pouze zatemní. Závěr, který si tak nezasvěcenec učiní je, že právo je tajemný systém pouček, rituálních pravidel a téměř magických úkonů, jejichž pořadí při použití je pevně stanoveno. Případný prohřešek proti tomuto pořádku je spojen se strašlivými a nevyslovitelnými důsledky, na jejichž konci je postižený bez majetku uvržen do vězení pro dlužníky. Právo tak nabývá rozměrů černé magie a hlavně je na hony vzdáleno praktickému životu. Přitom skutečnost bývá odlišná.

Statistici nás pravidelně informují o tom, ke kolika dopravním nehodám dojde za hodinu, kolik dětí se rodí a kolik domácností má pračku a kolik kanárka. Nikdo však ještě neodpověděl na otázku, do kolika právních vztahů vstoupíme za den, či kolik právních vztahů na světě vznikne za hodinu. Tato čísla by nepochybně měla značné hodnoty, neboť, aniž bychom to mohli prakticky ovlivnit, každý den vstupujeme do celé řady nesmírně složitých právních vztahů, i když si je neuvědomujeme. Vždyť jen koupí rohlíku uzavíráme kupní smlouvu podle občanského zákoníku (v rozsahu několika desítek ustanovení).

Ať chceme či nechceme, právo nás provází od narození do smrti. Je proto velmi důležité, aby každý z nás měl alespoň základní přehled o těch právních vztazích, do kterých se může dostat, jaká práva a povinnosti z nich mohou vzniknout, a jak můžeme průběh těchto vztahů ovlivnit. Dnes a denně vstupujeme do řady právních vztahů (právo upravuje nejen problém založení akciové společnosti a provoz atomové elektrárny, ale i podmínky vyčištění našich stanů, vstup do manželství, dopravní přestupek, náš nárok na dovolenou či zdravotní péči, školní docházku dětí,...)

Pro pracovníky dětských a mládežnických organizací a spolků by měla být taková znalost samozřejmostí, neboť nesou odpovědnost nejen za sebe samé, ale i za svěřené děti, majetkové hodnoty a v neposlední řadě svým jednáním ovlivňují i pohled veřejnosti na celou organizaci. Případné opomenutí, jehož následek by jinak šel na vrub jedince, tak může postihnout celou členskou základnu.

Naše příručka by se měla pokusit připravit Vás tak, aby se případným problémům předešlo a pokud již vzniknou, měla by být první pomocí. Rozhodně Vás však nemá odradit od případné konzultace s odborníky, neboť právo je mocný nástroj v rukou těch, kdo jím umějí nakládat. A neznalost zákona neomlouvá.

Upozornění:

Pokud je v této příručce citován či použit nějaký předpis, jeho přesné označení včetně novelizací, je uvedeno na konci této příručky na str. 116 č. zákonů.

Současně upozorňujeme, že v textu se mohou přes veškerou péči vyskytnout nepřesnosti. V případě potřeby proto konfrontujte text se zněním Sbírký zákonů.

Pokusili jsme se zachytit stav k 31. prosinci 2001

I. O právu obecně

Právem rozumíme určitý **soubor obecně závazných pravidel chování (právních norem) státem stanovených a sankcionovatelných.**

Příklad: řidič motorového vozidla jede na červenou; dopustí se tak dopravního přestupku, za který ho stihne (bude-li přistižen), pokuta.

Způsobů členění právních norem je celá řada, pro nás bude mít asi největší význam jejich **členění podle právní síly:**

- normy o nejvyšší právní síle: **ústava a ústavní zákony**, po nich následují
- běžné **zákony** vydávané parlamentem, dále pak
- **nařízení vlády a vyhlášky ministerstev**, a konečně
- **vyhlášky obcí a okresních úřadů.**

Rozlišení podle právní síly neznamená, že např. "zákon platí více než pouhá vyhláška ministerstva, a musí se dodržovat více než vyhláška ministerstva", toto členění má pro nás význam pouze ten, že právní normy nižší právní síly musí být v souladu s normami vyšší právní síly a v případě rozporu platí předpis vyšší právní síly.

Pokud je určitý předpis schválen a vydán, neznamená to, že je hned závazný. **U každého právního předpisu musíme rozlišovat tzv. účinnost**, to jest den, od kterého se podle předpisu postupuje. To, kdy právní norma nabývá účinnosti, zjistíme zpravidla z jejího posledního paragrafu či článku. Každý právní předpis pak platí do té doby, dokud nebude zrušen, přičemž zrušen může být pozdějším právním předpisem (obvykle předposlední paragraf či článek uvádí, které právní předpisy tato norma zrušuje), nebo orgánem, který jej vydal.

Kde platné právo najdeme ?

Zákony, vládní nařízení a vyhlášky ministerstev vycházejí vždy **ve SBÍRCE ZÁKONŮ** a mají obvykle celostátní platnost, vyhlášky obcí a obecních úřadů mají pouze místní platnost. To znamená, že platí v tom kterém regionu a seznámit se s nimi můžeme **NA VÝVĚSCE TOHO KTERÉHO ÚŘADU NEBO NA ÚRADĚ SAMOTNĚM**. Jedeme-li tedy třeba na tábor, je vždy dobré se informovat, zda zde taková vyhláška, která by upravovala problémy daného regionu, neplatí. Obec může kupř. zakázat v době zvýšeného nebezpečí požárů rozdělovat ohně a pod..

Obecně platné právní předpisy najdeme především ve SBÍRKÁCH ZÁKONŮ, které lze zakoupit v prodejnách společnosti SEVT, a.s. Tyto prodejny jsou v každém větším městě. Pouze ve SBÍRCE ZÁKONŮ je autentický text právního předpisu. Máme-li v ruce právní předpis, musíme vždy ještě prověřit, zda později nebyl vydán jiný předpis, který by ten dřívější pozměňoval nebo doplňoval. Pokud tomu tak je, musíme si sehnat i všechny tzv. **novely**.

Ve specializovaných prodejnách "SEVTu", ale i ve větších knihkupectvích lze koupit různé komentované zákony či zákoníky, obvykle vydané v knižní podobě. Ty mají tu výhodu, že kromě "holého" textu zákona máme i odborný výklad zákonného ustanovení.

V této kapitole ještě poslední radu: nikdy nečerpejte informace o platném právu z různých novinových či časopiseckých článků. Údaje tam obsažené bývají často nepřesné, neúplné či jinak zkreslené a můžeme se tak dostat do mnohých nepříjemností.

V úplném závěru uvádíme Listinu základních práv a svobod, která je základní normou našeho právního řádu a o jejíž existenci by měl každý vedoucí alespoň vědět.

Citace:
č. 2/1993 Sb. (ve znění změněném z.č. 162/1998 Sb.)
USNESENÍ
předsednictva České národní rady
ze dne 16. prosince 1992
o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
jako součásti ústavního pořádku České republiky

Předsednictvo České národní rady se usneslo takto:

Předsednictvo České národní rady vylašuje LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást ústavního pořádku České republiky.

Uhde v.r.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů,

pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány,

vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů,

vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení,

připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi

a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí,

usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

HLAVA PRVNÍ Obecná ustanovení

Čl.1

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Čl.2

(1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Čl.3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.

(3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Čl.4

(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

(2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.

(3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

(4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

HLAVA DRUHÁ

Lidská práva a základní svobody

ODDÍL PRVNÍ

Základní lidská práva a svobody

Čl.5

Každý je způsobilý mít práva.

Čl.6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Čl.7

(1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Čl.8

(1) Osobní svoboda je zaručena.

(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

(3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržovaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

(4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.

(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Čl.9

(1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:

- a) práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody,
- b) vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou zákonem namísto povinné vojenské služby,
- c) službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelních pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,
- d) jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.

Čl.10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Čl.11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

Čl.12

(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

(2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

(3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Čl.13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Čl.14

- (1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.
- (2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.
- (3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.
- (4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.
- (5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Čl.15

- (1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.
- (2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.
- (3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Čl.16

- (1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.
- (2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.
- (3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.
- (4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

ODDÍL DRUHÝ
Politická práva

Čl.17

- (1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
- (2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
- (3) Cenzura je nepřípustná.
- (4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
- (5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Čl.18

- (1) Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.
- (2) Peticím se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.
- (3) Peticemi se nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou.

Čl.19

- (1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.
- (2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Čl.20

- (1) Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.
- (2) Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.
- (3) Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.
- (4) Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu.

Čl.21

- (1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.
- (2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.
- (3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.
- (4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Čl.22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Čl.23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.

HLAVA TŘETÍ
Práva národnostních a etnických menšin

Čl.24

Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Čl.25

- (1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.
- (2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též
 - a) právo na vzdělání v jejich jazyku,
 - b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,
 - c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

HLAVA ČTVRTÁ
Hospodářská, sociální a kulturní práva

Čl.26

- (1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.
- (2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.
- (3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.
- (4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Čl.27

- (1) Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.
- (2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřijatelné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.
- (3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.
- (4) Právo na stávkou je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Čl.28

Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.

Čl.29

- (1) Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
- (2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Čl.30

- (1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.
- (2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Čl.31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Čl.32

- (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky.
- (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
- (6) Podrobnosti stanoví zákon.

Čl.33

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Čl.34

- (1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.
- (2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Čl.35

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

HLAVA PÁTÁ

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Čl.36

- (1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.
- (2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.
- (3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.
- (4) Podmínky a podrobnosti upravuje zákon.

Čl.37

- (1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.
- (2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.
- (3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.
- (4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.

Čl.38

- (1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.
- (2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Čl.39

Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Čl.40

(1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

(2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.

(3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.

(4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.

(5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.

(6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

HLAVA ŠESTÁ
Ustanovení společná

Čl.41

(1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

(2) Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad.

Čl.42

(1) Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.

(2) Cizinci požívají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.

(3) Pokud dosavadní předpisy používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

Čl.43

Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

Čl.44

Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávku.

II. Co je to právní subjektivita

Právní subjektivita je způsobilost vystupovat v právním jednání, činit právní úkony, vystupovat v řízení před soudem apod. Způsobilost k právnímu jednání u fyzické osoby se v plném rozsahu nabývá dovršením věku osmnácti let, před tím pouze sňatkem. Osoby mladší osmnácti let mají způsobilost k právnímu jednání omezenou. Řečeno slovy zákona mají nezletilí způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku (§ 9 občanského zákoníku). To, jestli jde o právní úkon "přiměřený", bude nutno posoudit vždy individuálně podle konkrétních okolností.

Příklad: koupí-li si např. desetileté dítě motorku za 10.000,- Kč, bude tento právní úkon zřejmě neplatný právě z důvodu nedostatku způsobilosti k takovému právnímu úkonu, ale o neplatný úkon nepůjde, koupí-li si takovouto motorku sedmnáctiletý mladík.

Toto vše však platí pouze pro oblast občanského práva, pokud jde o pracovní právo, tam se právní subjektivita nabývá dosažením věku patnácti let s tím, že jako den nástupu do zaměstnání nelze určit den, který předchází ukončení povinné školní docházky (§ 11 zákoníku práce).

Jinak je tomu u právnických osob. Právníckými osobami rozumíme jednak obchodní společnosti a družstva, dále jednotky územní samosprávy (obce), účelová sdružení majetku (nadace, fondy), **právníckými osobami jsou i občanská sdružení zřízená podle zák. č. 83/1990 Sb.** - Liga lesní moudrosti, Junák - Svaz skautů a skautek ČR, Pionýr, aj. Občanská sdružení vznikají dnem zápisu do rejstříku Ministerstva vnitra ČR a tímto dnem také nabývají způsobilosti právně jednat (§ 18 - § 19a OZ). Za právníckou osobu mohou právní úkony činit tzv. statutární orgány, což jsou osoby, které jsou k tomu oprávněny zřizovací listinou. Dále mohou za právníckou osobu činit právní úkony i jiní její zaměstnanci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnícké osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. To znamená, že v případě občanského sdružení je nutno vždy nahlédnout do stanov, kde by mělo být přesně stanoveno, kdo může za právníckou osobu navenek jednat. Vedoucí oddílu nepochybně může jakožto člen občanského sdružení vystupovat v "méně závažných právních úkonech", to znamená takových, které přímo souvisí s činností oddílu, např. koupit drobné odměny za hru apod., těžko by však mohl např. uzavírat písemnou nájemní nebo kupní smlouvu. V závažnějších případech, např. při uzavírání smlouvy o převodu nemovitosti by měl vždy jednat statutární orgán.

Jinými slovy: **chceme-li s někým uzavřít smlouvu nebo vstupujeme-li s někým do jakéhokoliv právního jednání, musíme si vždy ujasnit, s kým vůbec jednáme a zda dotyčný má právní subjektivitu.**

Je-li naším partnerem fyzická osoba, tak zde asi mnoho problémů nebude - její totožnost zjistíme vždy z občanského průkazu a musíme si dát pozor pouze na to, abychom jednali s osobou starší 18 let, neboť jenom taková osoba má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu a může činit právní úkony (t.j. uzavírat smlouvy apod.) bez omezení.

U právnických osob je situace komplikovanější. Je-li právnícká osoba obchodní společností (tj. veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným nebo akciová společnost - § 56 a násl. obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších novelizací) nebo družstvem, zjistíme jejich totožnost z výpisu z obchodního rejstříku, kde jsou všechny tyto subjekty zapsány. Výpis z obchodního rejstříku si buď necháme předložit od zástupce či statutárního orgánu společnosti (družstva), který by jej měl mít stále k

dispozici, nebo můžeme o něj požádat příslušný rejstříkový soud (okresní soud v sídle krajského soudu, v jehož obvodu má společnost nebo družstvo sídlo). Obchodní rejstřík je totiž veřejným seznamem (jako katastr nemovitostí) a každý má právo do něj nahlížet a za příslušný soudní poplatek si vyžádat výpis (50,- až 70,- Kč za každou započatou stránku). Z výpisu zjistíme přesné obchodní jméno a sídlo obchodní společnosti či družstva, předmět činnosti (podnikání), jméno a adresu statutárních orgánů a další důležité údaje. Pozor však na jednu věc: vždy si pečlivě ověřme, kdo za společnost nebo družstvo může skutečně jednat a jak se jednání děje. U řady obchodních společností je totiž obvyklé to, že za ni jednají dvě či více osob společně. To znamená, že v takovém případě musí být na smlouvě podpisy všech těchto osob, jinak by byla smlouva neplatná. U družstva pak tato podmínka platí vždy, neboť je dána přímo ze zákona (§ 243 odst. 3 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších novelizací).

U občanských sdružení zjistíme tyto údaje dotazem u Ministerstva vnitra, kde jsou všechna tato sdružení registrována.

Jednáme-li s fyzickou osobou, která je podnikatelem, musíme ji vždy označit jejím obchodním jménem, kterým je její jméno a příjmení s případným dodatkem (§ 9 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších novelizací). Toto obchodní jméno má zpravidla podnikatel zapsáno v živnostenském listu (koncesní listině) ve zvláštní rubrice. Vyvarujme se toho, abychom podnikatele označovali jako "Firma pekařství Bavorka" nebo "Drogerie Renata" a pod., jak bývá uvedeno na obchodech nebo reklamních plakátech. Podnikatel - fyzická osoba, vystupuje v právních vztazích zpravidla vždy osobně.

S osobou, která není statutárním orgánem podle § 20 odst. 1 obč. zákoníku nebo členem či zaměstnancem podle § 20 odst. 2 obč. zákoníku můžeme jednat jen tehdy, má-li tato osoba řádnou plnou moc podle § 31 a násl. občanského zákoníku, ve které by měl být uveden i rozsah oprávnění.

Tato plná moc by měla být udělena vždy písemně, mělo by v ní být výslovně uvedeno, k čemu je zmocněná osoba (zmocněnec) oprávněna a vždy jí musí udělit fyzická osoba nebo právnická osoba, za kterou má zmocněnec jednat.

Za právnickou osobu plnou moc udělují pouze statutární orgány nebo zaměstnanci nebo členové, kteří jsou k tomu oprávněni podle vnitřních organizačních předpisů (viz výše).

Pro úplnost ještě dodáváme, že otázku, kdo může za naši organizaci jednat, je třeba zjistit vždy ze stanov či jiného vnitřního předpisu té které organizace, a nepochybně, pokud si necháme poradit od vedení, případně právního zástupce našeho sdružení.

III. O právu občanském, jeho některých pojmech a smlouvách

Pojmy

Právní vztahy, ve kterých mládežnické organizace vystupují, se budou zpravidla řídit právem občanským. Toto právo je obsaženo v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. a ve znění pozdějších novelizací.

Podle svého § 1 odst. 2 občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.

UPOZORNĚNÍ:

V dalším textu se budeme snažit zmínit se o některých pojmech občanského práva, které považujeme pro čtenáře za důležité. Jedná se jen o pokus nástinu, neboť ve svém důsledku se jedná o problematiku velmi složitou. Vždyť jen na téma některých ustanovení občanského zákoníku v rozsahu několika vět se vydávají celé publikace o rozsahu stovek stran.

Občanský zákoník často operuje pojmem **právní úkon**. Právním úkonem je třeba rozumět **projev vůle, který směřuje zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují** (§ 34 OZ).

***Příklad:** projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím (například nechám uplynout lhůtu pro podání odvolání). Může se tak stát výslovně (na navrženou kupní cenu řeknu "Ano."), nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co chtěl účastník projevit (na navrženou kupní cenu mlčky podám příslušný obnos prodávajícímu).*

Pokud vzniknou pochybnosti o tom, jak vykládat, co bylo projevem myšleno, zákon říká, že právní úkony vyjádřené slovy, je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená (pokud kupř. navržený text smlouvy přeškrtneme a návrh vrátíme, znamená to logicky, že návrh odmítáme). Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil a chrání se dobrá víra toho, komu byl úkon určen.

K tomu, **aby byl právní úkon platný, musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně**. Jsou i další důvody neplatnosti právního úkonu, z nichž některé, obsažené v § 37 - 42, jsou obsaženy v příloze této kapitoly. Povšimnutí zasluží ustanovení § 40a OZ, který obsahuje tzv. relativní neplatnost. Tento pojem znamená, že na právní úkon se pohlíží jako na platný, pokud se neplatností ten, kdo je takovým úkonem dotčen, nedovolá.

Právní úkony mohou být jednostranné nebo vícestranné. Příkladem vícestranného právního úkonu je smlouva.

Smlouva

Smlouvy jsou nejčastěji dvoustranné (mohou být ale i vícestranné) právní úkony - v kupní smlouvě kupř. prodávající a kupující, v darovací smlouvě dárce a obdarovaný apod.

Podle § 43 OZ jsou účastníci povinni dbát, aby při úpravě smluvních vztahů bylo odstraněno vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů.

Smlouva vzniká tím, že se účastníci shodnou na jejím obsahu.

Každá smlouva by zpravidla měla obsahovat následující

1) označení účastníků - tedy stran smlouvy;

Příklad:

- a) *právnícká osoba x.y. se sídlem tam a tam, IČO 00 00 00 00, statutární orgán jednající: Ferda Předseda, jednatel spolku,*
 - b) *u fyzických osob bude ideální označení takovéto: Jan Podnikatel, IČO : 00 00 00 00, r.č. 00.00.00/00.00, sídlem Bohatov, ul. Veselých podnikatelů 10, bytem Bohatov, Na vodníku 15;*
- 2) předmět smlouvy: tedy co ve smlouvě chceme zakotvit - *o co půjde, kupř. prodej určité věci, pronájem pozemku, klubovny a tak podobně - povinnosti a práva účastníků smlouvy;*
- 3) platební podmínky, jedná-li se o smlouvu úplatnou: *kolik se má platit, kdy, jak (hotově nebo poukázkou) a kam nebo kde (adresa nebo číslo účtu kam se mají peníze poslat, kam se mají peníze odnést a tak pod.);*
- 4) datum;
- 5) podpisy účastníků, případně i otisky razítek.

V některých případech bývá praktické, aby smlouva obsahovala i důsledky porušení smluvních povinností, případně možnost smlouvu jednostranně ukončit - tedy vypovědět nebo od smlouvy odstoupit.

Písemnou formu musí mít smlouvy o převodech nemovitostí, a dále smlouvy, pro něž to vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků.

Musíme si ovšem uvědomit, že ač zákon ve většině případů nevyžaduje pro platnost smlouvy písemnou formu, bude výhodnější smlouvu uzavřít písemně - zejména poskytneme-li nějakou věc do nájmu, jakož i výpůjčku či peněžitou půjčku. Pokud totiž druhá strana smlouvy nebude chtít svůj závazek splnit, mohli bychom se dostat do tzv. důkazní nouze - nemohli bychom dokázat pravdivost našich tvrzení a případný soudní spor bychom mohli prohrát. Z hlediska naší právní jistoty je proto vždy výhodnější smlouvu uzavřít písemně.

Pro uzavření smlouvy písemnou formou stačí, dojde-li k písemnému návrhu a k jeho písemnému přijetí. Pokud jde o smlouvu o převodu nemovitostí, musí být projevy účastníků na téže listině.

Z pojmů občanského práva by každý měl znát vymezení některých pojmů. Proto jsou obsaženy v závěru této kapitoly.

Dále je nutné si zapamatovat:

- plní-li se peněžitý dluh prostřednictvím pošty nebo peněžního ústavu, je dluh splněn okamžikem, kdy byla částka poukázána, není-li stanoveno jinak. Braňte se tedy ustanovením ve smlouvě, kde je napsáno, že zapláceno je až připsáním na účet druhé strany, popř. převzetím peněz druhou stranou od pošty.
- ten, kdo je v prodlení s plněním peněžitého dluhu, je povinen věřiteli zaplatit úrok z prodlení, není-li podle OZ povinen platit poplatek z prodlení. Výše úroku z prodlení je podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb. dvojnásobek diskontní sazby, stanovené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení s plněním peněžitého dluhu, která zde byla. Při výši diskontní sazby např. 8 % tedy činí úrok z prodlení 16 % ročně a z dlužné částky 10.000,- Kč je tedy dlužník v případě prodlení povinen zaplatit za každý rok 1.600,- Kč. Výše úroku je neměnná po celou dobu prodlení a rozhodná je sazba diskontní sazby, která zde v první den prodlení byla. Aktuální sazbu a přehled diskontních sazeb v minulosti najdeme na webové stránce české národní banky – www.cnb.cz - položka "Měnové ukazatele)

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:

§ 37

- (1) Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.
- (2) Právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný.
- (3) Právní úkon není neplatný pro chyby v psaní a počtech, je-li jeho význam nepochybný.

§ 38

- (1) Neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům.
- (2) Rovněž je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou.

§ 39

Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

§ 40

(1) Nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků, je neplatný.

(2) Písemně uzavřená dohoda může být změněna nebo zrušena pouze písemně.

(3) Písemný právní úkon je platný, je-li podepsán jednající osobou; činí-li právní úkon více osob, nemusí být jejich podpisy na téže listině, ledaže právní předpis stanoví jinak. Podpis může být nahrazen mechanickými prostředky v případech, kdy je to obvyklé. Je-li právní úkon učiněn elektronickými prostředky, může být podepsán elektronicky podle zvláštních předpisů.

(4) Písemná forma je zachována, je-li právní úkon učiněn telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila.

(5) K písemným právním úkonům těch, kteří nemohou číst a psát, je třeba úředního zápisu. Úřední zápis se nevyžaduje, má-li ten, kdo nemůže číst nebo psát, schopnost seznámit se s obsahem právního úkonu s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, a je schopný vlastnoručně listinu podepsat.

§ 40a

Jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a, § 55, § 140, § 145 odst. 2, § 479, § 589, § 701 odst. 1, § 775 a § 852b odst. 2 a 3 považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá. Neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil. Totéž platí, nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje dohoda účastníků (§ 40). Je-li právní úkon v rozporu s obecně závazným právním předpisem o cenách, je neplatný pouze v rozsahu, ve kterém odporuje tomuto předpisu, jestliže se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti dovolá.

§ 41

Vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplyvá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu.

§ 41a

(1) Má-li neplatný právní úkon náležitosti jiného právního úkonu, který je platný, lze se jej dovolat, je-li z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednající osoby.

(2) Má-li být právním úkonem zastřen právní úkon jiný, platí tento jiný úkon, odpovídá-li to vůli účastníků a jsou-li splněny všechny jeho náležitosti. Neplatnosti takového právního úkonu se nelze dovolávat vůči účastníku, který jej považoval za nezastřený.

§ 42

Vznikne-li pro neplatnost právního úkonu škoda, odpovídá se za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu.

Domácnost

§ 115

Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Osoby blízké

§ 116

Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

§ 117

Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jimiž v řadě přímé pochází jedna od druhé a v řadě pobočné obě od nejbližšího společného předka.

Věci a práva

§ 118

(1) Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Předmětem občanskoprávních vztahů mohou být též byty nebo nebytové prostory.

§ 119

(1) Věci jsou movité nebo nemovité.

(2) Nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.

§ 120

(1) Součástí věcí je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila.

(2) Stavba není součástí pozemku.

§ 121

(1) Příslušenstvím věci jsou věci, které náleží vlastníku věci hlavní a jsou jí určeny k tomu, aby byly s hlavní věcí trvale užívány.

(2) Příslušenstvím bytu jsou vedlejší místnosti a prostory určené k tomu, aby byly s bytem užívány.

(3) Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

Počítání času

§ 122

(1) Lhůta určená podle dní počíná dnem, který následuje po události, jež je rozhodující pro její počátek. Polovinou měsíce se rozumí patnáct dní.

(2) Konec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná. Není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty na jeho poslední den.

(3) Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.

Smlouva kupní

Se smlouvou kupní se nepochybně setkal každý z nás. Je to nejčastější typ smlouvy, jaký se vyskytuje, a jeho příkladem může být koupě pozemku stejně jako nákup sportovního náčiní či potravin na táboře. Tento stav znamená, že i v činnosti dětské a mládežnické organizace je tato smlouva nejčastěji se vyskytujícím právním vztahem. Dobrá znalost dále uvedených skutečností nám umožní nejenom obhájit právo na kvalitní zboží, ale i majetek naší organizace.

Úpravu kupní smlouvy v rozsahu, který nás bude zajímat, najdeme v OZ v ustanoveních §§ 588 a násl. Pro kupní smlouvu samozřejmě platí to, co bylo napsáno v ustanovení o smlouvách obecně.

Občanský zákoník přesto obsahuje dvojitou úpravu - jednak úpravu obecnou pro kupní smlouvy vůbec, jednak zvláštní úpravu pro prodej zboží v obchodě.

Obecná ustanovení o kupní smlouvě nebudeme na těchto místech podrobně rozebírat, zájemci se s ní mohou seznámit v závěru této kapitoly. Řekneme si pouze, že podstatou kupní smlouvy je úplatný převod vlastnického práva proti zaplacení kupní ceny.

V dalším textu si povšimneme ustanovení o prodeji v obchodě, který je definován jako prodej podnikatelem v rámci jeho podnikatelské činnosti.

Podnikatelem je ten prodávající, který je k provozování prodeje oprávněn podnikatelským oprávněním (zpravidla živnostenským listem).

Pro prodej v obchodě platí, kromě obecného, tato pravidla:

- plnění, která se s prodejem věci obvykle neposkytují, je třeba zvláště dohodnout (§ 615 OZ). Není tedy třeba zvláště dohadovat obvyklé zabalení,
- prodávaná věc musí mít požadovanou, případně právními předpisy stanovenou jakost, množství, míru nebo váhu - potraviny musí být označeny datem minimální trvanlivosti a jde-li o potraviny podléhající rychlé zkáze, datem výroby a nejpозdější spotřeby,
- prodávaná věc musí být bez vad (věci tedy nesmí být poškozené, neúplné a tak podobně),
- kupující má právo, připouští-li to povaha věci, aby byla věc před ním překontrolována nebo aby mu byla její činnost předvedena. Máme tedy právo si nechat předvést funkci kupř. plynového vařiče, rozhlasového přijímače či lampy,
- jedná-li se o zboží, při jehož užívání je třeba zachovávat určitá pravidla, zejména pokud se užívání řídí návodem nebo je upraveno technickou normou, je prodávající povinen kupujícího s těmito pravidly seznámit (neplatí to, pokud jde o pravidla běžně známá). Je-li to potřebné s ohledem na povahu výrobku, je prodávající povinen ke zboží připojit návod v českém jazyce.

Příklady: pokud jsou prodávány věci, které mají nějaké vady, avšak ty nebrání tomu, abychom je mohli použít k určenému účelu (kupř. svítidla s nedokonalou povrchovou úpravou), musí být prodávány jen jako zlevněné. Proávající nás kromě toho musí upozornit na existenci vady, kupř. vývěskou "Zlevněné zboží - poškozený povrch".

V případě věci vadných je třeba říci, že prodávající odpovídá za vady, které má prodaná věc při převzetí kupujícími (např. nesešitá stěna stanu, neúplný vařič a tak podobně). Proávající se zde nemůže tedy vymlouvat, že jsme si věc vybrali, měli ji lépe prohlédnout a tak podobně. Pokud jsme zaplatili plnou cenu, máme právo na plnohodnotný výrobek. Tato odpovědnost však není za vady věci použitých, pokud se jedná o vady vzniklé jejich použitím nebo opotřebením. Nedovoláme se tedy s úspěchem odpovědnosti za vady kupř. tehdy, jestliže do stanu koupeného v bazaru bude zatékat, protože impregnace je v záhybech skládáním a rozkládáním stanu narušena.

Rovněž zde není odpovědnost prodávajícího za vady pro které byla věc zlevněna (tedy kupř. u již zmíněné svítilny zlevněné pro poškozenou povrchovou úpravu).

Prodávající dále odpovídá za vady, které se vyskytnou po převzetí věci v záruční době. To neplatí u věcí, které se rychle kazí, nebo věci použité.

Obecná záruční doba je šest měsíců (u potravin osm dnů, krmiva tři týdny, u zvířat šest týdnů). Záruční dobu nelze nijak zkrátit (plánuje se ovšem její prodloužení, v souvislosti s harmonizací našeho práva s právem EU, na dobu dvou let).

Pokud je na prodáváných věcech, obalu nebo připojeném návodu vyznačena lhůta k použití věci, záruční doba trvá až do této doby.

V záručním listě, který je nám prodávající povinen vydat s vyznačením záruční doby, může poskytnout záruku i delší, než je shora uvedena. Je proto velmi důležité přezkontrolovat, zda je věc vybavena záručním listem, ten si nechat v prodejně vyplnit. Při vyplňování záručního listu (nezapomenout na razítko) je třeba zvlášť dbát na vyznačení data prodeje a pokud je to možné, požádáme prodáváče, aby datum vyplnil jak čísly, tak slovy. Tím se vyhneme pozdějšímu možnému obvinění, že jsme záruční list nedovoleným způsobem upravili. Současně pečlivě uschováme i účet za zboží.

Záruční doba začíná běžet od okamžiku převzetí zboží. V případě, že se jedná o výrobek, který má uvést do provozu jiný podnikatel, je situace odlišná. Jedná se například o zakoupení vytápěcího tělesa na táborovou základnu, které je třeba na místě odborně instalovat a uvést do chodu.

Záruční doba v takovém případě běží až od okamžiku uvedení věci do provozu pokud jsou splněny následující podmínky :

- objednáme si uvedení do provozu nejpozději do tří týdnů od převzetí věci,
- řádně a včas umožníme provedení této služby.

Práva z odpovědnosti, hovorově "reklamaci", musíme uplatnit v průběhu záruční doby, jinak zaniknou. Uplatnění musíme učinit u prodávajícího, u kterého jsme nakoupili. Pokud je v záručním listě uveden někdo jiný určený k opravě, který je v místě prodávajícího nebo v místě pro nás bližším, uplatníme reklamaci u něho. Opravář je povinen provést opravu ve lhůtě dohodnuté při prodeji věci.

Jinými slovy: pokud nestihneme v průběhu záruční doby navštívit prodejnu nebo opraváře a zboží nereklamujeme, máme smůlu a nikdo nám nic nedá.

V případě, že je zakoupená věc vadná, mohou vyvstat dvě situace:

- a) vada je tzv. odstranitelná (například u saka není přišita podšívka), nebo
- b) vada je neodstranitelná (skleněná váza je prasklá).

V případě odstranitelné vady máme právo na bezplatné provedení opravy a to ve lhůtě 30 dnů (§ 19 odst. 3 z.č. 634/1992 o ochraně spotřebitele ve znění pozdějších novelizací) ode dne uplatnění reklamacie, pokud se nedohodneme s prodávajícím na lhůtě delší.

Pokud jsme věc dosud nepoužívali (sako jsme neměli na sobě), máme právo požadovat její výměnu, popř. reklamované součásti. Prodávající má vždy právo požadovat po nás vrácení věci vadné proti vydání věci bezvadné.

V případě vady neodstranitelné, která brání užívání věci jako věci bezvadné (prasklá skleněná váza způsobuje vytékání vody) máme právo na

- výměnu vadné věci za věc bezvadnou (prasklé vázy za stejnou bez prasklin) , nebo

- od smlouvy odstoupit. Tehdy vrátíme koupenou věc a prodávající nám je povinen vrátit zaplacenou kupní cenu.
Stejná práva máme v případě, že se jedná o vadu odstranitelnou, avšak
- reklamace nebyla vyřízena ve lhůtě 30 dnů ode dne uplatnění reklamace (§ 19 odst. 3 z.č. 634/1992 Sb.), nebo
- nemůžeme věc řádně užívat pro opakovaný výskyt vady po opravě nebo pro větší počet vad.

Pokud se jedná o vadu neodstranitelnou, která nebrání užívání věci jako věci bezvadné (například neodstranitelná skvrna na některé zakryté části oděvu), máme právo na přiměřenou slevu z ceny.

Podle **zákona na ochranu spotřebitele (č. 634/1992 Sb.)** musí být v prodejně po celou provozní dobu přítomen pracovník pověřený vyřizovat reklamace (§ 19 odst. 2 zákona).

O reklamaci rozhodne pracovník ihned, ve složitých případech do tří pracovních dnů. Do této lhůty se nezapočítává doba přiměřená k odbornému posouzení vady. Reklamace včetně odstranění vady musí být vyřízena do 30 dnů ode dne uplatnění reklamace, pokud se prodávající s kupujícím nedohodnou na době delší (pozor tedy na písemnosti které při uplatnění reklamace podepisujeme – může zde být např. věta o tom, že kupující souhlasí s tím, že výrobek bude opraven v “přiměřené lhůtě delší” apod.).

Prodávající je povinen nám vydat potvrzení o tom, kdy byla reklamace uplatněna a kdo ji uplatnil.

Pro zájemce je v příloze výňatek občanského zákoníku obsahující právní úpravu smlouvy kupní.

Smlouva směnná

Smlouva směnná je zřejmě historicky nejstarším typem smlouvy, neboť se jedná o stav, kdy si její účastníci vyměňují věc za věc, tedy kdy směňují přímo určité hodnoty, aniž by bylo zapotřebí abstraktního všeobecného hodnotového ekvivalentu, kterým jsou peníze.

Smlouvu směnnou zákon upravuje velmi kuse v § 611 OZ kde stanoví, že ustanovení o kupní smlouvě se přiměřeně použítí na smlouvu, podle které se smluvní strany směňují věc za věc a to tak, že každá ze stran je považována ohledně věci, kterou dává, za stranu prodávající a ohledně věci kterou směnou přijímá, za stranu kupující.

Analogicky se tedy použije vše, co platí pro smlouvu kupní obecně.

Shora uvedená právní úprava znamená, že povinnosti spojené s předáním a převzetím věci, riziko nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení, povinnost upozornit na vady, odpovědnost za vady apod. mají tedy obě strany smlouvy.

Vzor kupní smlouvy na věc movitou:

S M L O U V A

uzavřená dále uvedeného dne, měsíce a roku mezi :

1. Janem Prodáváčem, r.č. 00.00.00/00.00 , bytem tam a tam, jednajícím osobně,

jako prodávajícím na straně jedné,

a

2. Právníckou osobou X.Y. se sídlem tam a tam, IČO : 00 00 00 00, statutární orgán ..., zastoupenou ...

jako kupujícím na straně druhé.

I.

Prodávající je vlastníkem

- 10 sektorových kancelářských stolů typu Sek.- U 12 - 45, vyráběné výrobcem Sektor a.s.,
- 20 čalouněných kancelářských židlí z bukového dřeva.
Tyto předměty jsou již tři roky používány.

II.

Prodávající prodává věci uvedené v čl. I této smlouvy kupujícímu za dohodnutou kupní cenu 10.000,- Kč a kupující shora uvedené věci za tuto kupní cenu kupuje.

III.

Kupní cena byla zaplácena před podpisem této smlouvy a prodávající její příjem potvrzuje. Kromě toho vydal prodávající i příjmový pokladní doklad č. 000 000 na tuto částku.

Prodávané věci převzal kupující před podpisem této smlouvy a tuto skutečnost potvrzuje.

IV.

Kupující si nábytek dobře prohlédl a kupuje jej ve stavu, v jakém jej shledal. Prodávající současně upozorňuje kupujícího, že všechny stoly jsou napadeny plísní, což kupující bere na vědomí.

V _____ dne _____

podpis prodávajícího

podpis kupujícího

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:

ODDÍL PRVNÍ

Obecná ustanovení o kupní smlouvě

§ 588

Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu.

§ 589

Cenu je třeba sjednat v souladu s obecně závaznými právními předpisy, jinak je smlouva neplatná podle § 40a.

§ 590

Není-li dohodnuto jinak, přechází na kupujícího nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení předmětu koupě, včetně užitků, současně s nabytím vlastnictví. Jestliže nabude kupující vlastnictví dříve než dojde k odevzdání předmětu koupě, má prodávající až do odevzdání práva a povinnosti schovatele.

§ 591

Není-li dohodnuto jinak, ani není-li to obvyklé, jsou účastníci povinni plnit bez zbytečného odkladu. Prodávající je oprávněn odevzdání předmětu koupě odepřít, nezaplatí-li kupující cenu včas. Odesílá-li se předmět koupě na místo plnění nebo určení, není kupující povinen zaplatit cenu, dokud nemá možnost si předmět koupě prohlédnout.

§ 592

Je-li kupující v prodlení s převzetím, může prodávající předmět koupě uložit na náklad kupujícího ve veřejném skladišti nebo u jiného schovatele nebo jej může po upozornění prodat na účet kupujícího. Jde-li o věc podléhající rychlé zkáze a není-li na upozornění čas, upozornění není nutné.

§ 593

Není-li dohodnuto jinak, nese náklady spojené s odevzdáním předmětu koupě, zejména náklady měření, vážení a balení, prodávající a náklady spojené s převzetím kupující; je-li věc odesílána na místo, které není místem splnění, nese náklady odeslání kupující.

§ 594

Má-li prodávající předmět koupě odeslat na místo splnění nebo určení, platí, že věc byla předána v době, kdy byla předána k přepravě, pokud nebylo dohodnuto jinak.

§ 595

Tomu, kdo koupí budoucí užítky nějaké věci úhrnem nebo s nadějí na nejisté budoucí užítky, patří všechny užítky řádně vytěžené. Nese však ztrátu, bylo-li jeho očekávání zmařeno.

§ 596

Má-li věc vady, o kterých prodávající ví, je povinen kupujícího při sjednávání kupní smlouvy na ně upozornit.

§ 597

(1) Jestliže dodatečně vyjde najevo vada, na kterou prodávající kupujícího neupozornil, má kupující právo na přiměřenou slevu ze sjednané ceny odpovídající povaze a rozsahu vady; jde-li o vadu, která činí věc neupotřebitelnou, má též právo od smlouvy odstoupit.

(2) Právo odstoupit od smlouvy má kupující i tehdy, jestliže jej prodávající ujistil, že věc má určité vlastnosti, zejména vlastnosti kupujícím vymíněné, anebo že nemá žádné vady, a toto ujištění se ukáže nepravdivým.

§ 598

Kupující má právo na úhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práv z odpovědnosti za vady.

§ 599

(1) Vady musí kupující uplatnit u prodávajícího bez zbytečného odkladu. Práva z odpovědnosti za vady se může kupující domáhat u soudu, jen jestliže vady vytkl nejpozději do šesti měsíců, jde-li o vady krmiv, do tří týdnů a jde-li o vady zvířat, do šesti týdnů od převzetí věci.

(2) Právo na náhradu nutných nákladů může kupující uplatnit u soudu, jen jestliže náklady prodávajícímu oznámí ve lhůtě uvedené v odstavci 1.

§ 600

Uplatněním práv z odpovědnosti za vady není dotčeno právo na náhradu škody.

ODDÍL DRUHÝ

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě

Výhrada vlastnictví

§ 601

Má-li vlastnictví k prodané movité věci přejít na kupujícího až po zaplacení ceny, musí být tato výhrada dohodnuta písemně. Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, přechází nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení na kupujícího odevzdáním věci.

Předkupní právo

§ 602

(1) Kdo prodá věc s výhradou, že mu ji kupující nabídne ke koupi, kdyby ji chtěl prodat, má předkupní právo.

(2) Takové právo lze dohodnout i pro případ jiného zcizení věci než prodejem.

§ 603

(1) Předkupní právo ukládá povinnost pouze tomu, kdo slíbil věc nabídnout ke koupi.

(2) Předkupní právo lze dohodnout i jako věcné právo, které působí i vůči nástupcům kupujícího. Smlouva se musí uzavřít písemně a předkupní právo se nabyvá vkladem do katastru nemovitostí. Nekoupil-li prodávající věc nabídnutou kupujícím, zůstává mu zachováno předkupní právo i vůči jeho právnímu nástupci.

(3) Bylo-li předkupní právo porušeno, může se oprávněný buď na nabyvateli domáhat, aby mu věc nabídl ke koupi, anebo mu zůstane předkupní právo zachováno.

§ 604

Předkupní právo nepřechází na dědice oprávněné osoby a nelze je převést na jinou osobu.

§ 605

Není-li dohodnuta doba, do kdy má být prodej proveden, musí oprávněná osoba vyplatit movitost do osmi dnů, nemovitost do dvou měsíců po nabídce. Uplyne-li tato doba marně, předkupní právo zanikne. Nabídka se vykoná ohlášením všech podmínek; jde-li o nemovitost, musí být nabídka písemná.

§ 606

Kdo je oprávněn koupit věc, musí zaplatit cenu nabídnutou někým jiným, není-li dohodnuto jinak. Nemůže-li věc koupit nebo nemůže-li splnit podmínky nabídnuté vedle ceny a nelze-li je vyrovnat ani odhadní cenou, předkupní právo zanikne.

Právo zpětné koupě

§ 607

- (1) Kdo prodá movitou věc s výhradou, že má právo žádat vrácení věci do určité doby po koupi, vrátí-li kupujícímu zaplacenou cenu, má právo zpětné koupě.
- (2) Smlouva o právu zpětné koupě musí být uzavřena písemně.

§ 608

- (1) Právo zpětné koupě musí prodávající uplatnit písemnou formou a není-li dohodnuto jinak, nejpozději do jednoho roku od odevzdání věci kupujícímu, jinak právo zpětné koupě zanikne.
- (2) Využije-li prodávající práva zpětné koupě, musí kupující vrátit věc bez zbytečného odkladu a každá strana má práva a povinnosti, které měla druhá strana z původní kupní smlouvy.

§ 609

- (1) Týká-li se právo zpětné koupě věci určené podle druhu, vzniká uplatněním tohoto práva kupujícímu závazek vrátit věc téhož druhu.
- (2) Týká-li se právo zpětné koupě věci jednotlivě určené, je kupující povinen vrátit tutéž věc, kterou koupil. Smlouva o zcizení věci, jíž bylo porušeno právo zpětné koupě, je neplatná.

Jiná vedlejší ujednání

§ 610

- (1) Účastníci mohou písemnou smlouvou dohodnout i jiná vedlejší ujednání mající povahu výhrad a podmínek připouštějících zánik právního vztahu založeného kupní smlouvou.
- (2) Pokud se účastníci nedohodli jinak, zanikají tyto výhrady a podmínky nejpozději uplynutím jednoho roku od uzavření kupní smlouvy, jestliže je prodávající v této lhůtě neuplatnil.

ODDÍL TŘETÍ

Směnná smlouva

§ 611

Ustanovení o kupní smlouvě se přiměřeně použijí i na smlouvu, podle které si smluvní strany směňují věc za věc, a to tak, že každá ze stran je považována ohledně věci, kterou směnou dává, za stranu prodávající, a ohledně věci, kterou směnou přijímá, za stranu kupující.

ODDÍL ČTVRTÝ

Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě

§ 612

Jestliže fyzická nebo právnická osoba prodává zboží jako podnikatel (dále jen "prodávající") v rámci své podnikatelské činnosti, platí kromě obecných ustanovení o kupní smlouvě i následující ustanovení § 613 až § 627.

§ 613

Věci lze prodávat i na objednávku. Proávající je povinen obstarat objednané zboží v dohodnuté lhůtě a není-li lhůta dohodnuta, ve lhůtě přiměřené okolnostem. Nestane-li se tak, objednatel je oprávněn od smlouvy odstoupit. Odstoupením objednatele od smlouvy není dotčeno jeho právo na náhradu škody.

§ 614

(1) Je-li prodávající podle dohody s kupujícím nebo podle povahy věci povinen dodat věc na místo určené kupujícím, kupující je povinen převzít věc při dodání. V ostatních případech je kupující povinen převzít věc při prodeji, nedohodne-li se s prodávajícím jinak.

(2) Nepřevezme-li kupující věc v době uvedené v odstavci 1, prodávající je oprávněn požadovat poplatek za uskladnění; výši poplatku stanoví zvláštní předpis, popřípadě určuje dohoda mezi účastníky.

(3) Převzetím věci přechází na kupujícího vlastnictví koupené věci. Při zásilkovém prodeji přechází vlastnictví na kupujícího převzetím věci kupujícím na místě dodání jím určeném. Při samoobslužném prodeji dochází k převodu vlastnictví ke koupené věci okamžikem zaplacení ceny za vybrané zboží. Do tohoto okamžiku může kupující vybrané zboží vrátit na původní místo. Jestliže kupující svým zaviněním poškodí nebo zničí vybrané zboží před převodem vlastnického práva, odpovídá za škodu podle obecných ustanovení o odpovědnosti za škodu.

§ 615

Plnění, která se s prodejem věci obvykle neposkytují, je třeba zvláště dohodnout.

Jakost a množství

§ 616

Prodávaná věc musí mít požadovanou, popřípadě právními předpisy stanovenou jakost, množství, míru nebo hmotnost a musí být bez vad, zejména musí odpovídat závazným technickým normám. Při potravinách musí být vyznačeno datum minimální trvanlivosti, a jde-li o potraviny podléhající rychlé zkáze, datum použitelnosti. Připouští-li to povaha věci, má kupující právo, aby byla věc před ním překontrolována nebo aby její činnost mu byla předvedena.

§ 617

Je-li třeba, aby při užívání věci byla zachována zvláštní pravidla, zejména řídí-li se užívání návodem nebo je upraveno technickou normou, je prodávající povinen kupujícího s nimi seznámit, ledaže jde o pravidla obecně známá. Nesplní-li prodávající tuto povinnost, je povinen nahradit kupujícímu škodu z toho vzniklou.

§ 618

Věci, které mají vady, jež nebrání, aby mohlo být věci užíváno k určenému účelu, musí být prodávány jen za nižší ceny, než je obvyklá cena bezvadné věci; kupujícího je třeba upozornit, že věc má vadu a o jakou vadu jde, není-li to zřejmé již z povahy prodeje.

Odpovědnost za vady prodané věci

§ 619

(1) Prodávající odpovídá za vady, které má prodaná věc při převzetí kupujícím. U věcí použitých neodpovídá za vady vzniklé jejich použitím nebo opotřebením. U věcí prodávaných za nižší cenu neodpovídá za vadu, pro kterou byla sjednána nižší cena.

(2) Nejde-li o věci, které se rychle kazí nebo o věci použité, odpovídá prodávající za vady, které se vyskytnou po převzetí věci v záruční době (záruka).

§ 620

(1) Záruční doba je šest měsíců; jde-li o prodej potravinářského zboží, je záruční doba osm dní, u prodeje krmiv tři týdny a u prodeje zvířat šest týdnů. Je-li na prodávané věci, jejím obalu nebo návodu k ní připojeném vyznačena lhůta k použití věci, neskončí záruční doba před uplynutím této lhůty.

(2) U věcí, které jsou určeny k tomu, aby se jich užívalo po delší dobu, stanoví zvláštní předpisy záruční dobu delší než šest měsíců. Záruční doba přesahující šest měsíců se může týkat i jen některé součástky věci. Prodávající je povinen vydat kupujícímu při prodeji záruční list s vyznačením záruční doby.

(3) Prohlášením v záručním listě vydaném kupujícímu může prodávající poskytnout záruku přesahující rozsah záruky stanovené v tomto zákoně. V záručním listě určí prodávající podmínky a rozsah této záruky.

§ 621

Záruční doby začínají běžet od převzetí věci kupujícím. Má-li koupenou věc uvést do provozu jiný podnikatel než prodávající, začne záruční doba běžet až ode dne uvedení věci do provozu, pokud kupující objednal uvedení do provozu nejpozději do tří týdnů od převzetí věci a řádně a včas poskytl k provedení služby potřebnou součinnost.

§ 622

Jde-li o vadu, kterou lze odstranit, má kupující právo, aby byla bezplatně, včas a řádně odstraněna. Proávající je povinen vadu bez zbytečného odkladu odstranit. Nebyla-li věc ještě použita, může kupující namísto odstranění vady požadovat výměnu věci, nebo týká-li se vada jen součástí věci, výměnu součástí. Proávající může vždy namísto odstranění vady vyměnit vadnou věc za bezvadnou.

§ 623

(1) Jde-li o vadu, kterou nelze odstranit a která brání tomu, aby věc mohla být řádně užívána jako věc bez vady, má kupující právo na výměnu věci anebo má právo od smlouvy odstoupit. Táž práva přísluší kupujícímu, jde-li sice o vady odstranitelné, jestliže však kupující nemůže pro opětovné vyskytnutí vady po opravě nebo pro větší počet vad věc řádně užívat.

(2) Jde-li o jiné vady neodstranitelné, má kupující právo na přiměřenou slevu z ceny věci.

§ 624

Má-li věc prodávaná za nižší cenu nebo věc použitá vadu, za kterou prodávající odpovídá, má kupující místo práva na výměnu věci právo na přiměřenou slevu.

§ 625

Práva z odpovědnosti za vady se uplatňují u prodávajícího, u kterého věc byla koupena. Je-li však v záručním listě uveden jiný podnikatel určený k opravě, který je v místě prodávajícího nebo v místě pro kupujícího bližším, uplatní kupující právo na opravu u podnikatele určeného k provedení záruční opravy. Podnikatel určený k opravě je povinen opravu provést ve lhůtě dohodnuté při prodeji věci mezi prodávajícím a kupujícím.

§ 626

(1) Práva z odpovědnosti za vady věci, pro které platí záruční doba, zaniknou, nebyla-li uplatněna v záruční době.

(2) Práva z odpovědnosti za vady u věcí, které se rychle kazí, musí být uplatněna nejdéle v den následující po koupi a u věcí použitých nejdéle do šesti měsíců po jejich koupi; jinak práva zaniknou.

§ 627

(1) Doba od uplatnění práva z odpovědnosti za vady až do doby, kdy kupující po skončení opravy byl povinen věc převzít, se do záruční doby nepočítá. Proávající je povinen vydat kupujícímu potvrzení o tom, kdy právo uplatnil, jakož i o provedení opravy a o době jejího trvání.

(2) Dojde-li k výměně, začne běžet záruční doba znovu od převzetí nové věci. Totéž platí, dojde-li k výměně součástky, na kterou byla poskytnuta záruka.

IV. V opravě

V životě našich kolektivů (oddílů, souborů,...) se často vyskytne **potřeba nechat si opravit věc** - kupř. obnova impregnace stanů, oprava rozhlasového přijímače, ale i vyčištění oděvu. **Po právní stránce je problém řešen v rámci úpravy smlouvy o dílo v Občanském zákoníku** (obecná úprava je obsažena v závěru této pasáže). **Smlouva nevyžaduje ke své platnosti písemnou formu a nejčastěji je uzavírána v rámci služeb poskytovaných podnikateli.**

Zákon rozlišuje jednak obecnou právní úpravu, která je pro úplnost informace obsažena v závěru této pasáže, jednak zvláštní úpravu pro zhotovení věci na zakázku, a dále zvláštní ustanovení o opravě a úpravě věci. V dalším se budeme zabývat posledním smluvním typem.

Podle tohoto typu smlouvy :

- objednateli vznikne právo na to, aby mu zhotovitel provedl dohodnutou opravu nebo úpravu,
- zhotoviteli vznikne právo na zaplacení ceny za provedenou činnost.

Pokud není služba poskytnuta na počkání, je zhotovitel (ten kdo službu poskytuje) povinen objednateli vydat písemné potvrzení o převzetí objednávky, které musí obsahovat :

- označení předmětu díla,
- jeho rozsah,
- jakost díla,
- cenu za jeho provedení,
- dobu zhotovení.

Opravou zákon míní činnost, kterou se zejména odstraňují vady věci, následky jejího poškození nebo účinky opotřebení.

Úpravou se pak rozumí činnost, kterou se zejména mění povrch věci nebo její vlastnosti.

Na opravu a úpravu věci se vztahuje zákonná záruka v délce tří měsíců (u stavebních prací 18 měsíců), pokud není sjednána či zvláštními předpisy stanovena jinak. Zhotovitel je povinen vydat objednateli záruční list, ve kterém může poskytnout i delší záruku než zákonnou, musí však určit podmínky a rozsah této záruky.

Pokud má poskytnutá služba vady, zhotovitel za ně odpovídá tehdy, jestliže se jedná o vady

- které má provedená oprava nebo úprava při převzetí věci objednatelem,
- které se vyskytnou po převzetí věci v záruční době.

Zhotovitel odpovídá za vady poskytnuté služby také v tom případě, že příčinou výskytu vady nebo vad je vadnost věci, která má být opravena nebo upravena či nevhodnost našich pokynů (např. zhotovení stanu ze staré a děravé celtoviny), ovšem jen v tom případě, že nás na vadnost věci či nesprávnost pokynů neupozornil.

Práva z odpovědnosti za vady poskytnuté služby (tj. "reklamace") musí být uplatněna u zhotovitele v záruční době (podobně jako u smlouvy kupní). O uplatnění tohoto práva, jakož i tom kdo tak učinil a jako dlouhou trvala oprava nebo úprava, nám zhotovitel musí vydat potvrzení. To je velmi důležité, neboť doba, po kterou byla poskytována v rámci "reklamace" oprava nebo úprava, se do záruční doby nepočítá.

Je-li věc opravena nebo upravena vadně (rozhlasový přijímač nadále nefunguje, oděv je po vyčištění stále špinavý, stan údajně opatřený novou impregnací prosakuje) máme právo na bezplatné odstranění vady v dohodnuté lhůtě. Pokud vadu nelze odstranit, nebo ve shora uvedené lhůtě odstraněna není či se vyskytne opakovaně, můžeme požadovat zrušení smlouvy - tedy vrácení poskytnutých peněz, nebo přiměřené snížení ceny.

Pokud si věc svěřenou k provedení shora uvedené služby ve lhůtě nevyzvedneme, bude se dít následující :

- po měsíci od doby, kdy měla být služba provedena, jinak do měsíce od vyrozumění o jejím provedení, jsme povinni platit poplatek za uskladnění,
- po šesti měsících od doby, kdy měla být služba provedena, jinak do měsíce od vyrozumění o jejím provedení, může zhotovitel naši věc prodat. Pokud zná naši adresu či se jedná o věc větší hodnoty, měl by nás o svém úmyslu věc prodat vyrozumět a poskytnout přiměřenou dodatečnou lhůtu k vyzvednutí věci. Z výtěžku prodeje je zhotovitel oprávněn si odečíst cenu služby, poplatků za uskladnění a náklady prodeje. Právo na výtěžek prodeje musíme uplatnit u zhotovitele.

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:
Obecná ustanovení

§ 631

Smlouvou o dílo zavazuje se objednateli ten, komu bylo dílo zadáno (zhotovitel díla), že je za sjednanou cenu provede na své nebezpečí.

§ 632

Nedojde-li ke zhotovení díla na počkání, zhotovitel je povinen vydat objednateli písemně potvrzení o převzetí objednávky. Potvrzení musí obsahovat označení předmětu díla, a dále jeho rozsah, jakost, cenu za provedení díla a dobu jeho zhotovení.

§ 633

(1) Zhotovitel je povinen dílo provést podle smlouvy, řádně a v dohodnuté době. Je-li pro provedení díla stanovena závazná technická norma, musí provedení odpovídat této normě.

(2) Na obsahu smlouvy a povaze díla závisí, zda je zhotovitel povinen provést je osobně nebo zda je oprávněn dát dílo provést na svoji odpovědnost.

§ 634

(1) Není-li výše ceny sjednána smlouvou nebo stanovena zvláštními předpisy, je třeba poskytnout cenu přiměřenou.

(2) Není-li dohodnuto jinak, platí se cena až po skončení díla. Provádí-li se však dílo po částech nebo vyžaduje-li provedení díla značných nákladů, je ten, komu bylo zadáno, oprávněn požadovat již během provádění díla od objednatele přiměřené zálohy.

§ 635

(1) Byla-li cena dohodnuta podle rozpočtu, nesmí být bez souhlasu objednatele zvýšena. Práce a náklady do rozpočtu nezahrnuté lze účtovat pouze tehdy, schválil-li je objednatel písemně nebo jestliže práce dodatečně písemně objednal.

(2) Došlo-li v době od uzavření smlouvy do jejího splnění ke změně cenového předpisu, podle kterého byla cena dohodnuta, je zhotovitel na to povinen objednatele bez prodlení písemně upozornit a oznámit mu novou cenu.

(3) Objednatel je oprávněn po oznámení nové ceny od smlouvy odstoupit; neodstoupí-li bez zbytečného odkladu od smlouvy, je povinen zaplatit zhotoviteli cenu novou, ledaže ke zvýšení ceny došlo po překročení dohodnuté doby provedení díla.

(4) Odstoupí-li objednatel od smlouvy, je povinen zaplatit zhotoviteli částku připadající na provedenou práci a vzniklé náklady podle původně dohodnuté ceny, pouze měl-li z částečného plnění smlouvy majetkový prospěch.

§ 636

(1) Nelze-li cenu při uzavření smlouvy sjednat pevnou částkou, musí se určit alespoň odhadem. Zjistí-li zhotovitel dodatečně, že bude třeba cenu určenou odhadem podstatně překročit, je povinen na to objednatele bez prodlení písemně upozornit a oznámit mu nově určenou cenu; jinak nemá právo na zaplacení rozdílu v ceně.

(2) Objednatel je oprávněn po oznámení nově určené ceny od smlouvy odstoupit; odstoupí-li od smlouvy, je povinen zaplatit zhotoviteli částku připadající na provedenou práci a vzniklé náklady podle původně určené ceny, jen pokud měl z částečného plnění smlouvy majetkový prospěch. Odstoupením od smlouvy není dotčeno právo objednatele na náhradu škody.

(3) Neodstoupí-li objednatel od smlouvy bez zbytečného odkladu, je povinen zaplatit za poskytnutou službu nově určenou vyšší cenu.

§ 637

(1) Má-li objednatel dodaný materiál nedostatky, které brání řádnému vyhotovení díla, zhotovitel je povinen na to objednatel bez zbytečného odkladu upozornit. Stejnou povinnost má zhotovitel i tehdy, žádá-li objednatel, aby dílo bylo provedeno podle pokynů, které jsou nevhodné.

(2) Trvá-li objednatel přes upozornění zhotovitele na objednávce, zhotovitel může od smlouvy odstoupit.

§ 638

(1) Je-li k provedení díla nutná součinnost objednatele, je zhotovitel oprávněn určit k tomu přiměřenou lhůtu a po jejím marném uplynutí může od smlouvy odstoupit, upozorní-li na takový následek.

(2) Totéž platí, provádí-li se dílo u objednatele a ten nevykoná potřebná zdravotní a bezpečnostní opatření pro osoby provádějící dílo.

§ 639

Poskytne-li objednatel řádně a včas potřebnou součinnost, avšak zhotovitel v určenou dobu nepřistoupí k provedení díla, náleží mu právo na náhradu nutných nákladů, které mu tím vznikly. Toto právo musí uplatnit u zhotovitele nejpozději do jednoho měsíce od převzetí věci; odstoupí-li z tohoto důvodu od smlouvy, musí je uplatnit nejpozději do jednoho měsíce od odstoupení; jinak právo zanikne.

§ 640

Bylo-li dílo zmařeno náhodou před dobou splnění, ztrácí zhotovitel nárok na odměnu.

§ 641

(1) I když dílo nebylo provedeno, náleží zhotoviteli sjednaná cena, byl-li ochoten dílo provést a zabránily-li mu v tom okolnosti na straně objednatele. Je však povinen dát si započíst to, co ušetřil neprovedením díla, co vydělal jinak, nebo co úmyslně zameškal vydělat.

(2) Byl-li zhotovitel zdržen v provádění díla okolnostmi na straně objednatele, náleží mu za to přiměřená náhrada.

§ 642

(1) Až do zhotovení díla může objednatel od smlouvy odstoupit; je však povinen zaplatit zhotoviteli částku, která připadá na práce již vykonané, pokud zhotovitel nemůže jejich výsledek použít jinak a nahradit mu účelně vynaložené náklady.

(2) Objednatel je oprávněn odstoupit od smlouvy i tehdy, je-li zřejmé, že dílo nebude včas hotovo nebo nebude provedeno řádně a jestliže zhotovitel neučiní nápravu ani v poskytnuté přiměřené lhůtě.

§ 643

(1) Záleží-li provedení díla ve zvláštních osobních vlastnostech zhotovitele, ruší se smlouva jeho smrtí. Dědici zhotovitele se mohou domáhat pouze zaplacení upotřebitelné hmoty připravené na dílo a části odměny přiměřené upotřebitelným výsledkům vykonané práce.

(2) Smrt objednatele sama o sobě smlouvu neruší.

V. Odpovědnost za škodu

O odpovědnosti obecně

Co je to škoda z hlediska práva ? **Škodou rozumíme vždy určitou majetkovou újmu, kterou lze vyčíslit v penězích.** Škodou tedy není např. újma na právech nebo morální újma, újma na cti, která neznamená reálné zmenšení majetku. Ke škodě může dojít nejrůznějšími způsoby, ať už je to ztrátou, poškozením, znehodnocením, zničením či odcizení věci.

Při určení výše škody se vždy vychází z ceny věci v době, kdy škoda vznikla (§ 443 OZ). Přihlízí se ke stáří a opotřebením věci.

Zvláštním druhem škody je pak škoda na zdraví, kde kromě věcné škody ještě rozlišujeme tzv. bolestné, ztížení společenského uplatnění (tzv. trvalé následky) a náhradu za ztrátu na výdělku a pod.

Odpovědnost vedoucích, jejich zástupců a případně pomocníků ve věku 15 - 18 let za způsobenou škodu se zpravidla bude řídit ustanoveními OZ o obecné odpovědnosti, která je upravena v § 420 OZ. Předpokladem pro vznik tohoto druhu odpovědnosti je porušení určité právní povinnosti, t.j. takové povinnosti, která je uložena právním předpisem, vznik škody - tedy určité majetkové újmy vyčíslitelné v penězích, existence příčinné souvislosti mezi tímto protiprávním jednáním a vzniklou škodou a konečně pak zavinění, a to ať již ve formě nedbalosti (vědomé či nevědomé) nebo úmyslu (přímého či nepřímého). Zavinění se vždy předpokládá a je vždy na tom, kdo škodu způsobil, aby prokázal, že škoda vznikla zcela nebo zčásti bez jeho zavinění. Naopak porušení právní povinnosti, vznik škody a příčinnou souvislost musí prokázat ten, komu byla škoda způsobena. Všechny výše uvedené předpoklady musí být splněny vždy současně.

V případě osob nezletilých nelze jednoznačně odpovědět na otázku, zda taková osoba může také odpovídat za škodu způsobenou na cizím majetku, záleží vždy na konkrétních okolnostech. Osoba mladší osmnácti let má totiž způsobilost k právním úkonům omezenou a záleží vždy na tom, zda měla v daném okamžiku řečeno slovy zákona "schopnost rozpoznávací a určovací", to znamená, zjednodušeně řečeno, zda v době, kdy škodu způsobovala "věděla co dělá". Je zřejmé, že způsobil-li dítě škodu úmyslně na majetku menší hodnoty (např. desetileté dítě zničí sekýru) můžeme tuto náhradu škody požadovat přímo po dítěti resp. jeho rodičích jako zákonných zástupcích; v každém případě však s touto osobou zodpovídá společně a nerozdílně ten, kdo byl povinen nad ní vykonávat dohled, což je zpravidla vedoucí oddílu. Způsobil-li dítě škodu na cizím majetku může poškozený požadovat náhradu škody (dojde-li ke škodě při práci s dětmi) po organizaci, jejímž je dítě členem a ta pak může zpětně požadovat náhradu škody po tom, kdo byl povinen tento dohled vykonávat. Ten se své odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že dohled nezanedbal (§ 420 a násl. obč. zákoníku).

Odpovědnost za škodu na věcech vnesených či odložených

Kromě obecné odpovědnosti rozlišujeme ještě odpovědnost zvláštní z níž bude mít pro nás největší význam odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech. Tento druh zvláštní odpovědnosti je upraven v § 433 a násl. obč. zák. Podle tohoto zákonného ustanovení bude odpovídat ten, kdo provozuje činnosti s nimiž je zpravidla spojeno odkládání věcí (t.j. např. provozovatelé restaurací, pohostinství, veřejných plováren) apod. Jeho odpovědnost se bude vztahovat na způsobenou škodu na věcech (tj. jejich ztrátu, zničení

nebo poškození), které odložíme na místě k tomu určeném (např. věšák) nebo na místě, kde se tyto věci obvykle odkládají. Na rozdíl od obecné odpovědnosti, která je odpovědností subjektivní, tj. že jedním z jejích předpokladů je zavinění, je tato odpovědnost odpovědností objektivní a zavinění není jejím předpokladem. K podmínkám pro vznik tohoto druhu odpovědnosti je pouze vznik škody na vnesených věcech, které byly odloženy na místě k tomu určeném nebo na místě, kde se tyto věci obvykle odkládají. Této odpovědnosti se nelze zprostit jednostranným prohlášením provozovatele, takže cedule typu "Za odložené věci neručíme" apod. jsou právně bezvýznamné. Výše náhrady škody je omezena u peněz, klenotů a obdobných cenností částkou 1.000,- Kč, toto omezení však neplatí, byla-li škoda způsobena těmi, kdo v provozu pracují, nebo jestliže byly věci převzaty do úschovy. Odpovědnosti se lze zprostit pouze v jediném případě a to tehdy, že by ke škodě došlo i jinak - to znamená např. živelnou událostí, přirozeným zkažením věci apod. Právo na náhradu škody však musíme u provozovatele uplatnit bez zbytečného odkladu, nejpozději do patnácti dnů, co jsme se o tom dověděli, jinak právo zaniká. Uplatníme-li právo včas a provozovatel odmítne škodu uhradit, můžeme se obrátit v obecné promlčecí tříleté lhůtě na soud.

Uplatníme-li právo na náhradu škody u provozovatele, a ten nám odmítne škodu dobrovolně uhradit, nebo nám ji neuhradí hned, nezapomeňme vždy nechat si od provozovatele písemně potvrdit, že jsme u něj právo na náhradu škody skutečně uplatnili, s uvedením data, kdy se tak stalo. Zákon sice přímo nepředepisuje písemnou formu, ale vyhneme se tak důkazní nouzi, která by byla spojena s tím, že by nám provozovatel toto později zapřel.

Odpovědnost za svěřený majetek

Odpovědnost vedoucích oddílů a hospodářů za svěřený inventář, peníze nebo jiný majetek, se zpravidla bude řídit OZ. Dohodu o hmotné odpovědnosti podle § 176 Zákoníku práce lze totiž uzavřít platně jen s osobou starší osmnácti let a jen tehdy, je-li s touto osobou předem navázán pracovněprávní vztah, tj. uzavřena pracovní smlouva, dohoda o pracovní činnosti nebo dohoda o provedení práce podle Zákoníku práce. Podstatou hmotné odpovědnosti podle § 176 Zákoníku práce je to, že takto hmotně odpovědná osoba zodpovídá za případný schodek, tj. ztrátu peněz, inventáře nebo jiných hodnot, které jí byly svěřeny vždy a odpovědnosti se zprostit jen tehdy, jestliže sama prokáže, že škoda vznikla zcela nebo zčásti bez jejího zavinění. Dohoda o hmotné odpovědnosti musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Není-li dohoda o hmotné odpovědnosti uzavřena, odpovídá vedoucí nebo hospodář za svěřený majetek podle § 420 a násl. obč. zákoníku. Předpokladem tohoto druhu odpovědnosti je vznik škody následkem porušení právních povinností a zavinění - ať již ve formě nedbalostní nebo úmyslné.

POZNÁMKA:

Další informace k problematice odpovědnosti za svěřený majetek viz kapitola XVII. "Hmotná odpovědnost na táboře" (str. 99).

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:

HLAVA DRUHÁ Odpovědnost za škodu

ODDÍL PRVNÍ Obecná odpovědnost

§ 420

- (1) Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.
- (2) Škoda je způsobena právní osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.
- (3) Odpovědnosti se zprostí ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.

§ 420a

- (1) Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil jinému provozní činností.
- (2) Škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena
 - a) činností, která má provozní povahu, nebo věcí použitou při činnosti,
 - b) fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí,
 - c) oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti.
- (3) Odpovědnosti za škodu se ten, kdo ji způsobil, zprostí, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného.

ODDÍL DRUHÝ Případy zvláštní odpovědnosti

§ 421

Každý, kdo od jiného převzal věc, jež má být předmětem jeho závazku, odpovídá za její poškození, ztrátu nebo zničení, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

§ 421a

- (1) Každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit.
- (2) Odpovědnost podle odstavce 1 se vztahuje i na poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb.

Odpovědnost za škodu způsobenou těmi,
kteří nemohou posoudit následky svého jednání

§ 422

- (1) Nezletilý nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; společně a nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Není-li ten, kdo způsobil škodu, pro nezletilost nebo pro duševní poruchu schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled.
- (2) Kdo je povinen vykonávat dohled, zprostí se odpovědnosti, jestliže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal.
- (3) Vykonává-li dohled organizace, její pracovníci dohledem pověřeni sami za škodu takto vzniklou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

§ 423

Kdo se uvede vlastní vinou do takového stavu, že není schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, je povinen nahradit škodu v tomto stavu způsobenou; společně a nerozdílně s ním odpovídají ti, kteří jej do tohoto stavu úmyslně přivedli.

§ 424

Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům
.....Za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům.

(§ 425 a § 426 byly zrušeny)

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků

§ 427

(1) Fyzické a právnické osoby provozující dopravu odpovídají za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu.

(2) Stejně odpovídá i jiný provozovatel motorového vozidla, motorového plavidla, jakož i provozovatel letadla.

§ 428

Své odpovědnosti se nemůže provozovatel zprostit, jestliže škoda byla způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se odpovědnosti zprostit, jen jestliže prokáže, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

§ 429

Provozovatel odpovídá jak za škodu způsobenou na zdraví a věcech, tak za škodu způsobenou odcizením nebo ztrátou věcí, pozbyla-li fyzická osoba při poškození možnosti je opatrovat.

§ 430

(1) Místo provozovatele odpovídá ten, kdo použije dopravního prostředku bez vědomí nebo proti vůli provozovatele. Provozovatel odpovídá společně s ním, jestliže takové užití dopravního prostředku svou nedbalostí umožnil.

(2) Je-li dopravní prostředek v opravě, odpovídá po dobu opravy provozovatel podniku, v němž se oprava provádí, a to stejně jako provozovatel dopravního prostředku.

§ 431

Střetnou-li se provozy dvou nebo více provozovatelů a jde-li o vypořádání mezi těmito provozovateli, odpovídají podle účasti na způsobení vzniklé škody.

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným

§ 432

Za škodu vyvolanou povahou provozu zvlášť nebezpečného odpovídá provozovatel stejně jako provozovatel dopravního prostředku.

Odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech

§ 433

(1) Provozovatel poskytující ubytovací služby odpovídá za škodu na věcech, které byly ubytovanými fyzickými osobami nebo pro ně vneseny, ledaže by ke škodě došlo i jinak. Vnesené jsou věci, které byly přineseny do prostor, které byly vyhrazeny k ubytování nebo k uložení věcí, anebo které byly za tím účelem odevzdány provozovateli nebo některému z pracovníků provozovatele.

(2) Je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí, odpovídá ten, kdo ji provozuje, občanovi za škodu na věcech odložených na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se obvykle odkládají, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

(3) Odpovědnosti podle odstavce (1) a (2) se nelze zprostit jednostranným prohlášením ani dohodou.

§ 434

(1) Za klenoty, peníze a jiné cennosti se takto odpovídá jen do výše stanovené prováděcím předpisem. Byla-li však škoda na těchto věcech způsobena těmi, kteří v provozu pracují, hradí se bez omezení.

(2) Bez omezení se hradí škoda i tehdy, jestliže byly věci převzaty do úschovy.

§ 435

Stejně jako provozovatel poskytující ubytovací služby odpovídají i provozovatelé garáží a jiných podniků podobného druhu, pokud jde o dopravní prostředky v nich umístěné a jejich příslušenství.

§ 436

Právo na náhradu škody musí být uplatněno u provozovatele bez zbytečného odkladu. Právo zanikne, nebylo-li uplatněno nejpozději patnáctého dne po dni, kdy se poškozený o škodu dozvěděl.

§ 437

Za škodu způsobenou na věcech odložených v dopravních prostředcích hromadné dopravy se odpovídá jen podle ustanovení o náhradě škody způsobené jejich provozem (§ 427 až 431).

ODDÍL TŘETÍ

Společná ustanovení o náhradě škody

Společná odpovědnost

§ 438

(1) Způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně.

(2) V odůvodněných případech může soud rozhodnout, že ti, kteří škodu způsobili, odpovídají za ni podle své účasti na způsobení škody.

§ 439

Kdo odpovídá za škodu společně a nerozdílně s jinými, vypořádá se s nimi podle účasti na způsobení vzniklé škody.

§ 440

Kdo odpovídá za škodu způsobenou zaviněním jiného, má proti němu postih.

Zavinění poškozeného

§ 441

Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.

Způsob a rozsah náhrady

§ 442

(1) Hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

(2) Škoda se hradí v penězích; požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu.

(3) Byla-li škoda způsobena úmyslným trestným činem, z něhož měl pachatel majetkový prospěch, může soud rozhodnout, že je možno právo na náhradu škody uspokojit z věcí, které z majetkového prospěchu nabyly, a to i tehdy, jestliže jinak podle ustanovení občanského soudního řádu výkon rozhodnutí nepodléhá. Dokud není právo na náhradu škody uspokojeno, nesmí dlužník s takovými věcmi v rozhodnutí uvedenými nakládat.

§ 443

Při určení výše škody na věci se vychází z ceny v době poškození.

§ 444

(1) Při škodě na zdraví se jednorázově odškodňují bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění.

(2) Ministerstvo zdravotnictví stanoví v dohodě s Ministerstvem práce a sociálních věcí vyhláškou výši, do které lze poskytnout náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění, a určení výše náhrady v jednotlivých případech.

§ 445

Ztráta na výdělků, k níž došlo při škodě na zdraví, se hradí peněžitým důchodem; přitom se vychází z průměrného výdělků poškozeného, kterého před poškozením dosahoval.

§ 446

Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného činí rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a nemocenským.

§ 447

(1) Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu.

(2) Náhrada za ztrátu na výdělků spolu s výdělkem poškozeného a s případným invalidním důchodem nebo částečným invalidním důchodem nesmí přesahovat částku stanovenou předpisy pracovního práva pro náhradu škody při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně; z důvodů zvláštního zřetele hodných může soud určit vyšší částku náhrady též tehdy, byla-li škoda způsobena hrubou nedbalostí.

(3) Vláda České republiky může vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji mzdové úrovně, upravit nařízením podmínky, výši a způsob náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě.

§ 447a

Náhrada za ztrátu na důchodu náleží v částce rovnající se rozdílu mezi výší důchodu, na který poškozenému vznikl nárok, a výší důchodu, na který by mu vznikl nárok, jestliže by do průměrného měsíčního výdělků, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, kterou fyzická osoba pobírala v období rozhodném pro vyměření důchodu.

§ 448

(1) Při usmrcení se hradí peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Náhrada nákladů na výživu náleží pozůstalým, pokud tyto náklady nejsou hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu.

(2) Při výpočtu náhrady se vychází z průměrného výdělků zemřelého; náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí však úhrnem převýšit částku, do které by náležela zemřelému náhrada za ztrátu na výdělků podle ustanovení § 447 odst. 2.

§ 449

(1) Při škodě na zdraví se hradí též účelné náklady spojené s léčením.

(2) Při usmrcení se hradí též přiměřené náklady spojené s pohřbem, pokud nebyly uhrazeny pohřebným poskytnutým podle zákona o státní sociální podpoře.

(3) Náklady léčení a náklady pohřbu se hradí tomu, kdo je vynaložil.

Snížení náhrady

§ 450

Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetele zejména k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k osobním a majetkovým poměrům fyzické osoby, která ji způsobila; přihlédne přitom také k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena. Snížení nelze provést, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

Dohled nad nezletilými

Tato otázka má dva aspekty:

- **trestněprávní**
- **občanskoprávní.**

Z hlediska trestněprávní odpovědnosti vedoucího, instruktora, apod. se v případě, že se dítěti stane nějaký úraz, vždy zkoumá, jakým způsobem byl dohled nad dítětem zabezpečen, kdo byl pověřen na dítě dohlížet a co pro to udělal. Těžko se dá odpovědět na otázku, jak musí být dohled zabezpečen, aby byl zabezpečen řádně, neboť záleží vždy na okolnostech, obecně však lze říci, že míru dohledu, resp. nutnosti dohledu je vždy nutno posuzovat s ohledem na věk dítěte a osobu dítěte. Pojem "řádný dohled" totiž neznamená, že musíme vědět doslova o každém kroku dítěte, vždy však musíme udělat maximum pro to, abychom s ohledem na věk a osobu dítěte dohled maximálně zabezpečili.

Příklad: na tábor nám jedou nováčci – šestileté děti, kterým dáme půlhodinovou instruktáž o tom, jak se správně pracuje se sekyrou a potom je necháme samostatně bez dozoru štípat dříví. V případě, že se jim něco stane, těžko se budeme moci vmlouvat na to, že jsme je řádně proškolili a že jsme proto předpokládali, že toto bude dostačující. Necháme-li ale štípat dříví samostatně bez dozoru čtrnáctileté hochy, kteří s námi na tábor jezdí léta, mají složený nejrůznější stupně oddílových zkoušek a jak se správně zachází se sekyrou dobře vědí a několikrát to v praxi osvědčili, bude situace jiná.

Z hlediska občanskoprávní odpovědnosti vedoucího, instruktora, apod. je zde nejdůležitější především to, kdo odpovídá za škodu způsobenou nezletilým, tedy osobou mladší osmnácti let. Tuto otázku upravuje občanský zákoník ve svém § 422 tak, že nezletilý odpovídá za své jednání do té míry, do jaké je schopen své jednání ovládnout a rozpoznat jeho následky, společně a nerozdílně s ním odpovídá ten, kdo je povinen nad ním vykonávat dohled. Ten, kdo je povinen tento dohled vykonávat, se své odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal. V praxi to znamená, že nezletilý má omezenou způsobilost k právním úkonům a za způsobenou škodu tedy neodpovídá v plném rozsahu. To, zda nezletilý bude v daném případě odpovídat za vzniklou škodu, závisí opět na okolnostech případu, věku dítěte, do jaké míry z toho dítě "mělo rozum", apod.

Příklad: jedenáctileté dítě úmyslně rozbije nádobí a způsobí tak škodu za 500,- Kč, přičemž škoda vznikne organizaci (Junáku, Pionýru, aj.). Je zřejmé, že v takovémto případě může Junák, Pionýr, aj. požadovat náhradu škody přímo po dítěti, resp. jeho rodičích jako zákonných zástupcích, neboť lze předpokládat, že dítě, které škodu způsobilo, (za předpokladu, že jde o "normální" duševně zdravé dítě) si již vzhledem k svému věku může uvědomit, že se nádobí nerozbije. Junák, Pionýr, apod. však může v tomto případě požadovat náhradu škody též po tom, kdo byl povinen nad dítětem vykonávat dohled, tedy po vedoucím, jinými slovy, organizace si může vybrat, po kom bude náhradu škody požadovat, zda po dítěti resp. jeho rodiči nebo po

vedoucím. Pokud však takovému dítěti svěříme např. počítač za 40.000,- Kč a dítě jej rozbije, pak může organizace vymáhat náhradu škody pouze po vedoucím, který byl povinen vykonávat nad dítětem dohled, neboť nelze předpokládat, že by jedenáctileté dítě mělo v takovémto případě ze svého jednání rozum. Pokud totiž dítě s ohledem na svůj věk a své rozumové schopnosti za škodu neodpovídá, odpovídá ten, kdo byl povinen vykonávat nad dítětem dohled, sám.

Trochu jiná situace je tehdy, pokud dítě způsobí škodu na cizím majetku. I zde platí o rozsahu jeho odpovědnosti to, co jsme si řekli výše, rozdíl je však v tom, že tím, kdo byl povinen vykonávat nad dítětem dohled, zde není onen vedoucí, ale organizace Junák, Pionýr, apod., resp. její článek s právní subjektivitou (středisko ...).

Příklad: Znamená to tedy, že podpálí-li dítě na výpravě stoh a způsobí tak škodu za 10.000,- Kč, bude poškozené družstvo vyžadovat náhradu škody buď po dítěti, resp. jeho zákonných zástupcích – za předpokladu, že dítě bude s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost právně odpovědné nebo po organizaci (Junák, Pionýr, apod.). V praxi to bude vypadat tak, že pokud se s poškozeným nedohodneme po dobrém, bude poškozené družstvo žalovat jak dítě (zastoupené rodiči jako zákonnými zástupci), tak organizaci. Organizace pak může požadovat zpět náhradu škody po vedoucím.

Jak již je výše uvedeno, ten, kdo byl povinen vykonávat nad nezletilým dohled, se své odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal. Je tedy na něm, aby prokázal, že udělal maximum pro to, aby “zabránil dítěti v páčení škody”. Zjednodušeně lze říci, že tu platí totéž, jako u trestněprávní odpovědnosti.

Poznámka:

Citace vhodného ustanovení občanského zákoníku ilustrující pohled právní normy na tento problém viz § 422 o.z. (str. 34)

VI. Pojištění

Obecně

Sdružení dětí a mládeže mohou uzavírat pojistné smlouvy, které zahrnují celou řadu různých druhů pojištění – majetku (movitého či nemovitého), pro případ úrazu (tedy pojištění zdraví a života) či odpovědnosti za škody.

Pro všechny druhy pojistných smluv platí obecná ustanovení Občanského zákoníku o pojistných smlouvách (§ 778 - § 821 OZ).

Při uzavírání pojistných smluv doporučujeme prostudovat i všeobecné pojistné podmínky dané pojišťovny, které musí být schvalovány Ministerstvem financí ČR - ty řeší některá obecnější ustanovení pojistných smluv, která nemusí být v jednotlivých pojistných smlouvách již přesně uvedena. Všeobecné pojistné podmínky by měly být nedílnou součástí každé uzavírané pojistné smlouvy.

Konkrétně

Je účelné vědět, že pro sdružení dětí a mládeže bývá Českou radou dětí a mládeže (ve spolupráci s MŠMT) uzavírána vždy na rok pojistná smlouva – od roku 1999 je partnerem této smlouvy Generali pojišťovna, a.s. Tato smlouva řeší pojištění pro případ úrazu. Všechny potřebné podrobnosti k ní lze najít na internetové adrese www.crdm.cz

Pro plnění ze smlouvy je důležité, že k úrazu došlo při činnosti pořádané sdružením (resp. jeho základním či jiným článkem), tj. při družinové, oddílové schůzce, tréninku, výpravě, táboře, vystoupení... Pojistná smlouva se vztahuje na všechny registrované členy včetně dětí, které se organizovanou činností na vstup do sdružení připravují. Pojištěny jsou dále osoby - aktivní účastníci akcí a to včetně osob doprovázejících účastníky akcí jako jsou např. organizátoři, funkcionáři a vedoucí oddílů.

Pojišťovna není povinna poskytnout plnění v případě, že k úrazu došlo při činnostech prováděných bez dozoru odpovědné osoby, případně bez jejího výslovného povolení nebo bez zásadních pokynů.

Smlouva obsahuje pojištění proti těmto pojišťovaným rizikům:

- a) smrt úrazem
- b) trvalé následky úrazu
- c) doba nezbytného léčení úrazu
- d) čas pracovní neschopnosti za dobu léčení následků úrazu.

Trvalé následky úrazu jsou odškodňovány systémem "progresivního plnění za trvalé následky úrazu". V praxi to znamená, že základní částka pro výpočet odškodného se zvyšuje podle procentuálního ohodnocení trvalých následků lékařem. V případě ocenění úrazu do 25% vyplácí pojišťovna procentuální část z dohodnuté částky, u úrazů ohodnocených lékařem nad 25% a do 50% z dvojnásobku dohodnuté částky, u úrazů ohodnocených nad 50% a do 75% z trojnásobku dohodnuté částky a u úrazů ohodnocených nad 75% a do 100% ze čtyřnásobku dohodnuté částky. Takovéto progresivní plnění za trvalé následky úrazu v praxi znamená výrazně vyšší finanční odškodnění u velmi vážných trvalých následků úrazů.

Při plnění za dobu nezbytného léčení mají osoby starší 18 let na toto plnění nárok pouze za dobu pracovní neschopnosti. Doklad o pracovní neschopnosti musí být v takovém případě přiložen k hlášení pojistné události.

Další podrobnosti je třeba hledat přímo ve smlouvě.

Poznámka:

Zmiňovaná pojistná smlouva Mezi ČRDM a Generali nezahrnuje pojištění majetku a pojištění odpovědnosti za způsobené škody. O pojistné smlouvě na pojištění majetku uzavřené opět Českou radou dětí a mládeže, kterou by mohli využít zájemci z různých sdružení, se nyní jedná a konkrétní výsledky by měly být k dispozici do konce roku 2002. Smlouva na odpovědnostní pojištění za škody způsobené při činnosti sdružení dětí a mládeže byla rovněž uzavřena mezi ČRDM a Generali pojišťovnou a.s., vyžaduje dodání jmenného seznamu osob, které mají být pojištěny, a podrobnosti je možno zjistit v Kanceláři ČRDM (ucetni@adam.cz; crdm@adam.cz)

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:
Pojistná smlouva

§ 788

(1) Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená, a fyzická nebo právnická osoba, která s pojistitelem pojistnou smlouvu uzavřela, je povinna platit pojistné.

(2) Součástí pojistné smlouvy jsou všeobecné pojistné podmínky pojistitele (pojistné podmínky), na něž se pojistná smlouva odvolává, a které jsou k ní připojeny nebo byly před uzavřením smlouvy tomu, kdo s pojistitelem smlouvu uzavřel, sděleny.

(3) V pojistné smlouvě se lze od pojistných podmínek odchýlit jen v případech v nich určených. V jiných případech se lze odchýlit jen pokud je to ku prospěchu pojištěného.

(4) Všeobecné pojistné podmínky obsahují zejména vymezení události, ze které vzniká právo na plnění pojistitele, rozsah a splatnost pojistného plnění, stanovení způsobu placení pojistného a určení jeho výše, způsob, jakým se pojištěný v případě pojištění osob podílí na zisku pojišťovny, pokud tak stanoví pojistná smlouva.

§ 789

Zvláštní právní předpis může uložit fyzické a právnické osobě povinnost uzavřít pojistnou smlouvu. Může též stanovit, že pojištění bez uzavření pojistné smlouvy vznikne na základě jiné skutečnosti za podmínek v něm uvedených (pojištění zákonné).

§ 790

Pojistit lze zejména:

- a) majetek pro případ jeho poškození, zničení, ztráty, odcizení nebo jiných škod, které na něm vzniknou (pojištění majetku);
- b) fyzickou osobu pro případ jejího tělesného poškození, smrti, dožití určitého věku nebo pro případ jiné pojistné události (pojištění osob);
- c) odpovědnost za škodu vzniklou na životě a zdraví nebo na věci, popřípadě odpovědnost za jinou majetkovou škodu (pojištění odpovědnosti za škodu).

§ 791

(1) Pro právní úkony týkající se pojištění je třeba písemné formy, není-li v tomto zákoně nebo v pojistných podmínkách stanoveno jinak.

(2) Pojistitel vydá tomu, kdo s ním pojistnou smlouvu uzavřel, pojistku jako písemné potvrzení o uzavření pojistné smlouvy. Dojde-li ke ztrátě nebo zničení pojistky, vydá pojistitel tomu, kdo s ním pojistnou smlouvu uzavřel, na jeho žádost a náklad druhopis pojistky. Pokud je podle pojistných podmínek třeba pojistku předložit k uplatnění práva na pojistné plnění, může pojistitel požadovat, aby se pojistka před vydáním druhopisu umožila.

(3) Obsahuje-li pojistka týkající se mezinárodní dopravy zboží oprávnění toho, kdo s pojistitelem smlouvu uzavřel, převést právo z pojistné smlouvy rubopisem, a to i nevyplněným, na další osoby, které jsou oprávněny k dalšímu převodu, jsou tyto osoby oprávněny k dalšímu převodu (pojistka na řad). Tento převod dopravní pojistky rubopisem (indosamentem) má účinky postoupení pohledávky, i když pojistitel nebyl o postupu vyrozuměn. Pojistitel není povinen zkoumat platnost rubopisu.

VII. Nájem a výpůjčka

Velmi často se nám může stát, že nám bude někdo ochoten poskytnout nějaký prostor či pozemek (třeba pro konání schůzek oddílu nebo plochu pro konání tábora či tělocvičnu jako zkušebnu), a nebo nám někdo bude ochoten poskytnout nějaký předmět (třeba stany), ovšem až poté, co věc bude "nějak právně ošetřena".

Tuto situaci lze řešit dvěma způsoby: buď smlouvou nájemní nebo smlouvou o výpůjčce. Oba tyto právní vztahy řeší ten samý problém - jedná se o užívání cizí věci. Odlišnost spočívá v tom, že smlouva o výpůjčce je bezplatná (typickým příkladem je kupříkladu výpůjčka knihy ze školní knihovny), nájem je naopak zásadně úplatný (kupř. nájem bytu).

V případě nájmu je třeba z hlediska našich potřeb rozlišovat nájem obecně a nájem nebytových prostorů. Nebytové prostory jsou totiž zvláštním předmětem nájmu, jehož režim je upraven zvláštním zákonem.

Výpůjčka

Smlouvou o výpůjčce vznikne vypůjčitelovi právo (to je ten, kdo si půjčuje věc) po dohodnutou dobu věc bezplatně užívat. Výpůjčku lze sjednat ohledně jak věci movité, tak věci nemovité (tedy kupř. ohledně plochy pro tábořiště).

Písemná forma se pro platnost smlouvy nevyžaduje, postačuje tedy ústní dohoda, přičemž obsah smlouvy prokážeme i potvrzením vlastníka o tom, že nám vypůjčil v potvrzení popsanou věc na určitou dobu (rovněž v potvrzení uvedenou).

Půjčitel (to je ten kdo věc poskytuje) je povinen:

- předat vypůjčitelovi věc ve stavu způsobilém k řádnému užívání,
- pokud je zapotřebí při používání věci zachovávat nějaká zvláštní pravidla nebo postupy, které nejsou všeobecně známé, je vypůjčitele povinen s nimi seznámit,
- může požadovat vrácení věci i před skončením stanovené doby zapůjčení, jestliže vypůjčitel neužívá věc řádně nebo jestliže ji užívá v rozporu s účelem, ke kterému slouží.

Vypůjčitel je zase povinen:

- věc užívat řádně a v souladu s účelem, který byl ve smlouvě dohodnut nebo kterému věc obvykle slouží,
- věc chránit před poškozením, ztrátou nebo zničením,
- pokud to není dohodnuto, nesmí přenechat věc k užívání jinému,
- vrátit věc, jakmile ji nepotřebuje, nejpozději však do konce stanovené doby.

Nájem

Nájemní smlouvou přenechává pronajímatel za úplatu (nájemné) nájemci věc, aby ji dočasně (ve sjednané době) užíval nebo z ní bral užítky. Písemná forma v obecné rovině není vyžadována, je však stanovena pro některé zvláštní druhy nájmu (mj. smlouva o nájmu bytu). Z důvodů, o kterých bylo již psáno jinde, však budeme upřednostňovat smlouvu ve formě písemné.

Ve smlouvě by mělo být v první řadě stanoveno, co se pronajímá (v případě označení nemovitostí viz kapitola o katastru nemovitostí). Pronajmout tak lze jak věc movitou (vozidlo, náradí, přístroj ale i zvíře), tak věc nemovitou (pozemek, dům, les, rybník).

Smlouva by měla obsahovat dobu nájmu. Dobu lze sjednat buď na dobu určitou (od dne x.y. do dne x¹.y¹) nebo na dobu neurčitou (od dne x.y. na dobu neurčitou).

Nájemné by mělo být sjednáno ve smlouvě, nejlépe určením jeho výše za určité časové období, měl by být sjednán způsob jeho placení i splatnost (viz příklad v příloze této kapitoly).

Nájem skončí uplynutím doby, na kterou byl sjednán, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodne jinak. V případě nájmu sjednaného na dobu neurčitou by smlouva měla obsahovat i výpovědní dobu, jakož i pravidla pro její běh. Pokud není dohodnuto něco jiného, činí výpovědní doba u nemovitostí tři měsíce, u věcí movitých jeden měsíc.

Obecná ustanovení OZ o smlouvě nájemní jsou připojena v závěru této kapitoly.

Nájem nebytových prostor

Bude-li nám někdo chtít úplatně přenechat prostor pro zřízení klubovny, skladu výstroje a tak pod., bude se zpravidla jednat o tzv. nebytové prostory.

Tento právní vztah se bude řídit zákonem o nájmu a podnájmu nebytových prostor č. 116/1990 Sb. ve znění pozdějších novelizací.

Nebytovými prostory jsou (§ 1 písm. a) z.č. 116/1990 Sb.) místnosti nebo soubory místností, které podle rozhodnutí stavebního úřadu jsou určeny k jinému účelu než bydlení. Takovými prostory však nejsou příslušenství bytu (např. sklep) ani společné prostory domu (kupř. půda). Za určitých podmínek (§ 1 písm. b) z.č. 116/1990 Sb.) se vztahuje tento zákon i na byty.

Pokud si nejsme jisti, zda určitý prostor je či není nebytovým, dojdeme se zeptat na územně příslušný obecní úřad, kde nám informaci poskytnou, nebo poradí, na který úřad se obrátit.

Smlouva o nájmu nebytových prostorů má zvláštní náležitosti, přičemž předně musí být písemná, dále musí obsahovat:

- 1) předmět nájmu - tedy popis nebytových prostorů, které se pronajímají, pokud je v domě situace složitá, vhodný bude náčrtek, kde polohu prostorů vyznačíme;
- 2) účel nájmu - tedy k jakému užití se prostor pronajímá - *kupř. jako sklad výstroje, klubovna, fotokomora a tak pod.*;
- 3) výši nájemného - tedy kolik budeme platit - *např. 100 Kč za metr čtvereční ročně, t.j. celkem ročně ...*;
- 4) splatnost nájemného - *např. nájemné se platí jednou ročně, vždy do 15. ledna toho kterého roku*;
- 5) způsob platby nájemného - *např. nájemné se platí na účet pronajímatele č. 1234567890/0009 u banky Bohatá, a.s., pobočka Kamenov*;
- 6) a nejde-li o nájem na dobu neurčitou, dobu, na kterou se nájem uzavírá;
- 7) datum;
- 8) podpisy účastníků, případně i otisky razítek.

Pokud smlouva nemá tyto náležitosti, je neplatná a pronajímatel nás může kdykoliv z prostor vystěhovat bez jakékoliv náhrady.

Zájemci o tuto problematiku se mohou seznámit se zákonem č. 116/1990 Sb., který je v příloze této kapitoly, jakož i se vzorem smlouvy o nájmu nebytových prostor.

Pro úplnost upozorňujeme, pro případ, že by před 3. 12. 1999 (toho dne nabyt účinnosti zákon č. 302/1999 Sb., kterým byl po páté novelizován z.č. 116/1990 Sb.) byly pronajímány nebytové prostory jinak určené k provozování obchodu nebo služeb, byl takový pronájem je možný jen s předchozím souhlasem dle § 3 odst. 2 zákona č. 116/1990 Sb. v tehdy platném znění - jinak je smlouva opět neplatná.

Závěrem upozorňujeme, že v případě této smlouvy je výhodnější nájem na dobu určitou, neboť ten lze vypovědět jen z důvodů uvedených v § 9 odst. 2 a 3 citovaného zákona, naproti tomu nájem na dobu neurčitou, není-li dohodnuto jinak, lze vypovědět kdykoliv, bez uvedení důvodu. Výpovědní lhůta, není-li dohodnuta v jiné délce, činí tři měsíce a počítá se od prvního dne měsíce následujícího po měsíci, ve kterém byla výpověď doručena (např. je-li výpověď doručena 20. 9., počítá se od 1.10. a posledním dnem je 31. 12. téhož roku).

Vzor smlouvy o nájmu nebytových prostor

Smlouva uzavřená dále uvedeného dne, měsíce a roku mezi:

1. panem Janem Vlastníkem, RČ, bytem
jako **pronajímatelem** na straně jedné

a
2..Právníckou osobou X.Y., IČO 00 00 00 00, se sídlem ... statutární
orgán jednající: Jan Předseda, předseda ...
jako **nájemcem** na straně druhé.

I.

Pronajímatel je vlastníkem domu č.p. 00 v Olomouci, ul.
Mládežnická č. 00.

V tomto domě se nachází v suterénu nebytový prostor o dvou
místnostech, přičemž prvá má výměru 25 m² a druhá má výměru 15 m².
Přesné umístění těchto prostorů je zachyceno na plánu, který je
nedílnou součástí této smlouvy jako její příloha. Nájemce tyto
prostory vlastním nákladem opravil a přestavěl a tyto byly
kolaudovány stavebním úřadem jako klubovna a sklad materiálu.

II.

Pronajímatel přenechává nájemci nebytové prostory popsané v
čl. I do nájmu, přičemž prvá místnost (25 m²) bude užívána jako
klubovna a druhá místnost (15 m²) bude užívána jako sklad materiálu.

III.

1. Nájemné bylo dohodnuto ve výši 250,- Kč za jeden metr
čtvereční ročně, tedy celkem 10.000,- Kč ročně za obě
místnosti. Nájemné se platí čtvrtletně, tedy po 2.500,- Kč, a to vždy
do každého 5. dne druhého měsíce kalendářního čtvrtletí na účet
pronajímatele vedený u č. ú.. variabilní symbol...

2. Na úhradu osvětlení, úklidu společných částí domu a odvozu
odpadu je nájemce povinen platit paušálně sjednanou částku 2.000,-
Kč ročně. Tato úhrada se platí společně s běžným nájemným, tedy
čtvrtletně po 500,- Kč.

IV.

Dodávání elektrické energie, plynu, jakož i dodávku vody a
stočné si nájemce zajišťuje sám a platí přímo dodavatelům medií.

V.

Nájemní smlouva je sjednána na dobu 3 let. Nájem počíná dnem
1. 1. 1996.

Tuto smlouvu lze změnit pouze písemným dodatkem.

V Olomouci dne _____

pronajímatel

nájemce

Vzor smlouvy o nájmu věci movité

Smlouva uzavřená dále uvedeného dne, měsíce a roku mezi:

1. panem Janem Vlastníkem, RČ ..., bytem

jako **pronajímatelem** na straně jedné

a

2..Právníckou osobou X.Y., IČO 00 00 00 00, se sídlem ...

statutární orgán jednající: Jan Předseda, předseda ...

jako **nájemcem** na straně druhé.

I.

Pronajímatel je vlastníkem osobního vozidla tov. zn. Škoda 120 L, státní poznávací značky AAA 00 00. Za vozidlo je zapláceno pojistné.

Toto vozidlo pronajímatel pronajímá nájemci na dobu od 1. 7. 1995 do 31. 8. 1995. V autě je rezervní kolo a hustilka.

Společně s vozidlem pronajímatel nájemci předává :

- technický průkaz + útržek složenky za pojistné,
- nářadí a to: ...
- soupravu náhradních dílů a to: ...

II.

Nájemné bylo dohodnuto ve výši 15.000,- Kč za celou dobu nájmu.

III.

Nájemné bylo zapláceno před podpisem této smlouvy v hotovosti k rukám pronajímatele, který příjem potvrzuje. Pronajímatel kromě toho podepsal nájemci i příjmový doklad číslo 000195 na tuto částku.

IV.

Vozidlo převzal nájemce před podpisem této smlouvy provozuschopné a se všemi věcmi uvedeným v čl. I smlouvy a je povinen je vrátit 31. 8. 1995 do 18.00 hod. v místě bydliště pronajímatele.

V _____ dne _____

pronajímatel

nájemce

Vybraná ustanovení občanského zákoníku:

HLAVA SEDMÁ Nájemní smlouva

ODDÍL PRVNÍ Obecná ustanovení

§ 663

Nájemní smlouvou pronajímatel přenechává za úplaty nájemci věc, aby ji dočasně (ve sjednané době) užíval nebo z ní bral i užítky.

§ 664

Pronajímatel je povinen přenechat pronajatou věc nájemci ve stavu způsobilém smluvenému užívání, nebo nebyl-li způsob užívání smluven, užívání obvyklému, a v tomto stavu ji svým nákladem udržovat.

§ 665

(1) Nájemce je oprávněn užívat věc způsobem stanoveným ve smlouvě; nebylo-li dohodnuto jinak, přiměřeně povaze a určení věci. Pronajímatel je oprávněn požadovat přístup k věci za účelem kontroly, zda nájemce užívá věc řádným způsobem.

(2) Nájemce je povinen užívat věc pouze v případě, že tak bylo smluveno, nebo že neužíváním by byla věc znehodnocena více než jejím užíváním.

§ 666

(1) Nájemce je oprávněn dát pronajatou věc do podnájmu, nestanoví-li smlouva jinak.

(2) Dá-li nájemce věc do podnájmu v rozporu se smlouvou, pronajímatel má právo odstoupit od smlouvy.

§ 667

(1) Změny na věci je nájemce oprávněn provádět jen se souhlasem pronajímatele. Úhradu nákladů s tím spojených může nájemce požadovat jen v případě, že se k tomu pronajímatel zavázal. Nestanoví-li smlouva jinak, je oprávněn požadovat úhradu nákladů až po ukončení nájmu po odečtení znehodnocení změn, k němuž v mezidobí došlo v důsledku užívání věci. Dal-li pronajímatel souhlas se změnou, ale nezavázal se k úhradě nákladů, může nájemce požadovat po skončení nájmu protihodnotu toho, o co se zvýšila hodnota věci.

(2) Provede-li nájemce změny na věci bez souhlasu pronajímatele, je povinen po skončení nájmu uvést věc na své náklady do původního stavu. Hrozí-li v důsledku prováděných změn na věci pronajímateli značná škoda, je pronajímatel oprávněn odstoupit od smlouvy.

§ 668

(1) Nájemce je povinen oznámit pronajímateli bez zbytečného odkladu potřeby oprav, které má provést pronajímatel. Při porušení této povinnosti odpovídá nájemce za škodu tím způsobenou a nemá nároky, které by mu jinak příslušely pro nemožnost nebo omezenou možnost užívat věc pro vady věci, jež nebyly včas pronajímateli oznámeny.

(2) Nájemce je povinen snášet omezení v užívání pronajaté věci v rozsahu nutném pro provedení oprav a udržování věci.

§ 669

Jestliže nájemce vynaložil na věc náklady při opravě, ke které je povinen pronajímatel, má nárok na náhradu těchto nákladů, jestliže oprava byla provedena se souhlasem pronajímatele, nebo jestliže pronajímatel bez zbytečného odkladu opravu neobstaral, ačkoli mu byla oznámena její potřeba. Jinak může nájemce požadovat jen to, o co se pronajímatel obohatil.

§ 670

Nájemce je povinen pečovat o to, aby na věci nevznikla škoda. Je povinen dát věc pojistit, jen jestliže to stanoví smlouva.

ODDÍL DRUHÝ
Nájemné

§ 671

(1) Nájemce je povinen platit nájemné podle smlouvy, jinak nájemné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k hodnotě pronajaté věci a způsobu jejího užívání.

(2) Není-li dohodnuto nebo zvláštními předpisy stanoveno jinak, platí se nájemné ze zemědělských nebo lesních pozemků půlročně pozadu 1. dubna a 1. října, při ostatních nájmech měsíčně pozadu.

§ 672

(1) Na zajištění nájemného má pronajímatel nemovitosti zástavní právo k movitým věcem, které jsou na pronajaté věci a patří nájemci nebo osobám, které s ním žijí ve společné domácnosti, s výjimkou věcí vyloučených z výkonu rozhodnutí.

(2) Zástavní právo zanikne, jsou-li věci odstraněny dříve, než byly sepsány soudním vykonavatelem, ledaže by byly odstraněny na úřední příkaz a pronajímatel ohlásí svá práva u soudu do osmi dnů po výkonu. Stěhuje-li se nájemce nebo jsou-li odstraňovány věci, přestože nájemné není zapláceno nebo zajištěno, může pronajímatel zadržet věci na vlastní nebezpečí, do osmi dnů však musí žádat o soupis soudním vykonavatelem, nebo musí věci vydat.

§ 673

Nájemce není povinen platit nájemné, pokud pro vady věci, které nezpůsobil, nemohl pronajatou věc užívat způsobem dohodnutým, nebo nebyl-li způsob užívání dohodnut přiměřeně povaze a určení věci, anebo nemohl-li z uvedených příčin při nájmu zemědělských nebo lesních pozemků docílit žádný výnos.

§ 674

Může-li nájemce užívat pronajatou věc z důvodů uvedených v § 673 pouze omezeně nebo jestliže při nájmu zemědělských nebo lesních pozemků užitky z věci klesly z uvedených důvodů pod polovinu běžného výnosu, má nájemce nárok na přiměřenou slevu z nájemného. Pronajímatel si však musí započíst náklad, který ušetřil, a cenu výhod, které měl z toho, že nájemce věc užíval jen omezeně.

§ 675

Právo na prominutí nebo na poskytnutí slevy z nájemného musí být uplatněno u pronajímatele bez zbytečného odkladu. Právo zanikne, nebude-li uplatněno do šesti měsíců ode dne, kdy došlo ke skutečným toto právo zakládajícím.

ODDÍL TŘETÍ
Skončení nájmu

§ 676

(1) Nájem skončí uplynutím doby, na kterou byl sjednán, nedohodne-li se pronajímatel s nájemcem jinak.

(2) Užívá-li nájemce věci i po skončení nájmu a pronajímatel proti tomu nepodá návrh na vydání věci nebo na vyklizení nemovitosti u soudu do 30 dnů, obnovuje se nájemní smlouva za týchž podmínek, za jakých byla sjednána původně. Nájem sjednaný na dobu delší než rok se obnovuje vždy na rok, nájem sjednaný na dobu kratší se obnovuje na tuto dobu.

§ 677

(1) Zrušit nájemní smlouvu sjednanou na neurčitou dobu lze, nedojde-li k dohodě pronajímatele s nájemcem, pouze výpovědí.

(2) Nájemní smlouvu lze vypovědět při nájmech pozemků patřících do zemědělského půdního fondu nebo lesního půdního fondu⁵⁾ v jednoroční lhůtě, a to ke dni 1. října běžného roku; při nájmech jiných nemovitostí v tříměsíční lhůtě, při nájmu movitých věcí v jednoměsíční lhůtě.

⁵⁾ § 1 zákona č. 53/1966 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 75/1976 Sb. § 2 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích.

§ 678

Ustanovení o výpovědní době, vyklizení a odevzdání platí pouze tehdy, není-li smlouvou nebo zvláštními předpisy stanoveno jinak.

§ 679

(1) Nájemce je oprávněn odstoupit od smlouvy kdykoliv, byla-li pronajatá věc předána ve stavu nezpůsobilém ke smlouvenému nebo obvyklému užívání, anebo stane-li se později - aniž by nájemce porušil svoji povinnost - nezpůsobilou ke smlouvenému nebo obvyklému užívání, stane-li se neupotřebitelnou anebo bude-li mu odňata taková část věci, že by tím byl zmařen účel smlouvy.

(2) Jsou-li místnosti, které byly pronajaty k obývání nebo k tomu, aby se v nich zdržovali lidé, zdraví závadné, má nájemce toto právo i tehdy, věděl-li o tom při uzavření smlouvy. Práva odstoupit od smlouvy se nelze předem vzdát.

(3) Pronajímatel může kdykoli odstoupit od smlouvy, užívá-li nájemce přes písemnou výstrahu pronajatou věc nebo trpí-li užívání věci takovým způsobem, že pronajímateli vzniká škoda, nebo že mu hrozí značná škoda. Nejde-li o byt nebo nebytový prostor, může pronajímatel také odstoupit od smlouvy, jestliže nájemce, ač upomenut, nezaplatil splatné nájemné ani do splatnosti dalšího nájemného, a je-li tato doba kratší než tři měsíce, do tří měsíců, nebo jestliže s ohledem na pravomocné rozhodnutí příslušného orgánu je třeba pronajatou věc vyklidit.

§ 680

(1) Zničením pronajaté věci nájemní smlouva zaniká.

(2) Dojde-li ke změně vlastnictví k pronajaté věci, vstupuje nabyvatel do právního postavení pronajímatele a nájemce je oprávněn zprostit se svých závazků vůči dřívějšímu vlastníku, jakmile mu byla změna oznámena nebo nabyvatelem prokázána.

(3) Dojde-li ke změně vlastnictví k nemovité věci, může z tohoto důvodu vypovědět nájemní smlouvu pouze nájemce, a to i tehdy, byla-li smlouva uzavřena na dobu určitou; výpověď však musí podat v nejbližším výpovědním období, pokud je zákonem nebo dohodou stanoveno. Při změně vlastnictví k movité věci může smlouvu vypovědět i nabyvatel.

§ 681

Po podané výpovědi nebo tři měsíce před skončením nájmu a předáním věci je nájemce nemovité věci povinen, není-li dohodnuto jinak, umožnit zájemci o pronajmutí její prohlídku v přítomnosti pronajímatele nebo jeho zástupce. Nájemce nesmí být prohlídkou zbytečně obtěžován.

§ 682

Skončí-li nájem, je nájemce povinen vrátit pronajatou věc ve stavu odpovídajícím sjednanému způsobu užívání věci; nebyl-li způsob užívání výslovně smlouven, ve stavu, v jakém ji převzal, s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

§ 683

(1) Došlo-li k poškození nebo nadměrnému opotřebení pronajaté věci v důsledku jejího zneužití, odpovídá nájemce i za škody způsobené osobami, kterým umožnil k pronajaté věci přístup, za náhodu však neodpovídá.

(2) Domáhat se náhrady lze pouze do šesti měsíců od vrácení pronajaté věci; jinak nárok zanikne.

§ 684

Uplatňuje-li třetí osoba k věci práva, jež jsou neslučitelná s právy nájemce, je pronajímatel povinen učinit potřebná právní opatření k jeho ochraně. Jestliže tak pronajímatel v přiměřené lhůtě neučiní, nebo nejsou-li jeho opatření úspěšná, může nájemce odstoupit od smlouvy.

Citace zákona o nájmu:

Zákon č. 116/1990 Sb. ze dne 23. dubna 1990 ve znění z.č. 403/1990 Sb. z.č. 529/1990 Sb. z.č. 229/1991 Sb. z.č. 540/1991 Sb., z. č. 302/1999 Sb. o nájmu a podnájmu nebytových prostor

Úvodní ustanovení

§ 1

Tento zákon se vztahuje

a) na nebytové prostory, jimiž jsou místnosti nebo soubory místností, které podle rozhodnutí stavebního úřadu jsou určeny k jinému účelu než k bydlení; nebytovými prostory nejsou příslušenství bytu, ani společné prostory domu;

b) na byty, u kterých byl udělen souhlas k jejich užívání k nebytovým účelům.¹⁾

§ 2

S prostory uvedenými v § 1 (dále jen "nebytové prostory") nakládají jejich vlastníci, popřípadě ti²⁾, kteří vykonávají právo hospodaření (dále jen "pronajímatel").

Smlouva o nájmu

§ 3

(1) Pronajímatel může nebytový prostor přenechat k užívání jinému (dále jen "nájemce") smlouvou o nájmu (dále jen "smlouva").

(2) Nebytové prostory se pronajímají k účelům, ke kterým jsou stavebně určeny³⁾.

(3) Smlouva musí mít písemnou formu a musí obsahovat předmět a účel nájmu, výši a splatnost nájemného a způsob jeho platby, a nejde-li o nájem na dobu neurčitou, dobu, na kterou se nájem uzavírá. U nebytových prostor v objektech, se kterými hospodář bytová organizace založená národním výborem, je možné smlouvu na dobu určitou uzavřít nejdéle na dva roky, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.⁴⁾

(4) Pokud smlouva neobsahuje náležitosti podle odstavce (3), je neplatná.

1) § 57 odst. 2 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty, ve znění zákona ČNR č. 146/1971 Sb., zákona SNR č. 159/1971 Sb.

2) § 6 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku.

3) § 85 odst. 1 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

4) Např. zákon č. 429/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem najině právnické nebo fyzické osoby, ve znění zákona č. 541/1990 Sb.

§ 4

Příkázání nájemce

V případech stanovených zákony národních rad lze přikázat pronajímateli, aby pronajal nebytový prostor a uzavřel nájemní smlouvu s určeným nájemcem; v tomto případě může pronajímatel vypovědět smlouvu jen se souhlasem orgánu, který přikázal její uzavření. Ustanovení tohoto zákona jinak zůstávají nedotčena.

§ 5

Práva a povinnosti pronajímatele a nájemce

(1) Není-li ujednáno jinak, pronajímatel je povinen odevzdat nebytový prostor nájemci ve stavu způsobilém k smlouvenému nebo obvyklému užívání, v tomto stavu jej svým nákladem udržovat a zabezpečovat řádné plnění služeb, jejichž poskytování je s užíváním nebytového prostoru spojeno.

(2) Nájemce je oprávněn užívat nebytový prostor v rozsahu dohodnutém ve smlouvě.

(3) Nájemce je povinen hradit náklady spojené s obvyklým udržováním.

(4) Nájemce je povinen bez zbytečného odkladu oznámit pronajímateli potřebu oprav, které má pronajímatel provést, a umožnit provedení těchto i jiných nezbytných oprav; jinak nájemce odpovídá za škodu, která nesplněním povinnosti vznikla.

§ 6

Podnájem

(1) Nájemce je oprávněn přenechat nebytový prostor nebo jeho část na dobu určitou do podnájem jen se souhlasem pronajímatele.

(2) Práva a povinnosti vyplývající z § 5 se vztahují i na toho, komu byl nebytový prostor přenechán do podnájem.

Nájemné

§ 7

Není-li výše nájemného nebo úhrada za podnájem upravena obecně závazným právním předpisem, stanoví se dohodou.

§ 8

Může-li nájemce užívat nebytový prostor omezeně jen proto, že pronajímatel neplní své povinnosti ze smlouvy nebo povinnosti stanovené tímto zákonem, má nájemce nárok na poměrnou slevu z nájemného; toto ustanovení se vztahuje též na podnájem.

Skončení nájmu

§ 9

(1) Nájem sjednaný na dobu určitou skončí uplynutím doby, na kterou byl sjednán.

(2) Pronajímatel může písemně vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu určitou před uplynutím doby, jestliže

a) nájemce užívá nebytový prostor v rozporu se smlouvou;

b) nájemce je o více než jeden měsíc v prodlení s placením nájemného nebo úhrady za služby, jejichž poskytování je spojeno s nájmem;

c) nájemce, který na základě smlouvy má poskytovat pronajímateli na úhradu nájemného určité služby, tyto služby neposkytuje řádně a včas;

d) nájemce nebo osoby, které s ním užívají nebytový prostor, přes písemné upozornění hrubě porušují klid nebo pořádek;

e) užívání nebytového prostoru je vázáno na užívání bytu a nájemci byla uložena povinnost byt vyklidit;

f) bylo rozhodnuto o odstranění stavby nebo o změnách stavby, jež brání užívání nebytového prostoru;

g) nájemce přenechá nebytový prostor nebo jeho část do podnájmu bez souhlasu pronajímatele;

h) jde o nájem nebytového prostoru v nemovitosti vydané oprávněné osobě podle zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd;

i) jde o nájem nebytového prostoru v nemovitosti převedené původnímu vlastníkovi podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

(3) Nájemce může písemně vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu určitou před uplynutím sjednané doby, jestliže

a) ztratí způsobilost k provozování činnosti, pro kterou si nebytový prostor najal;

b) nebytový prostor se stane bez zavinění nájemce nezpůsobil ke smlouvenému užívání;

c) pronajímatel hrubě porušuje své povinnosti vyplývající z § 5 odst. 1.

(4) Vztahy ze smluv o nájmu a podnájmu nebytových prostor, které byly uzavřeny v době od 31. prosince 1989 do 31. prosince 1990 podniky a hospodářskými zařízeními Komunistické strany Čech a Moravy, Komunistické strany Slovenska - Strany demokratické levice a Komunistické strany Československa a podniky, hospodářskými a účelovými zařízeními Svazu mladých, nástupcem Socialistického svazu mládeže, jako pronajímateli, zanikají dnem 31. ledna 1992, pokud neskončí před tímto dnem.

§ 10

Je-li nájem uzavřen na dobu neurčitou, jsou pronajímatel i nájemce oprávněni vypovědět smlouvu písemně bez udání důvodu, není-li dohodnuto jinak.

§ 11

Pronajímatel je povinen vypovědět smlouvu, jestliže mu byla uložena povinnost uzavřít smlouvu s příkazaným nájemcem.

§ 12

Výpovědní lhůta je tři měsíce, nebylo-li dohodnuto jinak; počítá se od prvního dne měsíce následujícího po doručení výpovědi.

§ 13

Nebylo-li dohodnuto jinak, je v případě ukončení nájmu nájemce povinen vrátit nebytový prostor ve stavu, v jakém ho převzal s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

§ 14

Nebylo-li dohodnuto jinak, nájem zaniká

a) zánikem předmětu nájmu;

b) smrtí nájemce, pokud dědici po zůstaviteli, který byl nájemcem, do 30 dnů od jeho smrti neoznámí pronajímateli, že pokračují v nájmu;

c) zánikem právnické osoby, je-li nájemcem.

Přechodná a závěrečná ustanovení

§ 15

(1) Práva užívání nebytových prostor, vzniklá podle dosavadních předpisů, se řídí tímto zákonem a považují se za vztahy vzniklé na základě smlouvy uzavřené na dobu neurčitou. Tímto ustanovením nejsou dotčena práva užívání vyplývající z věcného břemene⁵⁾.

⁵⁾ § 135b a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 131/1982 Sb.

(2) Pokud se jedná o nájem, který vznikl z práva užívání nebytových prostor podle předpisů platných před účinností tohoto zákona k poskytování služeb zdravotnických, sociálních, spojů k zabezpečení činnosti politických stran, pracovišť základního výzkumu, umělecké tvůrčí činnosti, k vykonávání divadelní, koncertní a osvětové činnosti a o nájmu provozních jednotek zřízených k pracovní rehabilitaci a zaměstnávání invalidních občanů, je možné jej vypovědět jen po předcházejícím souhlasu národního výboru.

(3) Správní řízení zahájená podle dosavadních právních předpisů o hospodaření s nebytovými prostory se k počátku účinnosti tohoto zákona zastavují.

(4) Tento zákon se nevztahuje na nebytové prostory užívané podle zákona č. 123/1975 Sb., o užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby, ve znění zákona č. 95/1988 Sb., a zákona č. 114/1990 Sb.

§ 16

Zrušují se

1. § 196, 197, 392, 393 a § 493 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,
2. zákon č. 111/1950 Sb., o hospodaření s některými místnostmi,
3. vládní nařízení č. 172/1950 Sb., kterým se provádí zákon č. 111/1950 Sb.,
4. vládní nařízení č. 52/1955 Sb., o přesunu působnosti v hospodaření s některými místnostmi,
5. směrnice vlády č. 412/1959, uveřejněná v částce 43/1959 Ú.I., pro činnost výkonných orgánů národních výborů při plánovitém hospodaření s nebytovými místnostmi.

§ 17

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. května 1990.

VIII. Co by měl každý vědět o katastru nemovitostí

Každý by měl vědět, co je to katastr nemovitostí a k čemu nám může být prospěšný. Pokud totiž nějak nakládáme s nemovitostmi - a nemusíme je přímo kupovat, stačí, když si najímáme pozemek pro konání letního tábora, měli bychom vědět, jak pozemek označit a kde si zjistit, zda ten, se kterým se chystáme smlouvu podepsat, může smlouvu uzavřít. (Podle § 119 OZ se věci rozlišují na movité a nemovité.)

Katastr nemovitostí České republiky (v dalším jej nazýváme jen katastr nemovitostí), je soubor údajů o nemovitostech v ČR, který obsahuje jejich soupis a popis a jejich polohové a geometrické určení. Katastr nemovitostí představuje ucelený a průběžně aktualizovaný informační systém o pozemcích a vybraných stavbách, přičemž jeho součástí je i evidence vlastnických a jiných věcných práv, jakož i dalších, zákonem stanovených práv k nemovitostem.

Ze shora uvedeného je podstatné to, že každá nemovitost, tedy každý pozemek a zpravidla každá stavba, je evidována v katastru nemovitostí. Evidenci provádějí katastrální úřady, mezi které je rozděleno celé území ČR, podle katastrálních území. V katastrálním území má pak každý pozemek své číslo (někdy vyjádřené i zlomkem), stejně jako zpravidla každá stavba. Společně s tím v katastru nemovitostí nalezneme i to, komu pozemek patří, případně zda je jeho vlastnické právo nějak omezeno.

Pokud tedy chceme jednat s kýmkoliv o koupi, nájmu či jiné dispozici s věcí nemovitou, než přistoupíme k jednání, měli bychom si prověřit, zda je tato osoba oprávněna s nemovitostí nakládat. To učiníme nahlédnutím do katastru nemovitostí. Dotyčná osoba se může prokázat aktuálním výpisem, který musí být opatřen kulatým razítkem katastrálního úřadu a zpravidla i kolkovou známku, kterou se hradí správní poplatek za tento výpis (nemusí být vždy). Pokud náš "obchodní" partner výpis nemá, či se jej zdráhá předložit, navštívíme ten katastrální úřad, do jehož katastrálního území ta která nemovitost spadá. Pokud si nejsme jisti, zeptáme se na nejbližším obecním úřadě, kde nám poradí. Katastr nemovitostí je totiž veřejný a každý má právo do něj za přítomnosti pracovníka katastrálního úřadu nahlížet a pořizovat si z něho pro svou potřebu opisy, výpisy nebo náčrty (§ 21 odst. 1 z.č. 344/1992 o katastru nemovitostí ČR). Proti zaplacení správního poplatku nám příslušný pracovník vyhotoví výpis, ze kterého se dozvíme potřebné údaje.

Označení v katastru nemovitostí je pro každou nemovitost, ať se jedná o pozemek či o stavbu, jedinečné a neopakovatelné. Označíme-li nemovitost způsobem zapsaným v katastru nemovitostí, **je přesně a nezaměnitelně** identifikována. Tuto vlastnost využívá i zákon o katastru nemovitostí ČR č. 344/1992, který stanoví v § 20, že údaje katastru a to parcelní číslo, geometrické určení nemovitosti, název a geometrické určení katastrálního území jsou závazné pro právní úkony týkající se nemovitostí vedených v katastru.

V souvislosti s katastrem nemovitostí je třeba upozornit na tu skutečnost, že řada práv k nemovitostem vzniká až dnem jejich vkladu do katastru nemovitostí. Jedná se o svého druhu "registraci" (kterou v minulosti provádělo Státní notářství). Nyní se touto činností zabývají katastrální úřady. Nejvýznamnějším a nejčastějším právem, které je předmětem vkladu, je právo vlastnické. Zpravidla se vkládá na základě smlouvy o převodu nemovitosti (prodej, darování apod.). Přejednost vlastnictví nastává až vkladem do katastru nemovitostí. Činnost zahajuje katastrální úřad na základě návrhu. Podrobnosti obsahuje z.č. 265/1992 Sb. v platném znění (např. náležitosti návrhu, jeho nutné přílohy) a z.č. 344/1992 Sb. v platném znění a vyhláška č. 190/1996 Sb. v platném znění. V příloze této kapitoly je i vzor smlouvy o převodu nemovitosti, přesto její případné vypracování svěřte odborníkovi. obraťte se tedy na notáře či advokáta. Pokud budete mít možnost výběru, obraťte se na osobu působící v místě, kde sídlí příslušný katastrální úřad. Můžete tak předpokládat, že tato osoba zná požadavky zdejšího katastrálního úřadu a řízení proběhne rychle.

Vzor smlouvy o prodeji louky

Smlouva uzavřena dále uvedeného dne, měsíce a roku mezi:

1. panem Janem Vlastníkem, RČ ..., bytem

jako **prodávajícím** na straně jedné

a

2. Právníckou osobou X.Y., IČO 00 00 00 00, se sídlem ...

statutární orgán jednající: Jan Předseda, předseda ...

jako **kupujícím** na straně druhé.

I.

Prodávající je podle kupní smlouvy ze dne 1. 1. 1994 vlastníkem louky č.p. 001 v k.ú. Lhota, obec a okres Dlouhý Lán, o výměře 500 m². Tato nemovitost je zapsána na listu vlastnictví č. 1000 pro k.ú. Lhota, obec a okres Dlouhý Lán u Katastrálního úřadu v Dlouhém Lánu.

Tato smlouva byla vložena do katastru nemovitostí rozhodnutím Katastrálního úřadu v Dlouhém Lánu ze dne ... č.j. ... Tato louka, její součástí a příslušenství je popsána ve znaleckém posudku ze dne ... č. ... Jana Znalce, soudního znalce pro ceny a odhady nemovitostí.

II.

Prodávající touto smlouvou prodává louku uvedenou v čl. I této smlouvy kupujícímu za dohodnutou kupní cenu 10.000,- Kč a kupující louku za tuto cenu od prodávajícího kupuje.

Kupní cenu 10.000,- Kč kupující zaplatil před podpisem této smlouvy prodávajícímu a prodávající přijetí této kupní ceny potvrzuje.

III.

Kupující prohlašuje, že se seznámil se stavem prodávané nemovitosti a že je mu znám obsah znaleckého posudku citovaného v čl. I této smlouvy.

IV.

Prodávající prohlašuje, že na prodávané louce neváznou věcná břemena, dluhy ani jiné právní vady.

V.

Účastníci prohlašují, že smlouvu uzavřeli na základě pravdivých a úplných údajů a že si její obsah před podpisem dobře přečetli.

V _____ dne _____

prodávající

kupující

IX. Když to nejde po dobrém

V praxi se nám může často stát, že ten, kdo nám je povinen zaplatit nějakou částku nebo poskytnout nějakou službu (kupř. v rámci záruky provést bezplatnou opravu reklamovaného zboží), svou povinnost splnit nechce. Pak nezbude než se obrátit na soud.

Pravidla řízení před soudem obsahuje předpis nazvaný Občanský soudní řád (zkráceně OSŘ), což je zákon č. 99/1963 Sb. ve znění četných novelizací.

Náležitosti podání jsou v obecné rovině (§ 42 odst. 4 OSŘ) následující :

- musí z něho být patrné, kterému soudu je určeno,
- kdo je činí,
- které věci se týká a co sleduje,
- musí být datováno a podepsáno.

Podání je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba.

Podání, kterým chceme zahájit soudní řízení proti určité osobě nebo osobám musí kromě obecných náležitostí (viz shora) obsahovat:

- jméno, příjmení a bydliště účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušného orgánu, který za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců,
- vyličení rozhodujících skutečností,
- označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává,
- musí z něho být patrné, čeho se navrhovatel domáhá.

Ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů musí návrh dále obsahovat identifikační číslo právnické osoby (i fyzické je-li podnikatelem), popř. další údaje potřebné k její identifikaci.

Tento návrh, pokud se týká dvoustranných právních vztahů mezi žalobcem (tj. ten kdo návrh podal) a žalovaným (tj. ten na koho, resp. proti komu je návrh podán), se nazývá žalobou.

Pokud tedy budeme soudní žalobou po panu X.Y. požadovat zaplacení půjčené avšak nesplacené částky, budeme v tomto sporu vystupovat jako žalobce, pan X.Y. jako žalovaný.

Podle § 79 odst. 2 OSŘ je navrhovatel povinen k návrhu připojit listinné důkazy, jichž se dovolává. Ve shora uvedeném případě s panem X.Y. k žalobě tedy přiložíme kopii smlouvy o půjčce (i u soudu se občas může něco ztratit) a u ústního jednání předložíme originál, který nám soudce po jeho porovnání s kopií a konstatování shody, vrátí.

Když se rozhodneme podat žalobu, musíme vědět, na který soud se obrátit. Při podání žaloby si tak musíme odpovědět na otázku jaký soud z hlediska:

- věcného (kterého stupně, neboť máme soudy okresní, krajské a další),
- místního (zda soud v místě našeho bydliště či jinde) je k projednání věci příslušný.

O věcné příslušnosti platí, že zpravidla v běžných občanských věcech rozhoduje soud okresní. Existují ovšem i případy zvláštní povahy (kupř. ve věcech ochrany osobnosti, či nárocích vycházejících s autorského zákona), kde v prvním stupni rozhodují soudy krajské. Tyto případy jsou zahrnuty v § 9 odst. 2 OSŘ.

O místní příslušnosti platí, že k řízení je příslušný tzv. obecný soud toho, proti němuž návrh směřuje, není-li stanoveno jinak.

Přítom *obecným soudem*

- u fyzické osoby je okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, ten v jehož obvodu se zdržuje (nestanoví-li zákon jinak). Má-li bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale.
- u fyzické osoby, která je podnikatelem, je ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů okresní soud, v jehož obvodu má místo podnikání; nemá-li místo podnikání, určuje se její obecný soud podle předchozího odstavce.
- u právnické osoby okresní soud, v jehož obvodu má sídlo.
- státu je okresní soud, v jehož obvodu má sídlo organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu, a nelze-li takto místně příslušný soud určit, soud, v jehož obvodu nastala skutečnost, která zakládá uplatněné právo.
- obce je okresní soud, v jehož obvodu má své území. Obecným soudem vyššího územně samosprávného celku je okresní soud, v jehož obvodu mají sídlo jeho orgány.

Je-li pro řízení v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a místní příslušnost se řídí obecným soudem účastníka, je místně příslušným krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud účastníka.

Občanský soudní řád pamatuje i na neobvyklé případy kdy, účastník nemá obecný soud v ČR, dále pak na tzv. příslušnost danou na výběr (kdy si lze vybrat z více soudů - kupř. podle toho, kam to máme nejbliž, a dále tzv. výlučnou místní příslušnost. Tato ustanovení obsahuje § 86 - 88 OSŘ, který je rovněž v závěru této kapitoly.

"Vylíčení" rozhodujících skutečností a označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, si dle našeho názoru nevyžaduje bližšího vysvětlení.

Zastavíme se pouze u toho, čeho se lze žalobou u soudu domáhat.**Návrhem na zahájení řízení lze uplatnit (§ 80 OSŘ), aby bylo rozhodnuto zejména:**

- a) o osobním stavu (o rozvodu, o neplatnosti manželství, o určení zda tu manželství je či není, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům, o prohlášení za mrtvého);
- b) o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva;
- c) o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

V praxi nejčastějším je návrh podle písm. b) (ve shora uvedeném přehledu). Tomuto návrhu, tedy tomu, co chceme aby soud pojal do výrokové části rozhodnutí, se říká petit.

Příklad: "Žalovaný je žalobci povinen zaplatit částku 10.000,- Kč s 16 % úrokem z prodlení od 1. 2. 1994 do zaplacení a náklady řízení 500 Kč."

Soudy nepracují zadarmo - i ony mají náklady spojené se svou činností. Zákon o soudních poplatcích č. č. 549/1991 Sb. ve znění pozdějších novelizací a jeho příloha obsahuje podrobná pravidla, jak se v případě soudních poplatků postupuje. Pro nás však bude nejdůležitější si zapamatovat, že v občanském soudním řízení se:

- je-li předmětem řízení peněžité plnění (například nezaplacený dluh, kupní cena) platí se poplatek z ceny předmětu řízení. Při jeho hodnotě do 15.000,- Kč včetně ve výši 600,- Kč a nad tuto hodnotu ve výši 4 %, nejvíce 1.000.000,- Kč (pokud se tedy budeme soudit o 100.000,- Kč bude činit soudní poplatek 4.000,- Kč), nejde-li předmět řízení ocenit (a není-li stanoveno něco jiného), činí soudní poplatek 1.000,- Kč.
- soudní poplatek do 5.000,- Kč lze platit kolkovými známkami, přes tuto částku na účet soudu.

Pokud v soudním řízení uspějeme, žalovaná strana nám zpravidla soudní poplatek bude povinna zaplatit.

Vzor žaloby na zaplacení peněžité částky:

Okresnímu soudu v ...

Žalobce: Právnícká osoba X.y. se sídlem, IČO 0000 0000,
statutární orgán jednající : Jan Předseda,
předseda

Žalovaný: Jan Dlužník, podnikatel, bytem ul. Veselých dlužníků
00, obec Neplatice, okr. _____ ...

Žaloba

o zaplacení částky Kč 20.000,- s přísl.

D v o j m o

Přílohy dle textu

Soudní poplatek Kč 800,- uhrazen v kolkových známkách vylepených na prvopisu návrhu.

I.

Žalovaný je členem našeho spolku a dne 1. 5. 1995 mu byla vyplacena záloha 20.000,- Kč na nákup dřeva na letní tábor.

Převzetí této částky stvrdil žalovaný podpisem na potvrzení.

D ů k a z: potvrzením ze dne 1. 5. 1995.

II.

Žalovaný dřevo nenakoupil a zálohu nevrátil. K vrácení byl vyzván doporučeným dopisem z 1. 8. 1995 a byla mu stanovena lhůta k vrácení peněz do 1. 9. 1995. Peníze však v této lhůtě a ani později nevrátil a odmítl s námi o tom jednat. Když jej předseda spolku společně s hospodářem navštívili v místě bydliště dne 15. 9. 1995 uvedl, že peníze ztratil při cestě vlakem do dřevařského podniku, kde měl dřevo zaplatit.

D ů k a z: výpovědí žalovaného,
výpovědí předsedy spolku a hospodáře, pánů
1) Jana Předsedy, bytem ...,
2) Josefa Kasičky, bytem ...,
výzvou k vrácení peněz.

III.

Vzhledem k tomu, že žalovaný odmítá dluh dobrovolně uhradit, nezbyvá nám nic jiného, než se obrátit na soud.

Když žalovaný nezaplatil shora uvedenou částku ve lhůtě mu stanovené, tedy do 1. 9. 1995, je v prodlení s plněním peněžitého dluhu. Je proto povinen zaplatit úrok z prodlení podle § 517 odst. 2 OZ ve výši dvojnásobku diskotní sazby stanovené Českou národní bankou a platné v první den prodlení (nařízení vlády ČR č. 142/1994 Sb.), která tč. činí 16 %.

IV.

Navrhujeme na základě shora uvedených skutečností vydání tohoto

r o z s u d k u:

žalovaný je povinen žalobci zaplatit částku Kč 20.000,- s 16 % úrokem od 2. 9. 1995 do zaplacení a na náhradě nákladů tohoto řízení soudní poplatek v částce 800,- Kč, vše do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

V _____ dne 1. 11. 1995

Právnícká osoba X.y.
Jan Předseda, předseda
podpis statutárního orgánu
příp. i otisk razítka)

X. Vstup na cizí pozemky

Pokud nejde o lesní pozemky, je otázka vstupu na cizí pozemky složitější neboť právní úprava je zde pouze kusá a ne příliš určitá. Základní úpravu zde představuje § 63 zák. č. 114/1992 Sb. V platném znění, který stanoví, že každý má právo na volný průchod přes pozemky, které jsou ve vlastnictví obce, státu nebo právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví a nezasahuje do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv. Toto se však nevztahuje na stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice a chmelnice a pozemky určené k faremnímu chovu zvířat. Rovněž tak právo volného průchodu na cizí pozemky neplatí v případě, že pozemek je ve vlastnictví "soukromníka", tedy fyzické osoby, za předpokladu, že jej nepronajal státu, obci či právnické osobě. To, o jaký druh pozemku jde, zjistíme v případě pochybností na příslušném okresním úřadě a to, kdo je vlastníkem pozemku, zjistíme na katastrálním úřadě z výpisu z katastru nemovitostí. Znamená to tedy, že na pozemky, na které se vztahuje právo volného průchodu, můžeme – obdobně jako do lesa – volně vstupovat za předpokladu, že nebudeme tyto pozemky nebo porost na nich poškozovat, či někoho omezovat. Právo volného průchodu však zahrnuje pouze oprávnění na pozemky vstupovat a projít jimi, toto právo však neznamená, že na pozemcích můžeme bez dalšího pořádat hry, závody, tábořit apod., zde záleží vždy na tom, jak se dohodneme s majitelem nebo nájemcem. U pozemků, na které se právo volného průchodu nevztahuje, záleží to, zda na tyto pozemky můžeme volně vstoupit a organizovat nějaké činnosti, rovněž na dohodě s majitelem, příp. s nájemcem.

Aby to nebylo tak úplně jednoduché, platí odlišný režim pro ornou půdu (pole), louky a pastviny. Na tyto pozemky nelze volně vstupovat tehdy, pokud by mohlo dojít k poškození porostu, půdy nebo při pastvě dobytka, v praxi to tedy znamená, že na tyto pozemky nebude možné volně vstupovat, tehdy, pokud na nich roste nějaká zemědělská plodina, pokud se na nich pase dobytek, apod.

Bez ohledu na to, o jaký druh pozemku jde a kdo je jeho vlastníkem, však můžeme přes pozemek volně projít v případě, že přes něj vede veřejná komunikace nebo turistická značená stezka. Obdobně jako u lesů, i u ostatních pozemků může být vstup omezen či zakázán v případě, že na pozemku je zřízeno např. vodovodní ochranné pásmo, vojenské pásmo, apod. Omezení též platí v kategoriích zvláště chráněných územích, tedy v národních parcích, národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a některých chráněných krajinných oblastech, zde je nutno respektovat výstražné tabule.

Vybrané pasáže ze zákona o ochraně přírody:

114/1992 Sb.

ZÁKON

České národní rady

ze dne 19. února 1992

o ochraně přírody a krajiny

§ 63

Přístup do krajiny

(1) Veřejně přístupné účelové komunikace²⁷⁾, stezky a pěšiny mimo zastavěné území obcí není dovoleno zřizovat nebo rušit bez souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody. Obce vedou přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách v obvodu své územní působnosti.

(2) Každý má právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnosti²⁸⁾ či sousedských práv²⁹⁾. Je přitom povinen respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy³⁰⁾.

(3) Práva podle odstavce (2) se nevztahují na zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat. Orná půda, louky a pastviny jsou z oprávnění vyloučeny v době, kdy může dojít k poškození porostů či půdy nebo při pastvě dobytka. Zvláštní předpisy nebo tento zákon mohou oprávnění podle odstavce 2 omezit nebo upravit odchylně.³¹⁾

(4) Při oplocování či ohrazování pozemků, které nejsou vyloučeny z práva volného průchodu podle odstavce 3, musí vlastník či nájemce zajistit technickými nebo jinými opatřeními možnost jejich volného průchodu na vhodném místě pozemku.

²⁷⁾ Zákon č. 135/1961 Sb., o pozemních komunikacích (silniční zákon), ve znění zákona č. 27/1984 Sb. (úplné znění č. 55/1984 Sb.).

²⁸⁾ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD.

²⁹⁾ § 127a občanského zákoníku.

³⁰⁾ Např. zákon č. 135/1961 Sb., vyhláška č. 99/1989 Sb., ve znění vyhlášky č. 24/1990 Sb., o pravidlech provozu na pozemních komunikacích (pravidla silničního provozu).

³¹⁾ Např. § 16 zákona ČNR č. 96/1977 Sb., vyhláška č. 99/1989 Sb.

§ 64

Omezení vstupu z důvodu ochrany přírody

Hrozí-li poškození území v národních parcích, národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a v první zóně chráněných krajinných oblastí, zejména nadměrnou návštěvností, může orgán ochrany přírody po projednání s dotčenými obcemi omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do těchto území nebo jejich částí. Zákaz či omezení vstupu musí být řádně vyznačeny na všech přístupových cestách a vhodným způsobem i na jiných místech v terénu

Vybrané pasáže z lesního zákona:**zákon č. 289/95 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů
(lesní zákon)****OBECNÉ UŽÍVÁNÍ LESŮ****§ 19****Užívání lesů**

(1) Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

(2) Chovatelé včel mohou se souhlasem vlastníka lesa a v zájmu podpory ekologické rovnováhy, opylování rostlin, využití medovice a zlepšení produkce semen lesních dřevin umísťovat svá včelstva na lesních pozemcích za předpokladu dodržování povinností vyplývajících z odstavce (1) věty druhé.

(3) Na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu může orgán státní správy lesů z důvodu ochrany lesa nebo v zájmu zdraví a bezpečnosti občanů rozhodnout o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa, nejvýše však na dobu tří měsíců. Totéž lze stanovit obecně závaznou vyhláškou okresního úřadu.¹⁴⁾ Stanovenou dobu lze stejným způsobem prodloužit nejvýše o tři měsíce. Zákazy vstupu do lesa nebo jiná omezení užívání lesa stanovená zvláštními předpisy anebo podle nich vyhlášená zůstávají nedotčena. Vstup do lesů, které jsou nezbytné pro potřeby obrany státu (dále jen "vojenské lesy"), se řídí zvláštními předpisy.¹⁵⁾

¹⁴⁾ Zákon ČNR č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁾ Zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

§ 20**Zákaz některých činností v lesích**

(1) V lesích je zakázáno

- a) rušit klid a ticho,
- b) provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty,
- c) vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin,
- d) těžít stromy a keře nebo je poškozovat,
- e) sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet,
- f) sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les,
- g) jezdit a stát s motorovými vozidly,
- h) vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu,
- i) vstupovat do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,
- j) mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních,
- k) kouřit, rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa,
- l) odhazovat hořící nebo doutnající předměty,
- m) narušovat vodní režim a hrabat stelivo,
- n) pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty,
- o) znečišťovat les odpady a odpadky.

(2) Rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně je zakázáno také do vzdálenosti 50 m od okraje lesa.

(3) Zákazy uvedené v odstavcích 1 a 2 se nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese; zákazy uvedené v odstavci 1 písm. l) až o) se vztahují i na vlastníka lesa, nájemce lesa nebo toho, kdo užívá les z jiného právního důvodu.

(4) Vlastník lesa může povolit výjimku ze zákazů uvedených v odstavci 1 písm. a) až k). Pokud by touto výjimkou byla porušena práva jiných vlastníků lesů, rozhodne na návrh vlastníka lesa orgán státní správy lesů.

(5) Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání této akce, pořadatel uvede místo a termín konání této akce, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky. Ustanovení odstavce 1 písm. g) a j) a odstavce 4 nejsou dotčena.

(6) Zákaz jezdit a stát v lese s motorovými vozidly neplatí pro zaměstnance orgánu státní správy lesů v obvodu jejich působnosti při výkonu činnosti podle tohoto zákona a pro osoby, které vykonávají činnosti povolené zvláštními předpisy.¹⁶⁾

(7) Zákazy uvedené v odstavci 1 pod písmeny a), h) a j) a se souhlasem vlastníka lesa také pod písmeny b) a g) se nevztahují na výkon práva myslivosti podle zvláštních předpisů.⁶⁾

⁶⁾ Zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁾ Např. zákon ČNR č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, zákon ČNR č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů..

SANKCE

Přestupky

§ 53

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo v rámci obecného užívání lesa v lese

- a) ruší klid a ticho,
- b) hrabe stelivo,
- c) vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin,
- d) bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a ochmet,
- e) sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les,
- f) táboří mimo vyhrazená místa,
- g) bez povolení poruší zákaz vjezdu a stání motorovým vozidlem,
- h) vstoupí do oplocených nebo zákazem vstupu označených míst,
- i) vstoupí do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,
- j) jezdí mimo cesty a vyznačené trasy na kole, na koni, na lyžích a na saních,
- k) pase nebo prohání dobytek nebo umožňuje výběh hospodářským zvířatům do lesních porostů,
- l) naruší půdní kryt nebo vodní režim nepovolenou těžbou hlíny, písku nebo kamene,
- m) bez povolení, popřípadě bez ohlášení provádí terénní úpravy nebo jiné stavby (například chodníky, oplocení), pokud nejde o přestupek podle zvláštních předpisů,²⁴⁾
- n) těží nebo poškozují stromy a keře lesních dřevin,
- o) nebo do vzdálenosti 50 m od okraje lesa rozdělává nebo udržuje otevřené ohně nebo odhazuje hořící nebo doutnající předměty,
- p) koná bez oznámení orgánu státní správy lesů organizované nebo hromadné sportovní akce,
- r) odhazuje odpady nebo odpadky,
- s) kouří.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až k) může uložit orgán státní správy lesů pokutu až do výše 5000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. l) až s) může uložit orgán státní správy lesů pokutu až do výše 15 000 Kč.

(3) Není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, platí o přestupcích a o jejich projednávání obecné předpisy.²⁴⁾

²⁴⁾ Zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

XI. Uvolňování vedoucího či dalších představitelů pracujících s dětmi ze zaměstnání

Tuto problematiku upravuje vyhláška Federálního ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 7.1.1991 č. 18/1991 Sb.

Činnost vedoucího tábora, jeho zástupce, hospodáře, zdravotníka nebo instruktora se považuje za překážku v práci z důvodu úkonu v obecném zájmu a taková osoba má za předpokladu "že pracovala nejméně rok před táborem bezplatně a soustavně s dětmi" nárok na to, aby mu zaměstnavatel poskytl pracovní volno s náhradou mzdy v rozsahu maximálně tří týdnů v kalendářním roce, to vše však pouze za předpokladu, že tomu nebrání vážné pracovní důvody. Podmínka soustavné a bezplatné práce se nevyžaduje, jde-li o tábory pro zdravotně postižené děti a mládež. Tato právní úprava platí pro všechny zaměstnavatele, je jedno, zda jde o organizaci, nebo soukromníka.

Zaměstnavatel, který svému zaměstnanci takto poskytne pracovní volno s náhradou mzdy, může požadovat tuto náhradu mzdy (refundaci) od organizace, pro níž tohoto zaměstnance uvolnil, pokud se s ní nedohodne jinak.

XII. Ochrana přírody

Problematiku ochrany přírody upravuje zejména zákon číslo 114/1992 Sb. (o ochraně přírody a krajiny), ve znění pozdějších předpisů a dále pak 17/1992 Sb. (o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů). Prvně uvedený zákon mimo jiné vymezuje kategorie zvláště chráněných území, kterými jsou národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky, přičemž vymezuje, jak se v nich máme chovat.

K obecným pravidlům, která platí pro národní parky, chráněné krajinné oblasti a přírodní rezervace patří zákaz táboření a rozdělování ohňů mimo vymezená území, zákaz vstupu mimo vyhrazené cesty, zákaz vjezdu s motorovými vozidly mimo silnice a místní komunikace, zákaz zneškodňování odpadů.

Pořádat nějaké hromadné akce je zde možné pouze se souhlasem odboru ochrany životního prostředí příslušného okresního úřadu. Všechny tyto kategorie zvláště chráněných území musí být viditelně označeny a základní pravidla chování jsou v nich vymezena v návštěvních řádech. K pořádání táborů ve zvláště chráněných územích je třeba souhlasu kromě souhlasu vlastníka pozemku a jiných orgánů i odboru ochrany životního prostředí, který může stanovit omezující podmínky. Povolení je zpravidla nezbytné i ke kácení stromů. Povolení vydá obecní úřad. Nachází-li se strom na území národního parku, je třeba se obrátit na okresní úřad.

Na ochranu životního prostředí pamatuje i trestní zákon. Pojmem životní prostředí se zde rozumí buď životní prostředí jako celek nebo jeho jednotlivé složky: rostlinstvo, živočišstvo, voda, vzduch apod..

Formy poškození pak mohou být různé - vypouštění různých škodlivých látek do vody či půdy, hubení rostlin a živočichů a podobně. Trestný čin ohrožení životního prostředí lze spáchat jak úmyslně, tak nedbalostně.

Méně závažné ohrožení životního prostředí může být kvalifikováno jako přestupek, za který lze uložit pokutu.

Vybraná ustanovení trestního zákona:

Ohrožení životního prostředí

§ 181a

(1) Kdo úmyslně vydá životní prostředí v nebezpečí závažného poškození tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo hospodaření s přírodními zdroji (ohrožení životního prostředí), bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 způsobí na životním prostředí značnou újmu.

(3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci (1) způsobí na životním prostředí újmu velkého rozsahu.

§ 181b

(1) Kdo z nedbalosti způsobí ohrožení životního prostředí (§ 181a odst. 1), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo

b) způsobí-li takovým činem na životním prostředí značnou újmu.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 2 písm. a) na životním prostředí újmu velkého rozsahu.

XIII. Co bychom měli vědět o právu trestním

Obecně

Trestný čin je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Společenská nebezpečnost jednání, má-li být trestným činem, musí být vyšší než nepatrná.

Stupeň společenské nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména:

- významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen,
- způsobem provedení činu,
- následky činu,
- okolnostmi, za kterých byl čin spáchán,
- osobou pachatele,
- mírou zavinění,
- pohnutkou.

Podle našeho trestního práva lze k trestní odpovědnosti povolovat pouze osobu fyzickou - tedy člověka. Naše trestní právo nezná trestní odpovědnost právnických osob - společností, spolků, družstev apod.

Pravidla trestní odpovědnosti a popis trestných činů obsahuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších novelizací.

K tomu, abychom u někoho mohli uvažovat o trestní odpovědnosti, musí být splněny následující podmínky :

- a) musí být starší 15 let (odpovědnost počíná dnem následujícím po dni narození). V této souvislosti je třeba se zmínit o tom, že podle našeho trestního práva se plně trestní odpovědnosti nabyvá dovršením 18 let. V době mezi 15 - 18 rokem věku je na pachatele pohlíženo jako na osoby " mladistvé " a trestní zákon je shovívavý. Kupř. společenská nebezpečnost jednání, má-li být trestný činem, musí být vyšší než malá, tresty se ukládají v rámci nižších sazeb apod.
- b) musí být přičetný, tedy musí být schopen v době trestného činu jednak rozpoznat nebezpečnost tohoto jednání pro společnost, jednak musí být schopen ovládat své jednání.

K tomu, aby byl určitý čin trestný, je zapotřebí úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (viz závěr kapitoly).

Otázky, zda se stal určitý čin, zda je trestným činem, kdo jej spáchal a tak podobně, se objasňují v průběhu trestního stíhání. Trestní stíhání upravuje trestní řád - z.č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších novelizací.

Stíhání se rozděluje na dvě základní části - řízení přípravné a řízení před soudem.

Řízení přípravné konají zpravidla vyšetřovatelé příslušných úřadů vyšetřování Policie ČR. Jejich činnost spočívá v tom, že podezřelému sdělí obvinění, vyslechnou ho, vyslechnou svědky, opatří nebo zajistí potřebné důkazy a poté, co obviněného seznámí s obsahem vyšetřovacího spisu, postoupí spis s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci (v minulosti nazývanému prokurátor). Ten, shledá-li návrh důvodným, vypracuje obžalobu a podá ji u příslušného soudu.

Tím končí řízení přípravné, v jehož rámci lze učinit i jiná rozhodnutí než shora uvedená - kupř. vyšetřovatel může stíhání zastavit, neboť zjistí, že k činu nedošlo (obvinění bylo kupř. na základě lživé výpovědi svědka), čin se stal, ale není trestným činem (bylo zjištěno, že ten, kdo byl obviněn z krádeže jízdního kola má úplně stejné jako to, které měl odcizit a že se pouze spletl) a tak podobně.

Soud s konečnou platností, zpravidla v hlavním líčení které je veřejné a koná se za přítomnosti státního zástupce a obžalovaného (po nařízení hlavního líčení se obviněnému říká obžalovaný), **rozhodne o vině či nevině**. Proti rozsudku soudu se lze odvolat k soudu nadřízenému.

Pokud obviněný potřebuje nebo chce právní pomoc v rámci trestního řízení, může si k tomu zvolit obhájce. Obhájcem může být pouze advokát (tj. osoba zapsaná do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou), kterým je vždy právník, který má potřebnou praxi a vykonal předepsané zkoušky.

Máme-li zato, že se někdo dopustil trestného činu, měli bychom na něj podat trestní oznámení (u některých trestných činů je to dokonce naše povinnost).

Nejjednodušeji to uděláme tak, že dojdeme na oddělení Policie ČR či Okresní (Obvodní) státní zastupitelství, kde vysvětlíme, o co nám jde a oni s námi sepíší protokol a zeptají se na vše potřebné.

Pokud se z nějakého důvodu rozhodneme učinit oznámení písemně, musí takové oznámení obsahovat :

- 1) kdo je činí - tj. *označení naší organizace, osoby, kterou lze kontaktovat, adresu, telefon;*
- 2) na koho se činí - *např. je činíme na neznámou osobu;*
- 3) pro jaké jednání;
- 4) označení důkazů - *kupř. svědků, u kterých uvedeme adresy a telefonní číslo, listiny připojíme v kopii;*
- 5) žádost o vyrozumění o učiněných opatřeních (to abychom věděli, co s naším oznámením učinili).

Trestnými činy, s nimiž se nejčastěji lze setkat, jsou trestné činy majetkové. Především se pak jedná o trestné činy krádeže, podvodu a případně i zpronevěry.

Krádež, zpronevěra, podvod

Trestného činu krádeže (§ 247 tr. zák.) se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní. Předmětem je vždy věc cizí, tedy věc, která nenáleží pachateli. Nemůže se tedy krádeže dopustit ten, kdo se zmocní své věci, kterou kupř. jinému zapůjčil či kterou mu jiný odcizil předtím. Cizí není ani věc, která byla pachateli zapůjčena a kterou on ve stanovené době nevrátil. Zde by se však, za určitých podmínek, jak bude rozvedeno dále, mohlo jednat o trestný čin podvodu či o trestný čin zpronevěry. Přisvojením je pak třeba rozumět získání možnosti trvalé dispozice s věcí, nikoli získání věci do vlastnictví. Zloděj se nikdy nemůže stát vlastníkem odcizené věci, ježto vlastnictví nelze nabýt trestným činem. Zmocnit se pak věci může pachatel buď sám, vlastní rukou, nebo pomocí nástroje (kupř. pomocí jeřábu, jímž naloží odcizovanou věc na automobil spolupachatele) či pomocí tzv. "živého nástroje" (např. trestně neodpovědného) dítěte.

Trestný čin krádeže je pak v trestním zákoně ohrožen v základní sazbě trestem odnětí svobody do dvou let, a to za předpokladu, že došlo ke škodě v rozmezí 5.000,- až 25.000,- Kč, či je trestný čin spáchán vloupáním, nebo se pachatel pokusí bezprostředně po činu uchovat si odcizenou věc pomocí násilí nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, případně, spáchá-li takový čin na věci, kterou měl jiný na sobě nebo při sobě (tím se rozumí tzv. kapesní krádeže), eventuálně, byl-li v posledních třech letech pro takový trestný čin potrestán nebo odsouzen. Jakmile však škoda přesáhne škodu nikoli malou (v současné době 25.000,- Kč až 500.000,-Kč), je pak trestní sazba stanovena na dobu šesti měsíců až tří let. Při škodě značné (v rozmezí 500.000,- Kč až 5.000.000,- Kč) a při jiném zvlášť závažném následku je trest dle zákona stanovován v rámci sazby dvě léta až osm let. Stejná sazba je pak stanovena, je-li trestný čin krádeže spáchán členem organizované skupiny. Konečně trestem v rozmezí pět až dvanáct let je ohrožen pachatel, který trestným činem krádeže způsobí škodu velkého rozsahu (tedy nad pět milionů korun).

V obdobných trestních sazbách se pak projevují i trestné činy zpronevěry (§ 248 tr. zák.) a podvodu (§ 250 tr. zák.). **Trestného činu zpronevěry se dopustí ten, kde si присvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu.** Škoda a následné trestní sazby jsou pak odstupňovány u trestného činu zpronevěry a podvodu stejně, jak je to uvedeno u trestného činu krádeže. Trestný čin podvodu pak spáchá ten, kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl nebo něčího omylu využije. **Rozdíl mezi trestným činem podvodu a zpronevěry je v podstatě v tom, že u trestného činu podvodu jde od počátku o podvodné jednání, tj. takové jednání, kdy pachatel buď předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se stavem věci** (kupř. uvádí, že hodlá pořádat letní tábor a vybírá na něj peníze od rodičů) **nebo využívá něčího omylu** (kupř. mu rodiče, kteří se mylně domnívají, že pořádá dětský tábor, na pobyt dětí platí). Podstatnou okolností je pak to, aby pak zisk z trestného činu použil pachatel pro sebe nebo jiného. U trestného činu zpronevěry se pak jedná o to, že pachatel si присvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu, která stejně jako u trestného činu podvodu musí v současné době dosáhnout nejméně 5.000,- Kč. Jedná se zde tedy o to, že pachatel může tuto částku přijmout oprávněně, avšak posléze si ji присvojí (aby bylo použito stejného příkladu jako shora - pachatel, který má v úmyslu pořádat dětský tábor a vybere na něj potřebnou částku, dětský tábor neuspořádá a za vybrané peníze si pořídí dovolenou).

Trestné činy proti rodině a mládeži

Dalšími důležitými trestnými činy, s nimiž lze při práci s mládeží přijít do styku, jsou trestné činy proti rodině a mládeži, z nichž je třeba pojednat především o trestném činu ohrožování mravní výchovy mládeže a podávání alkoholických nápojů mládeži.

Trestného činu **ohrožování mravní výchovy mládeže** (§ 217 tr. zák.) se **dopustí ten, kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že jí umožní vést zahálčivý nebo nemravný život nebo ji k takovému životu svádí.** Předmětem útoku je tedy vždy osoba mladší než osmnáct let, přičemž znak nebezpečí zpustnutí je dán tehdy, osvojuje-li si osoba mladší než 18 let různé škodlivé návyky a zvyky, které zpravidla vedou k morálnímu úpadku této osoby, zejména pak k tomu, že tato osoba propadne alkoholu nebo drogám, bude se chovat pohlavně nevázaně či hrozí nebezpečí, že se bude živit prostitucí, bude opakovaně páchat trestné činy nebo přestupky, nebo si osvojí jiné společensky nežádoucí jednání (soustavně záškoláctví, zneužívání léků apod.). Zahálčivým životem je v podstatě parazitní způsob života, nemravným životem je život vedený v příkrém rozporu s obecně přijatými zásadami morálky. Takový život je pak umožněn tím, kdo osobě mladší než 18 let vytvoří podmínky pro vznik nežádoucích sklonnů a návyků, sváděním k takovému životu je třeba rozumět je nejen umožnění takového života, ale jedná se o pojem širší, neboť zahrnuje i samotné jednání pachatele, které může u osoby mladší než 18 let vyvolat takové zájmy a návyky, které s vyšší mírou pravděpodobnosti povedou k zahálčivému a nemravnému životu.

Pachatelem takového trestného činu může být kdokoliv, tedy nejen např. rodiče a osoby, které dítě mají v trvalé péči, ale i jiné osoby (abychom zůstali u předchozích příkladů, např. vedoucí v letním dětském táboře).

Trestní sankce u tohoto trestného činu je pak stanovena až dvěma roky odnětí svobody.

Ty samé osoby pak mohou být i pachatelem trestného činu **podávání alkoholických nápojů mládeži. Toho se dopustí ten, kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje.** Soustavností se rozumí podávání alkoholických

nápojů po delší dobu, byť v menší míře, takže u těchto mladých osob by mohl vzniknout návyk na alkohol.

Podávání alkoholu ve větší míře, které může být i jednorázové, spatřují soudy většinou v tom, že mělo zpravidla určité nepříznivé účinky, prakticky se pak jedná zásadně o silnou opilost, nebo v tom, že během jedné akce, třeba plesu, byly alkoholické nápoje podávány v relativně krátké době většímu počtu osob.

Trestní sazba činí u tohoto trestného činu trest odnětí svobody až na jeden rok.

Pro úplnost je třeba dodat, že na své osmnácté narozeniny není již nikdo mladší 18 let a tedy od tohoto dne mu lze podávat alkoholické nápoje, aniž by byl člověk ohrožen trestní sankcí.

POZOR též na podávání tabákových výrobků !

Na často probíranou problematiku pohlavního zneužití reagujeme tím, že úplné znění těchto zákonných ustanovení přinášíme v závěru této kapitoly. (Tento trestný čin je upraven v § 242 - 243 tr. zákona.)

Podle § 242 tr. zákona jsou chráněny osoby mladší 15 let. Pojmem soulože se zde míní spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Za jiný způsob pohlavního zneužití je třeba považovat intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených.

Osobou mladší patnácti let je osoba do dne předcházejícího dni 15. narozenin. Pohlaví zneužitých osob není rozhodující, stejně jako pachatelem může být jak muž, tak žena.

Podle § 242 odst. 2 je pak přísněji postiženo zneužití, pokud tak pachatel učiní u osoby svěřené jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti.

Ublížení na zdraví

Bez povšimnutí nelze ponechat ani trestní odpovědnost za **nedbalostní ublížení na zdraví**. Typickou ukázkou je dopravní nehoda, kdy je k trestní odpovědnosti povolán řidič, který ji zavinil, přičemž v důsledku toho došlo k ublížení na zdraví některého z účastníků. Právní úpravu obsahuje § 223 - 224 tr. zákona. Tohoto činu se ovšem může dopustit i táborový zdravotník, pokud poskytne špatně zdravotnickou pomoc.

Příklad: V literatuře je rovněž popisován případ vedoucího, který v rámci celotáborové hry použil amatérsky vyrobenou repliku střelné zbraně, přičemž při jejím nabíjení došlo k výbuchu a těžkému poranění přihlížejícího dítěte.

Poskytnutí pomoci

Každý je povinen, pokud je toho potřeba, poskytnout tomu, kdo to potřebuje, potřebnou pomoc. Pokud tak neučiníme za situace, kdy nám nebrání nebezpečí hrozící nám či jinému, dopouštíme se trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1 tr. zákona. Pokud v důsledku toho poškozený utrpí ublížení na zdraví, hrozí nám postih za dva trestné činy, jednak neposkytnutí pomoci, jednak ublížení na zdraví (kvalifikace záleží na formě zavinění). **Zvláštní povinnost ve smyslu § 207 odst. 2 tr. zákona má zejména lékař, zdravotní sestra, v našem případě táborový zdravotník.**

Vzor trestního oznámení:

Obvodnímu státnímu zastupitelství

v Praze ...

Věc: trestní oznámení

Činíme trestní oznámení na p. Romana Dojezdila, narozeného 1. 1. 1965, trvale bytem Praha 0, ul. Pražská 0, povoláním zámečníka.

Jak bylo zjištěno pravidelnou kontrolou tachometru vozidla tov. zn. ŠKODA 120, státní poznávací značky AAA 00 11, patřícího našemu sdružení, kromě řádně povolených jízd byl vůz používán další osobou a to nejméně v rozsahu 465 km. Tuto skutečnost zjistil člen našeho spolku pan Václav Dub. Vzhledem k tomu zjištění naše sdružení přistoupilo ke skrytému střežení shora uvedeného vozu, a tak bylo zjištěno, že vůz je používán shora jmenovaným, který si k tomuto účelu nezjištěným způsobem obstaral duplikát klíčů od předmětného vozidla. Střežení se zúčastnili pánové Václav Hlidal a Petr Střežil, kteří mohou shora uvedené potvrdit.

Protože si myslíme, že shora uvedeným jednáním se pan Roman Dojezdil dopustil trestného činu neoprávněného užívání cizí věci podle § 249 odst. 1 tr. zákona, činíme toto oznámení.

Neoprávněným užitím našeho vozu vznikla nám na spotřebovaném benzínu škoda minimálně 800,- Kč.

K důkazu navrhuje:

- fotokopii technického průkazu vozidla,
- výslech svědků a to: ...
- záznam o kontrolách vozidla,
- vyčíslení škody.

Žádáme o vyrozumění, jak bylo naloženo s tímto oznámením.

V Praze dne xx xx xxxx

Právnícká osoba X.X.

Jan Předseda, předseda

podpis statutárního orgánu

(příp. i otisk razítka)

Vybraná ustanovení trestního zákona:

Zavinění

§ 4

Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

- a) chtěl způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

§ 5

Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

- a) věděl, že může způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo
- b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Neposkytnutí pomoci

§ 207

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

§ 212

Opuštění dítěte

(1) Kdo opustí dítě, o které má povinnost pečovat a které si samo nemůže opatřit pomoc, a vystaví je tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci (1) těžkou újmu na zdraví nebo smrt.

§ 215

Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci (1) zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo
- b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.

§ 217

Ohrožování mravní výchovy mládeže

(1) Kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí, tím, že

- a) umožní jí vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo
 - b) svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, umožní-li, byť i z nedbalosti, osobě mladší než 18 let hru na hracích přístrojích, které jsou vybaveny technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžitých výhry.

§ 218

Podávání alkoholických nápojů mládeži

Kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

§ 218a

Podávání anabolických látek mládeži

Kdo opakovaně nebo ve větší míře podává osobě mladší než osmnáct let anabolika nebo jiné prostředky s anabolickým účinkem k jinému než léčebnému účelu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

§ 223

Kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

§ 224

(1) Kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci (1) proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

(3) Kdo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nebo smrt více osob proto, že hrubě porušil předpisy o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické předpisy, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

Pohlavní zneužívání

§ 242

(1) Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci (1) na osobě svěřené jeho dozoru, zneužívaje její závislosti.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci (1) těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 243

Kdo zneužívaje závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho dozoru, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

XIV. O právu přestupkovém

Ukládání pokut za přestupky upravuje zejména zákon č. 200/1990 Sb. v platném znění.

Přestupek můžeme vymezit jako určité protiprávní jednání, které je popsáno v přestupkovém nebo jiném zákoně (ve kterém je jako přestupek označeno) a které není trestným činem.

Jinak řečeno: přestupek je něco méně závažného než trestný čin, ale je to již něco, co je nedovolené.

S přestupky se při naší práci můžeme setkat poměrně často, například: rozděláme oheň někde, kde je to zakázané, utrhneme chráněnou kytičku, rušíme noční klid.

Nejčastější sankcí za přestupek bývá pokuta. Tu lze často uložit v blokovém řízení, kde platí tato obecná pravidla:

- pokuty za přestupky mohou ukládat pouze orgány a osoby k tomu pověřené, nejčastěji to budou orgány policie, obce, okresní úřady, hygienik, orgány ochrany přírody.
- dotyčná osoba je vždy povinna prokázat, že vystupuje za ten či onen orgán, a že je oprávněna v blokovém řízení pokuty ukládat. Odmítne-li se legitimovat, není vaší povinností pokutu zaplatit.
- výše pokuty v blokovém řízení je omezena zpravidla částkou 1000,- Kč a o jejím zaplacení je pověřená osoba povinna vydat tzv. pokutový blok v odpovídající hodnotě opatřený razítkem.
- máte-li pocit, že jste se ničím neprovinili, můžete zaplacení pokuty v blokovém řízení vždy odmítnout. Tehdy proběhne běžné řízení, většinou na obecním nebo okresním úřadě, které skončí písemným rozhodnutím vině či nevině a případné sankci. Pokuta uložená ve správním řízení sice může být vyšší, ale proti tomuto rozhodnutí se můžete odvolat k nadřízenému orgánu a pokud byste nebyli spokojeni ani s jeho rozhodnutím, můžete se ještě v některých případech obrátit na soud.
- vyřídí-li se věc blokově, není odvolání možné, ani kdybyste dodatečně zjistili, že pokuta byla uložena neoprávněně.
- pokud svou vinu uznáte, ale nemáte sebou tolik peněz, pověřená osoba Vás poučí o způsobu zaplacení.

V každém případě doporučujeme pro případ, že se necítíte odpovědni, abyste trvali na sepsání zápisu o celé záležitosti. V zápisu pak uveďte okolnosti celého případu, proč odmítáte pokutu zaplatit a tak podobně. Zápis poté může být podkladem pro případné další řízení o pokutě.

Máte-li výhrady k chování pověřené osoby, zapište si číslo jejího služebního průkazu a pak své námitky uplatněte ve formě stížnosti.

Obdobně jako u trestných činů, i zde platí to, že pokutu lze ukládat pouze osobám starším 15 let, neboť odpovědnost za přestupek před dosažením tohoto věku nevzniká.

XV. Zdravotní minimum

S hygienickými a zdravotními předpisy se při naší práci setkáváme velmi často – na výpravách, zejména pak na letních a zimních táborech.

Základní význam v pro nás zde má zákon č. 258/2000 a vyhláška č. 106/2001 Sb. ve znění v.č. 445/1992 Sb., o zotavovacích a jiných podobných akcích pro děti a dorost (dále jen vyhláška).

Zákon

Především vymezuje pojem zotavovací akce. Takovou akcí se rozumí organizovaný společný pobyt 20 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než 4 dny, jehož účelem je posílit zdraví dětí a zvýšit jejich tělesnou zdatnost. Obě podmínky – počet dětí do 15 let a délka trvání akce - musejí být splněny současně. Jakmile tedy chybí některá z těchto dvou nutných podmínek, o zotavovací akci ve smyslu tohoto zákona nejde.

Podmínky, které zákon stanoví na charakter akce

Konání každé takové akce musí provozovatel vždy předem písemně oznámit nejpozději měsíc předem okresnímu hygienikovi příslušnému podle místa konání; v případě putovní akce pak podle místa jejího vlastního počátku.

V oznámení uvedeme:

- termín a místo konání akce,
- předpokládaný počet zúčastněných dětí
- způsob jejího zabezpečení vodou

Podmínky, které zákon stanovuje pro zúčastněné děti

Zákon dále stanovuje, že pořadatel může na akci přijmout jen dítě,

- které je zdravotně způsobilé - to se prohazuje lékařskou zprávou o zdravotním stavu dítěte a o tom, zde je - případně s jakými omezeními – schopno se zúčastnit akce,

- které nejeví známky akutního onemocnění a v posledních čtrnácti dnech před zahájením akce nepřišlo do styku s nakažlivou chorobou, ani mu není nařízeno karanténní opatření - to prokazuje písemné prohlášení rodičů (viz str.)

Oba uvedené doklady (lékařskou zprávu a prohlášení rodičů) musí mít provozovatel akce u sebe a bez nich nesmí dítě na akci přijmout.

Podmínky, které zákon stanovuje pro dospělé

Vedoucí akce, jeho zástupci a další dospělé osoby, které se akce zúčastní jako dozor, musí mít tzv. **posudek o zdravotní způsobilosti** – tedy lékařské potvrzení o tom, že dotyčný je fyzicky i psychicky schopen pracovat s mládeží. Toto potvrzení se nevyžaduje u zdravotnických a pedagogických pracovníků. Potvrzení vydává praktický lékař.

Povinnosti, které stanovuje zákon pro zdravotníka akce

Provozovatel musí zajistit na zotavovací akci přítomnost zdravotníka. Tuto funkci může vykonávat lékař, zdravotní sestra, student lékařství po ukončení třetího ročníku nebo osoba, která absolvovala speciální zdravotnický kurs první pomoci.

Zdravotník akce je povinen vést zdravotnický deník (uchovává jej 6 měsíců po skončení akce) a mimo jiné se stará o lékárníčku. Konkrétní vybavení lékárníčky není – na rozdíl od minula – předepsáno zákonem či vyhláškou, ale obecně se uvádí, že má odpovídat charakteru akce (§ 11, odst. (1) b)).

Vyhláška

Upravuje podrobně hygienické požadavky kladené na ubytování, stravování, denní režim, sociální zařízení a odstraňování odpadu. Zvláštní pozornost je věnována povinnosti provozovatele akce zajistit na ní dostatečné množství pitné vody, která splňuje stanovené hygienické limity. Konkrétně to znamená, že pokud nebudeme na akci používat vodu z veřejných zdrojů (zpravidla vodovodu), je nezbytné nechat si udělat laboratorní rozbor - viz §5 odst. (2)

V případě, že pořádáme akci, která nesplňuje dvě výše uvedené podmínky “zotavovací akce” ve smyslu zákona 258/2000 (tedy není delší než čtyři dny případně se týká méně než dvaceti dětí do 15 let), pak se povinnosti stanovené zákonem nebo vyhláškou na ní nevztahují vyjma dvou:

- i pro tuto akci je nutno zabezpečit pitnou vodu
- i zde musí být dodržen požadavek zdravotně způsobilých dospělých osob.

V podrobnostech odkazujeme na znění vyhlášky, jejíž úplné platné znění je v příloze připojeno.

Zákon 258/2000 o ochraně veřejného zdraví i na něj navazující vyhláška 106/2001 se snažila poměrně novým způsobem vymezit podmínky pro konání tzv. zotavovacích akcí (pod které spadají i naše tábory a jiné pěti a vícedenní akce). Je pochopitelné, že se může ukázat (a v praxi se ukazuje), že některá ustanovení působí provozovatelům akce i při snaze skutečně ochránit zdraví svěřených dětí vážné potíže.

To sice neznamená, že taková ustanovení lze ignorovat či obcházet, ale má to vést ke dvojímu:

- bezprostředně se pokusit vést s příslušným hygienikem jednání s cílem nalézt přijatelnou podobu naplňování smyslu zákona a vyhlášky v onom konkrétním případě
- shromažďovat (např. na České radě dětí a mládeže) podněty pro novelizaci těchto právních norem. Česká rada dětí a mládeže je totiž v trvalém kontaktu s autory vyhlášky a současně vede jednání, která by mohla přispět k novelizaci zákona.

**Zákon č. 258 o ochraně veřejného zdraví
a o změně některých souvisejících zákonů
ze dne 14. července 2000
(výběr citace)**

ČÁST PRVNÍ - PRÁVA A POVINNOSTI OSOB A VÝKON STÁTNÍ SPRÁVY
V OCHRANĚ VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ
HLAVA II - PÉČE O ŽIVOTNÍ A PRACOVNÍ PODMÍNKY
DÍL 2 - Podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých
a podmínky vnitřního prostředí stavby)

§ 7

¹⁾Hygienické požadavky na prostory a provoz škol, předškolních a školských zařízení a zotavovacích akcí

- (1) Školy,⁹⁾ předškolní a školská zařízení zařazená do sítě předškolních zařízení, škol a školských zařízení,¹⁰⁾ s výjimkou školní knihovny, školy v přírodě a pedagogicko-psychologické poradny (dále jen "zařízení pro výchovu a vzdělávání") jsou povinny zajistit, aby byly splněny hygienické požadavky upravené prováděcím právním předpisem na prostorové podmínky, vybavení, provoz, osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou a úklid.
- (2) Režim dne zohledňující věkové a fyzické zvláštnosti dětí a mladistvých, podmínky jejich pohybové výchovy a otužování, režim stravování včetně pitného režimu, popřípadě způsob nakládání s prádlem, upraví zařízení pro výchovu a vzdělávání v provozním řádu.
- (3) K předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění je zařízení pro výchovu a vzdělávání povinno zajistit oddělení dítěte nebo mladistvého, který vykazuje známky akutního onemocnění, od ostatních dětí a mladistvých a zajistit pro něho dohled zletilé fyzické osoby.

§ 8

Zotavovací akce

- (1) Zotavovací akcí je organizovaný pobyt 20 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než 4 dny, jehož účelem je posílit zdraví dětí a zvýšit jejich tělesnou zdatnost.
- (2) Osoba, která pořádá zotavovací akci (dále jen "pořádající osoba"), je povinna zajistit její umístění, zásobování vodou a odstraňování odpadků a splaškových vod v souladu s hygienickými požadavky upravenými prováděcím právním předpisem. Pořádající osoba je dále povinna dodržet hygienické požadavky na prostorové a funkční členění staveb a zařízení, jejich vybavení a osvětlení, ubytování, úklid, stravování a režim dne, které upraví prováděcí právní předpis. Prováděcí právní předpis stanoví, které potraviny nesmí pořádající osoba na zotavovací akci podávat ani používat k přípravě pokrmů, ledaže budou splněny podmínky upravené tímto prováděcím právním předpisem.
- (3) Pořádající osoba je povinna jeden měsíc před zahájením zotavovací akce, s výjimkou zotavovací akce v zahraničí, ohlásit orgánu ochrany veřejného zdraví příslušnému podle místa pořádání zotavovací akce, popřípadě podle místa jejího počátku, jde-li o putovní zotavovací akci,
- a) termín a místo jejího konání,
 - b) počet dětí zúčastněných na zotavovací akci, a
 - c) způsob jejího zabezpečení pitnou vodou.

⁹⁾ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁾ Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

§ 9

Podmínky účasti dětí ve škole v přírodě a na zotavovací akci

- (1) Základní škola a předškolní zařízení může na školu v přírodě vyslat jen dítě, které
 - a) je zdravotně způsobilé k účasti na ní,
 - b) nejeví známky akutního onemocnění (například horečky nebo průjmu), a
 - c) ve 14 kalendářních dnech před odjezdem do školy v přírodě nepřišlo do styku s fyzickou osobou nemocnou infekčním onemocněním nebo podezřelou z nákazy ani mu není nařízeno karanténní opatření.
- (2) Pořádající osoba může na zotavovací akci přijmout jen dítě, které splňuje požadavky stanovené v odstavci (1).
- (3) Zdravotní způsobilost dítěte posuzuje a posudek vydává praktický lékař pro děti a dorost, který dítě registruje.¹¹⁾ Skutečností uvedené v odstavci (1) písm. b) a c) potvrzuje v písemném prohlášení zákonný zástupce dítěte;¹²⁾ toto potvrzení nesmí být starší než jeden den. Posudek o zdravotní způsobilosti dítěte a písemné prohlášení předloží zákonný zástupce pořádající osobě, vysílající základní škole nebo předškolnímu zařízení.

§ 10

²Podmínky účasti fyzických osob činných při škole v přírodě a zotavovací akci

- (1) Fyzické osoby činné při škole v přírodě nebo zotavovací akci jako dozor nebo zdravotník musejí být k této činnosti zdravotně způsobilé.
- (2) Zdravotní způsobilost posuzuje a posudek vydává praktický lékař, který fyzickou osobu registruje.¹¹⁾ Posudek o zdravotní způsobilosti předloží fyzické osoby činné při škole v přírodě nebo zotavovací akci, s výjimkou pedagogických¹³⁾ a zdravotnických pracovníků,¹⁴⁾ vysílajícímu předškolnímu zařízení, základní škole nebo pořádající osobě.
- (3) Fyzické osoby činné při stravování musí splňovat předpoklady pro výkon činností epidemiologicky závažných (§ 19).

§ 11

Povinnost základní školy a předškolního zařízení, které vysílají děti na školu v přírodě, a pořádající osoby

- (1) Základní škola a předškolní zařízení, které vysílají děti na školu v přírodě, a pořádající osoba jsou povinny zajistit
 - a) základní péči o zdraví všech účastníků způsobilou fyzickou osobou (zdravotníkem); za způsobilou se pro účely tohoto zákona považuje fyzická osoba, která má alespoň úplné střední odborné vzdělání v oborech všeobecná sestra, dětská sestra nebo porodní asistentka, fyzická osoba, která absolvovala kurs první pomoci se zaměřením na zdravotnickou činnost při škole v přírodě nebo zotavovací akci, a student lékařství po ukončení třetího ročníku,
 - b) vybavení lékárníčky pro školu v přírodě nebo zotavovací akci podle druhu akce,
 - c) péči praktického lékaře dostupného z místa konání školy v přírodě nebo zotavovací akce, s výjimkou školy v přírodě a zotavovací akce pořádané v zahraničí,
 - d) vedení zdravotnického deníku a seznamu účastníků a uložení těchto záznamů po dobu 6 měsíců od skončení školy v přírodě nebo zotavovací akce,
 - e) informovanost zákonného zástupce dítěte o zdravotních potížích, které dítě v průběhu školy v přírodě nebo zotavovací akce prodělalo, a o případném kontaktu s infekcí.
- (2) Pořádající osoba je dále povinna zajistit instruktáž všech fyzických osob činných na zotavovací akci, s výjimkou zdravotníka, o hygienických požadavcích na tyto akce a o předcházení vzniku a

¹¹⁾ § 18 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

¹²⁾ §36,37 a 78 zákona č. 64/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů

¹³⁾ § 51 zákona č. 29/1984 Sb., ve znění zákona č. 171/1990 Sb.

¹⁴⁾ § 53 zákona č. 20/1966 Sb., ve znění zákona č. 548/1991 Sb.

šíření infekčních onemocnění a jiných poškození zdraví, pokud se takové instruktáže dosud nezúčastnily.

§ 12

Jiné podobné akce pro děti

Při organizovaném pobytu dětí v počtu menším nebo po dobu kratší, než stanoví § 8 odst. 1, s výjimkou akcí pořádaných pro děti v poměru rodinném a obdobném, nebo při organizování akcí pro děti, jejichž účelem je, vedle posílení jejich zdraví a zvýšení jejich tělesné zdatnosti, získání specifických znalostí nebo dovedností, musí osoba, která akci pořádá, zajistit hygienicky nezávadný stav zařízení, zdroj pitné vody, kterým lze v dostatečném množství zásobovat akci, a účast pouze fyzických osob, které splňují podmínky stanovené v § 10.

§ 13

³Vnitřní prostředí staveb a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy

(1) Uživatelé staveb zařízení pro výchovu a vzdělávání, vysokých škol, škol v přírodě, staveb pro zotavovací akce, staveb zdravotnických zařízení léčebně preventivní péče, ústavů sociální péče, ubytovacích zařízení, staveb pro obchod a pro shromažďování většího počtu osob jsou povinni zajistit, aby vnitřní prostředí pobytových místností¹⁵⁾ v těchto stavbách odpovídalo hygienickým limitům chemických, fyzikálních a biologických ukazatelů, upravených prováděcími právními předpisy. Tím není dotčena povinnost vlastníka stavby podle zvláštních právních předpisů udržovat stavbu v dobrém stavebním stavu.¹⁶⁾

(2) Provozovatel venkovní hrací plochy určené pro hry a sport dětí a mladistvých je povinen zajistit, aby písek užívaný ke hrám nebo jako povrch plochy, jakož i jiný materiál tvořící povrch plochy nebyly mikrobiálně a parazitárně znečištěny nad hygienické limity upravené prováděcími právními předpisy.

§ 14

Výjimky z hygienických požadavků stanovených v § 7 odst. 1 je možné povolit, jen pokud tím nebude ohrožena ochrana veřejného zdraví. O povolení výjimky rozhoduje na žádost osoby příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

⁴(...)Další podmínky provozování stravovacích služeb

§ 23

(1) Stravovací službou je výroba, příprava nebo rozvoz pokrmů za účelem jejich podávání v rámci provozované hostinské živnosti,¹⁵⁾ ve školní jídelně,¹⁶⁾ menze, při stravování vojáků v základní a náhradní službě, fyzických osob ve vazbě a výkonu trestu, v rámci zdravotních a sociálních služeb včetně lázeňské péče, při zotavovacích akcích a jiných podobných akcích pro děti (§ 12), při stravování zaměstnanců, podávání občerstvení a při podávání pokrmů jako součásti ubytovacích služeb, služeb cestovního ruchu a při hromadných akcích.

(2) Pokrmem je potravina včetně nápoje, kuchyňsky upravená studenou nebo teplou cestou nebo ošetřená tak, aby mohla být přímo nebo po ohřevu podána ke konzumaci ve stravovací službě.

(3) Stravovací službu lze poskytovat pouze v provozovně, která vyhovuje hygienickým požadavkům na umístění, stavební konstrukci, prostorové a dispoziční uspořádání, zásobování vodou, vytápění, osvětlení, odstraňování odpadních vod, větrání a vybavení upraveným prováděcími právními předpisy.

§ 24

(1) Osoba provozující stravovací službu je dále povinna⁵⁾

¹⁵⁾ Vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu.

¹⁶⁾ § 86 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

- a) k výrobě a přípravě pokrmů používat jen látky, suroviny, polotovary a potraviny, které jsou zdravotně nezávadné a odpovídají ostatním požadavkům stanoveným zvláštními právními předpisy,²³⁾
 - b) používat jen technologické a pracovní postupy, které zajistí zdravotní nezávadnost podávaných pokrmů,
 - c) určit v případech upravených prováděcím právním předpisem nebo rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví ve výrobě, přípravě, skladování, přepravě, rozvozu a uvádění do oběhu technologické úseky (kritické body), ve kterých je největší riziko porušení zdravotní nezávadnosti pokrmů, provádět jejich kontrolu a vést evidenci o kritických bodech, termínech a závěrech jejich kontrol; při stanovení kritických bodů postupovat způsobem upraveným zvláštním právním předpisem pro potraviny,²⁴⁾
 - d) dodržovat podmínky upravené prováděcím právním předpisem pro výrobu, přípravu, rozvoz, přepravu, značení, skladování a uvádění pokrmů do oběhu, včetně zmrazených a zchlazených pokrmů,
 - e) zajistit, aby podávané pokrmy vyhovovaly mikrobiologickým a chemickým požadavkům upraveným prováděcím právním předpisem, měly odpovídající smyslové vlastnosti a splňovaly výživové požadavky podle skupiny spotřebitelů, pro které jsou určeny,
 - f) provádět opatření proti vzniku a šíření infekčních onemocnění a otrav z podávaných pokrmů,
 - g) v případech a způsobem upraveným prováděcím právním předpisem odebírat a uchovávat vzorky podávaných pokrmů,
 - h) v rozsahu a za podmínek upravených zvláštním právním předpisem pro potraviny²⁵⁾ vypočítat a označit výživovou hodnotu podávaných pokrmů, u kterých uvádí na jídelním lístku výživové tvrzení,²⁶⁾
 - i) při výrobě, přípravě, balení, rozvozu, přepravě, skladování a uvádění pokrmů do oběhu používat pouze zdravotně nezávadné materiály a předměty (§ 25),
 - j) zajistit, aby fyzické osoby činné při výrobě, přípravě, balení, rozvozu, přepravě a skladování pokrmů a při jejich uvádění do oběhu používaly po celou dobu výkonu práce čisté osobní ochranné pracovní prostředky,
 - k) zajistit dodržování zákazu kouření v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem.²⁷⁾
- (2) Pokrmy, s výjimkou cukrářských výrobků, nesmí osoba provozující stravovací služby chemicky konzervovat a přibarvovat.
- (3) Ve školní jídelně, v menze, při stravování vojáků v základní a náhradní službě, fyzických osob ve vazbě a výkonu trestu, v rámci zdravotních a sociálních služeb včetně lázeňské péče, při zotavovací akci a jiné podobné akci pro děti (§ 12) a při stravování zaměstnanců osoba provozující stravovací služby nesmí podávat pokrmy z tepelně neopracovaných vajec a syrového masa včetně ryb. V ostatních stravovacích službách lze tyto pokrmy připravovat a podávat pouze na základě jednotlivé objednávky spotřebitele.

(...)

§ 81

²³⁾ Například zákon č. 110/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.

²⁴⁾ § 2 odst. 1 až 9 vyhlášky č. 147/1998 Sb., o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby.

²⁵⁾ Vyhláška č. 293/1997 Sb., o způsobu výpočtu a uvádění výživové (nutriční) hodnoty potravin a značení údaje o možném nepříznivém ovlivnění zdraví.

²⁶⁾ § 3 vyhlášky č. 293/1997 Sb.

²⁷⁾ § 4 odst. 1 písm. f) bod 6 zákona č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniami, ve znění pozdějších předpisů

Krajský hygienik

- (1) Krajsští hygienici jsou orgány státní správy. Příloha č. 2 k tomuto zákonu stanoví, kteří krajsští hygienici působí v České republice, jejich sídla a správní obvody. Krajské hygieniky do úřadu ustanovuje a z úřadu odvolává na návrh hlavního hygienika České republiky ministr zdravotnictví. Ministr zdravotnictví na návrh hlavního hygienika České republiky jmenuje a odvolává zástupce krajských hygieniků.
- (2) Krajskému hygienikovi náleží
- a) řídit a kontrolovat okresní hygieniky, s výjimkou věcí podle § 80 odst. (1) písm. d), a dávat jim příkazy a pokyny ve věcech krajského dosahu; pomáhat jim při zajišťování odborné úrovně práce,
 - b) rozhodovat o opravných prostředcích proti rozhodnutím okresních hygieniků,
 - c) vydávat povolení podle § 59 odst. (1),
 - d) nařizovat mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu zdravotně závadných výrobků nebo vod, při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, je-li ohroženo zdraví fyzických osob v rozsahu přesahujícím územní obvod okresu, a rozhodnout o jejich ukončení. Mimořádné očkování podle § 69 odst. (1) písm. g) stanoví jen s předchozím povolením Ministerstva zdravotnictví,
 - e) podílet se na hodnocení a řízení zdravotních rizik z hlediska prevence negativního ovlivnění zdravotního stavu obyvatelstva a na celostátním monitorování vztahů zdravotního stavu obyvatelstva a faktorů životního prostředí a životních a pracovních podmínek.

§ 82

Okresní hygienici

- (1) Okresní hygienici jsou zřízení jako zvláštní orgány okresních úřadů. Okresní hygienici vykonávají státní správu ve správních obvodech okresních úřadů. Ve městech Brno a Plzeň vykonávají působnost okresního hygienika městští hygienici, kteří jsou zvláštními orgány těchto měst; na území hlavního města Prahy vykonává působnost okresního hygienika městský hygienik, který je zvláštním orgánem hlavního města Prahy. Město Ostrava městského hygienika nezřizuje; jeho působnost vykonává krajský hygienik Ostravského kraje. Okresní hygienici se dále nezřizují pro správní obvody okresních úřadů Karlovy Vary, Liberec, Pardubice, Jihlava, Olomouc a Zlín; působnost okresních hygieniků vykonávají ve správních obvodech těchto okresních úřadů krajsští hygienici Karlovarského, Libereckého, Pardubického, Jihlavského, Olomouckého a Zlínského kraje.
- (2) Okresního hygienika na návrh příslušného krajského hygienika do funkce jmenuje a z funkce odvolává přednosta okresního úřadu. Ve městech Brno, Plzeň a v hlavním městě Praze městského hygienika do funkce jmenuje a z funkce odvolává primátor města. Přednosta na návrh krajského hygienika jmenuje a odvolává zástupce okresního hygienika. Primátor na návrh krajského hygienika jmenuje a odvolává zástupce městského hygienika.
- (3) Okresnímu hygienikovi náleží
- a) vydávat rozhodnutí, povolení, osvědčení a plnit další úkoly státní správy v ochraně veřejného zdraví včetně státního zdravotního dozoru, pokud není příslušný krajský hygienik nebo Ministerstvo zdravotnictví,
 - b) vykonávat státní zdravotní dozor nad dodržováním zákazů a plněním dalších povinností stanovených tímto zákonem a zvláštními právními předpisy k ochraně zdraví při práci před riziky plynoucími z fyzikálních, chemických a biologických faktorů pracovních podmínek, z nepříznivých mikroklimatických podmínek a z fyzické a duševní zátěže a nad souvisejícími pracovními podmínkami včetně vybavení pracovišť; tento dozor je státním odborným dozorem nad ochranou zdraví při práci ve smyslu zvláštního právního předpisu,^{44) 6}

⁴⁴⁾ § 138 zákoníku práce.

³⁸⁾ § 77 zákona č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů

- c) na návrh zaměstnavatele nebo osoby uvedené v § 43 rozhodnutím zařazovat práce do příslušných kategorií,
 - d) stanovit za podmínek § 39 odst. 1 rizikové práce a plnit úkoly podle § 40 písm. c) a d),
 - e) stanovit zaměstnavateli nebo osobě uvedené v § 43 pro výkon rizikových prací minimální rozsah a termíny sledování faktorů pracovních podmínek a lhůty a minimální náplň vstupních, periodických, výstupních a následných lékařských preventivních prohlídek fyzických osob, které vykonávají rizikové práce, pokud je nestanoví zvláštní právní předpis,
 - f) stanovit zaměstnavateli způsob a minimální rozsah sledování zátěže organismu zaměstnanců vykonávajících rizikové práce faktory pracovních podmínek, pokud je nestanoví zvláštní právní předpis,
 - g) provádět ověření podmínek vzniku onemocnění pro účely posuzování nemocí z povolání,⁴⁵⁾
 - h) zřizovat v případech stanovených tímto zákonem komise,
 - i) plnit úkoly dotčeného správního úřadu podle § 77 odst. 2,
 - j) projednávat přestupky podle § 29 odst. 1 písm. a), b), d), f), g) a i) až k) zákona o přestupcích,⁴⁶⁾
 - k) nařizovat, organizovat, řídit a popřípadě i provádět opatření k předcházení vzniku a zamezení šíření infekčních onemocnění a v tomto rozsahu též usměrňovat činnost zdravotnických zařízení a kontrolovat ji; určovat, s výjimkou § 68 odst. 2, zdravotnická zařízení, která provedou opatření k předcházení vzniku a zamezení šíření infekčních onemocnění, a plnit s tím související úkoly,
 - l) nařizovat mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu zdravotně závadných výrobků a vod, živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud není příslušný krajský hygienik nebo Ministerstvo zdravotnictví, a rozhodovat o jejich ukončení. Mimořádné očkování podle § 69 odst. 1 písm. g)
 - g) stanoví jen s předchozím povolením Ministerstva zdravotnictví,
 - m) vykonávat státní zdravotní dozor nad plněním povinností zajistit závodní preventivní péči uloženou zvláštním právním předpisem⁴⁷⁾ a nad plněním povinností zaměstnavatele poskytovat zařízením vykonávajícím závodní preventivní péči informace nutné k ochraně zdraví při práci, uložené zvláštním právním předpisem,
 - n) na návrh zaměstnavatele přezkoumávat opatření zařízení vykonávajícího závodní preventivní péči; při přezkoumání opatření zařízení vykonávajícího závodní preventivní péči se nepostupuje podle zvláštního právního předpisu,³⁸⁾
 - o) usměrňovat činnost osob poskytujících péči (§ 15 odst. 1) v oblasti hygieny provozu a předcházení nemocničním nákazám a kontrolovat ji,
 - p) provádět hodnocení a řízení zdravotních rizik z hlediska prevence negativního ovlivnění zdravotního stavu obyvatelstva a podílet se na celostátním monitorování vztahů zdravotního stavu obyvatelstva a faktorů životního prostředí a životních a pracovních podmínek; uskutečňovat místní programy ochrany a podpory veřejného zdraví; sledovat ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva svého území, poskytovat poradenské služby ke zdravému způsobu života; provádět výchovu k podpoře a ochraně veřejného zdraví,
 - q) spolupracovat se správními úřady a s orgány samosprávy při tvorbě zdravotní politiky příslušného regionu,
 - r) podílet se na úkolech integrovaného záchranného systému.
- (4) Okresní hygienik je povinen o hromadném výskytu infekčních onemocnění a o výskytu zdravotně závadných výrobků, které poškodily nebo mohou poškodit zdraví fyzických osob a nevyskytují se v tržní síti pouze ojediněle, informovat okamžitě příslušného krajského hygienika a Ministerstvo zdravotnictví.

⁴⁵⁾ Vyhláška č. 342/1997 Sb., kterou se stanoví postup při uznávání nemocí z povolání a vydává seznam zdravotnických zařízení, která tyto nemoci uznávají.

⁴⁶⁾ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷⁾ § 40 zákona č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů

(5) Krajský hygienik plní úkoly uvedené v odstavci (3) ve věcech přesahujících okresní význam nebo v případech, jejichž posouzení není možno zajistit v okresu.

7 Ukládání pokut

§ 92

(1) Za nesplnění nebo porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo na jeho základě, právním předpisem krajského hygienika podle § 85 a za nesplnění nebo porušení povinností stanovených zvláštními právními předpisy³⁵⁾ k ochraně zdraví při práci a k zajištění a výkonu závodní preventivní péče v rozsahu § 82 odst. 3 písm. m) uloží orgán ochrany veřejného zdraví oprávněný vykonávat státní zdravotní dozor fyzické osobě při její podnikatelské činnosti nebo právnické osobě pokutu do výše 2 000 000 Kč.

(2) Došlo-li však nesplněním nebo porušením povinností podle odstavce 1 k poškození zdraví fyzických osob, vzniku nebo hrozbě epidemie, může orgán ochrany veřejného zdraví uvedený v odstavci 1 uložit fyzické osobě při její podnikatelské činnosti nebo právnické osobě pokutu až do výše 3 000 000 Kč.

(3) Pokutu až do výše 100 000 Kč může uložit orgán ochrany veřejného zdraví uvedený v odstavci 1 fyzické osobě při její podnikatelské činnosti a právnické osobě za uvedení nepravdivých údajů a informací.

(4) Uložením pokuty nejsou dotčena ustanovení zvláštních právních předpisů o náhradě škody.

§ 93

(1) Při rozhodování o uložení pokuty a její výši orgán ochrany veřejného zdraví přihlíží k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání. V případě, kdy došlo k nápravě bezprostředně poté, kdy bylo zjištěno porušení povinnosti, orgánu ochrany veřejného zdraví byla poskytnuta účinná součinnost, nedošlo k poškození zdraví fyzických osob ani vzniku nebo hrozbě epidemie, může orgán ochrany veřejného zdraví od uložení pokuty upustit.

(2) Pokutu lze uložit do 1 roku ode dne, kdy orgán ochrany veřejného zdraví nesplnění nebo porušení povinnosti zjistil, nejdéle však do 3 let ode dne, kdy k nesplnění nebo porušení povinnosti došlo.

(3) Při opakovaném nesplnění nebo porušení téže povinnosti do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení předchozí pokuty může orgán ochrany veřejného zdraví uložit pokutu až do výše desetinásobku stanovených částek.

(4) Orgán ochrany veřejného zdraví pokutu ukládá a vybírá. Vymáhá ji územní finanční orgán⁵⁴⁾ podle zvláštního právního předpisu.⁵⁵⁾

(5) Výnos z pokut uložených orgánem ochrany veřejného zdraví je příjmem státního rozpočtu.

³⁵⁾ Zákon č. 65/1965 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴⁾ Zákon č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵⁾ Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

VYHLÁŠKA 106/2001 Sb.
Ministerstva zdravotnictví
ze dne 2. března 2001
o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti

Ministerstvo zdravotnictví stanoví podle § 108 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, (dále jen "zákon") k provedení § 8 odst. 2, § 23 odst. 3 a § 24 odst. 1 písm. d) zákona:

§ 1

Předmět úpravy

Tato vyhláška upravuje hygienické požadavky na umístění, prostorové podmínky, ubytování, osvětlení, vybavení a úklid, zásobování vodou, odstraňování odpadků a splaškových vod, stravování a režim dne zotavovacích akcí.

§ 2

Umístění

(1) Stavby využívané pro pořádání zotavovacích akcí a zařízení typu stanových táborů, jejichž součástí stavby zpravidla nejsou, (dále jen "stanové tábory") se umísťují mimo území, kde lze předpokládat znečištění ovzduší nad stanovené limity¹⁾ a překročení hygienického limitu hluku pro venkovní prostor.²⁾ Stanové tábory se pořádají jako stálé nebo putovní. K pozemku, na kterém je umístěna zotavovací akce, s výjimkou putovních táborů, musí vést přístupová cesta.

(2) Zvláštní právní předpis, který stanoví požadavky na stavby, není touto vyhláškou dotčen.³⁾

¹⁾ Opatření Federálního výboru pro životní prostředí o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami OP 31/91 uveřejněné v částce 84/1991 Sb., ve znění vyhlášky č. 122/1995 Sb. a vyhlášky č. 117/1997 Sb.

²⁾ § 30 zákona č. 258/2000 Sb.

³⁾ Vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu.

§ 3

Prostorové podmínky

(1) Zotavovací akce se pořádají ve stavbách nebo ve stanech. Stavby využívané pro pořádání zotavovacích akcí pro děti se zdravotním postižením musí být v souladu s požadavky zvláštního právního předpisu⁴⁾; stany pro tyto děti musí být pro jejich pobyt odpovídajícím způsobem uzpůsobeny.

(2) Stany určené pro ubytování dětí musí mít pevnou nepromokavou stanovou plachtu (stanovku). Prostor pro spaní a uložení osobních věcí musí být izolován od země proti vlhku a chladu. Stany postavené na jednom místě déle než 21 dní musí mít podlážku po celé ploše stanu.

(3) Hygienické požadavky na provozovny stravovacích služeb stanoví zvláštní právní předpis.⁵⁾ Na provozovny, v nichž se stravovací služby poskytují jen po dobu konání zotavovacích akcí, se nevztahují stavebně technické požadavky upravené tímto zvláštním právním předpisem; musí však být dodrženy alespoň požadavky stanovené pro stanové tábory. Ve stanových táborech se prostory pro stravování, kterými může být například přístřešek nebo stan, skládají z jídelny, kuchyně a skladovacího prostoru. Tyto prostory musí být vždy zastřešené, s výjimkou ohniště. V kuchyních musí být čisté a nečisté činnosti časově odděleny, aby nedocházelo ke křížení provozu. Látky, suroviny, polotovary a potraviny (dále jen "potraviny") musí být skladovány za podmínek stanovených výrobcem nebo zvláštním právním předpisem.⁶⁾ Skladové potraviny se nesmějí ovlivňovat navzájem a nesmějí být negativně ovlivňovány zevními vlivy. Samostatné pracovní plochy, kterými mohou být i desky, musí být označeny a musí být různé pro práci s tepelně neopracovanou potravinou a tepelně opracovaným pokrmem.

(4) Umývárny ve stavbách užívají děti odděleně podle pohlaví. V umývárně musí být na 5 dětí jedno umyvadlo nebo jeden výtokový kohout s odtokovým žlabem a na 30 dětí nejméně jedna sprchová růžice. U stanových táborů se zřizuje na 5 dětí jeden výtokový kohout s odtokovým žlabem. U stanových táborů lze zajistit denní umývání dětí přímo ve vodoteči, která odpovídá hygienickým limitům ukazatelů jakosti vody ke koupání.⁷⁾ Na všech zotavovacích akcích musí být zajištěna možnost koupání nebo osprchování v teplé vodě alespoň jednou za týden. Koupání nebo osprchování v teplé vodě lze nahradit použitím sauny, pokud to zdravotní stav dětí dovolí.

(5) Záchody užívají děti vždy odděleně podle pohlaví. Na prvních 20 dětí se zřizují dva záchody, na každých dalších 20 dětí jeden další záchod. V blízkosti záchodů musí být možnost umýt si ruce v tekoucí vodě. Suché záchody se musí denně zasypávat zeminou nebo jiným přírodním sypkým materiálem. Před opuštěním tábořiště se suché záchody zasypou zeminou a označí; to neplatí, jsou-li záchody umístěny na jímce.

(6) Ve stavbách se ošetřovna a izolace zřizují v samostatných místnostech s možností vytápění a používání teplé vody. Izolace musí mít svůj vlastní záchod. Izolace nesmí být vybavena patrovými lůžky; na 30 dětí se zřizuje jedno lůžko. Izolace nesmí být použita pro ubytování zdravotníka. Ve stanových táborech se ošetřovna a izolace umísťují ve vyčleněných stanech. Léky a zdravotní dokumentace účastníků zotavovací akce musí být umístěny tak, aby k nim neměly volný přístup děti a nepovolané osoby.

⁴⁾ Vyhláška č. 174/1994 Sb., kterou se stanoví obecné technické požadavky zabezpečující užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace.

⁵⁾ Vyhláška č. 107/2001 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných.

⁶⁾ Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 166/1999 Sb., zákona č. 119/2000 Sb. a zákona č. 306/2000 Sb.

⁷⁾ Vyhláška č. 464/2000 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na koupaliště, sauny a hygienické limity venkovních hracích ploch.

§ 4

Ubytování, osvětlení, vybavení a úklid

(1) Ubytování dětí se zajišťuje odděleně podle pohlaví. Osoby činné při zotavovací akci jako dozor se ubytují v bezprostřední blízkosti dětí. Zdravotník se ubytuje v bezprostřední blízkosti ošetřovny s izolací, případně v blízkosti nemocných.

(2) Prostory ve stavbách musí být suché, prosluněné, s přirozeným větráním a osvětlením.³⁾ Nejmenší plocha na jedno dítě musí být 3 m².

(3) Patrová lůžka lze použít pro děti starší 10 let. Horní lůžko musí být bezpečně přístupné a vybavené bočníci zabraňující pádu, jakož i nepropustnou podložkou pod matrací.

(4) Výměna ložního prádla musí být provedena vždy před použitím lůžka jiným dítětem a dále po znečištění. Manipulace s ložním prádlem při výskytu infekčního onemocnění může provádět pouze zdravotník. Čisté a použité ložní prádlo musí být skladováno odděleně.

(5) V průběhu zotavovací akce musí být prováděn denní úklid všech prostor. Denního úklidu se mohou účastnit i děti pod vedením osob činných při zotavovací akci. Děti však nesmějí provádět úklid záchodů.

(6) Před zahájením zotavovací akce, mezi jejími jednotlivými běhy a po ukončení zotavovací akce musí být proveden úklid všech prostor včetně pozemku.

³⁾ Vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu.

§ 5

Zásobování vodou

(1) Zotavovací akce musí být zabezpečena takovým množstvím pitné vody⁸⁾, aby jí byl dostatek alespoň k pití, čištění zubů, vaření, mytí nádobí, čištění pracovních ploch v kuchyni a k provozu ošetřovny a izolace.

(2) Pitná voda musí odpovídat hygienickým limitům ukazatelů stanovených pro individuální zásobování pitnou vodou⁹⁾. Přednostně musí být zotavovací akce zásobována pitnou vodou z veřejného vodovodu nebo z veřejné studny označené jako zdroj pitné vody. K případnému donášení nebo dovozu pitné vody musí být použity pouze uzavřené nádoby zhotovené z materiálů určených k přímému styku s pitnou vodou a vyčleněné jen k tomuto účelu. Dovážená nebo donášená voda musí odpovídat hygienickým limitům ukazatelů stanovených pro individuální zásobování pitnou vodou po celou dobu jejího používání.

(3) Jestliže množství pitné vody, kterou je zotavovací akce zásobována, pokryje pouze potřebu uvedenou v odstavci (1), lze k účelům osobní hygieny a k úklidu používat vodu vyhovující hygienickým limitům ukazatelů jakosti vody ke koupání.⁷⁾

⁷⁾ Vyhláška č. 464/2000 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na koupaliště, sauny a hygienické limity venkovních hracích ploch.

⁸⁾ § 3 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., Vyhláška č. 376/2000 Sb., kterou se stanoví požadavky na pitnou vodu a rozsah a četnost její kontroly.

⁹⁾ § 2 písm. b) vyhlášky č. 376/2000 Sb.

§ 6

Odstraňování odpadků a nakládání se splaškovými odpadními vodami

(1) S odpady je možno nakládat a zacházet jen za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy¹⁰⁾. Pevné odpady musí být ukládány do uzavíratelných nádob nebo do jednorázových plastových obalů. Mohou být použity jen takové nádoby, které lze snadno čistit a dezinfikovat.

(2) S odpadními vodami a s látkami škodlivými vodám je možné nakládat a zacházet jen za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy¹¹⁾.

¹⁰⁾ Zákon č. 125/1997 Sb., o odpadech, ve znění zákona č. 167/1998 Sb., zákona č. 352/1999 Sb., zákona č. 37/2000 Sb. a zákona č. 132/2000 Sb.

¹¹⁾ Zákon č. 138/1973 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění zákona č. 425/1990 Sb., zákona č. 114/1995 Sb., zákona č. 14/1998 Sb. a zákona č. 58/1998 Sb.

§ 7

Stravování

(1) Denně musí být pro děti na zotavovací akci zajištěna snídaně, přesnídávka, oběd, svačina a večeře. Při činnostech mimo prostor zotavovací akce lze sloučit výdej snídaně s přesnídávkou a oběda se svačinou. Součástí snídaně musí být teplý nápoj. Jedno z hlavních jídel musí být teplé. Strava podávaná dětem musí odpovídat jejich věku a fyzické zátěži. Na sestavování jídelního lístku se podílí zdravotník.

(2) Nápoje musí být pro účastníky zotavovací akce k dispozici po celý den. Uchovávají se v krytých nádobách s výpustným kohoutem nebo se rozlévají přímo z originálních balení.

(3) Děti se mohou podílet na přípravě stravy jen před jejím tepelným zpracováním a při pomocných pracích. Na stanových táborech do padesáti účastníků se mohou děti podílet na celé přípravě stravy a jejím výdeji, jsou-li pod dozorem osoby činné při stravování a jsou-li dodrženy zásady osobní a provozní hygieny stanovené zvláštním právním předpisem.⁵⁾ Zdravotní stav dětí, které se podílejí na přípravě stravy, musí být posouzen zdravotníkem.

(4) Na putovních táborech a jiných podobných akcích pro děti¹²⁾ se děti a osoby činné při zotavovací akci stravují v provozních stravovacích službách nebo si stravu připravují samy způsobem zaručujícím zdravotní nezávadnost podávaných pokrmů. Provozovna stravovacích

služeb užívaná při jiné podobné akci pro děti, v níž se stravovací služby poskytují jen po dobu konání jiné podobné akce pro děti¹²⁾, však musí splňovat požadavky podle § 3 odst. (3).

(5) Během zotavovací akce nesmí být podávány ani k přípravě pokrmů používány potraviny stanovené v příloze k této vyhlášce. V příloze jsou dále stanoveny podmínky, za kterých lze některé potraviny podávat nebo používat.

(6) I pokud je stravování zajištěno prostřednictvím provozoven stravovacích služeb, musí být zajištěno splnění požadavků upravených v odstavcích (1) a (5).

⁵⁾ Vyhláška č. 107/2001 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných.

¹²⁾ § 12 zákona č. 258/2000 Sb.

§ 8

Režim dne

(1) V režimu dne musí být pevně vymezena doba pro spánek, osobní hygienu a stravování. Doba vymezená pro spánek musí činit nejméně 9 hodin s výjimkou noci, kdy se pořádá noční hra. Režim dne musí odpovídat věku a zdravotnímu stavu dětí.

(2) Fyzická a psychická zátěž dětí musí být přiměřená jejich věku, schopnostem a možnostem. Při soustavné fyzické zátěži dětí v prvních dvou dnech zotavovací akce musí být třetí den vyhrazen odpočinku. V putovních táborech se stanoví den odpočinku s přihlédnutím k tělesné zdatnosti a aktuálnímu zdravotnímu stavu dětí. Přesuny putovních táborů se mohou provádět pouze za denního světla.

(3) Osoby činné při zotavovací akci jako dozor průběžně kontrolují oblečení, obuv a lůžkoviny dětí, aby byly chráněny před provlhnutím a nedocházelo k prochlazení dětí. Dále kontrolují, zda děti dodržují osobní hygienu.

(4) Koupání dětí v přírodě musí být přizpůsobeno počasí, fyzické zdatnosti dětí a jejich plaveckým schopnostem. Děti se mohou koupat jen za dohledu osoby činné při zotavovací akci jako dozor. Dohled může vykonávat jen osoba, která je schopna poskytnout záchranu tonoucímu. Koupat se děti smějí nejdříve 1 hodinu po hlavním jídle nebo po intenzivním cvičení.

(5) Při zotavovacích akcích zaměřených na zimní sporty nesmí výcvik nebo jiná soustavná fyzická zátěž dětí přesáhnout 6 hodin denně, s výjimkou dne, kdy se pořádá celodenní výlet. Výcvik nebo jiná soustavná fyzická zátěž dětí do 12 let musí být nejpozději po 90 minutách přerušeny alespoň patnáctiminutovou přestávkou.

§ 9

Závěrečné ustanovení

Zrušují se:

1. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí České republiky č. 185/1990 Sb., o zotavovacích a jiných podobných akcích pro děti a dorost.
2. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 445/1992 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí České republiky č. 185/1990 Sb., o zotavovacích a jiných podobných akcích pro děti a dorost.

§ 10

Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Ministr:

prof. MUDr. Fišer, CSc. v. r.

Skupiny potravin, které nelze podávat ani používat k přípravě pokrmů, a podmínky pro použití některých potravin

1. Na zotavovacích akcích nelze podávat tyto potraviny:

- a) mléko a mléčné výrobky z mlékárensky neošetřeného mléka (mimo tržní síť),¹³⁾
- b) tepelně neopracovanou smetanu a výrobky z ní,¹³⁾
- c) zmrzlinu vlastní výroby a zmrzlinu porcovanou ze skupinového balení,¹³⁾
- d) výrobky z tepelně neopracovaného masa (například mészský salám),¹⁴⁾
- e) tepelně neopracovaná vejce a výrobky z nich (například krémy),¹⁴⁾
- f) nedostatečně tepelně opracovaná vejce (například volská oka, vejce vařená naměkko) a pokrmy z nich¹⁴⁾
- g) majonézu vlastní výroby a výrobky z ní (například tatarské omáčky, saláty s majonézou).¹⁴⁾

2. Na stanových táborech, kde nelze dodržet požadavky na výrobu a skladování pokrmů, upravené zvláštním právním předpisem⁵⁾, musí být dodrženy tyto hygienické požadavky:

- a) teplé a studené pokrmy¹⁵⁾ musí být zpracovány ze zdravotně nezávadných potravin a musí být zkonsumovány bezprostředně po dohotovení,
- b) k přípravě pokrmů (včetně nápojů) z instantních přípravků smí být použita jen pitná voda ze zdroje pro veřejné zásobování¹⁶⁾ nebo voda balená,¹⁷⁾
- c) potraviny, které nelze skladovat podle podmínek výrobce nebo požadavků zvláštního právního předpisu⁶⁾, musí být bezprostředně po zakoupení tepelně zpracovány (například zmrazená zelenina, maso) nebo ihned vydány ke konzumaci.

⁵⁾ Vyhláška č. 107/2001 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných.

⁶⁾ Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 166/1999 Sb., zákona č. 119/2000 Sb. a zákona č. 306/2000 Sb.

¹³⁾ § 9 vyhlášky č. 328/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro mléko a mléčné výrobky, zmrzliny a mražené krémy a jedlé tuky a oleje, ve znění vyhlášky č. 347/1999 Sb. a vyhlášky č. 90/2000 Sb.

¹⁴⁾ Vyhláška č. 327/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro maso, masné výrobky, ryby, ostatní vodní živočichy a výrobky z nich, vejce a výrobky z nich, ve znění vyhlášky č. 89/2000 Sb.

¹⁵⁾ § 2 písm. e) a f) vyhlášky č. 107/2001 Sb.

¹⁶⁾ § 2 písm. a) vyhlášky č. 376/2000 Sb.

¹⁷⁾ Vyhláška č. 292/1997 Sb., o požadavcích na zdravotní nezávadnost balených vod a o způsobu jejich úpravy, ve znění pozdějších předpisů.

XVI. Práva dítěte

Kousek z historie

Otázka práv dětí není totiž záležitostí nijak starou a teprve v posledních desetiletích zaznamenává pokrok. Vše začalo během I. světové války a krátce po ní... Do té doby války probíhaly relativně vzdáleny od běžného života většiny lidí. První světová válka však vstoupila do lidského bytí více než brutálním způsobem. Její dopady, a to nejen na frontě, ale i v zázemí, byly do té doby nepředstavitelné. Proto výrok prvních obhájkyň práv dětí, že "... jsou to právě děti, které platí nejvyšší cenu za naši krátkozrakou hospodářskou politiku, za naše politické chyby, naše války.", vstoupil do historie jednání o lidských právech a je více než aktuální i dnes. Protože i dnes, stejně jako před 80ti lety jsou to právě děti, které platí nejvyšší daň za omyly a prohřešky dospělých...

Určitou dobu však trvalo, než myšlenky na určité pojmenování práv dětí zapustily své kořeny. *Až příliš často lidé tento problém viděli zjednodušeně. Totiž - chápali dítě pouze jako objekt pomoci, nepřikládali mu větší význam, nedovedli si představit, že dítě samo by cosi mohlo a mělo.*

Prvenství v systematičtějším řešení patří Velké Británii a Švédsku, kde bylo jako první založeno hnutí, které si stanovilo za úkol změnit nazírání na tento problém. Byl vypracován koncept deklarace o právech dětí, a *v roce 1924 byl stručný pětibodový text přijatý Společností národů. Práva dětí tak byla oficiálně uznána.* Muselo však uplynout několik desítek let, než byl učiněn další krok - *v roce 1959 byl Organizací spojených národů schválen nový dokument řešící tuto problematiku. Šlo o Deklaraci dětských práv.* Stále to však byla "pouze" deklarace - tedy z čistě právního pohledu nepřiliš závazné prohlášení.

Bylo proto pochopitelné, že prohlubující se propracovávání této otázky obecně vedlo i k posunu v nazírání této problematiky v rovině konkrétní praxe. A tak se objevila myšlenka posunout prostou deklaraci o dětech na vyšší stupeň. Na *úroveň závazné dohody o právech dítěte, dítěte jako individua - tedy nejenom celé sociologické skupiny lidí.* Samotný námět však musel dlouhou dobu zrát, než byl pochopen a přijat, byť ani dnes beze zbytku. Konec 70. let byl proto vpravdě historický, neboť tehdy padlo definitivní rozhodnutí, aby byl zpracován samostatný dokument, který byl stanovil práva dětí a povinnosti států při jejich dodržování a zajišťování. A trvalo dlouhých deset let, než spatřil světlo světa - *v listopadu 1989 byl text "Úmluvy o právech dítěte" připraven k přijetí.* Po schválení na světovém summitu byl zahájen proces ratifikace. O vážnosti myšlenek a jejich unikátnosti a snad i o kvalitě dokumentu svědčí fakt, že existuje již téměř 150 států, které je akceptovaly - žádná jiná dohoda neprošla takovým počtem ratifikací za tak krátkou dobu.

Současnost

Právní stav u nás

Úmluva vstoupila v platnost 6. února 1991, vyhlášena byla ve Sbírce zákonů (částka 22, č. 104/1991 Sb.) Do právního řádu České republiky přešla se všemi dalšími (z ČSFR převzatými) právními normami.

Postavení dítěte (či obecně děti a mládeže, nebo alespoň jejich ochrana) u nás není upraveno nějakou zvláštní normou (např. zákonem či vyhláškou). Někteří právní experti tvrdí, že to není nutné, neboť ošetření práv dítěte zajišťují jiné předpisy. A proto speciální zákon o dětech a mládeži (jako např. v SRN) neexistuje.

I vzhledem k tomu, je možná zajímavá informace, že při uplatňování právních norem má při řešení sporu přednost norma mezinárodní... - tedy Úmluva o právech dítěte má i v našem právním řádu postavení významné.

Není účelem, aby se vedoucí (či dokonce děti) "učili ustanovením úmluvy zpaměti" - jak se občas snaží někteří "propagátoři" praktikovat. Je však dobré uvědomovat si práva dítěte (a vhodným způsobem s nimi seznamovat děti i veřejnost) a v případech jejich porušování je obhajovat.

Jednou z povinností státu, který přijal Úmluvu, je informovat o naplňování jejích ustanovení OSN. Česká republika tuto povinnost již poprvé splnila - zpráva byla zpracována vládními orgány. Souběžně s ní vznikala i zpráva nevládních organizací - tu garantovala Česká sekce DCI ..) - mezinárodní organizace na ochranu práv dítěte a podílela se na ní i řada občanských sdružení, která o to projevíla zájem.

Jeden konkrétní problém: zaměstnávání dětí

V zásadě platí, že pracovněprávní způsobilost vzniká podle § 11 zák. práce dovršením patnácti let věku. To znamená, že pracovní smlouvu nebo některou z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr lze uzavřít pouze s osobou, které je nejméně patnáct let s tím, že jako den nástupu do práce nelze sjednat den, který by předcházela ukončení povinné školní docházky, určitá výjimka platí u žáků pomocných škol. Dohodu o hmotné odpovědnosti lze však uzavřít pouze s osobou plnoletou, tedy osmnáctiletou.

Součástí naší výchovné práce však mnohdy bývají různé brigády, kterými si chceme přivydělat, dobročinné akce, apod., na kterých se podílejí i děti mladší. Zde platí, že takovéto akce lze s osobami mladšími patnácti let realizovat pouze tehdy, pokud jde o akce ojedinělé, nepravidelné, nevelkého rozsahu. Pokud by se však jednalo o činnost pravidelnou, mohly bychom se dostat do rozporu nejen se zákoníkem práce, ale i s mezinárodněprávními úmluvami, kterými je Česká republika vázána (zejména Deklarace práv dítěte z roku 1959 a Úmluva o právech dítěte z roku 1989), které práci dětí zakazují.

Citace:

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí

Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 20. listopadu 1989 byla v New Yorku přijata Úmluva o právech dítěte. Jménem České a Slovenské Federativní republiky byla Úmluva podepsána v New Yorku dne 30. září 1990.

S Úmluvou vyslovilo souhlas Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident České a Slovenské Federativní Republiky ji ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka OSN, deponitáře Úmluvy, dne 7. ledna 1991.

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 49 odst. 1 dnem 2. září 1990. Pro Českou a Slovenskou federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991.

Český překlad Úmluvy se vyhláší současně.

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, majíce na zřeteli, že podle zásad vyhlášených v Chartě Spojených národů je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezczizitelných práv všech příslušníků lidské rodiny základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

majíce na mysli, že lid Spojených národů v Chartě znovu potvrdil svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti a že vyjádřil své odhodlání podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň při větší svobodě,

uznávajíce, že Spojené národy ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodních paktech o lidských právech prohlásily a dohodly se na tom, že každému přísluší v nich stanovená práva, a to bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení,

pamětlivy, že ve Všeobecné deklaraci lidských práv Spojené národy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc,

přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti,

uznávajíce, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění,

majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem a vychováno v duchu ideálů prohlášených v Chartě Spojených národů, a to zejména v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity,

majíce na mysli, že potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a v Deklaraci práv dítěte přijaté Spojenými národy v r. 1959 a uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (zejména v článcích 23 a 24), v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (zejména v článku 10) a ve statutech a příslušných dokumentech odborných organizací a mezinárodních organizací zabývajících se péčí o blaho dětí,

majíce na mysli, že, jak uvedeno v Deklaraci práv dítěte přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. listopadu 1959, "dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm",

pamětlivy ustanovení Deklarace sociálních a právních zásad ochrany a zajištění blaha dětí, se zvláštním ohledem na vnitrostátní a mezinárodní úpravu, umístování do institucí náhradní péče, Minimálních standardních pravidel OSN týkajících se výkonu soudnictví za účasti mladistvých (Pekingská pravidla), Deklarace o ochraně žen a dětí za mimořádných událostí a za ozbrojených konfliktů,

uznávající, že ve všech zemích světa jsou děti žijící ve výjimečně obtížných podmínkách a že tyto děti vyžadují zvláštní pozornost, berouce náležitý ohled na význam tradic a kulturních hodnot každého národa pro ochranu a harmonický rozvoj dítěte, uznávající význam mezinárodní spolupráce pro zlepšování životních podmínek dětí v každé zemi a zejména v zemích rozvojových, dohodly se na následujícím:

Část I

Článek 1

Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.

Článek 2

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců anebo členů rodiny.

Článek 3

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

Článek 4

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv uznávaných touto úmluvou. Pokud jde o hospodářská, sociální a kulturní práva, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uskutečňují taková opatření v maximálním rozsahu svých prostředků a v případě potřeby i v rámci mezinárodní spolupráce.

Článek 5

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místním obyčejem, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Článek 6

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte.

Článek 7

1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud je to možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodně právních dokumentů v této oblasti, se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.

Článek 8

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.

2. Je-li dítě protizákonně částečně nebo zcela zbaveno své totožnosti, zabezpečí mu státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, potřebnou pomoc a ochranu pro její urychlené obnovení.

Článek 9

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

2. V jakémkoli řízení podle odstavce 1 se poskytuje všem dotčeným stranám možnost zúčastnit se řízení a sdělit svoje stanoviska.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

4. Jestliže oddělení dítěte od rodičů je důsledkem jakéhokoli postupu státu, který je smluvní stranou úmluvy, jako je vazba, uvěznění, vypovězení, deportace nebo smrt (včetně smrti, která nastala z jakékoli příčiny v době, kdy dotyčná osoba byla v opatrování státu) jednoho nebo obou rodičů dítěte, tento stát, který je smluvní stranou úmluvy, na požádání poskytne rodičům, dítěti, nebo případně jinému členu rodiny nezbytné informace o místě pobytu nepřítomného (nepřítomných) člena (členů) rodiny, ledaže by poskytnutí takové informace odporovalo zájmu dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, kromě toho zabezpečí, aby podání takové žádosti samo o sobě nemělo žádné nepříznivé důsledky pro dotčenou osobu (dotčené osoby).

Článek 10

1. Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle čl. 9 odst. 1 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, posuzují žádosti dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním a urychleným způsobem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, dále zabezpečí, aby podání takové žádosti nemělo žádné nepříznivé důsledky pro žadatele nebo členy jeho rodiny.

2. Dítě, jehož rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči. Za tímto účelem a v souladu se svým závazkem podle čl. 9 ods. 2 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte a jeho rodičů opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vstoupit do své vlastní země. Právo opustit kteroukoli zemi podléhá pouze takovým omezením, která stanoví zákon a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v této úmluvě.

Článek 11

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavracení zpět.

2. Za tímto účelem budou státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilovat o uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod a o přístup k existujícím dohodám.

Článek 12

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

2. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

Článek 13

1. Dítě má právo na svobodu projevu, toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli prostředky podle volby dítěte.

2. Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

- a) k respektování práv nebo pověstí jiných;
- b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

Článek 14

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají práva a povinnosti rodičů, a v odpovídajících případech zákonných zástupců, usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem.

3. Svoboda projevovat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

Článek 15

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu sdružování a svobodu pokojného shromažďování.

2. Výkon těchto práv nesmí být žádným způsobem omezován s výjimkou těch omezení, jež stanoví zákon a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky či ochrany práv a svobod jiných.

Článek 16

1. Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.

2. Dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Článek 17

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dítěti přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

- a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy;
- b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů;
- c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti;
- d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu;
- e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 úmluvy.

Článek 18

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.

2. Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná opatření k tomu, aby bylo zabezpečeno právo dětí pracujících rodičů využívat služeb a zařízení péče o děti, která jsou pro ně určena.

Článek 19

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců, nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

2. Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy proti zásahu soudních orgánů.

Článek 20

1. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut "kafala" podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Článek 21

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy a které uznávají a (nebo) povolují systém osvojení, zabezpečí, aby se v první řadě bral do úvahy zájem dítěte, a:

- a) zabezpečí, aby se osvojení dítěte povolovalo jen k tomu kompetentními orgány, které v souladu s příslušným zákonem a ve stanoveném řízení na základě všech odpovídajících a spolehlivých informací určí, že osvojení je přípustné z hlediska postavení dítěte ve vztahu k rodičům, příbuzným a zákonným zástupcům a že, vyžaduje-li se to, dotčené osoby daly vědomý souhlas k osvojení po takovém projednání, které se může ukázat nutným;
- b) uznávají, že osvojení v cizí zemi lze považovat za náhradní způsob péče o dítě, pokud dítě nemůže být předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu;
- c) zabezpečí, aby dítě osvojené v jiné zemi využívalo stejných záruk a práv, která by platila v případě osvojení ve vlastní zemi;
- d) činí všechna opatření k zajištění toho, aby osvojení v cizí zemi nevedlo k neoprávněnému finančnímu zisku zúčastněných osob;
- e) podporují v nutných případech cíle tohoto článku uzavíráním dvoustranných nebo mnohostranných dohod nebo smluv a v jejich rámci usilují o to, aby umístění dítěte do péče v jiné zemi bylo uskutečňováno k tomu příslušnými úřady nebo orgány.

Článek 22

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.

2. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují, budou-li to považovat za potřebné, součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných mezivládních organizací nebo nevládních organizací spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte - uprchlíka s cílem získat informace potřebné k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoliv důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.

Článek 23

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo postiženého dítěte na zvláštní péči, v závislosti na rozsahu existujících zdrojů podporují a zabezpečují oprávněnému dítěti a osobám, které se o ně starají, požadovanou pomoc odpovídající stavu dítěte a situaci rodičů nebo jiných osob, které o dítě pečují.

3. Uznávajíce zvláštní potřeby postiženého dítěte se pomoc v souladu s odstavcem 2 poskytuje podle možností bezplatně, s ohledem na finanční zdroje rodičů nebo jiných osob, které se o dítě starají, a je určena k zabezpečení účinného přístupu postiženého dítěte ke vzdělání, profesionální přípravě, zdravotní péči, rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a odpočinku, a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a co nejvyššího stupně rozvoje jeho osobnosti, včetně jeho kulturního a duchovního rozvoje.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v duchu mezinárodní spolupráce podporují výměnu odpovídajících informací v oblasti preventivní zdravotní péče a medicínského, psychologického a funkčního léčení v případě postižených dětí, včetně rozšiřování a přístupu k informacím týkajícím se metod rehabilitační výchovy a profesionální přípravy k tomu, aby státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, mohly zlepšovat své možnosti a znalosti a prohloubit tak své zkušenosti v těchto oblastech. V tomto směru se bere zvláštní ohled na potřeby rozvojových zemí.

Článek 24

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu a na využívání léčebných a rehabilitačních zařízení. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o zabezpečení toho, aby žádné dítě nebylo zbaveno svého práva na přístup k takovým zdravotnickým službám.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, sledují plné uskutečňování tohoto práva a zejména činí potřebná opatření:

- a) ke snižování kojenecké a dětské úmrtnosti;
- b) k zajištění nezbytné lékařské pomoci a zdravotní péče pro všechny děti s důrazem na rozvoj základní lékařské péče;
- c) k potírání nemocí a podvýživy též v rámci základní lékařské péče, mimo jiného také využíváním snadno dostupné technologie a poskytováním dostatečně výživné stravy a čisté pitné vody, přičemž se bere ohled na nebezpečí a rizika znečištění životního prostředí;
- d) k poskytování odpovídající péče matkám před i po porodu;
- e) k zabezpečení toho, aby všechny složky společnosti, zejména rodiče a děti, byly informovány o zdraví a výživě dětí, přednostech kojení, hygieně, sanitárních podmínkách prostředí dětí i o předcházení nešťastným případům, a aby měly přístup ke vzdělání a byly podporovány při využívání těchto základních znalostí;

- f) k rozvoji osvěty a služeb v oblasti preventivní zdravotní péče, poradenské služby pro rodiče a výchovy k plánovanému rodičovství.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna účinná a nutná opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví dětí.
4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují podporovat mezinárodní spolupráci pro postupné dosažení plného uskutečňování práva uznaného v tomto článku. V této souvislosti se bere zvláštní zřetel na potřeby rozvojových zemí.

Článek 25

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte, které bylo svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním.

Článek 26

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění a činí nezbytná opatření k dosažení plného uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem.
2. Tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jakož i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte.

Článek 27

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.
2. Rodič(e) nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v souladu s podmínkami daného státu a v rámci svých možností činí potřebná opatření pro poskytování pomoci rodičům a jiným osobám, které se o dítě starají, k uskutečňování tohoto práva a v případě potřeby poskytují materiální pomoc a podpůrné programy, zejména v oblasti zabezpečení potravin, šatstva a bydlení.
4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k zabezpečení obnovy péče o dítě ze strany rodičů nebo jiných osob, které nesou za dítě finanční odpovědnost, ať už na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo v zahraničí. Zejména v těch případech, kdy osoby, které nesou za dítě finanční odpovědnost, žijí v jiném státě než dítě, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují přístup k mezinárodním dohodám nebo uzavírání takových dohod a rovněž tak dosahují jiných odpovídajících dohod.

Článek 28

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména:
- a) zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání;
 - b) podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání zahrnujícího všeobecné a odborné vzdělání, činí je přijatelné a dostupné pro každé dítě a přijímají jiná odpovídající opatření, jako je zavádění bezplatného vzdělání a, v případě potřeby, poskytování finanční podpory;
 - c) všemi vhodnými prostředky zpřístupňují vysokoškolské vzdělání pro všechny podle schopností;
 - d) zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání;
 - e) přijímají opatření k podpoře pravidelné školní docházky a ke snížení počtu těch, kteří školu nedokončí.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rozvíjejí a podporují mezinárodní spolupráci ve věcech týkajících se vzdělání, zejména s cílem přispět k odstranění nevědomosti a ngramotnosti ve světě a s cílem usnadnit přístup k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky. V souvislosti s tím bude brán zvláštní ohled na rozvojové země.

Článek 29

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k:
- rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových a fyzických schopností v co nejširším objemu;
 - výchově zaměřené na posilování úcty k lidským právům a základním svobodám, a také k zásadám zakotveným v Chartě Spojených národů;
 - výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte, ke své vlastní kultuře, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země trvalého pobytu, jakož i země jeho původu, a k jiným civilizacím;
 - přípravě dítěte na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, snášenlivosti, rovnosti pohlaví a přátelství mezi všemi národy, etnickými, národnostními a náboženskými skupinami a osobami domorodého původu;
 - výchově zaměřené na posilování úcty k přírodnímu prostředí.

2. Žádná část tohoto článku nebo článku 28 nesmí být vykládána způsobem omezujícím svobodu jednotlivců a organizací zřizovat a řídit výchovné instituce. Za všech okolností je však třeba zabezpečit dodržování principů stanovených v odstavci 1 tohoto článku a podmínek, aby vzdělání poskytované těmito institucemi odpovídalo minimálním standardům stanoveným státem.

Článek 30

V těch státech, v nichž existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny nebo osoby domorodého původu, nesmí být dítěti náležejícímu k takové menšině nebo domorodému obyvatelstvu odíráno právo společně s příslušníky své skupiny užívat vlastní kultury, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svého vlastního jazyka.

Článek 31

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

Článek 32

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k zabezpečení provádění tohoto článku. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení jiných mezinárodních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména:

- stanoví nejnižší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání;
- stanoví odpovídající úpravu pracovní doby a podmínek zaměstnání;
- stanoví odpovídající pokuty nebo jiné sankce k účinnému zabezpečení plnění tohoto článku.

Článek 33

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná opatření, včetně zákonodárných, správních, sociálních a kulturních opatření, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění využívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.

Článek 34

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

- a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti;
- b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování;
- c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.

Článek 35

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

Článek 36

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, chrání dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte.

Článek 37

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby:

- a) žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu;
- b) žádné dítě nebylo nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření na nejkratší nutnou dobu;
- c) s každým dítětem zbaveným svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby osoby daného věku. Především musí být každé takové dítě umístěno odděleně od dospělých, ledaže by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho vlastním zájmu, a s výjimkou závažných okolností musí mít právo udržovat písemný a přímý styk se svou rodinou;
- d) každé dítě zbavené svobody mělo právo okamžitého přístupu k právní nebo jiné odpovídající pomoci, jakož i právo odvolávat se k soudu nebo jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu proti rozhodnutí o odnětí svobody a v každém takovém případě na přijetí neodkladného rozhodnutí.

Článek 38

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti let, přímo neúčastnily bojových akcí.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších patnácti let. Při povolávání osob, které dosáhly věku patnácti let, avšak mladších osmnácti let, přijímají přednostně osoby starší.

4. V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně.

Článek 39

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbávání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.

Článek 40

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na takové zacházení, které rozvíjí smysl dítěte pro důstojnost a čest, které znovu posiluje úctu dítěte k lidským právům a základním svobodám jiných a bere ohled na věk dítěte, napomáhá znovuzachycení a zapojení dítěte do prospěšného působení ve společnosti.

2. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení mezinárodněprávních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména zabezpečují, aby:

- a) žádné dítě nebylo obviněno, obžalované nebo uznáno vinným z porušení trestního práva pro jednání nebo opomenutí, která nebyla zakázána vnitrostátním nebo mezinárodním právem v době, kdy k nim došlo;
- b) každé dítě obviněné nebo obžalované z porušení trestního práva mělo přinejmenším tyto následující záruky:
 - I. být považováno za nevinné až do doby, kdy podle zákona je prokázána vina,
 - II. být okamžitě a přímo, v nutných případech prostřednictvím svých rodičů nebo zákonného zástupce, informováno o obviněních proti němu vznášených a mít při přípravě a při uplatnění své obhajoby právní nebo jinou potřebnou pomoc,
 - III. aby věc byla bez odkladu rozhodnuta v souladu se zákonem příslušným, nezávislým a nestranným úřadem nebo soudním orgánem ve spravedlivém procesu v přítomnosti právního zástupce nebo jiné odpovídající osoby a v přítomnosti rodičů nebo zákonných zástupců dítěte, ledaže by se zvažilo, že jejich přítomnost, zejména s ohledem na věk a situaci dítěte, není v jeho zájmu,
 - IV. aby nebylo nuceno vypovídat nebo přiznávat vinu, aby se mohlo seznamovat s výpověďmi svědků buď přímo anebo prostřednictvím jiných a aby byla zabezpečena rovnoprávná účast svědků obhajoby a hodnocení jejich výpovědí,
 - V. jestliže bylo rozhodnuto, že se dítě provinilo proti trestnímu zákonu, aby toto rozhodnutí, jakož i jakákoli v důsledku toho přijatá opatření, byla v souladu se zákonem přezkoumatelná vyšším pravomocným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudním orgánem,
 - VI. aby mu byla zajištěna bezplatná pomoc tlumočnicka, jestliže dítě nerozumí jazyku v řízení používanému nebo jím nehovoří,
 - VII. aby ve všech stádiích řízení bylo plně uznáváno jeho soukromí.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, o zřízení orgánů a institucí zvlášť určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušení trestního práva a zejména o:

- a) stanovení nejnižší věkové hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo;
- b) v případě potřeby přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez užití soudní procedury za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk.

4. Je nezbytné vytvořit různé záruky, jako je pečovatelská služba, pravidla o poradenství a dozoru; konzultativní služby, zavedení zkušební lhůty, náhradní péče, programy vzdělávání a přípravy zabezpečení takového zacházení s dětmi, které odpovídá jejich blahu, jakož i jejich poměrům a spáchanému deliktu.

Článek 41

Nic v této úmluvě se nedotýká ustanovení, která ve větší míře napomáhají uskutečnění práv dítěte a která mohou být obsažena v:

- a) právním řádu státu, který je smluvní stranou,
nebo
- b) mezinárodním právům, které je pro takový stát závazné.

Část II

Článek 42

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují s využitím odpovídajících prostředků široce informovat o zásadách a ustanoveních této úmluvy jak mezi dospělými, tak mezi dětmi.

Článek 43

1. Pro zajišťování pokroku dosaženého státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, při plnění závazků přijatých touto úmluvou se zřizuje Výbor pro práva dítěte, který vykonává níže stanovené funkce.

2. Výbor se skládá z deseti odborníků vysokého morálního charakteru a uznávaných schopností v oblasti, která je předmětem této úmluvy. Členové výboru jsou voleni státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, z řad jejich státních příslušníků a vykonávají tuto funkci jako soukromé osoby, přičemž je brán ohled na spravedlivé zeměpisné rozdělení a na zastoupení hlavních právních systémů.

3. Členové výboru jsou voleni tajným hlasováním ze seznamu osob navržených státy, které jsou smluvní stranou úmluvy. Každý stát, který je smluvní stranou úmluvy, může ze svých občanů jmenovat jednu osobu.

4. První volby do výboru se konají nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy tato úmluva nabude účinnosti, a poté každé dva roky. Nejméně čtyři měsíce přede dnem konání každých voleb generální tajemník Spojených národů dopisem vyzve státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, aby do dvou měsíců předložily své návrhy. Generální tajemník pak připraví seznam všech takto navržených osob v abecedním pořádku s udáním států, které tyto osoby navrhly, a předloží jej státům, které jsou smluvní stranou úmluvy.

5. Volby se konají na zasedáních států, které jsou smluvní stranou úmluvy, svolaných generálním tajemníkem do sídla Spojených národů. Na těchto zasedáních, na kterých dvě třetiny států, které jsou smluvní stranou úmluvy, tvoří kvorum, jsou do výboru zvoleny ty osoby, které obdrží největší počet hlasů a absolutní většinu hlasů přítomných a hlasujících zástupců států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

6. Členové výboru jsou voleni na období čtyř let. Vystupujícího člena lze volit znovu, je-li navržen. Funkční období pěti členů výboru zvolených v prvních volbách uplyne koncem druhého roku; neprodleně po prvních volbách předseda vylosuje na zasedání jména těchto pěti členů.

7. Jestliže člen výboru zemře nebo odstoupí nebo oznámí, že z jakéhokoli důvodu nemůže dále plnit své povinnosti ve výboru, stát, který je smluvní stranou úmluvy a který jej navrhl za kandidáta, jmenuje jiného svého občana, který se souhlasem výboru vykonává funkci po zbytek funkčního období.

8. Výbor vypracuje vlastní jednací řád.

9. Výbor zvolí své funkcionáře na období dvou let.

10. Zasedání výboru se normálně konají v sídle Spojených národů anebo v jiném vyhovujícím místě určeném výborem. Výbor se pravidelně schází jednou ročně. Dobu trvání zasedání výboru určují a v případě potřeby kontrolují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, na svém zasedání, s výhradou schválení Valným shromážděním.

11. Generální tajemník Spojených národů poskytne personál a zařízení potřebné k účinnému plnění funkcí výboru podle této úmluvy.

12. Se souhlasem Valného shromáždění obdrží členové výboru utvořeného podle této smlouvy odměnu z prostředků Spojených národů, o nichž rozhodne Valné shromáždění.

Článek 44

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují předkládat prostřednictvím generálního tajemníka Spojených národů zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v této úmluvě v život a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo:

- a) do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou úmluvy;
- b) poté každých pět let.

2. Ve zprávách podle tohoto článku se poukáže na případné skutečnosti a obtíže, které se týkají stupně plnění závazků podle této úmluvy. Zprávy rovněž obsahují informace dostatečné k tomu, aby byl zabezpečen úplný přehled výboru o provádění úmluvy v dotyčné zemi.

3. Stát, který je smluvní stranou úmluvy, který předložil výboru komplexní úvodní zprávu, nemusí v následujících zprávách předložených na základě odstavce 1 písm. b) opakovat základní informace poskytnuté dříve.

4. Výbor může od států, které jsou smluvní stranou úmluvy, požadovat další informace významné pro provádění úmluvy.

5. Výbor prostřednictvím Hospodářské a sociální rady předkládá Valnému shromáždění Spojených národů každé dva roky zprávu o své činnosti.

6. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, své zprávy zpřístupňují široké veřejnosti ve vlastní zemi.

Článek 45

Pro zajištění účinného provádění úmluvy a podněcování mezinárodní spolupráce v oblasti upravené touto úmluvou:

- a) Odborné organizace, UNICEF a jiné orgány Spojených národů mají právo být přítomny jednání o provádění těch ustanovení této úmluvy, která spadají do oblasti jejich činnosti. Výbor může vyzvat odborné organizace, UNICEF a jiné příslušné orgány podle své úvahy, aby podaly názory odborníků na provádění úmluvy v oblastech spadajících do jejich činnosti;
- b) Výbor podle své úvahy postupuje odborným organizacím, UNICEF a jiným příslušným orgánům zprávy došlé od států, které jsou smluvní stranou úmluvy, obsahují požadavek nebo ukazující na potřebu technické rady nebo pomoci, případně doplněné o poznámky nebo návrhy výboru týkající se těchto požadavků nebo oznámení.
- c) Výbor může doporučit Valnému shromáždění, aby požádalo generálního tajemníka, aby z pověření Valného shromáždění provedl šetření týkající se specifických otázek, které mají vztah k právům dítěte.
- d) Výbor může činit návrhy a všeobecná doporučení založená na informacích získaných na základě článků 44 a 45 této úmluvy. Tyto návrhy a všeobecná doporučení se postupují dotčenému státu, který je smluvní stranou úmluvy, a sdělují Valnému shromáždění zároveň s případnými připomínkami států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

Část III

Článek 46

Tato úmluva je otevřena k podpisu všem státům.

Článek 47

Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 48

Tato úmluva zůstává otevřena k přístupu všem státům. Listiny o přístupu se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 49

1. Tato úmluva vstoupí v platnost třicátý den po datu uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Spojených národů.

2. Pro každý stát, který úmluvu ratifikoval nebo k ní přistoupil po uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, vstoupí úmluva v platnost třicátý den po uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Článek 50

1. Kterýkoli stát, který je smluvní stranou úmluvy, může navrhnout změnu úmluvy a předložit ji generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Generální tajemník poté seznámí s pozměňovacím návrhem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se žádostí, aby mu sdělily, zda jsou pro svolání konference států, které jsou smluvní stranou úmluvy, která by návrh posoudila a rozhodla o něm. Generální tajemník svolá tuto konferenci pod záštitou Organizace spojených národů, vysloví-li se alespoň třetina států pro její uspořádání. Každý pozměňovací návrh přijatý většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy, přítomných a hlasujících na konferenci bude předložen Valnému shromáždění Organizace spojených národů ke schválení.

2. Změna odsouhlasená na základě odstavce 1 tohoto článku vstoupí v platnost, bude-li schválena Valným shromážděním Spojených národů, a přijata dvoutřetinovou většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

3. Vstoupí-li změna v platnost, stává se závaznou pro státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, které ji přijaly. Ostatní státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, jsou nadále vázány jen ustanoveními této úmluvy a kterýmikoli dřívějšími změnami, jež přijaly.

Článek 51

1. Generální tajemník Spojených národů přijímá a rozesílá všem státům text výhrad, které státy učinily při ratifikaci nebo přístupu k úmluvě.

2. Výhrada, neslučitelná s předmětem a účelem této úmluvy, se nepřipouští.

3. Výhrady mohou být kdykoli odvolány oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi Spojených národů, který o tom informuje všechny státy. Takové oznámení je účinné dnem, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi.

Článek 52

Stát, který je smluvní stranou úmluvy, může tuto úmluvu vypovědět písemným oznámením generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Vypovězení se stane účinným jeden rok po dni, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi.

Článek 53

Tato úmluva bude uložena u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 54

U generálního tajemníka Spojených národů bude uložen původní text této úmluvy, jehož anglické, arabské, čínské, francouzské, ruské a španělské znění má stejnou platnost.

Na důkaz toho níže podepsaní zmocněnci, kteří jsou k tomu řádně pověřeni svými vládami, podepsali tuto úmluvu.

Dáno v New Yorku dne 20. listopadu 1989

XVII. Zaměstnávání na táborech

V praxi se můžeme setkat s tím, že s vedoucím tábora, jeho zástupci, nebo různými externisty, kteří na táborech působí jako zdravotníci, kuchaři, hospodáři, apod. jsou uzavírány dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr. Tyto typy smluv jsou upraveny v § 232 - § 239b zákoníku práce. Zřejmě nejpraktičtější bude uzavřít s těmito osobami dohodu o pracovní činnosti.

Dohoda o pracovní činnosti musí být uzavřena vždy písemně, jinak je neplatná a uzavírá se tehdy, pokud předpokládaný rozsah práce přesáhne 100 hodin. Lze ji uzavřít i v případě, že předpokládaný rozsah práce bude nižší než 100 hodin. V dohodě musí být vymezeny sjednané práce (kuchař, zdravotník, instruktor), sjednaný rozsah pracovní doby – toto lze vymezit i obecně, např. v průběhu celého dne podle potřeby u zdravotníka, po dobu přípravy denních jídel u kuchaře, apod., dále doba, na kterou se dohoda uzavírá – dohodu lze uzavřít na dobu určitou, např. na dobu letního tábora, nebo na dobu neurčitou.

Podstatnou náležitostí dohody je sjednaná odměna. Zde je nutno upozornit na jednu důležitou věc: stává se, že odměna je sjednána částkou 0,- Kč nebo symbolickou 1,- Kč, apod. Takováto dohoda je neplatná podle § 242 odst. 1 písm. c) zák. práce. V dohodě lze sjednat způsob jejího zrušení. Není-li toto sjednáno, platí, že dohodu lze zrušit dohodou účastníků k určitému datu nebo jednostranně výpovědí kterékoli ze smluvních stran s patnáctidenní výpovědní lhůtou, která počne běžet dnem, kterým byla výpověď druhé straně doručena. Platnost dohody o pracovní činnosti uzavřené na dobu určitou též končí uplynutím doby, na kterou byla dohoda sjednána.

Dalším smluvním typem, v praxi ne tolik rozšířeným, je dohoda o provedení práce. Ta se od dohody o pracovní činnosti z věcného hlediska liší tím, že rozsah práce je zde vymezen pracovním úkolem, tedy tím, co má dotyčný udělat, např. uvaří oběd, postaví tábor, apod. Na rozdíl od dohody o pracovní činnosti lze tuto dohodu uzavřít pouze pokud předpokládaný rozsah pracovního úkolu má být nižší než 100 hodin. Tato dohoda může být uzavřena písemně i ústně, v zájmu právní jistoty však doporučuji uzavřít ji raději písemně. V dohodě musí být vymezen pracovní úkol, který je vhodné vymezit co nejpřesněji, abychom se vyhnuli případným sporům, dále odměna a zpravidla též doba, v níž má být úkol proveden. I zde platí, že je-li odměna sjednána jako 0,- Kč nebo jako symbolická částka, je dohoda neplatná.

Není vhodné uzavírat s osobami, které jedou na tábor, pracovní smlouvy. Znakem pracovní smlouvy uzavřené podle § 28 a násl. zákoníku práce je totiž vždy trvalý a soustavný výkon práce, což v případě táborů splněno není, neboť tábor je akcí jednorázovou, kterou pořádáme zpravidla 1 – 2 krát do roka. Jak pro dohodu o pracovní činnosti, tak pro dohodu o provedení práce existují formuláře, takže uzavírání těchto dohod by v praxi nemělo přinášet problémy. Přesto však doporučuji v případě pochybností obrátit se na právníka.

Hmotná odpovědnost na táboře

S problematikou dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a pracovních smluv úzce souvisí otázka hmotné odpovědnosti. Pokud totiž mají hospodáři, kuchaři či jiné osoby na táboře uzavřenou některou z těchto dohod, lze s nimi uzavřít dohodu o hmotné odpovědnosti podle § 176 zák. práce, na základě které tato osoba převezme hmotnou odpovědnost za schodek na hodnotách, které jí byly touto dohodou svěřeny, tedy na penězích, ceninách, potravinách ve skladu, apod. Tyto hodnoty je nutno v dohodě přesně vymezit nejen věcně (peníze, potraviny, apod.), ale též jejich cenou (10.000,- Kč, potraviny v hodnotě 8.500,- Kč apod.), abychom se vyhnuli případným pochybnostem. Dohoda musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Rovněž tak by dohoda o hmotné odpovědnosti byla neplatná tehdy, pokud by předtím nebyla uzavřena pracovní smlouva nebo některá z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. Z hlediska pracovněprávní odpovědnosti je podstatné to, že hmotně odpovědná osoba odpovídá za případný schodek vždy a je na ní, aby prokázala, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jejího zavinění.

Vzor dohody o provedení práce

Právnícká osoba X.y., IČO 00000000, se sídlem

Zastoupená Janem Předsedou, předsedou

(dále jen "zaměstnavatel")

a

pan (paní) nar.: rodné číslo

..... číslo OP:, bytem:

(dále jen "zaměstnanec")

uzavírají dále uvedeného dne měsíce a roku podle ustanovení § 232 a násl. zákoníku práce tuto

dohodu o provedení práce:

1. Zaměstnanec se zavazuje, že v době od do vykoná pro zaměstnavatele tyto práce:
2. Za vykonanou práci bude zaměstnanci poskytnuta odměna ve výši,-Kč. Odměna je splatná po dokončení práce.
3. Zaměstnanec bude vykonávat práci osobně, svědomitě a hospodárně podle sjednaných podmínek a v souladu s předpisy vztahujícími se na její výkon, zejména s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
4. Zaměstnavatel vytvoří zaměstnanci přiměřené pracovní podmínky zajišťující řádný a bezpečný výkon práce, seznámí jej při uzavření smlouvy s předpisy vztahujícími se na výkon jeho práce, zejména s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
5. Ostatní práva a povinnosti vyplývající z této dohody se řídí ustanoveními zákoníku práce.
6. Tato dohoda je sepsána ve třech vyhotoveních, z nichž dvě obdrží zaměstnavatel a jedno zaměstnanec.

Vdne

zaměstnanec

zaměstnavatel

Vzor dohody o pracovní činnosti

Právnícká osoba X.y., IČO 00000000, se sídlem

Zastoupená Janem Předsedou, předsedou

(dále jen "zaměstnavatel")

a

pan (paní) nar.: rodné číslo

..... číslo OP:, bytem:

(dále jen "zaměstnanec")

uzavírají dále uvedeného dne měsíce a roku podle ustanovení § 232 a násl. zákoníku práce tuto

dohodu o pracovní činnosti :

1. Zaměstnanec se na základě této dohody zavazuje vykonávat od do, tyto činnosti: a to v rozsahu
2. Za vykonávané činnosti bude zaměstnanci poskytnuta odměna ve výši,- Kč. Odměna je splatná ve výplatních termínech zaměstnavatele.
3. Zaměstnanec bude vykonávat práce osobně, svědomitě a hospodárně podle sjednaných podmínek a v souladu s předpisy vztahujícími se na jejich výkon, zejména s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
4. Zaměstnanec se zavazuje utajovat a chránit všechny důvěrné informace, které se dozvěděl při výkonu práce a které v zájmu zaměstnavatele mají zůstat utajeny.
5. Zaměstnavatel vytvoří zaměstnanci přiměřené pracovní podmínky zajišťující řádný a bezpečný výkon práce, seznámí jej při uzavření smlouvy s předpisy vztahujícími se na výkon jeho práce, zejména s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
6. Ostatní práva a povinnosti vyplývající z této dohody se řídí ustanoveními zákoníku práce a dalšími předpisy upravujícími pracovněprávní a související vztahy.
7. Tato dohoda je sepsána ve třech vyhotoveních, z nichž dvě obdrží zaměstnavatel a jedno zaměstnanec.
8. Zaměstnanec je povinen oznámit zaměstnavateli veškeré změny v osobních údajích, k nimž dojde za dobu trvání této dohody a které mohou mít vliv na nároky, povinnosti a výkon činnosti z této dohody vyplývající.
9. Ostatní ujednání

V dne

.....
zaměstnanec

.....
zaměstnavatel

Vybraná ustanovení Zákoníku práce:

ČÁST ČTVRTÁ

Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr

§ 232

(1) Zaměstnavatelé jsou povinni zajišťovat plnění svých úkolů především zaměstnanci v pracovním poměru. Jen výjimečně mohou k plnění svých úkolů nebo k zabezpečení svých potřeb uzavírat s fyzickými osobami také dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr (dohodu o provedení práce, dohodu o pracovní činnosti), jestliže jde o práci,

a) jejíž pravidelný výkon nemůže zaměstnavatel zabezpečit v rámci předem stanoveného rozvržení pracovní doby a rozvrhu pracovních směn tak, aby její řízení, sledování jejího provádění a kontrola dodržování pracovní doby byly účelné a hospodárné,

b) jejíž výkon v pracovním poměru by byl z hlediska zájmů společnosti pro zaměstnavatele neúčelný nebo nevhodný z jiných důvodů.

(2) S mladistvými lze tyto dohody uzavírat, jen pokud tím nebude ohrožen jejich zdravý vývoj nebo výchova k povolání.

§ 233

(1) Na základě uzavřených dohod jsou zaměstnanci povinni zejména

a) konat práce svědomitě a řádně podle svých sil, znalostí a schopností a dodržovat podmínky sjednané v dohodě,

b) konat práce osobně, popřípadě za pomoci rodinných příslušníků uvedených v dohodě,

c) dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jimi vykonávané, zejména právní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci; dodržovat ostatní předpisy vztahující se k práci jimi vykonávané, zejména předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s nimiž byli řádně seznámeni,

d) řádně hospodařit se svěřenými prostředky a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím.

(2) Na základě uzavřených dohod jsou zaměstnavatelé povinni zejména

a) vytvářet zaměstnancům přiměřené pracovní podmínky zajišťující řádný a bezpečný výkon práce, zejména poskytovat potřebné základní prostředky, materiál, nářadí a osobní ochranné pracovní prostředky,

b) seznámit zaměstnance s právními a jinými předpisy vztahujícími se k práci jimi vykonávané, zejména s právními a ostatními předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,

c) přiměřeně kontrolovat řádný výkon práce,

d) poskytnout zaměstnancům za vykonanou práci sjednanou odměnu, která nesmí být v rozporu s pracovněprávním předpisem,

e) dodržovat i ostatní podmínky sjednané v dohodě; případné další sjednané nároky zaměstnance nebo jiná plnění v jeho prospěch však nelze dohodnout pro zaměstnance příznivěji, než jsou obdobné nároky a plnění vyplývající z pracovního poměru.

(3) Zákazy některých prací pro ženy a mladistvé platí i pro práce konané na základě těchto dohod.

§ 234

(1) Zaměstnanec odpovídá zaměstnavateli, s nímž uzavřel dohodu, za škodu způsobenou zaviněným porušením povinností při výkonu práce nebo v přímé souvislosti s ním stejně jako zaměstnanec v pracovním poměru, i když tuto škodu způsobili jeho rodinní příslušníci, kteří mu při práci pomáhali. Jde-li o práci konanou na základě dohody o provedení práce, nesmí výše náhrady škody způsobené z nedbalosti přesáhnout třetinu skutečné škody a nesmí být ani vyšší než třetina odměny sjednané za provedení této práce, s výjimkou případů podle § 176 až 178.

(2) Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu, kterou utrpěl při výkonu práce podle uzavřené dohody nebo v přímé souvislosti s ním, stejně jako zaměstnancům v pracovním poměru; rodinným příslušníkům odpovídá zaměstnavatel podle občanského zákoníku.

§ 235

Spory vyplývající z těchto dohod se projednávají stejně jako spory z pracovního poměru.

§ 236

Dohoda o provedení práce

(1) Dohodu o provedení práce může zaměstnavatel s fyzickou osobou uzavřít, jestliže předpokládaný rozsah práce (pracovního úkolu), na který se dohoda uzavírá, není vyšší než 100 hodin. Do předpokládaného rozsahu práce se započítává také doba práce konané zaměstnancem pro zaměstnavatele v témže kalendářním roce na základě jiné dohody o provedení práce; vláda může stanovit nařízením, v kterých výjimečných případech se do předpokládaného rozsahu práce tato doba nezapočítává.

(2) Dohoda o provedení práce se uzavírá písemně nebo ústně. V dohodě musí být vymezen pracovní úkol, sjednaná odměna za jeho provedení a zpravidla se v ní sjednává též doba, v níž má být pracovní úkol proveden; v písemné dohodě, popřípadě v písemném záznamu o ústně uzavřené dohodě má zaměstnavatel mimoto uvést předpokládaný rozsah práce podle předchozího odstavce, pokud její rozsah nevyplývá přímo z vymezení pracovního úkolu.

(3) Pracovní úkol musí být proveden ve sjednané době, jinak může zaměstnavatel od dohody odstoupit. Zaměstnanec může od dohody odstoupit, nemůže-li pracovní úkol provést proto, že mu zaměstnavatel nevytvořil sjednané pracovní podmínky; zaměstnavatel je povinen nahradit škodu, která mu tím vznikla.

(4) Odměna za provedení pracovního úkolu je splatná po dokončení a odevzdání práce. Mezi účastníky lze dohodnout, že část odměny bude splatná již po provedení určité části pracovního úkolu. Zaměstnavatel může odměnu po projednání se zaměstnancem přiměřeně snížit, neodpovídá-li provedená práce sjednaným podmínkám.

(5) Zemře-li zaměstnanec před splněním pracovního úkolu, nároky na odměnu přiměřenou vykonané práci, pokud může zaměstnavatel jejich výsledky použít, a nároky na náhradu účelně vynaložených nákladů nezanikají a stávají se součástí dědictví.

§ 237

Dohoda o pracovní činnosti

(1) Dohodu o pracovní činnosti může zaměstnavatel s fyzickou osobou uzavřít, i když předpokládaný rozsah práce nepřesahuje 100 hodin.

(2) Na základě dohody o pracovní činnosti nelze vykonávat práci v rozsahu překračujícím v průměru polovinu stanovené týdenní pracovní doby; do tohoto rozsahu se nezapočítává doba případné pracovní pohotovosti, za kterou zaměstnanci nepřislouží odměna, a pracovní pohotovost doma. Vláda může stanovit nařízením, ve kterých výjimečných případech lze na základě dohody o pracovní činnosti vykonávat práci nad rozsah pracovní doby uvedený v předchozí větě.

(3) Dodržování sjednaného a nejvýše přípustného rozsahu pracovní doby podle předchozího odstavce se posuzuje za celou dobu, na kterou byla dohoda uzavřena (§ 238 odst. 2), nejdéle však za období 12 měsíců.

§ 238

(1) Dohodu o pracovní činnosti je zaměstnavatel povinen uzavřít písemně, jinak je neplatná. V dohodě musí být uvedeny sjednané práce, sjednaná odměna za vykonanou práci, sjednaný rozsah pracovní doby a doba, na kterou se dohoda uzavírá. Jedno vyhotovení dohody o pracovní činnosti je zaměstnavatel povinen vydat zaměstnanci. Před uzavřením dohody o pracovní činnosti je zaměstnavatel povinen postupovat podle § 1 odst. 3 a 4.

(2) Dohoda o pracovní činnosti se uzavírá na dobu určitou, popřípadě na dobu neurčitou. V dohodě lze sjednat způsob jejího zrušení. Okamžité zrušení dohody lze sjednat jen pro případy, v nichž lze okamžitě zrušit pracovní poměr. Nevyplývá-li způsob zrušení přímo z uzavřené dohody, lze ji zrušit dohodou účastníků ke sjednanému dni a jednostranně jen výpovědí z jakéhokoliv důvodu nebo bez uvedení důvodu s 15 denní výpovědní dobou, která začíná dnem, v němž byla písemná výpověď doručena.

§ 239a

Odměna za vykonanou práci je splatná ve výplatních termínech určených u zaměstnavatele pro výplatu mzdy (§ 119), a je-li sjednána jednorázová splatnost odměny, až po provedení celého pracovního úkolu v nejbližším výplatním termínu po dokončení a odevzdání práce. Mezi účastníky lze dohodnout splatnost odměny jinak.

§ 239b

(1) Výši odměny a podmínky pro její poskytování v závislosti na druhu a způsobu vykonávané práce nebo činnosti sjedná zaměstnavatel se zaměstnancem v dohodě o provedení práce nebo v dohodě o pracovní činnosti. Při sjednání výše odměny je zaměstnavatel povinen dbát ustanovení § 1 odst. 3 a 4 a § 7 odst. 2 až 6.

(2) Je-li obsahem dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti poskytování náhrad výdajů spojených s výkonem práce, které se řídí zvláštními předpisy³⁵⁾, sjedná se vždy odděleně od ujednání o odměně za vykonanou práci.

³⁵⁾ Zákon č. 119/1992 Sb., o cestovních náhradách, ve znění zákona č. 44/1994 Sb.

a dále citace z téhož zákona:

Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách,
které je zaměstnanec povinen vyúčtovat

§ 176

(1) Převzal-li na základě dohody o hmotné odpovědnosti zaměstnanec odpovědnost za svěřené hotovosti, ceniny, zboží, zásoby materiálu nebo jiné hodnoty, které je povinen vyúčtovat, odpovídá za vzniklý schodek. V dohodách může být se zaměstnanci současně ujednáno, že budou-li pracovat na pracovišti s více zaměstnanci, kteří uzavřeli dohodu o hmotné odpovědnosti, odpovídají s nimi za schodek společně (společná hmotná odpovědnost).

(2) Dohoda o hmotné odpovědnosti musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná.

(3) Zaměstnanec se zproští odpovědnosti zcela, popřípadě zčásti, jestliže prokáže, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jeho zavinění.

(4) Ústřední orgány mohou stanovit pracovní právním předpisem zásady pro vymezení okruhu prací, pro jejichž výkon je nezbytné uzavření písemné dohody o hmotné odpovědnosti; se zaměstnanci vykonávajícími tyto práce je zaměstnavatel povinen dohodu uzavřít.

§ 177

(1) Zaměstnanec, který uzavřel dohodu o hmotné odpovědnosti, může od ní odstoupit, je-li převáděn na jinou práci, zařazován na jiné pracoviště, překládán, nebo pokud zaměstnavatel v době do jednoho měsíce od obdržení jeho písemného upozornění neodstraní závady v pracovních podmínkách, které brání řádnému hospodaření se svěřenými hodnotami. Při společné hmotné odpovědnosti může zaměstnanec od dohody také odstoupit, jestliže na pracoviště je zařazen jiný zaměstnanec nebo ustanoven jiný vedoucí, popřípadě jeho zástupce. Odstoupení musí být oznámeno zaměstnavateli písemně.

(2) Dohoda o hmotné odpovědnosti zaniká dnem skončení pracovního poměru nebo dnem odstoupení od této dohody.

XVIII. O darování

Málo koho by napadlo, že položení dárku pod vánoční stromeček lze z hlediska právní teorie definovat jako "návrh na uzavření darovací smlouvy ohledně movité věci ve smyslu § 628 a násl. z.č.40/1964 Sb. - Občanského zákoníku - v platném znění, konkludentním činem". Je tomu skutečně tak: i darování má úpravu v občanském zákoníku.

Podle § 628 odst. 1 občanského zákona "Darovací smlouvou dárce něco bezplatně přenechává nebo slibuje obdarovanému a ten dar nebo slib přijímá.

Co je pro darovací smlouvu charakteristické ?

1. Předně se jedná o dvoustranný právní úkon (na jedné straně vystupuje dárce na straně druhé obdarovaný, není vyloučeno, aby na kterékoliv ze stran, popřípadě na obou vystupovalo více subjektů současně; například dva dárci a jeden obdarovaný, dva dárci a dva obdarovaní a pod.). Jak dárce, tak obdarovaný může být osoba fyzická, tak osoba právnická.
2. Plnění (tedy dar) je poskytováno bezplatně. Tomu je třeba rozumět tak, že darující za dar nemá dostat ani peníze, ani jakoukoliv jinou majetkovou hodnotu či jinou věc (pokud by se tak stalo, nešlo by o darování ale o směnu věci za věc).
3. Dobrovolnost poskytnutí daru - takový stav je přítomen tehdy, jestliže je pouze na úvaze dárce, zda dar poskytne či nikoliv.

Předmětem darování (t.j. to co má být darováno), může být prakticky cokoliv (zpravidla bude darována věc⁸).

Vyjádřením skutečnosti, že darování je dvoustranný právní úkon je stav, kdy pro vznik darovací smlouvy je zapotřebí dvou shodných projevů vůle : jedním je úmysl dárce věc darovat a druhým je vůle obdarovaného (chtění) darovanou věc do vlastnictví bezplatně přijmout. To není hra se slovy ale vyjádření důležité skutečnosti : i přijetí daru musí být dobrovolné. Důsledkem darování totiž nemusí být jen zvětšení majetku obdarovaného ale i řada nových povinností: pokud je například darována nemovitost, musí obdarovaný udržovat chodník okolo ní, v zimě musí zajistit vhodná opatření proti náledí, obstarat včasné odstranění sněhu ze střechy (aby jeho sesutím nebyli ohroženi chodci), zajistit nájemníkům bytů úklid společných prostor, jejich osvětlení a tak podobně. Je proto logické že zákon stanoví dárce povinnost obdarovaného předem upozornit na vady věci, o nichž ví⁹. Jestliže má darovaná věc vady, na které dárce obdarovaného neupozornil, může obdarovaný věc vrátit¹⁰.

Pokud se jedná o formu darování, zákon je značně liberální: v drtivé většině případů není vyžadována písemná smlouva. Výjimku tvoří dvě situace:

- a) pokud je darována nemovitost (ohledně dalších zvláštních náležitostí smlouvy, kde je předmětem plnění nemovitost viz kapitola VIII.) Vlastnictví k darované nemovitosti se pak nabývá až vkladem práva vlastnického do katastru nemovitostí.
- b) druhým případem je darování věci movité, ovšem tehdy, jestliže není darovaná věc předávána při darování.

⁸ Předmětem darování může být cokoliv, co má majetkový význam: tedy nejenom věc, ale i např. spoluvlastnický podíl

na věci, právo nebo i pohledávka.

⁹ § 629 věta první z.č.40/1964 Sb. - Občanský zákoník - v platném znění

¹⁰ § 629 věta druhá z.č.40/1964 Sb. - Občanský zákoník - v platném znění

I když není písemná forma smlouvy ve většině případů vyžadována, pro právní jistotu účastníků (hlavně obdarovaného) je uzavření smlouvy písemně výhodné: darující může již těžko odvolat, co podepsal. Pokud chceme být zvláště důslední, necháme podpisy ověřit u notáře či na matričním úřadu (pak nemohou být úspěšně zpochybněny). Pokud není uzavření darovací smlouvy z nějakého důvodu možné, necháme si alespoň vystavit potvrzení - ověření podpisu je opět žádoucí (pokud to není možné, necháme potvrzení sepsat vlastní rukou darujícího (samotný podpis k jednoznačné identifikaci pisatele zpravidla nestačí), případně je dárce podepíše před svědky, tato skutečnost se na potvrzení poznamená a svědci listinu podepíší.

Vzhledem k výjimečnosti "darování" jako bezplatného poskytnutí majetkové hodnoty, vyžaduje zákon, aby obdarovaný zachovával vůči dárci určitou minimální míru vděku. Tento požadavek je vyjádřen tím, že dárce je oprávněn požadovat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová vůči němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy¹¹⁾. Pokud se tak stane, může být vrácení daru vymáháno i u soudu.

Nyní si můžeme vysvětlit definici, kterou byla tato kapitola uvozena:

- a) tím, že dárek umístíme pod stromeček¹²⁾ s určením, komu má být předán, navrhuje uzavření darovací smlouvy, kde stojíme na straně dárce;
- b) obdarovaný tím, že si dárek po rozbalení ponechá, náš návrh přijal a nabyl k darované věci vlastnictví a tím došlo k uzavření darovací smlouvy.

V souvislosti se shora uvedeným je třeba se zmínit o tom, že nabytí vlastnictví darováním podléhá zvláštnímu druhu daně - tzv. dani darovací. Právní úprava je obsažena v zákoně č. 357/1992 Sb. ze dne 5. května 1992 o dani dědičné, dani darovací v platném znění (doposud více než desetkrát novelizován naposledy z.č. 169/1998 Sb.).

Poplatníkem daně darovací je nabyvatel (t.j. obdarovaný); při darování do ciziny je poplatníkem vždy dárce. Nejde-li o darování z ciziny nebo do ciziny, je dárce ručitelem. Předmětem daně darovací, je dle citovaného zákona "bezúplatné nabytí majetku na základě právního úkonu, a to jinak než smrtí zůstavitele". Majetkem pro účely daně darovací jsou a) nemovitosti a movitý majetek, b) jiný majetkový prospěch. Pro účely výpočtu daně jsou osoby rozděleny do tří skupin (daň skupinu od skupiny narůstá) vyjadřujících vztah poplatníka k dárci (obdarovanému). Např. do I. skupiny patří příbuzní v řadě přímé a manželé. Citovaný zákon také podrobně stanoví, za jakých okolností a kdo je od daně darovací osvobozen. Jsou to m.j. bezúplatná nabytí majetku :

- a) určená na financování zařízení a humanitárních akcí v oblasti kultury, školství, vědy a vzdělání, zdravotnictví, sociální péče, ekologie, tělovýchovy, sportu, výchovy a ochrany dětí a mládeže a požární ochrany, pokud je majetek nabyt právníckými osobami, které byly zřízeny k zabezpečování těchto činností a které mají sídlo na území České republiky,
- b) státem registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi,
- c) obecně prospěšnými společnostmi určená na jejich činnost,
- d) nadacemi nebo nadačními fondy, jakož i majetku poskytnutého nadacemi nebo nadačními fondy v souladu s účelem a podmínkami stanovenými v nadační listině nebo ve statutu.

¹¹ § 630 z.č.40/1964 Sb. - Občanský zákoník - v platném znění

¹² Podle § 35 odst. 1 z.č.40/1964 Sb. - Občanský zákoník - v platném znění může být projev vůle učiněn jednáním nebo opomenutím, výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit. Právě posledně uvedený druh jednání je nazýván konkludentním činem. V našem případě je konkludentním činem umístění předmětu, charakteristicky zabaleného a opatřeného jmenovkou pod vánoční stromeček - z takového jednání je nepochybné, že se jedná o úmysl obdarovat osobu na jmenovce označenou.

Vzor darovací smlouvy

DAROVACÍ SMLOUVA

uzavřena dále uvedeného dne, měsíce a roku mezi

1. panem Ing. Markem Dobrákem, RČ 112233/4455, architektem,
bytem Dárkov, Rozdáválů 7
jako darujícím na straně jedné,

a

2. občanským sdružením Les a skok se sídlem Nuznov,
Nedostávalových 19, identifikační číslo 12345678, za
který jedná předseda Jan Obezřetný,
jako obdarovaným na straně druhé

za těchto podmínek :

I.

Darující daruje obdarovanému 5 (pět) nových stanů
typu Bubák 1234. Každý stan se skládá z plachty, skládací
kovové výztuhy (14 částí), 24 kolíků ve zvláštním sáčku a
přepravního vaku. Stany jsou nové, doposud nepoužívané.
Dar má celkovou hodnotu 50.000,- Kč.

II.

Obdarovaný dar přijímá a potvrzuje, že mu byl dar
předán před podpisem této smlouvy.

III.

Tato smlouva byla sepsána dvakrát, v jednom
vyhotovení pro dárce, v druhém pro obdarovaného.

V Dárkově dne 11. 9. 1998

.....
Ing. Marek Dobrák

Dárce

.....
Les a skok
Jan Obezřetný
obdarovaný

Vzor potvrzení o darování

Potvrzení

Potvrzuji, že jsem dnešního dne daroval občanskému sdružení Les a skok se sídlem Nuznov, Nedostávalových 19, identifikační číslo 12345678, 5 (pět) nových stanů typu Bubák 1234. Každý stan se skládá z plachty, skládací kovové výztuhy (14 částí), 24 kolíků ve zvláštním sáčku a přepravního vaku. Stany jsou nové, doposud nepoužívané. Dar má celkovou hodnotu 50.000,- Kč.

V Dárkově dne 11. 9. 1998

Ing. Marek Dobrák
Dárkov, Rozdávalů 7

Vybraná ustanovení Občanského zákoníku:

§ 35

(1) Projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím; může se stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit.

(2) Právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

(3) Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil, a chrání se dobrá víra toho, komu byl právní úkon určen.

HLAVA TŘETÍ
Darovací smlouva

§ 628

(1) Darovací smlouvou dárce něco bezplatně přenechává nebo slibuje obdarovanému, a ten dar nebo slib přijímá.

(2) Darovací smlouva musí být písemná, je-li předmětem daru nemovitost a u movité věci, nedojde-li k odevzdání a převzetí věci při darování.

(3) Neplatná je darovací smlouva, podle níž má být plněno až po dárcově smrti.

§ 629

Dárce je povinen při nabídce daru upozornit na vady, o nichž ví. Má-li věc vady, na které dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn věc vrátit.

§ 630

Dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy.

XIX. O nadacích

Dne 1. 1. 1998 nabyl účinnosti, zejména neziskovým sektorem již dlouho postrádaný, zákon o nadacích (nahradil doposud platnou úpravu obsaženou v § 20b až 20e Občanského zákoníku, která pro kusost a stručnost nevyhovovala). Jedná se o **zákon č. 227/1997 Sb.** ze dne 3. září 1997, který je nazván **“Zákonem o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů”** (zkráceně Zákon o nadacích a nadačních fondech - dále jen NadZ).

Vzhledem k tomu, že dětská a mládežnická sdružení mají často s nadacemi a nadačními fondy společné cíle, bude zcela na místě seznámit se základy právní úpravy.

Vymezení pojmu

Nadace (či nadační fond) je zvláštní právnickou osobou. Charakteristické označení (tedy “nadace” nebo “nadační fond”) musí být součástí jejího názvu a jiné právnické osoby nemohou takového označení užívat.

Nadační zákon definuje v úvodních ustanoveních dva důležité pojmy :

- a) **nadačním příspěvkem** se rozumí vše, co je v souladu s NadZ a statutem nadace nebo nadačního fondu poskytnuto třetí osobě k účelu, pro který byly nadace nebo nadační fond zřízeny.
- b) **nadačním darem** se rozumí vše, co je poskytnuto třetí osobou nadaci nebo nadačnímu fondu k dosahování účelu, pro který byly nadace nebo nadační fond zřízeny.

Nadace nebo nadační fond jsou zákonem definovány jako účelová sdružení majetku zřízená a vzniklá podle tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů (takovými jsou dle § 1 odst. 1 NadZ zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu).

Majetek nadace tvoří nadační jmění a ostatní majetek nadace. V pojmu “nadační jmění” pak spočívá nejpodstatnější rozdíl mezi nadací a nadačním fondem : nadace musí vlastnit tzv. nadační jmění, jehož hodnota nesmí po dobu existence nadace klesnout pod 500.000,- Kč (může být tvořeno pouze peněžními prostředky, cennými papíry, nemovitými a movitými věcmi, jakož i jinými majetkovými právy a jinými majetkovými hodnotami, které splňují předpoklad trvalého výnosu a neváznou na nich zástavní práva).

Zřízení nadace a nadačního fondu

Nadace a nadační fond se zřizují buď písemnou smlouvou uzavřenou mezi zřizovateli (pokud je jich více než jeden) nebo zakládací listinou (je-li zřizovatel jediný), anebo závětí. Pro dokument, kterým je nadace zřízena se užívá jednotný výraz “nadační listina”.

Nadační listina musí obsahovat zejména

- a) název a sídlo nadace nebo nadačního fondu,
- b) označení zřizovatele (zřizovatelů),
- c) vymezení účelu (musí být ve shodě s obecně prospěšným cílem),
- d) výši, popřípadě hodnotu majetkového vkladu, který se každý zřizovatel zavazuje vložit do nadace nebo nadačního fondu - zpravidla se bude jednat o finanční prostředky, ale může to být i vklad nepeněžitý (například nemovitost; takový vklad ovšem musí být oceněn znalcem),
- e) počet členů správní rady, označení prvních s uvedením způsobu jejich jednání jménem nadace nebo nadačního fondu,
- f) počet členů dozorčí rady a označení prvních, případně označení prvního revizora, vykonává-li působnost dozorčí rady revizor,
- g) stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace nebo nadačního fondu (podle § 22 NadZ) nebo určení, že pravidlo má být stanoveno statutem nadace nebo nadačního fondu,
- h) určení osoby, která spravuje majetkové vklady zřizovatele (zřizovatelů) do vzniku nadace nebo nadačního fondu (t.j. do dne zápisu do nadačního rejstříku),
- i) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popřípadě okruh osob, kterým je lze poskytnout, nebo určení, že tyto náležitosti mají být stanoveny statutem nadace nebo nadačního fondu.

V případě zřízení smlouvou, musí být podpisy úředně ověřeny; zřizuje-li se nadace nebo nadační fond zakládací listinou či závětí, musí být nadační listina pořízena ve formě notářského zápisu.

Nadace nebo nadační fond vznikají dnem zápisu do nadačního rejstříku, který vedou soudy určené pro vedení obchodního rejstříku (t.j. krajské obchodní soudy v krajích, kde jsou zřízeny - například v Praze - jinde krajské soudy). Nadační rejstřík je veřejným seznamem, přičemž jeho součástí je i statut nadace nebo nadačního fondu a výroční zpráva (viz dále).

Návrh na zápis nadace nebo nadačního fondu do rejstříku podává zřizovatel, popřípadě vykonavatel závětí nebo osoba k tomu jimi písemně zmocněná; pravost podpisu zmocnitele musí být úředně ověřena.

Do nadačního rejstříku se zapisují :

- a) název, sídlo a identifikační číslo nadace nebo nadačního fondu,
- b) název, popřípadě obchodní jméno, sídlo a identifikační číslo zřizovatele (zřizovatelů), jde-li o právnickou osobu, nebo jméno, příjmení, popřípadě obchodní jméno, rodné číslo, popřípadě datum narození, a trvalý pobyt zřizovatele (zřizovatelů), jde-li o fyzickou osobu,
- c) účel nadace nebo nadačního fondu,
- d) výše nadačního jmění nebo výše majetkového vkladu u nadačního fondu,
- e) jména, příjmení, rodná čísla, popřípadě datum narození, a trvalý pobyt členů správní rady a způsob jejich jednání jménem nadace nebo nadačního fondu,

- f) jména, příjmení, rodná čísla, popřípadě datum narození, a trvalý pobyt členů dozorčí rady, popřípadě revizora, není-li dozorčí rada zřízena,
- g) výčet majetku, který tvoří nepeněžitý vklad nebo nadační dar do nadačního jmění s uvedením jeho popisu a hodnoty.

Orgány nadace a nadačního fondu :

Každá nadace i nadační fond má dle NadZ správní radu, která

- a) spravuje majetek nadace nebo nadačního fondu, řídí činnost a rozhoduje o všech záležitostech,
- b) do 30 dnů ode dne vzniku nadace nebo nadačního fondu (t.j. dne zápisu do nadačního rejstříku) vydá statut nadace (viz dále) a rozhoduje o jeho změnách,
- c) je statutárním orgánem (t.j. jedná navenek za nadaci či nadační fond),
- d) musí mít nejméně tři členy. Ti volí ze svého středu předsedu, který svolává a řídí jednání správní rady.
- e) členem může být pouze fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, je bezúhonná a není k nadaci nebo nadačnímu fondu v pracovněprávním nebo obdobném vztahu¹³.
- f) funkční období členů správní rady je tříleté, nestanoví-li NadZ nebo nadační listina jinak, opětovně volba je možná, nezakazuje-li to nadační listina.

Druhým orgánem, který má své úpravy v NadZ, je dozorčí rada, která je kontrolním orgánem nadace nebo nadačního fondu a

- a) musí být zřízena vždy, jestliže nadační jmění nebo majetek nadačního fondu je vyšší než 5 000 000 Kč.
- b) v ostatních případech může být dozorčí rada zřízena, pokud tak stanoví nadační listina anebo statut nadace nebo nadačního fondu.
- c) zejména kontroluje plnění podmínek stanovených pro poskytování nadačních příspěvků a správnost účetnictví vedeného nadací nebo nadačním fondem,
- d) přezkoumává roční účetní závěrku a výroční zprávu,
- e) dohlíží na to, zda nadace nebo nadační fond vyvíjí činnost v souladu s právními předpisy, nadační listinou a statutem nadace nebo nadačního fondu,
- f) upozorňuje správní radu na zjištěné nedostatky a podává návrhy na jejich odstranění,
- g) nejméně jedenkrát ročně podává zprávu správní radě o výsledcích své kontrolní činnosti.
- h) funkce člena dozorčí rady je neslučitelná s funkcí člena správní rady nebo osoby, která je oprávněna jednat jako zástupce nadace nebo nadačního fondu.
- i) není-li zřízena, vykonává její působnost ze zákona tzv. "revizor".

¹³ Členem správní rady nemůže být fyzická osoba, které se poskytují prostředky k plnění účelu nadace nebo nadačního fondu, jakož ani člen statutárního či kontrolního orgánu právnické osoby, jsou-li prostředky k plnění účelu nadace nebo nadačního fondu poskytovány této právnické osobě

Statut

Statut nadace nebo nadačního fondu upravuje

- a) postup pro jednání orgánů,
- b) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popřípadě okruh osob, kterým je lze poskytovat,
- c) způsob, jakým se nadační příspěvky poskytují,
- d) další otázky, které mají být podle NadZ obsaženy v nadační listině a ve statutu nadace nebo nadačního fondu.
- e) správní rada nadace i nadační fondy jsou povinny jeho obsah na požádání zpřístupnit každému a umožnit mu z něho si opatřit výpisy či opisy.

Ochrana majetku nadací a nadačních fondů

V zájmu ochrany majetku nadací a nadačních fondů, je stanovena řada omezení pro nakládání s jejich majetkem, m.j. :

- a) nesmějí vlastním jménem podnikat, s výjimkou pronájmu nemovitostí, pořádání loterií, tombol, veřejných sbírek, kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí.
- b) jejich majetek nesmí být zástavou ani předmětem jiného zajištění závazku.
- c) nadační jmění nesmí být po dobu trvání nadace zcizeno. Peněžní prostředky, které jsou součástí nadačního jmění, je nadace povinna uložit na zvláštní účet u banky nebo je může použít na nákup cenných papírů vydaných státem nebo za jejichž splacení se stát zaručil. Tyto peněžní prostředky není možno půjčovat.
- d) nadace se může podílet pouze na podnikání akciových společností, přičemž celkový rozsah majetkové účasti nesmí přesáhnout 20 % z majetku nadace po odečtení hodnoty nadačního jmění (nejvíce však 20 % obchodní podíl).
- e) veřejně obchodovatelné cenné papíry akciových společností může nadace nakupovat a prodávat pouze na veřejných trzích.

Roční účetní závěrka nadace musí být ověřena auditorem. Roční účetní závěrka nadačního fondu musí být ověřena auditorem za kalendářní rok, v němž úhrn celkových nákladů nebo výnosů vykazovaných nadačním fondem převyší 3 000 000 Kč nebo pokud majetek nadačního fondu je vyšší než 3 000 000 Kč.

Veřejná kontrola nadací a nadačních fondů

Neopomenutelným požadavkem zdravého rozumu, kladeným na neziskový sektor je požadavek "průhlednosti". Významným jeho atributem je pak veřejná kontrola : ta došla v nové právní úpravě svého vyjádření tím, že zákon ukládá nadacím a nadačním fondům (§ 25 NadZ) vypracovat každoročně zprávu, která obsahuje popis veškeré její činnosti, zejména :

- a) přehled majetku a o závazcích,

- b) u jednotlivých nadačních darů poskytnutých v hodnotě nad 10 000 Kč přehled o osobách, které je poskytly (pokud dárce požaduje zachování anonymity, musí být jeho anonymita zachována),
- c) přehled o použití majetku nadace nebo nadačního fondu, přehled o osobách, jimž byly poskytnuty nadační příspěvky v hodnotě vyšší než 10 000 Kč, a zhodnocení jejich použití,
- d) zhodnocení, zda při svém hospodaření dodržuje pravidlo stanovené pro omezení nákladů souvisejících s jejich správou,
- e) zhodnocení základních údajů obsažených v roční účetní závěrce a výrok auditora doplněný o závažnější informace ze zprávy auditora; roční účetní závěrka je přílohou výroční zprávy.

Tato zpráva schválená správní radou se do 30 dnů ukládá u rejstříkového soudu, kde se stává součástí nadačního rejstříku a je tak veřejně přístupnou listinou, do které může nahlédnout každý a činit si z ní opisy a výpisy (proti zaplacení soudního poplatku 70,- Kč za každou započatou stranu kopie za současného ověření její správnosti).

Zánik nadace a nadačního fondu

Nadace nebo nadační fond zaniká ke dni výmazu z rejstříku. Zániku nadace nebo nadačního fondu předchází jejich zrušení s likvidací nebo bez likvidace, přechází-li jejich majetek sloučením na jinou nadaci nebo nadační fond. Likvidace se rovněž neprovede, je-li zamítnut návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku nebo nezbude-li po ukončení konkursního řízení nadaci nebo nadačnímu fondu žádný majetek. Pro likvidaci platí, pokud NadZ nestanoví jinak, příslušná ustanovení obchodního zákoníku (z.č. 513/1991 Sb. v platném znění).

XX. Slovo na závěr

Tato publikace Vás seznámila s některými právními instituty, které se k naší práci s dětmi vztahují. Doufáme, že Vás její obsah od další práce neodradil.

Jak vidíte, paragrafy jsou složité a dají se různě kroutit. Při jejich základní znalosti se však můžeme vyhnout řadě nepřijemností a zákon nám často poskytuje rozsáhlou ochranu. Musíme ji ale znát, neboť stále platí, že neznalost zákona nikoho neomlouvá.

PŘÍLOHY

Základní charakteristika extremismu plk. JUDr. Jan CHMELÍK

(1) Základní pojmy

A) Hodnotově neutrální

CÍRKEV nebo **náboženská společnost** je zákonem č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností vymezena jako dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady. Stát uznává jako církve a náboženské společnosti pouze ty, které jsou registrovány ministerstvem kultury podle uvedeného zákona. Podmínkou registrace určuje nově zákon z 26. listopadu 2001

POLITICKÉ HNUTÍ – u nás obecně chápáno ve významu právnické osoby, vznikající na základě zákonem stanovených podmínek, daných zákonem o sdružování v politických stranách a hnutích.

RASA – velká skupina lidí lišící se od jiné různými typickými znaky, které se týkají vzhledu, tvaru nosu, rtů, temperamentu, kulturou apod.

B) Vázané k extrémismu

ANARCHISMUS – politické hnutí, zdůrazňující naprostou svobodu a volnost jednotlivce a naprosté uplatňování svobody vůle. Pro tento cíl je odmítáno vše, co těmto ideálům brání (stát, autorita, disciplína, pořádek, povinnosti apod.). Anarchismus byl ovlivněn ve 40. letech 19. století W. GODWINEM ve Velké Británii, potom zejména ve Francii, Španělsku, Itálii a Rusku. V současnosti má několik proudů:

- individualistický,
- kolektivistický,
- anarchosyndikalistický,
- náboženský, a další.

ANARCHISTÉ – přívrženci myšlenkového směru charakteristického odmítáním funkcí státu, případně i samotné existence státu. Uspořádání společnosti spatřují ve vytvoření malých svépomocných komunit, kolektivně vlastních výrobní prostředky. Jsou známy dva základní proudy první, kteří připouštějí násilí jako prostředek k dosažení cíle, druzí, kteří násilí odmítají. Současní anarchisté spatřují fungující společenství v odmítání konformity společnosti a v alternativním způsobu života, který je však pro ostatní obyvatele nepřijatelný.

ANTISEMITISMUS – jde o specifický projev nesnášenlivosti k židům, k sionismu, k tzv. “židovství” – judaismu aj. Dobová literatura rozlišuje např. katolický antijudaismus, sociální antisemitismus, nacionalistický antisemitismus, rasový nebo biologický antisemitismus, a další.

DIVÁCKÉ NÁSILÍ – lze definovat jako hromadné agresivní chování uplatňované v souvislosti se sportovní akcí, jehož důsledkem je fyzická nebo majetková újma nebo narušení veřejného pořádku.

EXTREMISMUS – v obecném pojetí jde o výrazné odchýlení se od obecně uznávaných a v aktuální době přijímaných norem. V rovině sociologické lze extremismus vymezit jako souhrn určitých sociálně patologických jevů vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob a příznivci těchto skupin, s dominujícím odmítáním základních hodnot, norem a způsobů chování platných v aktuální společnosti. V politice je takto označován krajně radikální nebo výstřední postoj. Policie naopak extremismus definuje jako: “Verbální, grafické, fyzické a jiné aktivity spojené zpravidla s vyhraněným ideologickým nebo jiným kontextem, které vyvíjejí jednotlivci nebo skupiny osob s názory výrazně vybočujícími z všeobecně uznávaných společenských norem, se zřetelnými prvky netolerance, zejména rasové, národnostní, náboženské nebo jiné obdobné nesnášenlivosti, a které útočí proti demokratickým principům, společenskému uspořádání, životu, zdraví, majetku nebo veřejnému pořádku”. Někdy je také označován jako ultrapravicový nebo ultralevicový postoj. Extremismus obvykle neumí reálně hodnotit politickou situaci, jeho stoupenci nesouhlasí s kompromisy, radikalizuje řešení vztahu občan a stát.

POLITICKÝ EXTREMISMUS – jde o extremismus jehož odchýlení od obecně zavedených a v aktuální době přijímaných norem má podobu politického programu s výraznými prvky názorové nesnášenlivosti a odmítání kompromisních řešení. Je manifestován jako radikální až militantní odmítání politiky státu, a nebo ústavního pořádku, a to i za použití násilí.

NÁBOŽENSKÝ EXTREMISMUS – jde o extremistické jednání členů nebo příznivců skupin (zejména sekt) případně náboženských hnutí, ovlivněné náboženským zaměřením, které se projevuje zejména v psychické manipulaci s lidmi, psychickým násilím nebo jinou formou násilí či jiným závažnějším porušováním právního řádu či jednáním, označovaným za sociálně patologické nebo sociálně nežádoucí.

EXTREMISTICKÁ SKUPINA – jde o strukturovanou skupinu osob s obecně stejnou ideologií a zaměřením na tzv. politický extremismus.

FAŠISMUS (nacismus, neonacismus, neofašismus, neonacismus v SRN) – otevřeně militantní a nacionalistické hnutí, ideově i v praxi nahrazující parlamentní demokracii totalitní diktaturou a zaměřené proti všem demokratickým ústavním institucím a svobodám. Má mnoho odrůd z nichž neznámější je nacismus jako

německá varianta (1920-1945). Jiná definice jej charakterizuje jako nacionálně šovinistické a rasistické hnutí spojené s totalitní formou vlády¹⁴.

HNUTÍ (extremistické hnutí) – neoficiální, více či méně pevné sdružení občanů stejných nebo podobných extrémních názorů na společenské vztahy, postavení národa, člověka, náboženství ve společnosti, usilující o prosazení svých názorů a cílů a to i za využití různých i protiprávních prostředků.

KRIMINALITA S EXTREMISTICKÝM PODTEXTEM – rozumí se protiprávní jednání páchané v souvislosti s extremismem, působením sekt nebo diváckým násilím, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku.

NÁBOŽENSKÁ SEKTA – relativně uzavřené seskupení osob stejného náboženského smýšlení s pevně organizovanou strukturou s absolutistickými nároky na podřízenost členů, s nekritickými, dogmatickými názory a zásadami. Nebezpečnost sekty vystupuje do popředí v situaci, kdy požaduje po svých členech absolutní závislost na skupině a jejich vůdcích, požaduje vzdání se vlastní identity i hmotných statků nebo dokonce vlastního života.

NACIONALISMUS – politický směr, podle kterého vlastní “národ” je základní společenskou jednotkou, nadřazený nad ostatní. Politický směr typický pro nacismus (nacionální socialismus), který byl základní ideologií Adolfa HITLERA.

POLITICKÝ RADIKALISMUS – jde o politický extremismus s absencí prvků násilí jak v jednání tak i v proklamacích. Jde o politické postoje, které nevedou k odstranění demokratického systému společnosti a pohybují se v rámci daného ústavního systému.

RASISMUS – je nevědecká teorie předpokládající, že biologický a etnický původ určuje kulturní, psychický (mentální) povahu populací, které se vzájemně dělí na “vyšší” a “nižší”. Převzato ideologiemi, které zdůrazňují nadřazenost bílé rasy nad ostatními “méněcennými rasami”.

RASOVĚ MOTIVOVANÁ TRESTNÁ ČINNOST – může být charakterizována jako společensky nebezpečné trestní jednání, kterým pachatel verbálně, graficky nebo fyzickým násilím útočí na rasou, národností, vyznáním nebo politickým přesvědčením odlišné občany, potlačuje jejich zaručená práva a svobody pro jejich rasovou, etnickou, národnostní nebo náboženskou odlišnost nebo je jinak zastrahuje, terorizuje.

Tzv. RASISMUS NARUBY – jde o termín uplatňovaný v souvislosti s násilím menšin vůči majoritní skupině obyvatelstva, nebo také násilí minorit vůči majoritám, které je také vykládáno ve společnosti jako projev rasové nesnášenlivosti.

¹⁴ Srovnej Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, Praha 1996.

TERORISMUS – extremistický směr jehož prostředkem je **teror**, využívající jako prostředek nátlaku psychické nebo fyzické násilí, výhrůžky, vydírání, vytváření strachu a dalších forem násilí. Metodami terorismu jsou únosy, vydírání, zadržování rukojmí, pirátství, sabotáže, atentáty, pumové útoky, požáry, politické vraždy, únosy dopravních prostředků apod.

TRESTNÁ ČINNOST ORGANIZOVANÉHO CHARAKTERU – organizované páchaní úmyslné trestné činnosti více osobami vzájemně propojenými v relativně dočasné organizační struktuře s rozdělenou dělbou funkcí a činností.

XENOFOBIE – nedůvěra ke všemu cizímu, novému, charakteristické projevy odporu, nepřátelství. Nejčastějším projevem je odpor proti občanům jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženství, kultury, projevující se nepřátelstvím proti cizincům, imigrantům, uprchlíkům apod. Jde o obecný termín užívaný pro charakterizování různých projevů extremismu.

(2) Charakteristika extremismu

Extremismus je vysoce frekventovaným pojmem ve společnosti. Lidé jím označují "nenormální", "neslušnou" a "nebezpečnou" činnost, kterou podle nich nelze v žádném případě tolerovat, zejména, je-li spojena s jejich ideovými protivníky. Vzhledem k tomu, že toleranční mez je ryze subjektivní veličina, panují mezi jednotlivými názory na extremismus rozpory. Většinou jsou tak hodnoceny velmi nápadné, nebezpečné a odpudivé činy. Málokdo však již přihlíží k podmínkám, z nichž tyto a jiné negativní jevy vycházejí.

1. Pojem a formy extremismu

Extremismus je chápán veřejností velmi úzce, a to především jako projev nesnášenlivosti doprovázený agresivním jednáním vůči zjevně odlišným jedincům či skupinám. Extremismus je jedna z kategorií, na jejíž definiční vymezení není v odborné praxi jednotný názor. Je proto užívána řada definic, které jsou více či méně zaměřeny profesně tak, aby charakterizovaly tu kterou oblast činnosti. Proto i pojmy extremismu, uvedené v následující stati, jsou profesně zaměřené. Stěžejní definice je zpracována z pohledu policie a kriminologického vymezení. Nejednotnost výkladu i chápání obsahu pojmu "extremismus" vyplývá i z toho, že již pojem extrém má nejednoznačný obsah a je odlišně chápán jak ve společenských vědách (filosofie, politologie, právo, psychologie, sociologie), tak i ve společenské (politické) praxi.

Extremismus lze v podstatě označit za žurnalistický a politologický a nikoliv právní pojem, který se velmi úzce prolíná i se sociologickým pohledem. Charakterizuje protisystémový postoj, je postojem krajně vyhrcovaným, demokratickému systému nepřátelské ideologie, postojů a názorů, které se objevují v pozadí destruktivních aktivit. Přitom za destruktivní, nežádoucí a nebezpečné je nutné považovat takové aktivity, které působí, ať již přímo nebo v určitém horizontu, destruktivně na stávající demokratický systém, který se snaží nahradit systémem antagonistického typu totalitního režimu, diktatury, anarchie apod. Cílem a důsledkem těchto aktivit je rozpoznat a zničit demokratický systém. Na druhé straně jsou za extremistické označovány i takové aktivity, které používají k dosažení svých jinak legitimních cílů neadekvátní, zejména nezákonné nebo tzv. subverzní metody.

V obecném sociologickém pohledu je extremismus chápán jako jakýkoliv výstřední nebo krajně radikální postoj a s tím související činnost. Z bezpečnostního hlediska zahrnuje část aktivit, nazývaných se **subverze** (z *angl. subversion - podvracení, zkáza*), které cíleně nebo ve svých následcích útočí na politický systém a společenské uspořádání nebo jejichž důsledkem je závažná trestná činnost. Projevy extremismu, jak bude dále uvedeno, jsou značně odlišné od méně závažných tzv. "bagatelních" projevů až po nejzávažnější trestnou činnost. Z těchto pohledů je nahlíženo i na samotný pojem extremismu. Z nejobecnějšího hlediska, jak je již uvedeno v základních pojmech, lze extremismus charakterizovat jako výrazné odchylení se jednotlivce nebo skupiny od obecně zavedených a v aktuální době přijímaných norem.

Na základě tohoto výzkumu bylo možné provést určitou **typologii členů a příznivců extremistických hnutí** a jejich projevů a také možných příčin extremismu. Na základě tohoto výzkumu bylo možné povést následující závěry¹⁵:

- ◆ Většina extremistů – členů a příznivců extremistických hnutí jsou mladí lidé.
- ◆ Vůdčí osobnosti extremistických hnutí jsou lidé vyznačující se sklonem k mesiášství, megalomanií.
- ◆ Řadoví členové a příznivci hnutí se rekrutují v převážné míře z mladých lidí, kteří se souhrou okolností dostali a to i na přechodnou dobu na okraj společnosti především z důvodu ztráty zaměstnání, rodinného zázemí, jde o přistěhovalce, etnické či jiné menšiny a další.
- ◆ Nejrizikovější skupinou je mládež. Přispívají k tomu i skutečnosti, že mládež nespojuje strach o majetek a prosperitu rodiny, svým věkem přirozeně směřují k radikalismu v řešení chyb a nedostatků společnosti, které velmi citlivě vnímají.
- ◆ Mladým lidem vyhovuje černobílé vidění světa a koncentrace problému do jednoduchých hesel, hledání nepřítele, který je za vše odpovědný, řešení situace stanovením úkolů "někým". To vše poskytuje extremistická skupina vedená silnou osobností, ke které se obrací. Navrhovaná řešení problémů ve skupině jsou

¹⁵ Blíže srovnej Kriminologické a právní aspekty extremismu, IKSP, Praha, 1999.

jednoduchá, zdánlivě řeší problém ihned a uspokojivě a navíc, každý řadový člen skupiny (hnutí) je platným členem, se kterým se počítá, který problémy může řešit sám nebo se na jejich řešení spolupodílet.

- ◆ Věk sám o sobě není dostačujícím důvodem nálezení mladých lidí k extremistickým hnutím.
- ◆ Nezralý mladý člověk, hledající jednoduchá řešení, snadno podléhá vlivu demagogů, kteří mu “černobílé” vidění světa předkládají a nabízejí mu, aby se účastnil řešení věci agresivními akcemi.
- ◆ Současnost je vnímána jako bezperspektivní a nevidí v ní místo pro seberealizaci¹⁶⁾.

Existence extremismu je dáována do souvislosti s existující sociální situací, stavem společnosti, společenským klimatem. Především rasismus je z historického hlediska dáván do souvislosti s migračními vlnami, které se nekontrolovatelně přehnalý Evropou i dalšími kontinenty a přinesly značné komplikace v oblasti hospodářské a sociální, ale i radikální změny v psychice jednotlivců i určitých skupin obyvatel v zemích, kam tyto vlny směřovaly. Rozsáhlost probíhajících změn zabránila používání vypracovaných životních stereotypů a to neblaze doléhá na nepřipraveného jedince, otrásá jeho základními hodnotami a jistotami, aniž nabízí nová přijatelná řešení. Reakcí na tyto změněné podmínky a situace bývá často násilí. Jednou z reakcí na existující a stále působící problémy je i tzv. “rasistické harašení” – racial harassment¹⁷⁾, která má v Evropě řadu podob.

V publikaci “Symbolika extremistických hnutí” byla vyslovena hypotéza charakterizující příznivce hnutí Skinheads: “Skinheadi jsou tvořeni lidmi, kteří jsou neúspěšní nebo nemají šanci normálním způsobem dosáhnout pozornosti a úspěchu ve společnosti”¹⁸⁾, která je dále rozvedena historickým pohledem na modely a principy dosažení elity ve společnosti. Tato teorie elit souvisí s jedním z faktorů, který charakterizuje společenské příčiny vzniku hnutí skinheads, “faktoru úspěchu”. S tímto faktorem velmi blízce souvisí i faktor nejistoty a faktor absence nálezení.¹⁹⁾ Tyto sociologické úvahy jsou podpořeny dalšími, souvisejícími s procesem dospívání, jako např. orientace ve společnosti, hledání svého místa ve společnosti, otevřenost novým myšlenkám, popírání zavedených způsobů myšlení a chování, zvýšená kritičnost ke společnosti, sklon k radikálním postojům a rozhodnutím, nedostatečná životní

¹⁶ Blíže MF, 19.5.1998, “Je to varovný signál, říká psycholog Hubálek o násilí”, FIALA, P.: Politický extremismus a radikalismus v ČR, Brno, Masarykova univerzita 1997.

¹⁷ Lze jej v obecné rovině vysvětlit jako obtěžování, zneklidňování menšin, odlišných ras, etnicit, náboženství apod. extremistickými hnutími či jednotlivci patřícími k majoritní části obyvatelstva, a to verbálními útoky, hesly, symboly a výroky s rasistickým obsahem.

¹⁸ CHMELÍK, J.: Symbolika extremistických hnutí, ARMEX - TRIVIS, Praha, 2000.

¹⁹ Stejně jako vysv. č.5.

zkušenost, malá schopnost představit si důsledky svého chování a jednání, malá schopnost vcítit se do postojů ostatních, věkem daný egoismus, snaha “někam” patřit, nacházet podporu a uznání mezi vrstevníky, prezentovat svoji příslušnost ke skupině, touha po sdružování se stejně smýšlejícími vrstevníky v odporu proti starším apod., to všechno usnadňuje orientaci mladého člověka k radikálně zaměřeným skupinám mladých lidí s extrémními názory na život, na svět, na společnost, na řešení situací a vede jej k extrémním projevům. Existencí extremistických hnutí je tak dána životní alternativa k řešení jejich potřeb daných věkem i jejich současnou sociální situací.

2. Právní aspekty extremismu

Právní aspekty extremismu budou rozebírány speciálně u každé z forem extremistických projevů. V nejobecnější rovině lze uvést, že projevy extremismu jsou doposud převážně koncentrovány do vzájemného napadání skinheadů a Romů, anarchistů a jiných. Jednání jsou obvykle doprovázena verbálními projevy – provoláváním fašistických hesel a pozdravů. Jen zcela výjimečně lze hovořit o přípravě osob k těmto extremistickým jednáním. Zpravidla jde o spontánní jednání, jako reakce na vzniklou situaci, na momentální podnět a tomu odpovídají i spáchané činy. Doprovodným, ale nikoliv rozhodným činitelem extremistických projevů, je alkohol. Značný podíl na extremistických jednáních má tzv. **situační extremismus**, tj. jednání vyvolané hádkou či potyčkou mezi rozlišenými jednotlivci, která je pak řešena za účasti dalších extremisticky naladěných příznivců té či oné strany. Je otázkou, zda taková jednání mají být posuzována jako rasově motivovaná nebo jako jednání s extremistickým podtextem.

Trestní stíhání kriminálních deliktů posuzovaných jako trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných pohnutek přináší občas problémy v posuzování právní kvalifikace. Je to způsobeno zejména vysokým podílem subjektivního faktoru při jejich posuzování a dokazování a navíc některé, zejména verbální a grafické projevy, nejsou zcela jednoznačné co do naplnění té které skutkové podstaty trestného činu s rasovým motivem. V případě násilných útoků spáchaných extremisty je situace ztížena tím, že jsou páčány převážně ve skupině až davu, ve kterých při zásadě trestního práva hmotného o individuální trestní odpovědnosti pachatele za spáchaný čin, činí značné problémy označit konkrétního pachatele. Ve skupině jsou často i různé “kriminální živly”, které využívají této anonymity party pro své zájmy v páčání kriminálních deliktů. Skupinová trestná činnost je všeobecně vždy náročnější na odhalování i prokazování trestní odpovědnosti konkrétních osob. Značným problémem při objasňování extremistických kriminálních deliktů jsou svědecké výpovědi. Je velmi obtížné přimět svědka svědčit. Ze strany obyvatel jde v těchto případech o zjevný nezájem až nechuť spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a v některých případech je u nich patrná tolerance až sympatie s pachateli. Tímto výčtem byly naznačeny jen některé základní problémy při právním

posuzování extremistických projevů. Jejich výčet samozřejmě není úplný, je řada dalších problémových okruhů, které znesnadňují nalézat objektivní pravdu v trestním řízení u extremistických skutků. Konkrétní postupy v trestním řízení budou naznačeny v dalších speciálních kapitolách. Základní teze k rasově motivované trestné činnosti.

3. Společenské příčiny vzniku hnutí SKINHEADS²⁰⁾

3.1 Faktor úspěchu.

V padesátých letech americký sociolog Merton uvedl, že velká část kriminálního jednání je způsobena tím, že lidem se v určité kulturní společnosti vsugerovávají znaky úspěšnosti. Mnozí z této společnosti však nemají možnosti a prostředky, jak se k této úspěšnosti, kterou proklamuje společnost, dostat. Jedním z nejvíce preferovaných znaků úspěšnosti je vlastnictví hmotných statků, především peněz. **Část občanů, a nutno říci že ta větší část, nemá možnost jmění získat legitimními prostředky.** Menší část těchto nemajetných občanů se proto rozhodne jmění získat za každou cenu a dají se na cestu zločinu.

Tuto filosofickou úvahu lze aplikovat i na naši společnost, která je v mnoha ohledech přímo posedlá "kultem úspěchu", preferováním osobních statků, preferováním úspěšnosti v podnikání, vyniknutím ve společenských vztazích, náležením mezi elitu společnosti s kultem silných osobností. Tyto vlastnosti "úspěšné osobnosti demokratické společnosti" se nenásilnou formou předkládají veřejnosti jako vzor úspěšnosti, jako vzor výsledku snažení se, životního stylu. Čím silnější a bezohlednější osobnost, tím větší má šanci dosáhnout úspěchu. Na jedné straně každý má právo usilovat o úspěch a stát se členem elity. Na druhé straně panuje nerovné postavení v možnostech dosáhnout tohoto cíle, protože většina obyvatel tuto šanci obecně nemá.

Na základě uvedené filosoficko sociologické úvahy lze vyslovit hypotézu: **SKINHEADI jsou tvořeni lidmi, kteří jsou neúspěšní nebo nemají šanci normálním způsobem dosáhnout pozornosti a úspěchu ve společnosti.** Tato hypotéza je dána těmito faktory:

- nevýrazné postavení v rodině, řada z nich vlastní rodinu nemá,
- nedostatek profesní způsobilosti, protože většina z nich nemá ukončeno středoškolské vzdělání a nejsou ani vyučeni, nebo teprve studují, připravují se na budoucí povolání (učni, středoškoláci, mladiství bez pracovního poměru apod.),
- vlastní deprivace neúspěšnosti (nemohou hmatatelným způsobem dosáhnout na úspěch, prezentovat se a chlubit společenským úspěchem, jsou medializováni jako spodina společnosti), a přitom je u nich výrazná touha stát se úspěšnými.

²⁰⁾ Převzato z CHMELÍK, J.: Symbolika extremistických hnutí, Praha: Armex, 2000.

Z historie jsou známy tři modely, principy dosažení elity ve společnosti:²¹⁾

1. pomocí majetku,
2. pomocí podaného pracovního výkonu,
3. pomocí "správné krve".

První dva modely, jak je patrné z předcházející úvahy, jsou pro příznivce hnutí SKINHEADS nedosažitelné. Zbývá jim získat společenské postavení, elity ve společnosti, jen pomocí "správné krve".

3.2 Faktor nejistoty

V současné společnosti působí velmi výrazně faktor nejistoty, zejména pak nejistota sociální. To je však sociálním problémem celé Evropy a nikoliv jenom České republiky. Pojistkou proti nejistotě je hromadění majetku. V dřívějších společenských systémech vznikala na ochranu těch, kteří se nemohli pojistit proti sociální nejistotě majetkem, tzv. sociální stát, který tento hendikep u nemajetných eliminoval. Tuto "sociální ochranu" však již neposkytuje moderní demokratický stát, který ochrannou ruku značně redukuje a břímě odpovědnosti "za své postavení" přenáší na občana (podle zásady ať se postará každý sám o sebe, což pro velkou část populace není přijatelné a do určité míry ani možné). Dostane-li se společnost do sociální krize, část populace, která je touto krizí nejvíce postižena, se začne radikalizovat, a aby tuto nejistotu alespoň z části eliminovala, kompenzuje pocit sociální nejistoty sdružováním se v radikálnějších komunitách, jejichž prostřednictvím je možné pádněji vyslovit protest proti své sociální nejistotě.

K tomuto radikálnějšímu řešení situace jsou zejména náchylní mladí lidé s nízkým vzděláním, bez perspektivy a malými možnostmi uplatnění se na regulovaném trhu práce. Tito lidé pak kompenzují svou nejistotu militantním jednáním. Jedná se o obecně platný vzorec, který funguje u všech živočichů a tím spíše u myslivého člověka. Zejména výkon povolání je totiž spojen s tvorbou společenské integrace a s aspektem ekonomické samostatnosti. Jsou-li mladým lidem tyto oblasti znepřístupněny, nebo jsou-li nějakým způsobem ohroženy, jejich životní plány dostávají vážnou trhlinu a proto jsou tyto hodnoty jimi odmítány a zavrhovány. K tomu všemu má negativní dopad zdůrazňování individuálních úspěchů a výkonů, které má za následek vytrácení solidarity a zvýrazňování individualismu. Tímto negativním působením sociálních vztahů se jedinec ocitá v paradoxní situaci. Na jedné straně vede sociální diferenciaci a vytrácení tradic životních norem k enormnímu rozšíření individualismu, na druhé straně vedou ty samé podmínky k fragmentaci společnosti a jejímu posuzování na základě trhu. To je pak u těchto jedinců doprovázeno subjektivním pocitem individuální nahraditelnosti, zaměnitelnosti a nepotřebnosti. Kdo trpí nedostatkem sociálního zapojení hledá cesty, jak tento

²¹ KELLER, J.: Nepublikovaná přednáška k extremismu.

hendikep kompenzovat, proto hledá zapojení v nových pospolitostech. Jestliže se stále více vytrácí pocit sociální sounáležitosti, nabývají na významu kategorie, na základě kterých je posuzována příslušnost ke společenství lidí. Dostávají se tak významně do popředí kategorie rasa, barva pleti, pohlaví, věk, národ, kultura apod., které jsou mylně interpretovány a je v nich spatřována příčina neúspěšnosti.

3.3. Faktor absence náležitosti

Kult osobnosti, typický pro moderní společnost, však tuto tříští na společnost atomizovanou, ve které se člověk ocitá osamoceně. Je oslabena funkce rodiny, zpravidla nefunguje rozvětvená rodina, která je pojátkem ve vztazích. To je také jedním z důsledků krize manželství a osobních vztahů mezi partnery, konfliktů mezi rodiči a dětmi apod. Pro člověka s nízkým vzděláním a nízkým věkem, bez životních zkušeností, jde o zvláště obtížné postavení, protože jen velmi ztěžuje se v takové společnosti dokázat orientovat. Hledá proto "něco", o co by se opřel a svůj pocit nejistoty tak zmírnil. A tím "něčím" je právě skupina, parta lidí stejného postavení, stejných problémů, ve které však vyčnívá určitá dominující osobnost, s radikálními názory na řešení, která dokáže "určit směr" vedoucí z nejistoty. To je také rozhodujícím faktorem pro příznivci hnutí SKINHEADS vyznávají duch kamarádství, duch pospolitosti, které jsou jinak obecnou potřebou "náležitosti" každého člověka.

Sociální nejistota, pocit neúspěšnosti a tápání ve společnosti, absence náležitosti k elitě a anonymita ve společnosti jsou rozhodující faktory, které vedou zejména mladou populaci k vytváření extrémistických hnutí. Soudobé sebe pojetí mladých lidí, kteří jsou příznivci zejména pravicových extrémistických hnutí, je založeno na těchto názorech:

- Ve svém okolí vidí mnoho nepřátel, kterými se cítí být ohroženi a proto jednají sebezáchovně.
- Jsou přesvědčeni, že panuje každodenní boj o přežití, ve kterém se prosadí jen ti nejsilnější.
- Násilí považují za běžnou a normální formu řešení konfliktů.
- Mají vizi katastrofy národa spočívající v jeho degradaci.
- Cítí se být vyobcováni ze společnosti a také se domnívají, že je nikdo nebere vážně.
- Pociťují velký vztek, který musí demonstrovat fyzickým násilím a tak dát najevo svou vlastní fyzickou sílu.
- Jsou přesvědčeni, že jsou povoláni k boji za správnou věc.
- Budoucnost vidí pesimisticky.
- Považují se za legitimní strážce pořádku, za spásu národa.

V chování a jednání mladých lidí, kteří jsou příznivci pravicových extrémistických hnutí lze formulovat některé typické znaky, aniž by byli nositeli zjevných projevů příslušnosti.

- Snížené rozlišovací schopnosti ve společnosti.
- Jsou náchylní k jednoduchým ale "siláckým" heslům.
- Nejsou ochotni příliš diskutovat.
- Interpretují vlastní a společenskou situaci pomocí jednoduchých klišé.
- Projevuje se u nich obětní mentalita.
- Trpí odloučením od rodiny i od vrstevníků.
- Dominují pocity osamocení, beznaděje.
- Mají pocit, že se nehodí do dnešní doby.
- Projevuje se u nich krize identity.
- Silně se brání konformitě společnosti.
- Inklinují k mysticismu, a další.

Všechny uvedené pocity je nutí nalézat a přidružovat se k pravicově radikálním skupinám (např. hnutí SKINHEADS), které jim nabízejí nový pohled na svět. Tato hnutí jim dále nabízejí:

- nové kamarádství a náležením k sobě rovným, pospolitost,
- zprostředkují jim pocit, že stojí ve středu dění, které je lepší než v reálné společnosti, ve kterém najednou převyšují ty, kteří jsou vně hnutí,
- konkrétní orientaci, zprostředkovávají pocit bezpečí a vlastní velikosti,
- zbavují potřeby myšlení a nahrazují jej schématem hodnocení: "přítel – nepřítel", které dává legitimní důvod k použití násilí,
- realizují jednotu slov a činů.

Hnutí dělá člověka silnějším, odvážnějším. Jejich jednání v akci je zastřešováno komunitou – davem. To dává jejich jednání spontánnost, odbourává sebekontrolu a zábrany. Řada z příznivců extrémistického hnutí nedokáže popsat, proč útočí na určitý objekt, proč útočí na cizince, černocho apod. Jediné co pocítují je, že "ponižování" činěné druhému je samotné povyšuje a dává jim zadostiučinění za "příkoří".

4. Úloha symbolů v extrémistických hnutích

Dříve než se budeme věnovat problematice symbolů a jejich úloze v hnutích extrémistů, speciálně v hnutí SKINHEADS, je potřebné vysvětlit základní obsah pojmů symbol, symbolika, emblém a runa.

Symbol podle Ottova slovníku naučného "jest umluvené neb obvyklé znamení čili značka pro nějaký předmět". Typickými symboly jsou např. písmena abecedy, číslice, interpunkční a matematická znaménka, chemické, fyzikální, meteorologické a další značky, které se vyvinuly jako zkratky označení (např. míry a váhy), nebo vznikly dlouholetými zvyklostmi jejich užívání. Jde tedy o konkrétní

označení určitého stavu či veličiny, označení abstraktního pojmu, zkrácené nebo obrazné vyjádření daného jevu. Prapůvod symbolů lze spatřovat v historickém dávnověku. Řada symbolů je převzata z řecké a římské mythologie, kdy každé božstvo mělo svůj symbol, který se dochoval do současné doby. Nejvíce symbolů však pochází z prvních dob křesťanství, jehož symbolem je kříž a symbolem mohamedánství je půlměsíc. Symboly řeckých písmen “alfa, delta, a omega jsou znamení – symboly vyjadřující Krista. Symboly křesťanství jsou patrné např. i při stavbě chrámů (kostelů) ve tvaru kříže apod.

Synonymem symbolu je emblém, který je francouzského původu a vyjadřuje odznak příslušnosti k povolání, vyjadřující povahu, vlastnosti, příslušnost určité osoby, která takový emblém užívá nebo nosí. Emblémy jsou časté v heraldice jako cechovní a rodové erby a korouhve. V mythologii byly erby výrazem atributu božstva, kterým se vzájemně odlišovaly. V současném moderním pojetí symbol a emblém splývají ve společný význam. Proč návrat k symbolismu

Tajné značky a symboly jsou staré jako lidstvo samo. Od nepaměti se o ně zajímali a pomocí značek a symbolů vyjadřovali své pocity, myšlenky, ideály jednotlivci i skupiny lidí a vkládaly jim někdy konkrétní, někdy skrytý význam nebo obsah, se kterým se jednotlivec nebo skupina identifikovala. Nejmarkantnější vývoj symbolismu je patrný u znamení kříže, o kterém se zmíním ve speciální kapitole, zabývající se symbolikou křížů.

Do této kategorie značek a symbolů pochopitelně musíme zařadit i runové písmo, runové znaky, o kterých bylo hovořeno v předcházející kapitole. V současné době je runové písmo hojně využíváno v řadě publikací hnutí SKINHEDS. Tento “návrat k minulosti” lze právě vysvětlovat návratem ke kultovníctví, k rituálům dávnověku, hledání řádu společnosti v mystice, v rituálech apod., které znamenají vymanění se z reality neúspěšnosti. Symboly působí na vědomí lidí ve dvou fázích.

V první fázi (spontánní fáze) utíkají určité skupiny lidí k symbolům v obdobích velkých osobních zvrátů a krizí, v období, kdy se hrouť představy o životě, kdy se nedaří uspokojit aspirace. Beznadějnost situace řeší uznáváním symbolů, které jsou těmto lidem známy, nebo jsou jim jinou osobou nabídnuty, nebo je mají po ruce. Symbol se tak stává nejprve náhražkou za něco, co je pro tuto osobu jinak nedostupné. Např. to, že si koupí na koncertu hnutí SKINHEADS nášivku, odznak či jiný zástupný znak hnutí je obvykle jediné, co je mu ve společnosti vzhledem k jeho možnostem a postavení dostupné.

Útěk k symbolice je však obecnou vlastností lidstva zejména v situacích osobních krizí, aby se tak vyhnuli úzkosti, strachu i samotnému bytí. K symbolům tyto jedinci utíkají zejména pod vlivem zkratkovitého jednání. Přílišné upínání se k symbolům však potlačuje racionalitu v uvažování. Symbol se stane velmi rychle “modlou”, na kterou se osoba upíná, hledá v ní záchranu, vyřešení zdánlivě beznadějně situace až se symbol stane “životním cílem”, který nahrazuje reálno. Vysněný symbol se stává vším, je pro člověka mnohem dosažitelnější než např. vzpomínaný společenský úspěch, až jej ovládne zcela. Symbol nahradí reálný stav a stane se pro člověka reálnem. Pohlčení

tímto symbolem začínají žít jenom pro něj, žít pro novou představu o společnosti, o světě. Logickým výsledkem vlivu symbolismu na osobnost je změna osobnosti, změna hodnotového žebříčku, společenské sounáležitosti apod. To má pro tuto skupinu osob “závislých na symbolice” někdy i relativně pozitivní dopad. Mění se jejich postavení ve společnosti. Z neúspěšných se přesouvají do skupiny úspěšných.

Vývoj závislosti jedince na symbolice je velmi dobře patrný na struktuře skinheadského hnutí. To se v zásadě člení na tzv. “zdravé jádro” a na “čekatele”. Tato základní struktura je právě vyjádřením toho, na kolik je jednotlivý příznivec hnutí ovlivněn novými cíly vyjádřenými v symbolice a jak dalece jsou již na symbolech závislí.

Druhá fáze (označovaná za striktní fázi) je typická integrací do hnutí, do multi společenství rovných, úspěšných, kde mají reálnou šanci subjektivně profitovat. Stávají se totiž “osobnostmi” multi společenství. K této subjektivní integraci jim dopomůže i určitá forma vojenské organizace skupiny, typická pro hnutí SKINHEADS, kde významnou roli sehrává vůdcovský princip. Život najednou dostává přísná a přesná pravidla, kterým se dobrovolně podřizují. Je jim předestřena přísná hierarchie “jejich” společnosti, mají před sebou jasný cíl čeho chtějí dosáhnout v tomto multi společenství a cesty, jak tohoto vysněného cíle mohou dosáhnout. Je jim předestírán i náhled na reálnou společnost, i když se jedná o pohled ryze subjektivní a subjektivní, podávaný uznávanou osobností, vůdcem. Je nastolena nová hierarchie hodnot, která je však v diametrálním rozdílu od obecně uznávaného hodnotového žebříčku.

Přechodem z první fáze do druhé sehrávají významnou roli i vůdcové, kteří s členy společenství manipulují právě pomocí symbolů.

Základní symbolika těchto společenství je postavena na **obětním symbolu** spočívajícím na **principu společné krve**, vyjadřující již od dob prvobytně pospolné společnosti “kmenovou jednotu” (pospolitost) na principu pokrevního příbuzenství (bratrství). “Společná krev” tak dokáže povznést (pošlechtit) i bez materiálních statků, bez majetku a dalších atributů úspěšnosti. Princip krve je tak povýšen na nejvyšší hodnotu života, na nejvyšší hodnotu směřující k úspěšnosti. Pokud se jedinec s tímto principem ztotožní, nemůže mu nikdo a ničím konkurovat, protože pokrevní svazek je nejvyšší hodnota.

Princip krve však s sebou přináší i další aspekt. Nekompromisní boj proti “odpadlíkům”. Hněv proti odpadlíkům společenství (hnutí) je dokonce nesrovnatelně vyšší, než proti Rómům. Ostatní členy reálné společnosti sice chápou jako lidské tvory, kteří mají “stejnou krev”, ovšem jednající nepřijatelným způsobem pro řád. Tím jim narušují jejich stereotyp, jejich symboliku a jsou potenciálními škůdci jejich multi společnosti, protože by mohli narušit jejich jednotu, vnést zmatek do řádu, do

zavedených vnitro skupinových pravidel. Ostatní lidští tvorové jim tak narušují to, co oni pracně vytvořili, aby tak unikli nejistotě, tápání a neúspěšnosti.

Na symbol společné krve navazuje **symbol bojovníků**. Na sociální nejistotu je často reagováno návratem do minulosti, jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách. Hovoříme o tzv. regresi. Běžným projevem tohoto návratu je tzv. sekundární narcismus, tj. vracení se do mateřského lůna. Jde o ontogenetický²² návrat k minulosti, k počátku vzniku a vývoje člověka, který má svou analogii v návratu zpět do minulosti, do starověké historii idealizované starogermánskou a keltskou mytologií, jako by šlo o návrat do doby “zlatých časů”. Starogermánský a keltský starovek je symbolizován mýtem válečníků, bojovníků, kteří ohněm a mečem řešili spory mezi panovníky, územní požadavky, kteří jsou chápáni jako symbol odvahy a statečnosti. Tímto způsobem jsou implantovány do současnosti, vykládané tímto multi společenstvím SKINHEADS, principy fungování feudální až otrokářské společnosti, ve které právě válečníci, postavení násilné často z řad poddaných, jsou hrdiny aniž by vlastnili jakýkoliv majetek, postavení apod. Symbol bojovníka je velmi silně uznáván zejména v hnutí SKINHEADS vyznáváním a obracením se k bohu “ODINOVI”. Kult boha Odina pravděpodobně vzniknul v Německu, Dánsku nebo v Anglii. Mýtus o tomto bohu se do severských zemí dostal až později, kde byl označován za boha zpěvu a radosti. Germány byl původně označován za boha větru, který na sebe bral podobu havranů. Volnost pohybu havranů, jejich oblévání země vytvořilo mýtus poslu boha Odina, kteří dohlíží nad děním na zemi a tak jim postupně byla připisována nadpozemská moc přenášení myšlenek na boha Odina. Bůh však bral na sebe i podobu vlků, kteří představovali jeho žravost a lačnost. Protože bůh Odin podle mýtu sídlil v horách, odkud přicházely větry, byla mu přisuzována i podoba větru. Postupem času se Odin stal i bohem mrtvých. Tento mýtus byl dále rozvinut u Vikingů, u kterých se Odin stal i bohem bojovníků, které bůh Odin povolal jako mrtvé do svých zástupů, aby s nimi bojoval proti zlu. Odin se tak v podání Vikingů začal jmenovat Valfadir, nebo Valgautr, tj. otec mrtvých. Tak, jak se mýtus o činech boha Odina rozšiřoval, postupně mu byla přisuzována veškerá moc nad živými i mrtvými na zemi. Stal se bohem živých, mrtvých, stal se bohem větru, života i smrti, v době vikingských válek se stal bohem válečníků. Bůh Odin tak ovládal vše pozemské i nadpřirozené. Bůh Odin byl mýtus, který převzali příznivci hnutí SKINHEADS jako svůj symbol bojovníka, symbol všeho konání. Tak se stalo runové písmo a Bůh Odin dominantními symboly pro SKINHEADS.

²² Ontogeneze velmi úzce souvisí s ontologií, což je filozofická disciplína, která se zabývá bytím jako takovým a velmi úzce související s metafyzikou, která s rozvojem empiricko – pozitivistickým chápáním je stále více zavrhována. Ontogeneze se však uplatňuje v moderním proudu 20. století v tzv. existencialismu a jemu blízkých myšlenkových proudech.

- Typickým znakem je nárůst vystoupení skupin obyvatel nebo jednotlivců výrazně vybočujících “z normality”.
- Tyto projevy jsou označovány za “extremismus”.
- Extrémistické projevy mohou mít řadu podob.
- např. terorismus, jehož nástrojem je teror,
- činnost různých náboženských sekt,
- nebo také rasově motivovaná trestná činnost, jejíž společensky nejzávažnější příčinou je rasismus.
- v České republice tyto projevy nenabýly masových rozměrů a jsou označovány za excesy.

Extrémistické aktivity můžeme zobecnit do tří základních skupin:

1. Realizace vysoce ušlechtilých a humánních cílů, ale způsobem, který v menší či větší míře se neslučuje se společenskými pravidly chování.
2. Realizace představ o politickém systému společnosti a jeho fungování, které odporují obecným normám morálky a humanity způsoby, které jim umožňují platný právní řád (“slušnou” formou chtějí prosadit “neslušné” cíle).
3. Realizace nelidských, nehumánních, rasově segregujících cílů protizákonnými a nelidskými prostředky. Do této třetí skupiny lze zařadit i převážnou část rasově motivovaných útoků.

5.1. Vymezení rasově motivované trestné činnosti

Rasově motivovanou trestnou činností, jako jednu z forem extremismu, můžeme definovat jako společensky nebezpečné trestní jednání, kterým pachatel verbálně, graficky nebo brachiálně útočí na rasově, národnostní, vyznáním nebo politickým přesvědčením odlišné občany nebo potlačuje jejich zaručená práva a svobody pro jejich rasovou, etnickou, národnostní nebo náboženskou odlišnost.

5.2. Znaky RMTČ

1. společensky nebezpečné jednání.
2. útok na práva a svobody rasově, etnicky, národnostně nebo nábožensky odlišných občanů,
3. motiv jednání, kterým je rasová, národnostní, náboženská zášť,
4. protiprávnost jednání.

Za rasově motivovanou trestnou činnost jsou zpravidla označena jednání uvedená v základní skutkové podstatě trestných činů:

- hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 tr. zák.,
- podněcování k národnostní a rasové nenávisti podle § 198a tr. zák.,

- podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260, § 261 tr. zák.,
 - omezování svobody vyznání podle § 236 tr. zák.,
nebo vyjadřující společenskou nebezpečnost trestných činů spáchaných z rasových pohnutek v kvalifikované skutkové podstatě, zohledňující rasovou pohnutku jako kvalifikovanou okolnost, která má vliv na zvýšení trestní sazby za spáchaný tr. čin. Jedná se o tr. činy:
 - násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci podle § 196 tr. zák.,
 - vražda (§ 219 odst. 1, odst. 2 písm. g tr. zák.),
 - ublížení na zdraví (§ 221 odst. 1, odst. 2 písm. b, § 222 odst. 1, odst. 2 písm. b tr. zák.),
 - vydírání (§ 235 odst. 1, odst. 2 písm. f tr. zák.),
 - poškozování cizí věci (§ 257 odst. 1, odst. 2 písm. b tr. zák.).
- Méně závažná jednání - přestupek proti veřejnému pořádku podle § 49 odst. 1 písm. a - c) přestup. zákona.

Typické formy s způsoby páchaní rasově motivované trestné činnosti.

- a) verbálně,
- b) brachiálně,
- c) graficky (mediálně).

5.3. Charakteristické zvláštnosti pachatelů

- sociálně narušené osoby,
- ve většině případů jde o osoby mladistvé,
- věkový průměr pachatelů se snižuje až pod hranici trestní odpovědnosti,
- jde převážně o pachatele s nízkým vzděláním,
- s nízkými příjmy, bez sociálního zázemí,
- rasově motivované útoky jsou pro ně seberealizací, útekem z reality jejich společenské, osobní, pracovní i ekonomické neúspěšnosti,
- považují se za “budovatele nového společenského řádu”,
- rasově motivovaná trestná činnost je páchána pod vlivem alkoholu,
- dominujícím faktorem je parta až dav, které umocňují agresivitu i kuráž pachatelů, navozuje pocit bezpečí, anonymity,
- u pachatelů jsou zjišťovány výrazné poruchy v oblasti emocí, labilita, citová otupělost, citové strádání, typická je impulsivnost a časté jednání v afektu,
- v jejich interakcích s okolím schází často jakékoliv morální zábrany.

Motiv

Motivem rasových útoků je obvykle rasová, náboženská, národnostní nenávisť a zášť, rozdílné politické přesvědčení, rozdílné vyznání nebo to, že poškozená osoba je bez náboženského vyznání, nebo také antisemitismus.

H n u t í

Hnutí můžeme charakterizovat jako neoficiální, nekonzistentní sdružení občanů usilujících o prosazení svých zájmů i za využití protiprávních prostředků, stejných rasově orientovaných názorů na společenské vztahy, postavení národa a národnostních menšin, s negativním postojem k občanům odlišné rasy, barvy pleti, s odlišnými kulturními zvyklostmi, náboženstvím apod.

Politické hnutí

- chápáno ve významu politického hnutí jako právnické osoby,
- vzniká na základě zákonem stanovených podmínek (zák.č. 424/1991 Sb. o sdružování, v politických stranách a hnutích, ve znění pozdějších předpisů),
- je výrazem ústavního práva občanů sdružovat se v politických stranách a hnutích,
- podmínky vzniku (§ 4 cit. zákona) vymezeny negativně,
- stanoveno, kdy činnost politického hnutí je v rozporu se zákonem a to:
 - porušují ústavu a zákony nebo jejich cílem je odstranění demokratických základů státu,
 - nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
 - směřují k uchopení a držení moci zamezující druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačování rovnoprávnosti občanů, jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobody občanů.

R a s a

Rasou rozumíme velkou skupinu lidí, která se liší od jiné somatickými, psychickými, kulturními, jazykovými a jinými zvláštnostmi. Mezi typické znaky, které jsou odlišujícím kritériem mezi rasami, je např. vzhled a tvar nosu, rtů, očí, ale i temperament, životní energie apod. Rasy jsou skupiny lidí, které se vyvinuly z jednotlivých typů prapředka člověka v průběhu vývoje lidstva. Jsou rozlišovány tři základní rasové skupiny:

- rovníková (negroaustralská) rasa,
- indoevropská rasa,
- mongolská rasa.

Postavení Rómů

Rómové jsou minoritní skupinou obyvatel, která z hlediska národnostní, rasové i historické identity je etnickou skupinou s výraznými znaky kulturní, společenské a fyzické povahy. Svými fyzickými, antropologickými, společenskými i historickými atributy, svou specifickou kulturou, psychickými zvláštnostmi, barvou pleti, odlišným životním stylem, jazykovou a kulturní odlišností a vlastním vědomím národa, naplňují podle moderních hledisek definice termínu národ a národnost.

Negativní jevy, které mají vliv na vznik rasově motivovaných útoků

- všeobecná nechuť občanů podílet se na objasnění deliktů, pramenící z obecně převládajícího negativního postoje vůči obvykle napadaným občanům - Rómům a obecně z xenofobních postojů,
- dochází spíše k odsuzování poškozených,
- s pachateli trestného činu jsou projevovány skryté sympatie,
- obecným problémem je strach občanů před následky v případě, že budou vypovídat proti agresivním pachatelům,
- na pomoc veřejnosti při vyšetřování rasově motivovaných útoků proto nelze příliš spoléhat.

Názory majoritní části obyvatelstva lze shrnout takto:

Na otázku, proč máte spadáno právě na Rómy, pachatelé zpravidla lakonicky odpoví:

- “Prostě jsou černí”,
- “Nechceme je u nás”,
- “Vnáší do společnosti jinou kulturu, kterou nechceme”, apod.

Ve vývoji společnosti lze vyzorovat několik zásadních, varovných faktorů:

- Zvedá se mýtus jakéhosi pozitivního násilí, se kterým většina společnosti souhlasí.
- Snaha převzít “spravedlnost do vlastních rukou”.
- Banalizace zla.
- Nacionalizace společnosti – “Vlastní národ nade vše.”

Dominující ve společnosti je ovšem pohled na Rómy jako na neodpovědnou, nepoctivou a k trestné činnosti inklinující minoritu, která zneužívá existující sociální a demokratické poměry a proto musí být vyhubena.

5.4. Symbolika

Symbolika barev

V symbolice hnutí skinheads dominují tři barvy. Černá, bílá a červená.

Bílá barva - je symbolem čistoty a nevinnosti. Pro hnutí skinheads značí čistotu rasy, čistotu národa.

Červená barva - je symbolem ohně, krve. Pro fašismus a příznivce hnutí skinheads se stala symbolem pokrevního svazku.

Černá barva - znamená smrt, v podání skinheads symbolizuje anarchii, nenávist ke všem, kteří “przní čistou rasu” a předurčuje jejich záhubu. Stala se symbolem rasové nenávisti proti všem s rozdílnou barvou pleti, zejména symbolem boje proti “cikánům a všem černým”.

Kombinaci těchto tří barev, nebo alespoň barvy černé a bílé, lze nalézt téměř na všech fašistických symbolech i symbolech nošených příznivci fašistické diktatury a ideologie.

Symbolika čísel

14 - “My musíme chránit existenci našich lidí a budoucnost bílých dětí”.

18 - kryptogramem iniciálu jména Adolfa HITLERA.

88 - “HEIL HITLER”

Symbolika nápisů a hesel

GOTT MIT UNS - “Bůh s námi”. Uvedený nápis je obvyklý pro přezky vojenských, nacistických opasků. (Byl přítom myšlen bůh Germánský – nikoli “křesťanský”)

MEINE EHRE HEISST TREUE – “Má čest je věrnost”. Jde o heslo SS.

BLUT END EHRE – “Krev a čest”. Heslo užívané a typické pro Hitler Jugend, Hitlerovu mládež a také pro jednotky SS.

ALLES FÜR DEUTSCHLAND – “Vše pro Německo”. Heslo SA.

EIN VOLK, EIN REICH, EIN FÜHRER – “Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce”.

SIEG HEIL - “Vítězství zdar”. Jde o stranický pozdrav, nebo také bojové heslo. Pro fašistické Německo se stalo typických až v kombinaci se zdviženou pravicí do typického fašistického pozdravu.

MEIN EHRE HEISST TREUE – “Mou ctí je věrnost”. Používali zejména důstojníci SS.

WHITE RACE – OUR PRIDE – Bílá rasa – naše hrdost. Zcela evidentní rasový obsah hnutí, které tento nápis používá.

HASS – Tímto slovem je vyjadřována nenávisť a zášť. Písmena “S” bývají obvykle nahrazena runovými znaky SS. Druhým významem však může být zkratka Hitler Adolf SS. Je zřejmé, že se jedná o nacistický (neonacistický) symbol.

5.5. Základní dělení symboliky extrémistických hnutí

A: Symbolika se zjevným rasovým motivem.

B: Symbolika s latentním rasovým motivem.

C: Symbolika prostá rasového motivu.

Symbolika se zjevným rasovým motivem

KATEGORIE “A”

- anticipují (předjímají) rasový motiv,

- svým grafickým provedením navozují nebezpečí porušování práv a svobod občanů,
- otevřeně deklarována národnostní, rasová, třídní nebo náboženská zášť,
- jejich rasový, antisemitský a jiný xenofobní obsah je obecně známý z historických souvislostí,
- zástupné znaky jsou obecně, celou společností nebo dokonce v mezinárodním společenství zavrhovány a odmítány a chápány jako symboly evokující nebezpečí pro určitou skupinu obyvatel,
- v historii lidstva jednoznačně spojeny s rasovou, národnostní, náboženskou diskriminací.

Symbolika s latentním rasovým motivem

KATEGORIE "B"

- symboly, emblémy nebo jiné atributy typické pro určitou skupinu obyvatel,
- rasový, antisemitský, protináboženský charakter není obecně zřejmý ani známý,
- zpravidla není zcela jednoznačně znám jejich samotný význam a obsah,
- mají vícero významů, z nichž historický není zpravidla negativisticky zaměřen,
- rozhodující je míra identifikace osoby se skrytým významem a obsahem znaku,
- mají zpravidla stejné skupinové vlastnosti jako znaky první kategorie, rozdíl spočívá v míře obecného povědomí významu a charakteru znaku a v míře identifikace jednotlivce s obsahem a významem znaku.
- z hlediska společenské nebezpečnosti nejsou veřejností tak zcela jednoznačně považovány za společensky závadné,
- pro mnohé občany jejich obsah směřující k potlačování práv a svobod občanů, ideový obsah podněcující k rasové, národnostní, etnické nebo náboženské zášti zůstává skryt a jako takové nejsou ani obecně vnímány.

Symbolika prostá rasového motivu

KATEGORIE "C"

- je prostá rasového obsahu, motivu,
- nelze jim obecně ani zvláštěně přisuzovat, že by směřovaly k podpoře či propagaci rasismu, antisemitismu, fašismu, nacismu či k propagaci jiné formy útisku etnika, rasy, národnosti nebo náboženského vyznání,
- zpravidla jsou obecně zavrhovány z morálního hlediska pro svůj obvykle vulgární nebo jinak nevhodný obsah a způsob prezentace,
- nejsou ve společnosti zakázány a jsou společností tolerovány.

Poznámka:

Následující vymezení náboženského extremismu z pozice kriminalistického je užitečné zkonfrontovat s pohledem religionistickým, který přinášíme v další příloze.

(3) Náboženský extremismus (náboženské sekty)

Náboženským sektám v České republice je v poslední době věnována zvýšená pozornost. Je tomu tak jednak proto, že sekty působí na vědomí lidí dosti tajemně a cizorodě a také proto, že v této souvislosti se hovoří o hrozbě pro určité skupiny mládeže, která je ochotna naslouchat manipulačním praktikám agilních náboženských hnutí. Náboženské sekty, nebo jinak označovaná za náboženská hnutí, nové náboženské směry, pseudo náboženské směry a další, působící vedle tradičních náboženských společností (za ty se považují především církve a židovské náboženské obce) skutečně mohou znamenat pro některé snáze zmanipulovatelné občany určité nebezpečí. Veřejnost proto právem požaduje dát jasnou hranici mezi náboženskými společnostmi a mezi těmi náboženskými seskupeními, které jsou označovány za sektu. Veřejnost také požaduje, aby bylo jasně definováno nebezpečí, které zejména mladým lidem hrozí.

1. Charakteristika náboženských sekt

Veřejnost i přes některé obavy naznačené v úvodu této kapitoly, existenci sekt příliš nevnímá. Sporadicky se o sektách dozvídá ze sdělovacích prostředků a to v několika málo případech, kdy činností sekt bylo poškozeno psychické zdraví několika jednotlivců nebo v případech, kdy činností sekt byly ohroženy osobní svobody občanů, kteří se však svých svobod v sektě vzdali "dobrovolně". Pro většinu sekt jsou charakteristické extrémní názory na život, společnost, vztah mezi lidmi, na chápání dobra a zla apod. Hlavní důvod, proč je těmto náboženským sektám věnována pozornost je potenciální nebezpečí plynoucí z psychické manipulace s jednotlivcem, které může být velmi nebezpečné, zejména pro mladého člověka. Sekty se vyznačují rozmanitým sociálně problémovým jednáním, v některých ojedinělých případech mají snahu i zasahovat do fungování společnosti a dokonce některé sekty mají sklon k násilným jednáním v podobě hromadných sebevražd nebo i teroristických akcí. Sekty jsou chápány značně odlišně např. jako organizace či skupiny různého charakteru a zaměření působící v rozmanitých sférách života. V obecné rovině však jde o organizace, které porušují práva občanů na svobodné rozhodování i nakládání s hmotnými statky a v některých případech i se životem. Vedle termínu sekta bývají používány i termíny kult, netradiční náboženství, alternativní religiozita, nekonvenční náboženské hnutí, nové náboženské směry nebo hnutí, na akademické půdě se nejvíce ujal pojem nové náboženské směry. Pro určité zjednodušení budu dále používat pouze termínu sekta, byť jsem si vědom, že ne zcela přesně vystihuje určité roviny chápání problému. Autor HASSAN označuje sekty za zhoubné kultury²³, které se liší od běžné

²³ HASSAN, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. Hakl, Janečka, Brno,

společenské či náboženské skupiny tím, že nutí své členy setrvávat ve skupině přemlouváním, nátlakem nebo jinými nepřipustnými způsoby ovlivňování. Pojem sekta lze vymezit z různých hledisek – sociologických, teologických a dalších. Žádná definice však není dokonalá a vyčerpávající²⁴). Mimo jiné lze sektu definovat jako **organizovanou skupinu religiózně zaměřených lidí s dogmaticky nekonvenčními názory na úlohu a postavení člověka ve společnosti, založené na kultu osobnosti, s výraznou psychickou manipulací osobnosti, zaměřené na rozložení osobní identity jednotlivce, vedoucí až k vytvoření duševního otroctví a absolutní závislosti na vůdci sekty.**

Z kriminologického hlediska je sekta vymezena jako náboženské seskupení, které dlouhodobě působí na sebehodnocení jednotlivců takovým způsobem, že tito lidé docházejí k psychické újmě, která bývá charakterizována především ztrátou individuality, sníženým sebevědomím, sníženou schopností žít samostatně bez skupiny a bez jejího vůdce. Mají strach z vnějšího světa mimo skupinu. U mladých lidí dochází k hlubším změnám osobnosti, často i v důsledku ovlivňování jednotlivce skupinou specifickými metodami nátlaku, sugesce, rituály, izolací, půstu a dalšími.

Kultem je obvykle rozuměno slepé uctívání autority, nadměrné zveličování zásluh jednotlivce, jehož teoretickým základem je nekritický často až dogmatický názor na dějiny a zejména na vedoucí a rozhodující úlohu některých osobností v dějinném vývoji.

Není ani tak rozhodující definice sekty, jako spíše vymezení základních znaků a praktik sekt při práci s lidmi. Následující znaky sekt nemusejí být zastoupeny absolutně u všech náboženských sekt. Rovněž tak jejich výčet není zcela vyčerpávající. Následující znaky by však měly poskytnout základní orientaci v zaměřenosti těchto extremistických skupin a základní orientaci pro rozlišení sekty a náboženské společnosti²⁵).

- ◆ **Absolutizace moci vůdce sekty.** Příčinou nápadné absence svobody členů sekty bývá velmi silná autorita. Výroky zakladatele, vůdce, mesiáše a dalších řídicích “osobností” sekty jsou považovány za závazné a nezpochybnitelné. Vůdci sekty a dalším “vyvoleným” sekty jsou přisuzovány až božské atributy. Vedoucí jsou nezpochybnitelnými autoritami, které si činí nárok na organizaci a rozhodování o všech činnostech, včetně oblasti života a nepřipouštějí naprosto žádnou alternativu.

1994.

²⁴ Různými definicemi sekt se zabývá ve své práci “Sekty” Milada MARTINKOVÁ v rámci výzkumu prováděném Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, který byl publikován v ISKP v Praze 1996.

²⁵ Podrobně se problematikou charakteristiky náboženských společností a sekt v České republice zabývá Zdeněk VOJTÍŠEK v časopise Policista 8/1998.

- ◆ **Cílevědomá regulace informací pro členy sekty.** Koncentrace moci v rukou jednotlivce nebo malé skupiny vedoucích “osobností” je zajištěna řadou pák. Autorita se proti kritice brání např. různými pohrůžkami exkomunikace, vytvářením informačních bariér apod. K tomu je zajištěno, aby literatura, která je předkládána členům sekty, byla šířena pouze z jednoho centra. Příslušníkům sekty není sice přímo, ale výchova a další manipulace s jejich míněním dosáhne toho, že nesledují televizi, neposlouchají rozhlas, jsou odříznuti od informací “z venku”, čtou pouze “doporučenou literaturu”, apod. Všechna tato omezení členové sekty přijímají zcela dobrovolně.
- ◆ **Respekt k autoritám není přijímán jako omezení vlastní vůle, ale většinou jako úleva.** To je logické. Většina lidí, která utíká k sektám chce, aby za ni někdo rozhodoval. Rozhodování autority je proto bráno jako odnětí břemene rozhodování a odpovědnosti za své činy. Odpovědnost tedy přebírá na sebe vůdce. Rozhodování člena sekty je tak zúženo pouze na rozhodnutí, zda bude či nebude respektovat vůli vůdce.
- ◆ **Sekty jsou většinou přísně organizovaný systém řízený ze shora dolů.** Emoční vztahy jsou přípustné pouze vertikálně, tj. k vůdci a dalším osobnostem sekty ne však ke kolegovi. Všechny ostatní emoce jsou povrchní, hlubší citové vztahy jsou záměrně potlačovány.
- ◆ **Poslušnost je zcela dobrovolná, není přímo vynucována.** Do této poslušnosti jsou členové sekty postupně vmanipulováni. Tím je zajištěna naprostá ovladatelnost členů, včetně jejich intimního života. Toto ovládání je paradoxně důvodem, proč se lidé k sektám připojují. Nemusejí se totiž v sektě o ničem rozhodovat a nést za své rozhodnutí odpovědnost. Sekta pomáhá členům k úniku od reality. Zbavuje nutnosti přemýšlet, zbavuje úzkosti ze svobody a odpovědnosti. V sektách se nic nepřikazuje a nezakazuje. V sektách se pouze říká, co je správné a co není správné a apeluje se na svobodu člověka, na jeho svědomí.
- ◆ **Alternativou neposlušnosti je exkomunikace ze sekty.** Tak se poslušnost a oddanost vůdci stává záležitostí cti a nejlepšího svědomí každého člena sekty.
- ◆ **Opuštění sekty je v praxi téměř nemožné.** Jen velmi silné osobnosti, které se dokáží po soustředěné manipulaci vzchopit a ze sekty uniknout, a to i za cenu represivních kroků ze strany ostatních členů sekty k nim i k jejich rodinám. Součástí manipulace je totiž tzv. bombardování láskou. Opuštění sektu po tomto procesu výchovy by znamenalo ztratit snad to nejcennější v oblasti citového života.
- ◆ **Vysoká úroveň excitace (vybuzení, stimulace).** Nadšení z práce v sektě se časem může vytratit. Proto je nahrazováno tvrdou disciplínou a morálkou. Disciplína a morálka je časem nahrazována i vmanipulovaným strachem. Strachem z exkomunikace do světa “nepřátel, zla, bezpráví apod”. Každé zaváhání o účelnosti setrvat v sektě je vmanipulováno jako vážné provinění proti vůdci. Tento strach z viny, je stále obnovován a permanentně udržován.

Strach z toho, že jako člen sekty nevyhovují požadavkům vůdce a mohl bych být ze sekty vyloučen, je ta největší hrozba, které se členové sekty bojí.

- ◆ **Míra prokazované lásky je postupem času úměrná podávanému pracovnímu výkonu.** Výsledky práce člena sekty jsou dávány do přímé souvislosti s jeho duchovní pokročilostí a je za ně plně odpovědný. Za jakýkoli neúspěch, ať již osobní, nebo kolektivní, ve kterém je člověk zařazen, se cítí každý osobně odpovědný a vinen. Žije tak neustále ve vědomí drtivé nedostatečnosti výkonu i prokazované oddanosti sektě.
- ◆ **Pocit viny je hnacím motorem, který způsobuje neuvěřitelné výkony členů sekt.** Neúspěch se neřeší. Léčí se intenzivnější četbou posvátných textů, poslechem motivačních kazet, modlitbami, větším objemem práce pro sektu apod.
- ◆ **Sekty cílevědomě budují ve svých členech představu nebezpečného nepřítel.** Může jím být kdokoliv a cokoliv, co sektu neustále pronásleduje a z čeho je potřebné mít strach. V sektě je kreslen "černobílý obraz", v němž vše dobré je v sektě, vše špatné se nachází mimo sektu.
- ◆ **Pocit výlučnosti a nadřazenosti sekty.** S černobílým obrazem je vmanipulována do členů sekty její výlučnost v řešení problémů. Sekta je tak nadřazena všemu. Jediná sekta dokáže rozeznat dobro od zla, jediná sekta dokáže rozhodovat o všem.
- ◆ **Není legitimního důvodu opustit sektu.** Každému členovi sekty je vmanipulováno do mysli přesvědčení, že kdyby odešel, postihl by ho strašný trest.

2. Psychická manipulace jako základ činnosti sekt

Členové a příznivci sekt jsou získáváni zpravidla během kampaní - náborových akcí různými sliby, které v pozdější době většinou nejsou plněny. Při náborových akcích je používána metoda psychického působení, kterým se ovlivňuje psychika osobnosti např. v oblasti volní a vnímání. Tito jedinci se postupně mohou dostat do psychické závislosti na vedoucích skupin, kterými pak mohou být postupně využívány např. jako levná pracovní síla, nebo jsou zneužívány jejich vědomosti a dovednosti. Jak již bylo uvedeno, nejrozšířenější jsou náboženské kultury, které se orientují na náboženské dogma. Tvrdí, že jim jde pouze o duchovní zájmy, ale přitom jejich vůdci často, na rozdíl od běžných členů, žijí v přepychu a úspěšně podnikají. Jsou zaměřeni na získávání peněz a moci. K dosažení svých cílů zneužívají členů sekty, u kterých se snaží záměrně vybudovat jejich závislost na sektě a jejím vůdci. V části týkající se základních znaků sekt byla vyslovena základní filosofie přístupu k manipulaci s lidmi tj.: **V sektách se nic násilně nepřikazuje a nezakazuje. V sektách se pouze říká, co je správné a co není správné, a apeluje se na svobodu člověka, na jeho vědomí a dobrovolnou poslušnost a oddanost sektě. Jde evidentně o skrytou psychickou manipulaci.**

Psychickou manipulaci²⁶⁾ je možné charakterizovat jako soubor postupů, kterými je ovlivňováno psychické myšlení, cítění a chování jedince. Může mít pozitivní i negativní dopad na člověka. Kladný dopad je např. v psychoterapii, kde se však neusiluje o ztrátu nezávislosti, svobody a individuality jedince. Psychická manipulace v sektách je zaměřena na potírání samostatnosti v úsudku jedince a na potírání individuality. Je současně zaměřena na pěstování závislosti jedince na skupině či vůdci a na pěstování konformity. Psychická manipulace nevyžaduje žádné zjevné násilí. Bývá prováděna obvykle tak, že její provozovatelé jsou obětí považováni na lidi, od kterých nehrozí žádné nebezpečí tak-že postižený bývá méně ve střehu a bezděčně s provozovatelem psychického násilí spolupracuje. Poskytuje mu informace především osobního a soukromého charakteru, které jsou později využity proti jemu samotnému. Realizátor psychické manipulace obvykle hledá slabé místo oběti, aby pak od něj začal destabilizaci osobnosti. Psychická manipulace je doplňována pak dalšími postupy např. hypnózou, postupem tzv. skupinové dynamiky. Přitom noví členové sekty nemají tušení o vlastně jde a že jsou záměrně psychicky manipulováni. Psychická manipulace v sobě zahrnuje řízené chování, řízené myšlení, řízené emoce a řízené informace. Psychickou manipulací dochází v podstatě k rozštěpení osobnosti (nikoliv ve smyslu schizofrenním) a to na dvě identity osobnosti. Jedna je kultovní (nová, která byla "naordinována") a ta původní je silně potlačena. Psychickou manipulaci můžeme označit za psychické násilí uplatňované v sektě a kterému se jednotlivec zcela dobrovolně podřizuje. Sekty psychickou manipulaci používají na získání, přeformování a trvalé ovládnutí subjektu, který je uvnitř sekty, kultovní osobností. Účelem tohoto psychického násilí je podmanění si člověka tak, aby se stal poslušným vykonavatelem kultovního názoru vůdce.

Nebezpečnost kultovního psychického násilí je pro veřejnost více či méně skryta. Rovněž osoba, která je objektem psychického násilí ji jako násilí zpravidla nevnímá. Přijímá jej jako součást své "očisty duše" (většina sekt je založena na náboženských principech), pro kterou je ochotna pod psychickým působením vůdce sekty strpět i páchání trestné činnosti vůči sobě. V čem tedy lze spatřovat nebezpečnost psychického násilí sekt na určité občany a tím nebezpečnost páchání trestné činnosti? Především v cílevědomém a cíleně zaměřeném působení na vybrané okruhy osob. Pod pláštěm náboženských hodnot se pomocí sekt seberealizují jedinci, u kterých dominují takové lidské vlastnosti jako jsou megalomanství, egocentrismus, sobectví, nesnášenlivost (i rasová), touha po absolutní moci, pedofilní sklony nebo jiné patologické sexuální sklony. Působení sekt je orientováno na ty skupiny obyvatel nebo jednotlivce, u kterých jsou oslabeny přirozené obranné mechanismy člověka, na osoby, které se ocitly v silném, dlouhotrvajícím psychickém stresu. Značná část iniciativ sekt je zaměřena do řad mládeže, která je vstřícnější všemu novému,

²⁶⁾ Srovnej KOŽNAR, J.: Skupinová dynamika, Skriptum, Karolinum, Praha, 1992.

Srovnej HASSAN, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. Naklad. Janečka, Brno, 1994.

neotřelému, která je ve své podstatě více či méně v opozici proti všemu, co se tradičně ve společnosti uznává. Sekty své působení orientují do řad narkomanů, kteří mají snahu s užíváním drog přestat a hledají způsob jak se z vlivu drog vymanit a v řadách sekty hledají útočiště a okamžitou záchranu. Určité sekty se naopak orientují na starší, zejména movitější občany. V těchto případech je motivem jednání sekt a zejména jejich vůdce touha po zisku, protože při vstupu občana do sekty pod vlivem psychického působení odevzdá do rukou vůdce sekty všechn svůj majetek, se kterým je dále oprávněn nakládat výhradně vůdce. Psychické násilí je uplatňováno zejména v těchto sférách působení sekt:

- **cíleně a programově ochromují schopnost jedince samostatně jednat a ničí jeho individualitu.** Záměrné působení sekty na jedince vede k jeho absolutní závislosti na sektě a jejím vůdci. Ztrácí se tak postupně jeho kritičnost, dochází ke ztrátě volných vlastností, takový člověk je snadno manipulovatelný a nejsou ojedinělé případy, kdy je pak zneužíván k páchání trestné činnosti.
- **je narušen vztah jedince s vnějším světem.** Sekty vytváří uzavřené komunity, které nedovolují volný pohyb členů, zastrašováním a psychickým nátlakem je nutí pohybovat se jen v komunitě sekty. Dochází tak k degradaci osobnosti, která sebe i svůj majetek "dobrovolně" odevzdá do služeb sekty a jejího vůdce.
- **totalitní řízení sekty vede k nepředvídatelnosti jednání sekty.** Členové sekty jsou po soustavné psychické manipulaci udělat pro svého vůdce cokoli, včetně protiprávních jednání.
- **je zneužíván fyzický a psychický potenciál zejména mladých lidí.** Mladí lidé jsou obvykle zdraví, vzdělaní, aktivní a cílevědomí. Tyto vlastnosti však zapojením se do života sekty "odevzdají" výhradně vůdci sekty, který tohoto potenciálu využívá pod pláštíkem zájmu sekty výhradně pro sebe.
- **je deformován vývoj dětí.** Rodiče, kteří jsou členy sekty, vytrhávají děti s běžného rytmu života, dětského prostředí a modelují dítě podle potřeb sekty. Děti jsou také často obětí sexuálního zneužívání opět v zájmu sekty. Péče o ně je často zanedbávána po stránce mravní, vzdělanostní i hygienické.
- **u některých sekt dochází k vyzbrojení členů.** Pod vlivem psychického působení se tak vytváří "boží armáda" ovládaná zpravidla fanatickým vůdcem. Činnost takto vyzbrojených sekt je nevyzpytatelná a kdykoliv může přerůst v násilný čin.
- **jedinec je omezován ve svém projevu.** Většina sekt skrývá svou podstatu před veřejností. Zakazuje a pro ten případ zastrašuje své členy cokoli o identitě a činnosti sekty na veřejnosti hovořit. Zde je nastolena otázka dodržování základních práv a svobod občana jako základního kodexu každé společnosti. Sekty obvykle navenek působí velmi pozitivně. Málokdo z občanů při rozhovoru s členem sekty tuší, že je manipulován, ovládan a tak pomalu připoutáván k sektě.
- **jsou využívány nejmodernější psychologické techniky** pro ovlivňování člověka, které vedou k jeho oslabení vůle a kontroly myšlení, citění a jednání.

Problém náboženského sektářství ve výchovné praxi

Ivan O. Štampach, Jiří Zajíc

1) V čem je problém?

V každém výchovném hnutí dříve nebo později narazíme v praxi na problém náboženského sektářství. Má dvojí podobu:

- a) jde o ohrožení, které svěřeným dětem a mladým lidem hrozí zvnějšku (z prostředí mimo hnutí)
- b) ohrožení mohou působit přímo vychovatelé (vůdcové) mající tendenci vnášet své sektářské tendence mezi své svěřence, případně - zejména u dospívajících - to mohou být vrstevníci z oddílu (kmene), kteří sami jsou v kontaktu s nějakou podobou sektářského působení - a ostatní "indoktrinují".

Při snaze přiměřeně reagovat na tuto reálnou hrozbu se dostávají do konfliktu dva přístupy, samy o sobě cenné a důležité, které však vůbec není lehké v konkrétním případě spojit. Jsou to:

- náboženská tolerance spojená s konfesní neutralitou
- ochrana dětí a mladých lidí před riziky náboženského extremismu

Někdy zvítězí tolerance spolu s neutralitou a opomene se ochrana před nebezpečnými vlivy. K tomu jsou náchylní zejména mladší vychovatelé, kteří v důsledku důrazu na svobodu (mnohdy s poukazem na praktiky předchozího totalitního režimu) z "principu" odmítají jakoukoli "regulaci" v této oblasti, protože jí automaticky považují za nepřípustné zasahování do osobní svobody.

Jindy snaha chránit děti před sektářstvím vede k tomu, že některá náboženská vyznání se preferují a jiná potlačují. Váha se nakloní směrem k netoleranci. K tomu mají zase sklon buď lidé, kteří se sami považují za "nevěřící" a jsou ochotni nanejvýš tolerovat velká tradiční náboženství, nebo právě příslušníci tradičních církví, kteří cokoliv mimo jejich hranice považují za principiálně škodlivé, a proto potřebné potlačovat.

Už z toho je vidět, jak nesnadné je spojit oba tyto přístupy a vyrovnaně je uplatňovat. Následující text se pokouší dát několik podnětů, které by přece jenom posílily možnost, že se tato nesnadná, ale nezbytná úloha zodpovědných vychovatelů podaří naplnit.

Nejprve vysvětlíme několik základních pojmů, pak se seznámíme s právním aspektem problému. Pozornost zde také musíme věnovat sociálním a psychologickým kořenům sektářství. I když, jak vysvětlíme, nelze poskytnout soupis sekt, můžeme se pokusit o přehled náboženské scény s upozorněním na konkrétní rizika.

2) Základní ujasnění

Náboženstvím zde rozumíme vztah člověka ke skutečnosti, o které má za to, že ho totálně přesahuje, tedy ke skutečnosti "druhého břehu". V našem kulturním prostoru (evropské civilizace) ji obvykle označujeme slovem "Bůh". V jiných tradicích (které pronikají i do našeho prostředí) to mohou být bohové a bohyně nebo nějaká neosobní absolutní skutečnost. Tento vztah má ovšem dimenzi osobní a sociální. Čistě osobní prožívání bývá někdy pro odlišení označováno jako duchovní život či spiritualita. Náboženstvím pak je toto jádro vyjádřené navenek v náboženských seskupeních a institucích, v mýtech či naukách a v obřadech. Vazba spirituality a institucionalizovaného náboženství na sebe je volná. V zásadě je možné jedno bez druhého, ale jde zpravidla jen o určitou vývojovou etapu. Spiritualita bez sociálního vyjádření je charakteristická pro počátky určitého náboženského směru nebo pro kritické a reformní postoje. Duchovní život distancovaný od tradičních náboženských institucí si pak obvykle vytvoří nový instituční rámec a "etapa rozchodu" končí, zatímco etapa tradičních potíží začíná (např. napětí mezi svobodou a autoritou, nebezpečí vnějškovosti, povrchnosti apod.).

Mluvíme-li o náboženském sektářství s přihlédnutím k odborné (religionistické) terminologii, nemáme na mysli náboženské skupiny pouze vzbuzující pozornost např. tím, že jsou v našem prostředí nové, neobvyklé nebo početně nepatrné. Míjíme jím jednoznačně náboženský extremismus. Jisté povahové rysy, určitý typ rodinného prostředí a výchovy a jisté sociální tlaky vedou ke vzniku takových jevů jako je uzavřenost, netolerance, lpění na neměnitelných tradicích a výkladech textů, vnucování vlastních názorů druhým a podobně. Děje se to ve sféře náboženské i světské. V politice jde o extremistická politická hnutí. Politický a náboženský extremismus má těžký dopad na osobní vztahy, na rodinu, ale také na obec, národ a stát. Jde-li o náboženství, označuje se tento jev také jako náboženské sektářství. Toto použití slova *sekta* je poměrně nové. Původně spíše znamenalo skupinu oddělenou od většího náboženského celku. Je zvláštní, že mluví-li se dnes o buddhismu nebo taoismu, užívá se slova *sekta* v tomto neutrálním významu. Komu nepřipadají vhodné výrazy "sekta" a "sektářství", mluvívá o "destruktivních kultech", čímž se zdůrazňuje negativita takového náboženského působení.

Charakteristickými rysy náboženského sektářství jsou:

- autoritářství vyúsťující až v moc nad lidmi - v menších skupinách je nositelem této bezpodmínečně přijímané autority její vůdce ("guru", kněz, osvícený, mistr ap.), u větších pak určitá struktura nezřídka podobná vojenské organizaci;
- lpění na doslovném (a mnohdy prvoplánovém) výkladu posvátných textů (Bible, Korán apod.); v návaznosti na takové hnutí mezi americkými

protestanty v minulém století se pro tento přístup k posvátným textům užívá označení fundamentalismus,

- uzavřenost vůči okolnímu světu vedoucí nezřídka k vytvoření jakéhosi "dvojího života" - mezi "svými" a mezi ostatními (nepřáteli, zavřenyými ap.)
- selekcí informací oběma směry; výběr provádí autorita, která rozhoduje o tom, co se může dostat "navenek" i k čemu se mohou dostat členové skupiny (ať z "vnějšku" či "od nadřízených")

Vzhledem k těmto znakům lze říci (analogicky k politickým strukturám), že jde o náboženský totalitarismus. Někdy slyšíme také úvahy o absolutistickém modelu církví nebo o despotismu náboženských autorit a submisivních postojích řadových členů.

Na rozdíl od předchozího jednoznačně negativního typu náboženské skupiny je nutno si ujasnit otázku nových náboženských směrů. Mnohdy totiž bývají automaticky řazeny mezi "sekty", což není zdaleka vždycky oprávněné. Pozadí jejich působení je mnohem složitější a souvisí s dlouhodobou krizí postavení tradičních náboženských společností - v našem prostředí např. větších křesťanských církví (římskokatolické, československé husitské, českobratrské evangelické) - v evropském a zvláště pak našem prostoru. Všechna sociologická šetření po roce 1990 prováděná u nás ukazují, že vlna sympatií k nim a zájmu o ně z přelomu osmdesátých a devadesátých let rychle opadla. Nejen, že tyto církve zatím ztrácejí členstvo (např. podle vlastních šetření Českobratrské církve evangelické je to od roku 1990 více než 30 tisíc členů - tedy více než 20%; bohoslužby římskokatolické církve navštěvuje sotva 10% z počtu, který se v roce 1991 přihlásil při sčítání lidí ke katolické církvi) a klesá i počet jejich duchovních, ale jsou dnes ve veřejnosti neoblíbené (míra "neoblíbenosti" se pohybuje podle šetření STEM a IVVM v posledních letech mezi 50% až 60%, zatímco "oblíbenost" nepřesahuje 25%; vyplývá to především z toho, že se tyto církve - hlavně ŘKC - nechaly vtáhnout do předem ztraceného "boje" o restituční, čímž značně poškodily svoji důvěryhodnost). Některé menší křesťanské církve jsou sice stabilní nebo dokonce mírně rostou, ale jsou pochopitelně "ve stínu" oněch "velkých církví" a tak nemohou výrazněji změnit celkový obraz.

Za těchto okolností začaly novy zájem buditi i duchovní směry, které v zdejší prostředí nemají tradici nebo byly potlačeny, např. různé nabídky vycházející z hnutí new age, hinduismus, buddhismus a hermetické disciplíny. Tyto nové směry a skupiny zažily krátkou dobu intenzivního rozvoje v prvních letech po sametové revoluci. Kolem roku 1993 zájem poněkud opadl. U některých směrů byl pokles stejně prudký jako nástup, u jiných se po počátečním nadšením spíše růst zpomalil nebo zastavil.

Je významné, že ty nové směry, které prosperují, jsou náboženstvími mladých lidí. Ukáže to srovnání tří úspěšných názorových směrů z jednoho průzkumu, křesťanství, marxismu a buddhismu (Petr Sak; Spiritualita

mládeže/1997). Váha marxismu ve společnosti se sice ukázala být vysoká, ale věková struktura jeho stoupců je nepříznivá. Identifikace s ním roste s věkem. U křesťanství v jeho tradičních podobách se velmi výrazně projevuje vysoké ztotožnění v nejvyšších věkových skupinách. Široce rozložená střední generace stojí mimo, bez valného zájmu, obvykle stejně lhostejná k náboženství jako k ateizmu. V nejmladší věkové skupině pozorujeme mírný nárůst identifikace s ním. U buddhismu (a spolu s ním některých dalších směrů) identifikace klesá s věkem. V nejmladších věkových skupinách je relativně vysoká, rozhodně vyšší než identifikace s křesťanskými směry.

3) Sociální a psychologické kořeny náboženského sektářství

Chceme-li děti a mládež chránit před náboženským extremismem, musíme si nejdříve dobře všimnout sociálních a psychologických faktorů podporujících sektářské projevy. Jen tak je možná i prevence.

Rozhodující zdroj, z nichž úspěšně čerpá náboženské sektářství, souvisí se samotnou lidskou existenciální situací, totiž hlubinnou nejistotou, kterou si člověk díky své svobodě i schopnosti sebereflexe uvědomuje a prožívá - a na kterou reaguje hledáním bezpečí, jistoty, "domova". Nebezpečí, že tato obecná touha bude sektářsky zneužita, narůstá zejména ve dvou případech. Pracovně bychom je mohli popsat jako "intelektuální deficit" a "emocionální deficit". Oč se jedná? Uvedené situace si označíme pro lepší pochopení jasnou charakteristikou ve formě výpovědi člověka, který tímto deficitem strádá:

a) "Své situaci nerozumím"

Člověk dokáže čelit nejistotě svého "pobytu" na světě, pokud alespoň v zásadě chápe dění, které se ho týká. Takové porozumění zdaleka není něčím samozřejmým. Vždyť se na něm podílí řada faktorů - od těch vnitřních (rozumové schopnosti), až k těm vnějším (prostředí, v jakém člověk od dětství žije - a to jak nejbližší, rodina, tak vzdálenější - škola, oddíl, celá společnost). Pokud člověk ztrácí schopnost rozumět své situaci, tak se brání - a to nejčastěji tím, že se "chytá osvědčených jistot". Těmi jistotami mohou být tradice, pevně zformulované "učení" ("náboženské pravdy"), vnější autorita ("pan farář, který všemu rozumí", guru ap.), "parta". Na ně přenesou svou hlubinnou nejistotu - a zaplatí za to svou svobodou. Charakteristické pro taková "řešení" je, že musejí být jednoduchá a "jasná". Nejlépe ve formě několika snadno pochopitelných a zapamatovatelných zásad. Bezprostředním důsledkem toho je známé "černobílé vidění". Celý svět se tak dá popsat jen dvěma hodnotami - buď je to či ono zcela OK, nebo je to naprosto zavrženíhodné. Cokoliv mezi tím by vnášelo jen zmatky - a tedy opět nejistotu.

Z hlediska vývoje a výchovy člověka je zřejmé, že tu jde o cestu od naprosté dětské závislosti a odkázanosti na pomoc ostatních k dospělosti člověka, který je schopen zodpovědně nést svoji svobodu. Jednoduché vidění problémů bez přihlížení k jemnostem a k odstínům je typické pro mladé lidi ještě z jednoho důvodu: nemají rádi morální kompromisy; nejen ve sféře vnějšího poznání, ale i morálního rozlišování chtějí mít "absolutní jistotu". Jenomže ta je v praxi - má-li respektovat realitu - nedosažitelná. A smířit se s tím, aniž by člověk současně nerezignoval na velké ideály, není vůbec snadné. I proto je sektářství u mládeže úspěšnější než u věkových skupin středních a starších.

b) "Jsem hrozně sám"

Ochranou před onou hlubinnou nejistotou je kromě racionálního chápání naší situace zázemí lidských vztahů. Bez něho je člověk velmi snadno zranitelný. Výzkumy mezi narkomany ukazují, že právě chybění této "záchranné sítě" lidských vztahů je nejčastější příčinou toho, že mladí lidé skončí v drogové pasti. Sekta je jen jinou verzí téhož - je "náboženskou drogou". Proto k sektářsky zaměřeným náboženským skupinám (podobně jako k extremistickým politickým hnutím) se dále připojují lidé, kteří citově strádají. Chybí jim životní partnerství, nemají přátele a uspokojivé rodinné zázemí.

Z toho, co jsme řekli, vyplývá bezprostředně několik konkrétních doporučení:

- je třeba se starat o výchovu a vzdělání, o přísun solidních, vyvážených informací.

Nejde ale jen o náboženské vzdělání, nýbrž o celkovou vzdělanost (bohužel dosud ji u nás základní a střední školství neposkytuje a v rodinách mnohdy rovněž k žádnému zprostředkování této celkové vzdělanosti - tak potřebné pro porozumění světu - nedochází; oddíl tu tedy může sehrát roli naprosto nenahraditelnou)

- je třeba učit lidi samostatně kriticky myslet, pracovat s informacemi.

Prostředí výchovy dětí a mladých lidí je k tomu ideální příležitostí, pokud je to všechno zasazeno do atmosféry radosti, tvořivosti a důvěry (k čemuž skautský oddíl dává velikou šanci)

- je třeba dětem a mladým lidem poskytnout možnost zdravých vztahů, proto účinnou prevencí je tady pomoc v navazování, udržování a rozvoji vztahů.

4) *Přehled české náboženské scény*

V českém prostředí po staletí převládalo západní křesťanství. Po velkém schizmatu z r. 1054 se tato větev označuje jako katolická, Východ jako pravoslavný. Z českého a světového reformačního kvasu vycházejí na jedné straně římsští katolíci, přinejmenším v 16. a na začátku 17. století menšinová, na druhé straně většinová dědici husitské, resp. kališnické a bratrské tradice. V

17. století římský katolicismus opět převládá. Po Tolerančním patentu Josefa II. z r. 1781 vystupují křesťané uznaných vyznání na veřejnost. Postupně se k nim připojují směry importované z jiných zemí. Vedle křesťanství sdíleli na našem území osudy s českým a německým etnikem také Židé, kteří si navzdory represím zachovali vlastní kulturní a náboženskou identitu až do současnosti.

Ustálená spirituální scéna se začíná měnit od konce 19. století. Přicházejí muslimové, teosofové, spiritisté, antroposofové, rosikruciani, zednáři, martinisté, taoisté, hinduisté a buddhisté. Zajímavým jevem na začátku našeho století je hledání *nového náboženství*. Angažovali se v něm sociologové, psychologové, orientalisté, filozofové a umělci. Uvedme několik příkladů významných kulturních osobností, jež nelze zařadit do obvyklé náboženské scény těch let: Julius Zeyer, Otokar Březina, František Bílek, Alfons Mucha, František Kupka, Ladislav Klíma, Josef Váchal, František X. Šalda.

Dnešní stav ukázalo sčítání lidu z r. 2001 i další průzkumy. Přibližně 58% českého obyvatelstva se považuje za nevěřící, 10% se nevyjádřilo. Zbytek je rozdělen mezi římské a řecké katolíky - 26%; na ostatní křesťany a různá mimokřesťanská vyznání připadá 6% obyvatelstva. Různě koncipovaná šetření ohledně víry v Boha ukazují, obdobnou situaci, byť je zde mezi 25 – 30% lidí, kteří "nevědí". V posledním desetiletí sledujeme mírný nárůst a stagnaci na nové úrovni, ba i mírný pokles vyrovnávaný (případně překrytý) přesvědčením o existenci "čehosi" duchovního apod. Velmi nízká je bezprostřední náboženská angažovanost. Bohoslužeb všech církví a náboženských společností se během týdne účastní asi 5% obyvatel.

Nové náboženské či spirituální směry mají různé zázemí. Rozlišíme-li je podle původu a zaměření, nacházíme několik skupin, s tím, že hranice mezi nimi jsou vágní:

- tradiční náboženské směry (církvní křesťanství, organizovaný judaismus)
- tzv. necírkvní křesťanství, resp. směry s křesťanskými prvky
- mimokřesťanské duchovní směry západního původu
- orientální směry
- tzv. přírodní náboženství
- hnutí lidského potenciálu
- synkretické směry (tj směry vzniklé kombinací a míšením jiných)

Pokud jde o tradiční směry, nová religiozita není obvykle návratem k náboženskému stylu rodičů či prarodičů. Lidé, kteří je pro sebe nově objevili, se obvykle nespokojují s tradiční doktrínou (v drtivé většině ji ani neznají) a s morálními či právními pokyny. Kládou důraz na zkušenost či prožitek. Populární jsou směry se silným emocionálním nábojem (v křesťanství např. směry letniční, charismatické), mystické (např. hnutí Maranatha) a soustředěné na zjevování nebeských bytostí (Marie, ostatních světců, andělů).

Necírkevní křesťanství má nesčetné podoby a většinou navazuje na různé reformní pokusy protestantské tradice.

Co se týče směrů, které jsou inspirovány křesťanstvím, ale nelze je považovat v tradičním církevním slova smyslu za křesťanské (neboť se od něj - zejména postojem k Ježíši Kristu - jasně liší), pak známějšími jsou Církev sjednocení, svědkové Jehovovi, Rodina, mormoni, hnutí Univerzální život, Hnutí grálu. Tyto organizace samotné se samy nepokládají za součást světového křesťanstva.

Západními mimokřesťanskými směry míníme hlavně tendence navazující na předkřesťanské antické dědictví, např. novopohanské směry, hermetismus, magii, alchymii, astrologii, rosikruciánské společnosti. Z orientálních náboženství je sice v západní silně a ve střední Evropě poněkud méně zastoupen islám, ale projevuje se daleko více u přistěhovalců a hostů z muslimských zemí. Domácí obyvatelstvo si získává spíše hinduismus (jóga, krišnovské hnutí), buddhismus, méně a spíše nepřímě čínské směry. Archaická náboženství zachovaná u některých etnik snad bez velkých změn od pravěku zažívají v posledních letech renesanci. Spojují se se současnou vzdělaností, projevují se literárně a vstupují do mediálního světa. Někteří naši současníci se přiklánějí k novošamanismu. Hnutí lidského potenciálu mohou být prožívána téměř nábožensky, ale jejich vlastním cílem je rozvoj lidských sil a schopností pomocí různých cvičení (např. Silvova metoda nebo Modrá alfa). Synkretické směry volně spojují cokoli s čímkoli z celé škály tradičních i nových směrů.

Nikdo nemůže odpovědně poskytnout seznam náboženských sekt, i když by to jistě usnadnilo pedagogům, sociálním pracovníkům a skautským vedoucím práci. Pomohlo by to rozlišit sekty od nesektářských starých i nových směrů: podle pouhého zjištění náboženské příslušnosti by hned bylo jasné, jak se chovat. Seznam nelze poskytnout proto, že sektářských znaků je více a uplatnění každého z nich je jak věcí míry, tak i historického vývoje. Např. v Církvi adventistů sedmého dne (dříve v některých knihách označované za sektu) převládá (a někde ještě převládá) biblický fundamentalismus, je mezinárodně centrálně organizovaná, ale uplatňuje se v ní princip volby, vyskytuje se tam svobodná kritika vedoucích představitelů, adventistické charitativní aktivity (ADRA) představují nepochybný přínos v pomoci trpícím a někteří čeští představitelé adventismu (Jan Bárta, Jaroslav Šlosárek apod.) se významně angažují v ekumenických aktivitách. Dnes je zřejmé, že hovořit o sektě by pro tuto církev bylo nevýstižné a urážlivé.

Zkrátka poctivý přístup k této problematice nevystačí s jednoduchým "oznámkováním" - a jak se vzápětí ukáže, ani právní řád nám tu příliš nepomůže.

5) Právní situace církví a ostatních náboženských společností

Možnost nejen osobně vyznávat jakoukoli víru, ale také se sdružovat a veřejně své náboženství projevovat a získávat pro ně stoupence vyplývá z ústavního řádu České republiky, konkrétně z Listiny práv a svobod, čl. 15 a 16. Registrace poskytuje církvím určité možnosti navíc, např. nárok na státní finanční příspěvek na platy, na údržbu budov a apod., možnost jako samostatný právní subjekt dědit, kupovat, prodávat, pronajímat apod., možnost zakládat a vést státem financované školy, přístup do veřejně právních sdělovacích prostředků, možnost účasti na duchovní službě v armádě, přístup do vězení a nemocnic, právo vyučovat své náboženství na školách.

V nedávno přijatém zákonu **o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností** se otázkou přijatelnosti zabývá:

§ 5

Podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností

Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž učení nebo činnost je v rozporu s ústavou a zákony, ohrožuje práva, svobody a rovnoprávnost občanů a jejich sdružení včetně jiných církví a náboženských společností, ohrožuje demokratické základy státu, jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost, a zejména

- a) je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví, principy lidskosti a snášenlivosti a bezpečnosti občanů,*
- b) popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení, rozněčuje nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporuje násilí nebo porušování ústavy a zákonů,*
- c) omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému a ekonomickému poškozování těchto osob a jejich rodinných příslušníků, k poškozování jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých a omezování jejich práva na vzdělání²⁷⁾, zabraňuje přijmout zdravotní péči odpovídající zdravotním potřebám,*
- d) je utajováno vcelku nebo v některých částech, stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky, je-li částí církve nebo náboženské společnosti působící mimo území České republiky.*

²⁷⁾ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Na první pohled je vidět, že uvedené podmínky odmítají srovnatelné postoje a jednání, které jsme uváděli v kapitole 2) jak charakteristiku jednání sektářského. Přesto je tu vážná potíž. Jednak církve a náboženské společnosti, které předchodí totalitní stát uznával, jsou automaticky registrované, aniž by dnes musely splnit jakékoli podmínky. Rozhodně se ale při automatické registraci vyplývající s někdejšího státního souhlasu nezkoumalo - a ani dnes při nových žádostech se nezkoumá - je-li dané náboženské společenství sektářské. Navíc právo tento pojem nezná. Není tedy žádný jednoduchý právně popsatelný prostředek, jak objektivně a nezávisle zjistit, která církev či mimokřesťanské společenství je a která není sektou.

6) *Neutralita i ochrana*

Zásada náboženské neutrality výchovné organizace velí vystupovat vůči tradičním vyznáním i vůči směrům nové religiozity bez preferování nebo apriorního odmítání kteréhokoli z nich. Měly by všechny být pokládány v zásadě za stejně oprávněné - pokud respektují zásady, které jsou určující pro výchovný systém toho kterého sdružení (např. v Junáku skautský slib, zákon a heslo; v Pionýru Sedmero ideálů, zásad a cílů). Každý vedoucí má zajisté nějaké své osobní náboženské či nenáboženské přesvědčení a z toho vyplývající vztahy k okolí. Má-li se zachovat nutná neutralita, měl by ale při své výchovné práci jasně rozlišovat mezi hodnocením různých směrů, které se opírá o všeobecně sdílený (mravní, ideový) základ své organizace, a hodnocením, které je už důsledkem jeho osobního (náboženského) postoje a s nímž by měl zacházet velmi opatrně. Rozhodně nesmí stoupence odlišných směrů veřejně znevažovat, zesměšňovat, soudit a podobně. Dokonce je povinen podporovat své svěřence, aby se své přesvědčení snažili co nejlépe rozvíjet a naplňovat. Nemá také využívat "svůj" oddíl pro propagaci svého vlastního směru a pro odsuzování druhých. To zajisté nevylučuje svědectví o vlastním směřování, pokud je vyžádáno nebo se jeví z výchovného hlediska vhodným. Velmi ovšem záleží na tom, jak opravdovost vlastního stanoviska spojí s taktem a schopností druhým také naslouchat. Bez toho ostatně nemůže být takové svědectví účinné a spíše vyvolá odpor.

Samostatný problém tvoří konfesně homogenní oddíly - např. v Junáku "oddíly se zdůrazněnou náboženskou výchovou". V nich se uplatňuje vedle běžných skautských zásad také konkrétní náboženská výchova. Tyto oddíly samy o sobě pochopitelně nejsou a nemohou být neutrální ve věci náboženského vyznání. Nemohly by to však být skautské oddíly, kdyby se v nich nespojovalo náboženské přesvědčení alespoň s tolerancí. Pokud možno by měly pěstovat přátelské a kooperativní vztahy s oddíly neutrálními a

oddíly odlišných vyznání. Náboženské skautské oddíly by měly být mezi prvními, kdo podporují z hlediska svého vyznání ekumenický a mezináboženský dialog a dialog mezi nábožensky věřícími a těmi, kteří se za věřící nepovažují. Obdobně to platí pro oddíly YMCA, Salesiánského hnutí mládeže, sdružení v ASKM ap.

Je vlastně potřebné více než jen neutralita a tolerance. Demokratické zásady vedou všechny k vzájemné úctě a k dialogu. Vůdcové i členové nenáboženských i náboženských oddílů by měli společně pečovat o obranu náboženských menšin. Zavedená, velká a vlivná náboženská seskupení mají totiž tendenci potlačovat konkurující nové a malé skupiny. Státní úřady a podobné instituce samozřejmě nemohou bránit novým a početně malým seskupením v jejich působení. Pokud by se to někdy někde stalo, bylo by nutno se dovolávat práva všemi prostředky. Pozornosti občanských iniciativ a médií však unikají případy v obcích, na školách, ve vojenských útvech apod., kde nesnášenliví lidé uplatňují svůj vliv také k omezování málo vlivných skupin. Je třeba např. sledovat případy, kdy se pomocí snadno ovlivnitelných žurnalistů organizují proti některým náboženským skupinám mediální kampaně. Takto šířeným pomluvám totiž téměř není možné se bránit. Je rovněž třeba sledovat případy, kdy úřady administrativně šikanují jednotlivé skupiny.

Jednou ze záminek této nesnášenlivosti vůči náboženským minoritám je tvrzení, že zejména všechny nové skupiny jsou sektami, resp. destruktivními kulty. Z toho má pak samozřejmě plynout, že je třeba před nimi děti a mládež (a koneckonců kohokoli) chránit, třeba i omezováním práv těchto skupin. Pokud se nevznese výslovně obvinění ze sektářství, sbírají se proti novým náboženským společenstvím aspoň skutečné, upravené nebo od počátku vymyšlené informace (či desinformace). Cokoli neobvyklého, kuriózního se vyskytuje v jejich nauce nebo obřadech, je stavěno na pranýř a vysmíváno. Konstruuji se obžaloby zahrnující údajné obohacování vedení na účet prostých členů či příjemců služeb, finanční a jiné podvody, spojení s tajnými službami a tzv. mravnostní skandály.

Je však třeba velmi pečlivě zkoumat, má-li daná společnost opravdu sektářské znaky. Leckdy v takových případech rozhodují nezávislé soudy. Ano, náboženské autoritářství, fundamentalismus a uzavřenost se mohou projevat v kterékoli z náboženských společností patřící k nové religiozitě. Jisté ale je, že se tyto jevy vyskytují napříč celým náboženským spektrem, tedy v některých seskupeních tradičních i nových, velkých i malých. Rozhodně je třeba proti němu vystupovat, ale důsledně kdekoli, kde k nim dochází.

Součástí výchovy a sebevýchovy v dobrých oddílech je jistě ochrana před reálným sektářským nebezpečím. Protože podstatou sektářství je autoritářství, uzavřenost, fundamentalismus a selekce informací, spočívá tato ochrana v maximální možné prevenci proti těmto projevům. Výchova zde samozřejmě není všemocná. "Snadno a rychle" nevykoření hluboce založené emoce a zaběhané myšlenkové návyky. Musí počítat s tím, že vliv rodiny a prostředí může být v tomto směru podpůrný stejně tak jako protisměrný.

Podstatou protisektářské prevence by měla být přesvědčivá prezentace demokratických hodnot, praktická výchova k demokratickému jednání, dostatečný přísun informací a výcvik v jejich vyhledávání a zpracovávání. V užším smyslu bude ochrana před sektářským nebezpečím spočívat ve výchově k náboženské snášenlivosti. Bude-li skautské hnutí (nejlépe ve spolupráci s rodinou a školou) v každém od počátku podporovat úctu k politickému, filozofickému či náboženskému přesvědčení druhých lidí, má sektářská mentalita méně šancí.

7) Oč se při výchovné práci opírat?

Kdo chce odpovědně a přiměřeně reagovat na sporné náboženské jevy např. u mladých lidí, kteří jsou svěřeni jeho péči, musí reagovat konkrétně na to, s čím se setká, nikoli na informace z druhé ruky. Neměl by se řídit předsudky. Setká-li se u nějaké náboženské organizace v okruhu svého působení reálně s náboženským extremismem a totalitarismem, má na ně odpovědět. Má se především zastat těch, jimž tyto sociálně deviantní jevy škodí. Setká-li se např. s dítětem nebo mladým člověkem, který je nábožensky nesnášenlivý, nemůže tuto jeho nesnášenlivost tolerovat, zvláště pokud má agresivní podobu. Velmi ovšem záleží na tom, aby bylo zřejmé, že jeho pevný postoj směřuje proti netolerantnosti dotyčného, a nikoliv proti jeho "jinakosti" nebo dokonce proti samotné osobě. Měl by své svěřence vést slovy i příkladem k respektu vůči náboženskému přesvědčení druhých. Měl by sám být nábožensky snášenlivý.

Je třeba reagovat na konkrétní situace ne na domněnky. Někdy je přece jen třeba se opřít o spolehlivé a nezaujaté informace. Zde může jistou pomocí být odborná literatura a konzultace s odborníky. K těmto pramenům je však nutno uvést vysvětlení. Těmto jevům je dnes už věnována poměrně rozsáhlá odborná literatura, ne pouze na vědecké úrovni, ale i dostatečně srozumitelná pro člověka z praxe. Je však těžké mezi tituly vybírat. Mnoho titulů je velmi sporných. Mnoho autorů směšuje otázku nových či alternativních duchovních hnutí s tématem sekt. Jde však o věci mimoběžné. Nejsou totiž zdaleka všechna nová hnutí sektářská a všechny sekty nepatří k okruhu nových směrů. S dostupnou literaturou se někdy těžko pracuje. Její přístup se pohybuje od náboženské literatury jednotlivých skupin, včetně jejich obhajoby a propagace, přes neutrální analytické texty, jež píší sociologové, psychologové a religionisté, po ostré polemiky, v nichž si různí sektáři vyřizují účty mezi sebou. Název knihy rozhodně nestačí k zjištění, o který z těchto případů jde. Název může znít velmi objektivně a přitom může jít o propagandu a polemiku. Jistou pomocí pro pracovníky by měla být příloha této příručky, v níž je přehled současné české dostupné literatury s anotacemi, které mají pomoci v orientaci.

Odbornou pomoc v oblasti, již se zde zabýváme, chce poskytovat Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů. Její název naznačuje nežádoucí směšování dvojí problematiky. Je třeba říci, že Společnost není vědeckým ústavem. Její členové se danou problematikou zabývají jako hlavním námětem nebo okrajově, badatelsky nebo prakticky, profesionálně nebo amatérsky na různých pracovištích. Společnost pořádá obvykle dvakrát ročně veřejné konference s přednáškami badatelů, odpůrců i stoupenců různých směrů. Dále zhruba jednou měsíčně se konají semináře za účasti členů Společnosti a (pozvaných) hostů. Často jsou zváni stoupenci různých nových hnutí. Společnost autorsky a redakčně zajišťuje časopis Dingir, věnuje se přednáškové a poradenské činnosti. Nutno říci, že Společnost nemá oficiální stanovisko k problematice sekt. Názory jejích veřejně činných členů na problematiku se někdy i dost výrazně liší. Je však asi místem s nejrozsáhlejší knihovnou a dokumentací k problematice. Její služby jsou dostupné na adrese Dingir s.r.o., Jankovcova 31, Praha 7 Holešovice a na telefonním čísle (02)7820884.

Z nábožensky neutrálních odborných pracovišť, které se zabývají novou religiozitou a problematikou náboženského sektářství můžeme uvést Ústav religionistiky Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (zejména Dr. Dušan Lužný) a Katedru religionistiky a filosofie na dosavadním Ústavu jazyků a humanitních studií Univerzity Pardubice.

Při využívání různých individuálních nebo institucionálních poradenských, konzultačních a přednáškových služeb je nutno být opatrný. Pod záhlavím studia, informací a poradenství se často skrývá ostrá polemika náboženského a politického establišmentu s vybranými duchovními směry. Motivem takové polemiky a někdy i pomluv je honba za žurnalistickými senzacemi, "vědecký" fundamentalismus (většinou málo poučený - a o to rychleji "nálepkuje") a též obava z náboženské konkurence. Místo objektivních věcných informací se na vybrané směry shromažďují kompromitující informace, přičemž tytéž nebezpečné jevy, jež se u jedněch odhalují a kritizují, se u jiných pomíjejí.

PŘEHLED NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ PŮSOBÍCÍCH V ČR

V první části uvádíme registrované církve a ostatní náboženské společnosti. Ty jsou nejvíce na očích veřejnosti a je o nich nejlepší přehled.

a) *církve katolického typu*

- Římskokatolická církev
- Řeckokatolická církev²⁸
- Pravoslavná církev
- Starokatolická církev

b) *národní církev*

- Církev československá husitská²⁹

c) *církve navazující na reformaci*

- Českobratrská církev evangelická
- Slezská evangelická církev augsburského vyznání
- Luterská evangelická církev augsburského vyznání ve Slezsku
- Luterská církev v České republice
- Jednota bratrská
- Církev bratrská
- Evangelická církev metodistická
- Bratrská jednota baptistů
- Církev adventistů sedmého dne
- Křesťanské sbory
- Apoštolská církev

d) *společenství s prvky křesťanství*

- Novoapoštolská církev³⁰
- Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
- Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů³¹

²⁸ Řeckokatolická a římskokatolická církev tvoří spolu jeden organizační celek. Liší se kulturním koloritem.

²⁹ Bývá různě přiřazována, někdy k církvím katolického typu, někdy k reformačním.

³⁰ Má ráz křesťanské církve, ale sama se nepokládá za jednu z křesťanských církví, nehlásí se k reformačnímu odkazu, proto je zařazena do této skupiny.

³¹ Jinak zvaná též mormoni. Sami se označují jako církev. Nepokládají se však za jednu z křesťanských církví. Jejich příslušnost k tomuto okruhu zpochybňuje jejich spíše polyteistické (případně henoteistické) pojetí.

e) *mimokřesťanská náboženská společenství*

- Náboženská společnost českých unitářů
- Federace židovských obcí

Z neregistrovaných náboženských společenství můžeme připomenout pouze ty, o kterých je k dispozici více informací. Vzhledem k horší dostupnosti informací připojujeme několik základních informací o každé z nich:

- *Bhagwanovo hnutí* – volné seskupení pěstující meditaci podle svého zakladatele Bhagwana šrí Radžníše, který později přijal jméno Ošo (Ošo). Tzv. dynamická meditace zahrnuje psychicky náročné praktiky. Vychází hlavně z hinduismu a buddhismu
- *buddhisté* – seskupení volně v různých meditačních skupinách všech významných buddhistických směrů, vitální hnutí s výraznými sympatiemi v nejmladší věkové skupině
- *Církev sjednocení* – náboženská společnost navazující na křesťanství, Ježíše jako neúspěšného Mesiáše³² nahradil v jejich pojetí zakladatel a vůdce Moon, cestou ke spáse je jím organizované zakládání dokonalých rodin, společnost je obklopena organizacemi, s nimiž společně tvoří unifikáční hnutí
- *Česká islámská obec* – kromě přistěhovalců z islámských zemí a jejich rodinných příslušníků jde o několik set českých stoupců islámu, postupně buduje místa modlitby a kulturní centra
- *Hnutí grálu*³³ – společnost s několika stupni členství, uskutečňující spirituální cestu svého zakladatele, který psal pod jménem Abd-ru-shin
- *Imanuelité* – samostatná česká větev grálového hnutí. Podle svého zakladatele vystupujícího pod jménem Parsifal Imanuel čekají zvrácené lidstvo katastrofy, pouze jeho stoupců se zachrání. Radikálně se oddělují od ostatní společnosti
- *Jóga v denním životě* – hnutí s tisíci stoupců u nás založené na hinduistické tradici advaity a jógy³⁴, pěstuje různé úrovně jógového

³² Mesiáš je postava z bible, má to být prostředník mezi Bohem a lidmi, s ním přichází doba, v níž se naplňují naděje trpícího lidstva. Židé mesiáše očekávají, křesťané uznávají za mesiáše Ježíše. Hebrejsky mesiáš znamená pomazaný. Do řečtiny přeloženo: christos, odtud české Kristus.

³³ Grál je podle legend nádoba, v níž se uchovávala Ježíše Kristem prolitá krev jako relikvie. Měl být uchováván na grálovém hradě střežen králem Artušem a jeho rytíři. Grálové hnutí chápe grál alegoricky jako spojení mezi duchovní říší a naším světem.

- cvičení, zdůrazňuje nenásilí, aktivní v mezináboženských vztazích, vysokou autoritu má zakladatel svámí Mahéšvarananda
- *Křesťanská věda* – náboženské společenství vzniklé v USA v minulém století, vše je podle něj duchovní, tělo a jeho potíže jsou neskutečné, cestou ke zdraví je uvědomit si to.
 - *Křesťanská společenství* – neregistrovaná křesťanská církev evangelikálního³⁵, letničního rázu
 - *Lectorium rosicrucianum (Řád zlatého a růžového kříže)* – zaměřeni na esoterní resp. gnostické³⁶ křesťanství, se stupni zasvěcení a jednoduchým obřadem
 - *Maharišihó ajurvédská společnost (transcendentální meditace)* – systém meditace pomocí individuálně přidělené mantry a navazující vyšší rozvoj, včetně přístupů na základě jedné ze škol tradiční indické medicíny.
 - *Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny* – vychází z tradičního hinduistického hnutí gaudíja-vaišnava, uctívá Kršnu jako nejvyšší Osobnost a v souvislosti s ním i jiná božstva zpěvem manter, morálkou a životosprávou, dělí se na úzký okruh Kršnových oddaných a širší okruh Kršnových přátel, někteří přechodně nebo celoživotně dodržují celibát
 - *New age* – volné seskupení (sít) jednotlivců, skupin, center a edičních aktivit zaměřených na nový životní styl s novou spiritualitou čerpající z hermetických³⁷ a orientálních tradic
 - *Nová církev křesťanská* – náboženské společenství netradičně křesťanského rázu navazující na vize Emmanuela Swedenborga
 - *Obec křesťanů* – hnutí s programem obnovy křesťanství, inspirované působením zakladatele antroposofie³⁸ Rudolfa Steinera, svobodné ve vyznání víry, s bohatě rozvinutými obřady, působí zejména v alternativních intelektuálních kruzích

³⁴ Směry tradičního hinduismu, jóga je soustava tělesných a duchovních cvičení zaměřených k osvobození, advaita nábožensko-filosofický systém překonávající rozdvojenost skutečnosti.

³⁵ Evangelikální křesťanství je směr v protestantismu založený na svobodném členství v církvi. Každý, ať z rodiny členů či odjinud musí o členství požádat, prokázat, že se obrátil a vzít na sebe práva a povinnosti člena.

³⁶ Gnose je duchovní poznání, gnosticismus spirituální směr v dobách raného křesťanství zdůrazňující gnosi, tedy poznání ve srovnání s vírou.

³⁷ Hermetismus hnutí navazující na starověké mysticky laděné spisy připisované Hermovi Trismegistovi, v renesanci se s ním spojila alchymie, astrologie, kabala a magie.

³⁸ Nauka o člověku formulovaná Rudolfem Steinerem v prvních desetiletích 20. století. Sleduje kosmický vývoj člověka jako duchovně- tělesné bytosti a rozvíjí praktické obory.

- *Rodina* – (dříve Rodina lásky a Děti Boží) necírkevní křesťansky orientované společenství s nekonvenčním, někdy problematizovaným chápáním partnerského života
- *Satanismus* – forma vzpoury proti náboženskému, ale i občanskému establishmentu. Satan jako postava z křesťanské tradice je symbolem této vzpoury. Projevuje se texty, obřady, používáním symbolů, hudebními projevy. Má spíše podobu roztroušených skupin.
- *Scientologická církev* – organizuje náboženské aktivity, zejména jednoduché obřady, navazuje na činnost dianetických center³⁹, má ráz etického či neteistického⁴⁰ náboženství, cílem je plný rozvoj člověka
- *Starý mystický řád růže a kříže* – společnost zaměřená na esoterismus⁴¹, členství nejprve korespondenční, pak zasvěcení do různých chrámových stupňů
- *Víra bahá'í* – hnutí navazující na islám, pokládající svého zakladatele Bahá'ulláha za posledního z proroků, následujícího po Muhammadovi, spojuje prvky různých starších náboženství, nemá dogmata, rituál a kněžstvo, uplatňují se tam prvky teokracie⁴²
- *Teosofická společnost* – hnutí z konce minulého století zaměřené na studium různých náboženství a spojování prvků z nich, ovlivněna nejprve hermetismem, později více buddhismem a hinduismem
- *Univerzální život* – hnutí, které se původně chápalo jako církev, chce shromážďovat pozitivní síly světa podporou náboženské obnovy na předpokládaném prakřesťanském základě. Metodou je meditace, základem je prorocké zjevení zakladatelce Gabriele Wittekové.

³⁹ Dianetická centra poskytují kursy a služby podobné klasické psychoterapii na základě názorů svého zakladatele Rona Hubbarda.

⁴⁰ Směr, který lze pokládat za náboženství, i když v něm nejde o Boha či bohy a bohyně, duchovní směr zaměřený na blíže neurčenou skutečnost z "druhého břehu".

⁴¹ Nauka a praxe skrytá před obyčejnými lidmi, resp. pojednávající o skrytých skutečnostech.

⁴² Teokracie – světská moc náboženské organizace (doslova: vláda Boha).

PŘEHLED LITERATURY K TÉMATU NÁBOŽENSKÉHO SEKTÁŘSTVÍ

Obecně o náboženství s přihlédnutím k problému sekt

Holm, Nils: *Úvod do psychologie náboženství*, Portál, Praha 1998

Dílo přehledně vystihující současný stav oboru. Zabývá se sociálně-psychologickými aspekty, náboženskými prožitky, souvislosti s vývojem poznání, mravních postojů, s procesem stárnutí, ukazuje hlubinně psychologický pohled na náboženství a souvislost s duševním zdravím a nemocí.

Vallon, Jacqueline (ed.): *Kniha o náboženstvích*, Albatros, Praha 1993

Stručný, bohatě ilustrovaný přehled zaniklých i současných náboženství, náboženství bez písemné tradice. Podrobně se zabývá světovými náboženstvími, judaismem, křesťanstvím, islámem, čínských náboženských směrů, hinduismu a buddhismu. Vhodné též pro děti a mládež.

Weber, Max: *Sociologie náboženství*, Vyšehrad, Praha 1998

Klasické dílo, které položilo základy sociologie náboženství, s rozsáhlou úvodní studií, která doplňuje dnešní pohled na problematiku.

Slovníky

Hrabal F.R. (ed.): *Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností*, CAD Press, Bratislava 1998

Přes 3000 popisných hesel o jednotlivých náboženských společnostech, posbírané editorem z různě spolehlivých zdrojů. Na konci výběrový přehled literatury, rejstřík osob a věcný rejstřík k heslům.

kol.: *Encyklopedie náboženství*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997

Rozsáhlý, přehledný slovník zaměřený spíše na tradiční náboženské směry, pomáhající však též pochopit nové směry, autoři jsou z německé jazykové oblasti. Velké množství ilustrací: dokumentární fotografie a významná díla sakrálního umění. Slovník má spíše popisný, částečně však též hodnotící charakter z hlediska křesťanství.

kol.: *Lexikon východní moudrosti*, Votobia, Olomouc 1996

Vynikající ediční počín, velmi rozsáhlý, podrobný, přehledný a srozumitelný přehled o buddhismu, hinduismu, taoismu a zenu. Významná pomoc též pro pochopení nových duchovních směrů orientálního původu. Na konci velmi bohatý soupis české literatury k tématům lexikonu.

Pavlincová Helena (ed.): *Slovník – judaismus – křesťanství – islám*, Mladá fronta, Praha 1994

Bohatý přehled tří ze světových náboženství ve velkém množství stručných hesel od osmnácti českých autorů. Většina autorů se snaží o objektivitu a věcnost.

Speciálně o sektách a sektářství

Enroth, Ronald: *Za novými světy*, EELAC, Praha 1994

Kniha je míněna jako průvodce sektami a novými náboženstvími. Obsahuje charakteristiky vybraných deseti nových společenství. Jde však o polemiku s novými náboženskými směry z hlediska konzervativní verze protestantské věrouky.

Hassan, Steven: *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*, Vydavatelství Tomáše Janečka, Brno 1994

Žurnalisticky pojatý popis autorova začleňování do Církve sjednocení, jeho vnitřních konfliktů a odpoutání od této organizace, doplněné obecnějšími úvahami. Autor interpretuje své zkušenosti tak, že je nutné tzv. výstupové poradenství. Někdy v tomto poradenství, zvláště v praxi tzv. deprogramovacích týmů, dochází k projevům náboženské nesnášenlivosti, ba dokonce i k porušování základních lidských práv.

Hora, Ladislav: *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*, Karolinum, Praha 1995

Skriptum Univerzity Karlovy, výběr významných náboženských skupin, spíše z hlediska současné americké a západoevropské situace, snaha o objektivní popis, úvahy z pedagogického a psychologického hlediska. V hodnocení se autor snaží konfrontovat různé názory, příznivé i nepříznivé.

kol.: *Malý slovník sekt*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998

Výběr hesel o společných jevech a o jednotlivých náboženských společenstvích, která se autoři rozhodli označit jako sekty. Hesla o jednotlivých směrech obsahují popis se snahou o objektivitu a v závěru vždy též hodnocení z římskokatolického hlediska.

kol.: *Satanismus*, Oliva, Praha 1997

Sborník z konference Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Obsahuje příspěvky popisné z hlediska religionistiky, prakticky zaměřené z hlediska práce církve a příspěvek jednoho účastníka konference, který se hlásí k satanismu.

kol.: *Sekty a nová náboženská hnutí*, Zvon, Praha 1997

Výběr tématicky uspořádaných úryvků z oficiálních dokumentů římskokatolické církve věnovaných problematice sekt a nových náboženských směrů. Jde o dokumenty papežů, jednotlivých instancí římské kurie, biskupských konferencí a jednotlivých biskupů.

kol.: *Zneužití náboženství*, Oliva, Praha 1996

Čtyři studie od významných představitelů Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů psané částečně z hlediska etablovaných náboženství. Prokop Remeš se zabývá velice sporným jevem tzv. psychického programování. Věnuje mu však pozornost pouze u směrů, vůči nimž je sám polemicky vyhrocen.

Lužný, Dušan: *Nová náboženská hnutí*, Masarykova univerzita, Brno 1997

Zřejmě nejlepší současný českých rozbor a objektivní popis nových náboženských hnutí, včetně náboženského sektářství. Psáno především ze sociologického hlediska. Obsahuje kromě obecné části popisy 29 nejvýznamnějších současných skupin.

Novotný, Tomáš: *Přicházejí*, Nakladatelství a vydavatelství Rady Církve bratrské, Praha 1992

Popis sedmi náboženských skupin, které se na začátku devadesátých let nově objevily na veřejnosti (Sjednocující církev, mormoni, hnutí Hare Kršna, svědkové Jehovovi, islám, satanisté, Rodina lásky). Některé z informací autor v pozdějších textech korigoval. Některá hodnocení se jeví jako zaujatá.

Šiler, Vladimír: *Co je to New Age?* Scholaforum, Ostrava 1996

Vyrovnaný popis hnutí Nového věku se soupisem použité a doporučené literatury. Všímá si přínosu hnutí pro současnou kulturu.

Štampach, Odilo Ivan: *Náboženství v dialogu*, Portál, Praha 1998

Kniha učebnicového charakteru s religionistickým pohledem na náboženství doplněným samostatnými a od ostatního textu oddělenými teologickými komentáři k některým jevům. Samostatné kapitoly věnované nové religiozitě a náboženskému sektářství.

Štampach, Odilo Ivan: *Sekty a nová náboženská hnutí*, Oliva, Praha 1994

Brožurka uvádějící zájemce do problematiky sekt a nových náboženských hnutí se snahou o rozlišení těchto jevů. Autor si všímá nadějí i rizik spojených s těmito směry.

Vojtíšek, Zdeněk: *Netradiční náboženství u nás*, Dingir, Praha 1998

Úvod o současné české náboženské scéně včetně otázky právního postavení náboženských společností. Následuje rozbor jevu náboženského sektářství a kapitoly o 19 vybraných směrech. Samostatná rozsáhlá kapitola je věnována hnutí New Age. Předností je zaměření na českou situaci, nedostatkem směřování problematiky netradičního náboženství se sektářstvím. Kapitoly věnované některým směrům jsou spíše popisné, některé jiné podle autora výběru ostře polemické.

**Seznam některých předpisů, které jsou v příručce citovány či
použity, včetně běžně užívaných zkratk**

1. **Ústava České republiky** - ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16.12.1992 ve znění zákona č. 347/1997 Sb., z. č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb. + **USNESENÍ předsednictva České národní rady** ze dne 16. prosince 1992 č. 2/1993 Sb. o vyhlášení **LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD** jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění z.č. 162/1998 Sb.
2. **sdělení** Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb. ze dne 6. února 1991 - **‘Úmluva o právech dítěte’**.
3. zákon č. 40/1964 Sb. ze dne 26. února 1964 **Občanský zákoník** ve znění z.č. 58/1969 Sb., z.č. 146/1971 Sb., z.č. 131/1982 Sb., z.č. 94/1988 Sb., z.č. 188/1988 Sb., z.č. 87/1990 Sb., z.č. 105/1990 Sb., 116/1990 Sb., z.č. 87/1991 Sb., z.č. 509/1991 Sb., z.č. 264/1992 Sb., z.č. 267/1994 Sb., z.č. 104/1995 Sb., z.č. 118/1995 Sb., z.č. 94/1996 Sb., z.č. 89/1996 Sb., z.č. 227/1997 Sb., z.č. 91/1998 Sb., z.č. 165/1998 Sb., z. č. 363/1999 Sb., z. č. 27/2000 Sb., z. č. 159/1999 Sb., z. č. 227/2000 Sb., z. č. 367/2000 Sb., z. č. 229/2001 Sb., z. č. 317/2001 Sb., z.č. 501/2001 Sb. - zkráceně z.č.40/1964 Sb. - **Občanský zákoník** - v platném znění nebo obč. zák.
4. **zákon** č. 634/1992 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o **ochraně spotřebitele** ve znění z.č. 217/1993 Sb., z.č. 40/1995 Sb., z.č.104/1995 Sb., z.č. 110/1997 Sb., z. č. 356/1999 Sb., z. č. 64/2000 Sb., z. č. 145/2000 Sb., z. č. 258/2000 Sb., z. č. 102/2001 Sb.
5. **zákon** č. 116/1990 Sb. ze dne 23. dubna 1990 o **nájmu a podnájmu nebytových prostor** ve znění z.č. 403/1990 Sb. z.č. 529/1990 Sb. z.č. 229/1991 Sb. z.č. 540/1991 Sb., z. č. 302/1999 Sb.
6. zákon č. 513/1991 Sb. ze dne 5. listopadu 1991 **Obchodní zákoník**, ve znění z.č. 600/1992 Sb. z.č. 264/1992 Sb., 591/1992 Sb., z.č. 286/1993 Sb. z.č. 156/1994 Sb. z.č. 84/1995 Sb. z.č. 94/1996 Sb. z.č. 142/1996 Sb., z.č. 77/1997 Sb., z.č. 15/1998 Sb., z.č. 165/1998 Sb., z. č. 356/1999 Sb., z. č. 27/2000 Sb., z. č. 105/2000 Sb., z. č. 29/2000 Sb., z. č. 370/2000 Sb., z. č. 30/2000 Sb., z. č. 367/2000 Sb., z. č. 120/2001 Sb., z. č. 239/2001 Sb., z. č. 353/2001 Sb., z. č. 239/2001 Sb., z.č. 501/2001 Sb. - zkráceně obch. zák.
7. z.č. 65/1965 Sb. ze dne 16. června 1965 **Zákoník práce** ve znění z.č. 88/1968 Sb., z.č. 153/1969 Sb., z.č. 100/1970 Sb., z.č. 146/1971 Sb., z.č. 20/1975 Sb., z.č. 72/1982 Sb., z.č. 111/1984 Sb., z.č. 22/1985 Sb., z.č. 52/1987 Sb., z.č. 98/1987 Sb., z.č. 188/1988 Sb., z.č. 3/1991 Sb., z.č. 297/1991 Sb., z.č. 231/1992 Sb., z.č. 264/1992 Sb., z.č. 590/1992 Sb., z.č. 37/1993 Sb., z.č. 74/1994 Sb., z.č. 118/1995 Sb., z.č. 287/1995 Sb., z.č. 138/1996 Sb., z. č. 167/1999 Sb., z. č. 225/1999 Sb., z.

- č. 29/2000 Sb., z. č. 155/2000 Sb., z. č. 220/2000 Sb., z. č. 238/2000 Sb., z. č. 257/2000 Sb., z. č. 258/2000 Sb., z. č. 177/2001 Sb. - zkráceně ZP
8. **zákon** č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 **Občanský soudní řád ve znění**, z.č. 36/1967 Sb., z.č. 158/1969 Sb., z.č. 49/1973 Sb., z.č. 20/1975 Sb., z.č.133/1982 Sb., z.č. 180/1990 Sb., z.č. 328/1991 Sb., z.č. 519/1991 Sb., z.č. 263/1992 Sb.,z.č. 24/1993 Sb., z.č. 171/1993 Sb., z.č. 283/1993 Sb., z.č. 117/1994 Sb., z.č. 152/1994 Sb., z.č. 216/1994 Sb., z.č. 84/1995 Sb., z.č. 118/1995 Sb., z.č. 238/1995 Sb., z.č. 160/1995 Sb., z.č. 247/1995 Sb., z.č. 31/1996 Sb., 142/1996 Sb., z.č. 269/1996 Sb., z.č. 202/1997 Sb., z.č. 227/1997 Sb., z.č. 15/1998 Sb., z.č. 91/1998 Sb., z.č. 165/1998 Sb., z. č. 326/1999 Sb., z. č. 2/2000 Sb., z. č. 46/2000 Sb., z. č. 360/1999 Sb., z. č. 27/2000 Sb., z. č. 105/2000 Sb., z. č. 130/2000 Sb., z. č. 204/2000 Sb., z. č. 227/2000 Sb., z. č. 370/2000 Sb., z. č. 30/2000 Sb., z. č. 155/2000 Sb., z. č. 220/2000 Sb., z. č. 367/2000 Sb., z. č. 120/2001 Sb., z. č. 137/2001 Sb., z. č. 231/2001 Sb., z. č. 271/2001 Sb., z. č. 317/2001 Sb., z. č. 276/2001 Sb., z.č. 501/2001 Sb.- zkráceně OSŘ
9. **zákon** č. 549/1991 Sb. ze dne 5. prosince 1991 **o soudních poplatcích** ve znění, z.č. 271/1992 Sb., z.č. 273/1994 Sb., z.č. 36/1995 Sb., z.č. 118/1995 Sb., z.č. 160/1995 Sb., z.č. 151/1997 Sb., z.č. 209/1997 Sb., z.č. 227/1997 Sb., z. č. 103/2000 Sb., z. č. 155/2000 Sb., z. č. 241/2000 Sb., z. č. 255/2000 Sb.
10. zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 **Trestní zákon** ve znění z.č.: 120/1962 Sb., z.č.: 53/1963 Sb., z.č.: 56/1965 Sb., z.č.: 81/1966 Sb., z.č.: 148/1969 Sb., z.č.: 45/1973 Sb., z.č.: 43/1980 Sb., z.č.: 10/1989 Sb., z.č.: 159/1989 Sb., z.č.: 47/1990 Sb., z.č.: 84/1990 Sb., z.č.: 175/1990 Sb., z.č.: 457/1990 Sb., z.č.: 545/1990 Sb., z.č.: 490/1991 Sb., z.č.: 557/1991 Sb.,nálezu Ústavního soudu ČSFR ze 4.9.1992, z.č.: 290/1993 Sb., z.č.: 38/1994 Sb., z.č.: 91/1994 Sb., z.č.: 152/1995 Sb., z.č. 19/1997 Sb., z.č. 103/1997 Sb., z.č. 253/1997 Sb., z.č. 92/1998 Sb., z.č. 112/1998 Sb., z.č. 148/1998 Sb., z.č. 167/1998 Sb., z. č. 96/1999 Sb., z. č. 210/1999 Sb., z. č. 191/1999 Sb., z. č. 223/1999 Sb., z. č. 327/1999 Sb., z. č. 238/1999 Sb., z. č. 360/1999 Sb., z. č. 105/2000 Sb., z. č. 101/2000 Sb., z. č. 29/2000 Sb., z. č. 305/1999 Sb., z. č. 121/2000 Sb., z. č. 405/2000 Sb., z. č. 120/2001 Sb., z. č. 144/2001 Sb., z. č. 139/2001 Sb., z. č. 256/2001 Sb. z. č. 265/2001 Sb. - zkráceně tr.zák. nebo tr.z.
11. **zákon** č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 **o trestním řízení soudním** (trestní řád), ve znění z.č. 57/1965 Sb., 59/1965 Sb., z.č. 173/1968 Sb., z.č. 58/1969 Sb., z.č. 149/1969 Sb.,z.č. 156/1969 Sb., z.č. 48/1973 Sb., z.č. 29/1978 Sb., z.č. 43/1980 Sb., z.č. 159/1989 Sb., z.č. 50/1990 Sb., z.č. 53/1990 Sb., z.č. 81/1990 Sb., z.č. 101/1990 Sb., z.č. 178/1990 Sb., z.č. 303/1990 Sb., z.č. 558/1991 Sb., z.č. 25/1993 Sb., z.č. 115/1993 Sb., z.č. 283/1993 Sb.,z.č. 292/1993 Sb., z.č. 154/1994 Sb., z.č. 214/1994 Sb., z.č. 8/1995 Sb., z.č. 152/1995 Sb., z.č. 150/1997 Sb., z.č. 209/1997 Sb., z.č. 148/1998 Sb., z.č. 166/1998 Sb., z. č. 191/1999 Sb., z.

- č. 29/2000 Sb., z. č. 227/2000 Sb., z. č. 30/2000 Sb., z. č. 77/2001 Sb., z. č. 144/2001, z. č. 265/2001 Sb. - zkráceně tr.ř.
12. **zákon** č. 71/1967 Sb. ze dne 29. června 1967 **o správním řízení** (správní řád) ve znění z.č. 283/1993 Sb., z. č. 29/2000 Sb., z. č. 227/2000 Sb.
 13. **zákon** č. 200/1990 Sb. ze dne 17.května 1990 **o přestupcích** ve znění z.č. 337/1992 Sb., 344/1992 Sb., 359/1992 Sb., z.č. 67/1993 Sb., z.č. 290/1993 Sb., z.č. 134/1994 Sb., z.č. 82/1995 Sb., z.č. 279/1995 Sb., z.č. 237/1995 Sb., z.č. 289/1995 Sb., z.č. 112/1998 Sb., z. č. 168/1999 Sb., z. č. 360/1999 Sb., z. č. 29/2000 Sb., z. č. 151/2000 Sb., z. č. 121/2000 Sb., z. č. 132/2000 Sb., z. č. 258/2000 Sb., z. č. 361/2000 Sb., z. č. 370/2000 Sb., z. č. 164/2001 Sb., z. č. 273/2001 Sb., z. č. 254/2001 Sb., z. č. 265/2001 Sb., z. č. 274/2001 Sb., z. č. 312/2001 Sb., z. č. 52/2001 Sb.
 14. **zákon** č. 265/1992 Sb. ze dne 28. dubna 1992 **o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem** ve znění, z.č. 210/1993 Sb., z.č. 90/1996 Sb., z. č. 27/2000 Sb., z. č. 30/2000 Sb., z. č. 120/2001 Sb.
 15. **zákon** č. 344/1992 Sb. ze dne 7.května 1992 **o katastru nemovitostí České republiky** (katastrální zákon) ve znění z.č. 89/1996 Sb., z. č. 103/2000 Sb., z. č. 120/2000 Sb., z. č. 220/2000 Sb.
 16. **zákon** č. 227/1997 Sb. ze dne 3. září 1997 **o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů** (zákon o nadacích a nadačních fondech)
 17. **zákon** č. 357/1992 Sb. ze dne 5. května 1992 **o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí**, ve znění z.č. 18/1993 Sb., z.č. 322/1993 Sb., z.č. 42/1994 Sb., z.č. 72/1994 Sb., z.č. 85/1994 Sb., z.č. 113/1994 Sb., z.č. 248/1995 Sb., z.č. 96/1996 Sb., z.č. 203/1997 Sb., z.č. 151/1997 Sb., z.č. 227/1997 Sb., z.č. 169/1998 Sb., z. č. 95/1999 Sb., z. č. 27/2000 Sb., z. č. 103/2000 Sb., z. č. 364/2000 Sb., z. č. 132/2000 Sb., z. č. 340/2000 Sb., z. č. 120/2001 Sb., z. č. 117/2001 Sb.
 18. **nařízení vlády** č. 142/1994 Sb. ze dne 8. června 1994, **kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle Občanského zákoníku.**
 19. **vyhláška** č. 190/1996 Sb. ve znění v.č. 179/1998 Sb., v. č. 113/2000 Sb., v. č. 163/2001 Sb. Českého úřadu zeměměřického a katastrálního ze dne 19. června 1996, kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění zákona č. 210/1993 Sb. a zákona č. 90/1996 Sb, z. č. 103/2000 Sb., z. č. 120/2000 Sb., z. č. 220/2000 Sb.
 20. **vyhláška** č. 106/2001 Sb. ministerstva zdravotnictví České republiky ze dne 2. března 2001, **o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti.**